

NIEMIECKO-POLSKI
I POLSKO-NIEMIECKI
SŁOWNIK HISTORYCZNY

TOM 1

NIEMIECKO-POLSKI SŁOWNIK HISTORYCZNY

GESELLSCHAFT DER WISSENSCHAFTEN ZU THORN
FONTES 114

DEUTSCH-POLNISCHES
UND POLNISCH-DEUTSCHES
HISTORISCHES WÖRTERBUCH

(BEARBEITET ANHAND DER MITTELALTERLICHEN UND
FRÜHNEUZEITLICHEN QUELLEN AUS DEM GEBIET POLENS)

BAND 1

DEUTSCH-POLNISCHES HISTORISCHES WÖRTERBUCH

BEARBEITET VON

KRZYSZTOF KOPÍŃSKI

JANUSZ TANDECKI

LILIANA LEWANDOWSKA

TORUŃ 2018

TOWARZYSTWO NAUKOWE W TORUNIU
FONTES 114

NIEMIECKO-POLSKI
I POLSKO-NIEMIECKI
SŁOWNIK HISTORYCZNY

(NA PODSTAWIE ŹRÓDEŁ ŚREDNIOWIECZNYCH
I WCZESNONOWOŻYTNYCH Z TERENU POLSKI)

TOM 1

NIEMIECKO-POLSKI SŁOWNIK HISTORYCZNY

OPRACOWALI

KRZYSZTOF KOPIŃSKI
JANUSZ TANDECKI
LILIANA LEWANDOWSKA

TORUŃ 2018

Redaktor Naczelna Wydawnictw TNT:
GRAŻYNA HALKIEWICZ-SOJAK

Komitet wydawniczy Wydziału I TNT:
JERZY DYGDAŁA
ANDRZEJ KOLA

Recenzenci:
ANDRZEJ RADZIMIŃSKI
WIESŁAWA KWIATKOWSKA
HELMUT FLACHENECKER

Przygotowanie tej publikacji było możliwe dzięki dofinansowaniu przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego projektu „Niemiecko-polski i polsko-niemiecki słownik historycznych (na podstawie źródeł wczesnośrednio-wiecznych i wczesnonowożytnych z terenu Polski)” w ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki II (nr umowy 0079/NPRH2/H11/81/2012).

Die Veröffentlichung dank der finanziellen Unterstützung des polnischen Bildungsministeriums im Rahmen des Projekts „Deutsch-polnisches und polnisch-deutsches historisches Wörterbuch (anhand der mittelalterlichen und frühneuzeitlichen Quellen aus dem Gebiet Polens)“, Nationales Programm für Entwicklung der Geisteswissenschaften II (Vertrag Nr. 0079/NPRH2/H11/81/2012).

**NARODOWY PROGRAM
ROZWOJU HUMANISTYKI**

Opracowanie techniczne, skład i łamanie:
MAX SZOT

© Copyright 2018 Towarzystwo Naukowe w Toruniu

ISBN 978-83-65127-38-9 (t. 1–2)
ISSN: 0082-5506

Wyd. I. Ark. wyd. 26 (t. 1–2)
Druk i oprawa:
Drukarnia POZKAL Sp. z o.o.
ul. Cegielna 10/12, 88-100 Inowrocław

SPIS TREŚCI

Wstęp	VII
Einleitung	XIX
Krótki zarys historii języka niemieckiego w średniowieczu i czasach nowożytnych	XXXI
Kurze Geschichte der deutschen Sprache im Mittelalter und in der Neuzeit	LIII
NIEMIECKO-POLSKI SŁOWNIK HISTORYCZNY	1

WSTĘP

Publikacja niniejsza została przygotowana przede wszystkim z myślą o historykach, konserwatorach, historykach sztuki, historykach prawa, archiwistach i archeologach, pasjonatach badań genealogicznych, a także o studentach rozpoczynających swoją pracę z źródłami średniowiecznymi. Ma ona formę słownika dwujęzycznego będącego zbiorem trudniejszych słów i wyrażeń staroniemieckich występujących w wybranych źródłach opublikowanych drukiem dla terenu ziem polskich, Prus i Śląska, i tłumaczonych na współczesny język polski. Już na samym wstępie autorzy pragną zaznaczyć, że opracowanie niniejsze nie jest idealne, gdyż nie zaspokoi np. potrzeb językoznawców, ponieważ świadomie zrezygnowano z umieszczenia w nim poszczególnych wyrazów na szerszym tle źródłowym. Poszczególne terminy staroniemieckie nie posiadają również opisu gramatycznego oraz odmiany.

Wszystkie wyrazy wyszczególnione w słowniku występują w opublikowanych edycjach źródłowych. Należy wyjaśnić, że do większości z nich zostały dołączone indeksy rzeczowe, które były podstawą wyjściową przy tworzeniu tego słownika. Do słownika włączono również część terminów występujących w *Aktach Stanów Prus Królewskich*, które zostały opracowane wcześniej przez Andrzeja Bzdęgę oraz Halinę Zawadzką¹. Ponadto wprowadzono doń hasła staroniemieckie ujęte w *Glosarium wyrazów i zwrotów ze średniowiecznych źródeł pruskich*². W nieznaczącej części przypadków, w bardzo ograniczonym zakresie, w słowniku znalazły się również terminy z języka łacińskiego. Fakt ten należy uzasadnić m.in. tym, że szczególnie dla okresu średniowiecza język niemiecki nie posiadał jeszcze swych wykształconych odpowiedników w słownictwie łacińskim. W tym miejscu należy wskazać głównie na słownictwo związane z życiem Kościo-

¹ *Słownik trudniejszych wyrazów niemieckich w Aktach Stanów Prus Królewskich, T. I–II, (1479–1492)*, oprac. A. Bzdęga, przy współprac. H. Zawadzkiej, Toruń 1959 (Fontes TNT 44).

² *Glosarium wyrazów i zwrotów ze średniowiecznych źródeł pruskich*, oprac. K. Kopiński, J. Tandecki, Toruń 2011.

ła i jego liturgią. Hasła występujące w Słowniku zaczerpnięto m.in. z następujących wydawnictw źródłowych (a także opublikowanych na ich temat recenzji) i publikacji:

Akta Aleksandra króla polskiego, wielkiego księcia litewskiego..., wyd. F. Papée, Kraków 1927;

Akta radzieckie poznańskie, t. 1: 1434–1470, wyd. K. Kaczmarczyk, Poznań 1925; t. 2: 1471–1501, wyd. K. Kaczmarczyk, Poznań 1931; t. 3: 1502–1506, wyd. K. Kaczmarczyk, Poznań 1948;

Akta Stanów Prus Królewskich, t. 1–3, wyd. K. Górski, M. Biskup, Toruń 1955–1963;

Das Ausgabebuch des Marienburger Hauskomturs für die Jahre 1410–1420, hrsg. v. W. Ziesemer, Marienburg 1410;

Biskup M., Wykaz broni palnej i innego sprzętu wojennego wysłanego przez Toruń w okresie wojny trzynastoletniej (1454–1466), Zapiski Historyczne 31(1966), z. 1, s. 81–94;

Ciesielska K., [rec.] Księga żołdu Związku Pruskiego z okresu wojny trzynastoletniej 1454–1466, wyd. A. Czacharowski, Toruń 1969 (Fontes TNT 61), Zapiski Historyczne 36(1971), z. 4, s. 182–183;

Ciesielska K., [rec.] Nowa księga rachunkowa Starego Miasta Elbląga: 1404–1414, wyd. M. Pelech, cz. 1: (1404–1410), Warszawa–Poznań–Toruń 1987 (Fontes TNT 72); cz. 2: (1411–1414), Warszawa–Poznań–Toruń 1989 (Fontes TNT 73), Zapiski Historyczne 56(1991), z. 4, s. 156–159;

Ciesielska K., Inwentarze kościoła św. Jakuba i klasztoru benedyktynek w Toruniu z lat 1474 i 1817, Zapiski Historyczne 52(1987), z. 3, s. 121–134;

Codex epistolaris saeculi decimi quinti, [t. 1:] 1384–1492, wyd. A. Sokółowski, J. Szujski, Kraków 1876; t. 2–3: 1382–1501, wyd. A. Lewicki, Kraków 1891–1894;

Długokęcki W., [rec.] Nowa księga rachunkowa Starego Miasta Elbląga: 1404–1414, wyd. M. Pelech, cz. 1: (1404–1410), Warszawa–Poznań–Toruń 1987 (Fontes TNT 72); cz. 2: (1411–1414), Warszawa–Poznań–Toruń 1989 (Fontes TNT 73), Rocznik Elbląski 13(1993), s. 190–196;

Formularz z Uppsali. Późnośredniowieczna księga formularzowa biskupstw pruskich, komentarz i ed. R. Biskup, Toruń 2016 (głównie j. łacinski, kilka haseł niemieckich);

- Herdzin B., Oliński P., *Rachunki z uczty wydanej na cześć wielkiego mistrza Ulryka von Jungingen w Toruniu w 1407 roku [w:] Studia nad dziejami miast i mieszczaństwa w średniowieczu*, t. 2, Toruń 1996, s. 295–301;
- Iura Prutenorum*, wyd. i przetłum. J. Matuszewski, indeksem opatrzyła H. Kozłowska, Toruń 1963;
- Jasiński T., *Rzemiosła kowalskie średniowiecznego Torunia*, *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej* 23(1975), nr 2, s. 225–235;
- Jeziorski Paweł A., *Proskrypcja i banicja w miastach pruskich późnego średniowiecza*, Warszawa 2017 (tutaj edycja Elbląskiej księgi sądowej);
- Katalog Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa*, t. 1: *Dyplomy pergaminowe*, Kraków 1907;
- Kodeks dyplomatyczny klasztoru tynieckiego*, cz. 1: *Obejmująca rzeczy od roku 1105 do roku 1399*, wyd. W. Kętrzyński, Lwów 1875) (2 wyrazy niemieckie)
- Kodeks dyplomatyczny Małopolski*, t. 1–4: 1178–1450, wyd. F. Piekosiński, Kraków 1876–1905;
- Kodeks dyplomatyczny miasta Krakowa 1257–1506*, cz. 1–4, wyd. F. Piekosiński, Kraków 1879–1882
- Księga czynszów fary chełmińskiej (1435–1496)*, wyd. Z. H. Nowak, J. Tandecki, Toruń 1994 (*Fontes TNT* 78);
- Księga długów miasta Torunia z okresu wojny trzynastoletniej*, wyd. K. Ciesielska, I. Janosz-Biskupowa, Toruń 1964 (*Fontes TNT* 55);
- Księga kamlarii miasta Torunia z lat 1453–1495*, wyd. K. Kopiński, K. Mikulski, J. Tandecki, Toruń 2007 (*Źródła do dziejów średniowiecznego Torunia*, cz. 3);
- Księga komturstwa gdańskiego*, wyd. K. Ciesielska, I. Janosz-Biskupowa, Warszawa–Poznań–Toruń 1985 (*Fontes TNT* 70);
- Księga ławnicza [Przemysła] 1402–1445*, wyd. J. Smolka, Z. Tymińska, Przemysł 1936 (*Monumenta Premislae Historica*, t. 1)
- Księga ławnicza miasta Nowego nad Wisłą (1416–1527)*, wyd. K. Mikulski, W. Nowosad, Toruń 2012 (*Fontes TNT* 106);
- Księga ławnicza Nowego Miasta Torunia 1387–1450*, wyd. K. Ciesielska, Warszawa–Poznań 1973 (*Fontes TNT* 63);
- Księga ławnicza sądu przedmiejskiego Chełmna 1480–1559 (1567)*, wyd. Z. H. Nowak, J. Tandecki, Warszawa–Poznań–Toruń 1990 (*Fontes TNT* 74);
- Księga ławnicza Starego Miasta Torunia*, wyd. K. Ciesielska, J. Tandecki

- cz. 1: (1428–1443), Toruń 1992 (Fontes TNT 75);
cz. 2: (1444–1456), Toruń 1993 (Fontes TNT 76);
Księga ławnicza Starego Miasta Torunia (1456–1479), wyd. K. Kopiński, J. Tandecki, Toruń 2007 (Fontes TNT 99);
Księga ławnicza Starego Miasta Torunia (1479–1515), cz. 1: (1479–1501), cz. 2: (1502–1515), wyd. K. Kopiński, K. Mikulski, J. Tandecki, Toruń 2018 (Fontes TNT 133);
Księga proskrybowanych Nowego Miasta Torunia (1358–1412), wyd. B. Wyrozumska, Toruń 2013;
Księga rachunkowa urzędów rybackich komturstw malborskiego i dzierzgońskiego 1440–1445, wyd. Z. H. Nowak, J. Tandecki, Toruń 1997 (Fontes TNT 82);
Księga radziecka miasta starej Warszawy, t. 1: (1447–1527), wyd. A. Wolff; tekst źródłowy, przygot. M. Arnoldowa, A. Borkiewicz-Celińska, J. Płocha, Wrocław 1963;
Księga Theudenkusa, wyd. L. Koczy, Toruń 1937 (Fontes TNT 33);
Księga żołdu Związku Pruskiego z okresu wojny trzynastoletniej 1454–1466, wyd. A. Czacharowski, Toruń 1969 (Fontes TNT 61);
Księgi ławnicze krakowskie, 1365–1376 i 1390–1397, wyd. S. Krzyżanowski, Kraków 1904 (parę słów w j. niemieckim, s. 383 podano nr zapisek w j. niemieckim);
Księgi małoletnich Głównego Miasta Gdańska z XV wieku, wyd. i komentarzem opatrzył M. Grulkowski, Warszawa 2017;
Księgi małoletnich z lat 1376–1429, wyd. K. Mikulski, J. Tandecki, Toruń 2002 (*Źródła do dziejów średniowiecznego Torunia*, cz. 2)
Księgi Młodego Miasta Gdańska 1400–1455 [1458–1459], wyd. K. Kopiński, P. Oliński, Toruń 2008 (Fontes TNT 100).
Księgi przyjęć do prawa miejskiego w Krakowie 1392–1506, wyd. K. Kaczmarczyk, Kraków 1913 (zawody w j. niemieckim);
Księgi radzieckie kazimierskie 1369–1381 i 1385–1402, wyd. A. Chmiel, Kraków 1932 (parę słów w j. niemieckim);
Liber scabinorum Veteris Civitatis Thoruniensis 1363–1428, wyd. K. Kaczmarczyk, Toruń 1936 (Fontes TNT 29: 1936);
Maik J., *Sukiennictwo elbląskie w średniowieczu*, Łódź 1997;
Maisel W., [rec.] *Księga ławnicza Nowego Miasta Torunia 1387–1450*, wyd. K. Ciesielska, Warszawa–Poznań 1973 (Fontes TNT 63), *Zapiski Historyczne* 40(1975), z. 1, s. 134–136;
Das Marienburger Ämterbuch, hrsg. v. W. Ziesemer, Danzig 1916;

- Das Marienburger Konventsbuch, hrsg. v. W. Ziesemer, Danzig 1913;
Das Marienburger Tresslerbuch. Der Jahre 1399–1409, hrsg. v. E. Joachim, Königsberg 1896;
- Najstarsze księgi kamlarskie Głównego Miasta Gdańska z XIV–XV wieku, wydał i komentarzem opatrzył M. Grulkowski, Warszawa 2016;
- Nowa księga rachunkowa Starego Miasta Elbląga: 1404–1414, wyd. M. Pelech
cz. 1: (1404–1410), Warszawa–Poznań–Toruń 1987 (Fontes TNT 72);
cz. 2: (1411–1414), Warszawa–Poznań–Toruń 1989 (Fontes TNT 73);
- Przeracki J., Plebs Nowego Miasta Torunia w latach 1358–1410 w świetle księgi proskrybowanych, *Acta Universitatis Nicolai Copernici, Nauki Humanistyczno-Społeczne, Historia* 11 (1977), z. 74, s. 5–20;
- Przeracki J., Pospółstwo Nowego Miasta Torunia w latach 1330–1410, *Rocznik Toruński* 13(1978), s. 231–254;
- Rachunki królewskie z lat 1471–1472 i 1476–1478, oprac. S. Gawęda, Z. Perzanowski, A. Strzelecka, Wrocław–Kraków 1960;
- Radziwiński A., Przy stole Jana von Ast — plebana św. Janów w Starym Mieście Toruniu, *Archeologia Historica Polona* 14(2004), s. 157–171;
- Radziwiński A., Rachunki plebana kościoła parafialnego Świętych Janów w Starym Mieście Toruniu z lat 1445–1446, *Roczniki Historyczne* 69(2003), s. 167–187;
- Rywalizacja katolików z luteranami o kościół św. Mikołaja w Elblągu 1520–1621. Źródła do dziejów reformacji w Prusach Królewskich, zeb. i oprac. A. Szorc, Olsztyn 2002 (Fontes Historiae Ecclesiasticae Nr 1);
- Schöffnenbuch der Kulmer Stadtfreiheit 1407–1457, nach Vorarbeiten v. J. K. v. Schroeder ; bearb. v. B. Jähnig, Münster 2014;
- Sattler C., Handelsrechnungen des Deutschen Ordens, Königsberg 1887;
- Schuldbücher und Rechnungen der Großschäffer und Lieger des Deutschen Ordens in Preußen, Bd. 1: Großschäfferei Königsberg I (Ordensfoliant 141), hrsg. v. C. Heß, Ch. Link, J. Sarnowsky, Köln–Weimar–Wien 2008;
- Schuldbücher und Rechnungen der Großschäffer und Lieger des Deutschen Ordens in Preußen. Bd. 2: Großschäfferei Königsberg II (Ordensfolianten 142–149 und Zusatzmaterial), hrsg. von J. Laczny u. J. Sarnowsky, unter Mitarb. von C. Heß, Köln 2013;

- Schuldbücher und Rechnungen der Großschäffer und Lieger des Deutschen Ordens in Preußen. Bd. 3: Großschäfferei Marienburg, hrsg. von Ch. Link und J. Sarnowsky, Köln 2008;
- Tabliczki woskowe miasta Torunia ok. 1350 – I poł. XVI w., wyd. K. Górski, W. Szczuczko, Warszawa–Poznań–Toruń 1980 (Fontes TNT 69);
- Urbarze dóbr zamkowych Górnego Śląska z lat 1571–1640, oprac. i przygot. do dr. R. Heck, J. Leszczyński i J. Petráň, Wrocław–Warszawa–Kraków 1963;
- Urbarze dóbr zamkowych opolsko-raciborskich z lat 1566 i 1567, wyd. R. Heck, J. Leszczyński, Wrocław 1956;
- Urbarze śląskie z końca XVIII wieku, wyboru dokonali i do dr. przygot. K. Orzechowski i Z. Szkułatowski, Wrocław–Warszawa–Kraków 1961.

Pragniemy w tym miejscu zaznaczyć, że publikacja ta bazując na indeksach rzeczowych przygotowanych dla wydawnictw źródłowych korzysta z wyników prac i doświadczeń wielu pokoleń historyków, a także edytorów zajmujących się źródłami do dziejów ziem polskich, Prus i Śląska. Sytuacja taka rodziła również pewne problemy, ponieważ koniecznością stało się tutaj ujednolicanie dotychczasowych różnych nieraz tłumaczeń terminów dawnych. Indeksy rzeczowe do wspomnianych edycji źródłowych były przygotowywane na przestrzeni kilkudziesięciu lat nie tylko przez historyków. W związku z tym wiele terminów staroniemieckich posiadało różne tłumaczenia, co wymagało dodatkowych zabiegów ze strony autorów słownika w trakcie jego opracowywania. Wydaje się, że synonimy (wyrazy równoimienne) były jednym z ważniejszych problemów, które należało rozwiązać w trakcie powstawania tej publikacji. Nieprecyzyjne tłumaczenia tych terminów lub takie, które wymagały uzupełnienia, poprawiano i korygowano. W uzasadnionych wypadkach sięgano do tekstu źródła w celu zbadania kontekstu danego słowa. W słowniku nie znalazły się tłumaczenia, które budziły wątpliwości jego autorów³.

W okresie średniowiecza i wczesnonowożytnym język wykorzystywanych przekazów źródłowych cechował się znaczną swobodą w zakresie syntaktyki i morfologii. Natomiast jeżeli analizujemy już same oryginały, to należy podkreślić bardzo dużą dowolność w zakresie ich grafii. W analizowanych źródłach używano zasadniczo dialektu wschodnio-środkowo-

³ Por. *ibidem*, s. XVI.

niemieckiego. Należy jednak pamiętać, że część przekazów wytworzonych przez kancelarie w Gdańsku i Elblągu była sporządzona w języku dolnoniemieckim. Wspomnieć trzeba także o różnych manierach i naleciałościach językowych stosowanych przez poszczególnych pisarzy. W związku z tym bardzo często okazuje się, że zrozumienie nawet opublikowanych niemieckojęzycznych źródeł z omawianego terenu sprawia, szczególnie młodym badaczom, wiele trudności⁴.

W rozwiązaniu tych problemów powinien w pewnym zakresie pomóc niniejszy słownik. Jednocześnie osoby korzystające z tej pomocy należy jeszcze raz uczulić, że bardzo często zamieszczone w nim terminy posiadają wiele znaczeń (nie wszystkie tu wyjaśniono) i są nieostre. W trakcie przygotowywania tego słownika wielokrotnie mierzono się z homonimią. Wyrazy homonimiczne oraz synkretyzm form fleksyjnych stanowiły spore wyzwanie dla autorów tej pracy. W przypadku tekstów staroniemieckich nie były pomocne rodzajniki, które w źródłach dla okresu średniowiecza ulegały zniekształceniom związanym z dialektem lub pisownią. Ważną kwestią do uwzględnienia w trakcie opracowywania słownika była polisemia, gdzie jedno słowo miało dwa lub więcej znaczeń. Należy w tym miejscu jeszcze raz zastrzec, że część terminów znajdujących się w słowniku mogłaby być z pewnością tłumaczona również w inny nieuwzględniony w tej publikacji sposób. Każdorazowo w takim przypadku trzeba byłoby pochylić się nad kontekstem użycia danego słowa w przekazach źródłowych. Ponadto odnotować należy sytuacje, gdy staroniemieckie terminy źródłowe miały swoje odpowiedniki w języku polskim, ale były to słowa przestarzałe lub terminy fachowe. Z tego powodu w słowniku pojawia się niekiedy krótka definicja lub opis wyjaśniający znaczenie danego słowa. Ideą przyświecającą autorom słownika było zadbanie jednak o jak największą syntetyczność w tłumaczeniach terminów na język polski.

W trakcie prac nad prezentowanym wydawnictwem wykorzystano m.in. następujące publikacje:

Adelung J. C., *Grammatisch-kritisches Wörterbuch der Hochdeutschen Mundart mit beständiger Vergleichung der übrigen Mundarten, besonders aber der oberdeutschen*. Zweyte, vermehrte und verbesserte Ausgabe. 4 Bde. Wien 1808.

⁴ Por. *ibidem*, s. XVI–XVII.

- Brünneck v. W., Zur Geschichte des Grundeigentums in Ost- und Westpreußen. 1: Die kölmischen Güter, Berlin 1891.
- Deutsches Rechtswörterbuch (Online Ausgabe — <http://www.rzuser.uni-heidelberg.de/~cd2/drw/>).
- Deutsches Wörterbuch v. J. Grimm u. W. Grimm. 16 Bde. [in 32 Teilbänden]. Leipzig 1854–1960; Quellenverzeichnis 1971.
- Dokładny niemiecko-polski słownik = Ausführliches deutsch-polnisches Wörterbuch, hrsg. von C. C. Mrongovius, Königsberg 1837.
- Grotefeld H., Zeitrechnung des deutschen Mittelalters und der Neuzeit. Bd. 1–2, Hannover 1891–1898 (HTML-Version v. H. Ruth <http://www.manuscripta-mediaevalia.de/gaeste/grotefeld/grotefeld.htm> — szczególnie znajdujący się tutaj Glossar).
- Hirsch Th., Danzigs Handels- und Gewerbsgeschichte unter der Herrschaft des deutschen Ordens, Leipzig 1858.
- Jougan A., Słownik kościelny łacińsko-polski, Warszawa 1992.
- Linde M. S. B., Słownik języka polskiego, T. 1–6, Warszawa 1807–1814.
- Mączak A., Gospodarstwo chłopskie na Żuławach Malborskich w początkach XVII wieku, Warszawa 1962.
- Mittelhochdeutsches Wörterbuch (Online zugänglich: <http://www.mhdwb-online.de/wb.php>).
- Mittelhochdeutsches Wörterbuch. Mit Benutzung des Nachlasses v. G. F. Benecke, ausgearb. v. W. Müller u. F. Zarncke. Nachdruck der Ausgabe Leipzig 1854–1866 mit einem Vorwort und einem zusammengefaßten Quellenverzeichnis v. E. Nellmann, sowie einem alphabetischen Index v. E. Koller, W. Wegstein u. N. R. Wolf. 4 Bde. u. Indexbd. Stuttgart 1990.
- Mittelhochdeutsches Handwörterbuch v. M. Lexer. Zugleich als Supplement und alphabetischer Index zum Mittelhochdeutschen Wörterbuche von Benecke-Müller-Zarncke. Nachdruck der Ausg. Leipzig 1872–1878 mit einer Einleitung v. K. Gärtner. 3 Bde. Stuttgart 1992.
- Mittelniederdeutsches Wörterbuch v. K. Schiller, A. Lübben, 6 Bde., Bremen 1875–1881.
- Nachträge zum Mittelhochdeutschen Handwörterbuch v. M. Lexer. Leipzig 1878. [Nachdruck zusammen mit 3. Band des Handwörterbuchs].
- Piprek J., Ippoldt J., Wielki słownik niemiecko-polski z suplementem = Großwörterbuch Deutsch-Polnisch mit Nachtrag, T. 1–2, Warszawa 2000.
- Preußisches Wörterbuch v. H. Frieschbier, 2 Bde., Berlin 1883–1885.

- Preußisches Wörterbuch v. W. Ziesemer, 2 Bde., Königsberg 1935–1940.
Preussisches Wörterbuch: deutsche Mundarten Ost- und Westpreußens.
Bd. 1–6/ begr. E. Reimann; fortgef. U. Tolksdorf; hrsg. v. R. Goltz;
bearb. A. Bambek [et al.], Neumünster 1974–2005.
- Reith R., Lexikon des alten Handwerks. Vom späten Mittelalter bis ins
20. Jahrhundert. München 1991.
- Słownik języka polskiego, red. W. Doroszewski, S. Skorupka, T. 1–10,
Warszawa 1958–1969.
- Słownik języka polskiego XVII i 1. połowy XVIII wieku, kier. W. Grusz-
czyński (dostępny w Internecie: <http://sxvii.pl/index.php>)
- Słownik łaciny średniowiecznej w Polsce, T. 1–6, red. M. Plezia, T. 7–8, red.
K. Weysenhoff-Brożkova, M. Rzepiela, Wrocław–Kraków 1953–2010.
- Słownik łacińsko-polski, red. M. Plezia, T. 1–5, Warszawa 2007.
- Sondel J., Słownik łacińsko-polski dla prawników i historyków, Kraków
2009.
- Sprandel R., Von Malvasia bis Kötzschenbroda. Die Weinsorten auf den
spätmittelalterlichen Märkten Deutschlands, Stuttgart 1998.
- Von Aktie bis Zoll. Ein historisches Lexikon des Geldes. Hrsg. v. Michael
North. München 1995.
- Wörterbuchnetz, © 2011 Trier Center for Digital Humanities / Kom-
petenzzentrum für elektronische Erschließungs- und Publikationsver-
fahren in den Geisteswissenschaften an der Universität Trier ([http://
www.woerterbuchnetz.de/cgi-bin/WBNetz/setupStartSeite.tcl](http://www.woerterbuchnetz.de/cgi-bin/WBNetz/setupStartSeite.tcl)).
- Wörterbuch der Münzkunde, hrsg. v. F. v. Schröter, Berlin 1970.
- Żurawska-Chaszczewska J., Słownik słownictwa rzemiosł skórzanych, Po-
znań 2010 (dostępny w Internecie [https://repozytorium.amu.edu.pl/
jspui/bitstream/10593/464/2/S%C5%81OWNIK.pdf](https://repozytorium.amu.edu.pl/jspui/bitstream/10593/464/2/S%C5%81OWNIK.pdf))

Przyjęta metoda budowy słownika była już wcześniej dyskutowana i analizowana w trakcie prac nad wspomnianym już *Glosarium*⁵. Ostatecznie zdecydowano o na podzieleniu słownika na dwie części. W tomie pierwszym słownika zamieszczono wykaz haseł niemieckojęzycznych z odwołaniem do hasła polskiego. W tomie drugim znalazł się wykaz haseł polskojęzycznych wraz z podanymi obok różnymi wariantami słów staroniemieckich.

⁵ Ibidem, s. XIX.

Układ haseł zarówno w tomie pierwszym, jak i w drugim, jest alfabetyczny. Terminy staroniemieckie w tomie pierwszym podawano w brzmieniu źródłowym z odesłaniem do hasła polskojęzycznego w tomie drugim. Wydawnictwa źródłowe wykorzystane w tej publikacji były przygotowywane według zmieniających się zasad. Oznacza to, że metody wydawnicze nie pozostawały bez wpływu na kształt tego słownika. Z reguły do publikacji źródłowych wprowadzano ujednoczenia i uproszczenia polegające na nieuwzględnianiu zdwojeń spółgłosek na początku wyrazów, a także rezygnacji z niepotrzebnych powtórzeń litery „n” na końcu i w środku wyrazu. Ponadto w edycjach źródłowych nieuwzględniano spółgłosek potrójnych, a także pisano „u” i „v” zgodnie z ich wartością fonetyczną. Bardzo często dokonywano również zmiany pisowni „v” i „w” na „u”, gdy zrozumienie tekstu tego wymagało.

Niekiedy autorzy słownika musieli w określonych przypadkach ujednoczyć pisownię terminów źródłowych, podobnie jak to miało miejsce w większości wykorzystanych edycji. Wspomniany zabieg był konieczny szczególnie w przypadku pisowni „v”, „w” i „u” np. mwr = mur (od niem. *Mauer*), hws = hus (od niem. *Haus*), kirchenstiffuatir = kirchenstiffvatir (od niem. *Kirchenstiefvater*), houestad = hovestad (od niem. *Hofstätte*), meteuste = metevaste (od niem. *Mittfasten*)⁶.

W tomie pierwszym obok hasła w języku staroniemieckim zamieszczono jego tłumaczenie lub po średniku kolejne wyjaśnienia w języku polskim. W tomie drugim obok hasła w języku polskim w nawiasie okrągłym zostały zamieszczone terminy źródłowe. Słownik ten z całą pewnością różni od innych słowników tłumaczących języki współczesne. Ideą tej publikacji było nawiązanie do jej podstawy, czyli oryginalnych przekazów i indeksów rzeczowych znajdujących się w wydawnictwach źródłowych. W przygotowanym słowniku autorzy głównie skoncentrowali się na umożliwieniu wyjaśnienia znaczenia słów przy zachowaniu różnorodności ich zapisu graficznego. W tych ostatnich sytuacjach pewnych prawidłowości doszukiwano się poprzez odkrywanie powtarzalności układu dźwięków w danym słowie niemieckojęzycznym, uwzględniając możliwości różnego ich zapisu.

Z perspektywy współczesnego języka niemieckiego za niepoprawne mogą uchodzić również określone formy gramatyczne języka staroniemieckiego, które znalazły się w niniejszym słowniku. Czasowniki, jedy-

⁶ Por. *ibidem*, s. XX.

nie dla potwierdzonych źródłowo przypadków, były podawane w formie bezokolicznika. W słowniku przede wszystkim znalazły się formy, które występowały w tych przekazach najczęściej. Fakt ten oznacza m.in., że znaczna część czasowników przytoczona została w formie imiesłowu przymiotnikowego czynnego lub biernego. W pewnej liczbie przypadków zamieszczono czasowniki w formie osobowej czasu teraźniejszego bądź prostego przeszłego. Autorzy słownika doszli do wniosku, że sprowadzanie konstrukcji staroniemieckich do współczesnego języka niemieckiego mogłoby wprowadzić w konsekwencji trudności w oddawaniu znaczeń⁷. W tym miejscu należy także wyraźnie podkreślić, że znaczna część czasowników znajdujących się w słowniku została zaczerpnięta z cytowanego już opracowania Bzdęgi i Zawadzkiej⁸.

W przypadku rzeczowników z języka staroniemieckiego zrezygnowano z podawania ich rodzajników. W wielu wypadkach zdecydowano się na wprowadzenie zarówno liczby pojedynczej jak i liczby mnogiej rzeczownika, które były rzetelnie potwierdzone w materiale źródłowym. W tomie drugim, dla łatwiejszego wyszukiwania danego terminu, hasło w języku polskim rozpoczyna się od mianownika liczby pojedynczej i następnie po przecinku podany zostaje mianownik liczby mnogiej.

Z przymiotników usuwano natomiast końcówki fleksyjne wskazujące na konkretny przypadek w odmianie w języku staroniemieckim. Z kolei w przypadku przysłówków autorzy nie usuwali w słowniku końcówki '-en' (np. taglichen), zauważając w tym zakresie pewną regularność i powtarzalność w okresie średniowiecza i wczesnonowożytnym.

Można w tym miejscu pokusić się o stwierdzenie, że dla języka staroniemieckiego nie jesteśmy w stanie przewidzieć różnych wariantów zapisu tożsamyh dźwięków. W pewnym sensie mamy tutaj do czynienia w materią wręcz nieprzewidywalną i być może z tego względu tak interesującą⁹.

W kilku przypadkach w tomie drugim obok terminu w języku polskim znalazło się w nawiasie klamrowym {} jego dodatkowe wyjaśnienie lub dopowiedzenie. Jak już zaznaczono wcześniej, wspomniane objaśnienia wprowadzono w odniesieniu do wyrazów trudnych, fachowych lub niezbyt często obecnie używanych w języku polskim. W wypadku terminów źródłowych posiadających wiele znaczeń za nawiasem okrągłym

⁷ Por. *ibidem*.

⁸ *Słownik trudniejszych wyrazów*, op. cit., passim.

⁹ Por. *Glosarium wyrazów i zwrotów*, s. XXI.

umieszczano w tomie drugim informacje na ten temat. W podobny sposób odsyłano w słowniku w przypadku haseł, które były bliskoznaczne z innymi wyrazami.

W pracy zastosowano następujące skróty:

J. K. Mość — Jego Królewska Mość

Ko. Ma. — Konigliche Maiestas

niem. — język niemiecki

np.— na przykład

św. — święty, święte

zob. — zobacz

= — na oznaczenie terminów tożsamyh i haseł bliskoznacznych,
np. komtur domowy = komtur zamkowy

... — na oznaczenie terminów używanych w konstrukcjach syntaktycznych.

EINLEITUNG

Die vorliegende Publikation richtet sich grundsätzlich an die Historiker, Konservatoren, Kunst- und Rechtshistoriker, Archivare und Archäologen, Liebhaber der Ahnenforschung sowie an alle Studierenden, die an den mittelalterlichen Quellen interessiert sind. Die Form eines zweisprachigen Wörterbuches berücksichtigt schwierige altdeutsche Begriffe und Ausdrücke, welche in den gewählten in die moderne polnische Sprache übersetzten Quellen aus dem Gebiet Polens, Preußens und Schlesiens zu finden sind. Schon am Anfang wollen die Autoren darauf hinweisen, dass diese Bearbeitung nicht alle Bedürfnisse der Sprachwissenschaftler befriedigen kann. Absichtlich wurde darauf verzichtet, sowohl die Stichwörter im breiteren Quellenzusammenhang zu erläutern als auch die einzelnen altdeutschen Begriffe mit ihrer grammatischen Beschreibung, Flexion bzw. Konjugation auszustatten.

Alle im Wörterbuch angeführten Stichwörter kommen in den bereits veröffentlichten Quelleneditionen vor. Bemerkenswert ist aber, dass die meisten von ihnen mit Sachregistern ergänzt wurden, die als Grundlage für dieses Wörterbuch dienten. Man berücksichtigte hier auch etliche in den *Akten der Ständetage des Königlichen Preußen* (*Akta Stanów Prus Królewskich*) genannte Termini, die von Andrzej Bzdęga und Halina Zawadzka bearbeitet worden waren¹, aber auch die altdeutschen Stichwörter, die im *Glossar der Wörter und Wendungen aus den mittelalterlichen preußischen Quellen* (*Glosarium wyrazów i zwrotów ze średniowiecznych źródeł pruskich*)² erwähnt sind. In gewissen Fällen, nur in begrenztem Umfang, fanden sich im Wörterbuch auch lateinische Termini. Es ist darauf zu-

¹ *Słownik trudniejszych wyrazów niemieckich w Aktach Stanów Prus Królewskich* [Wörterbuch der schwierigen deutschen Begriffe in den Akten der Ständetage des Königlichen Preußen], Bd. I–II, (1479–1492), bearb. v. A. Bzdęga, unter Mitwirkung v. H. Zawadzka, Toruń 1959 (Fontes TNT 44).

² *Glosarium wyrazów i zwrotów ze średniowiecznych źródeł pruskich* [Glossar der Wörter und Wendungen aus den mittelalterlichen preußischen Quellen], bearb. v. K. Kopiński, J. Tandecki, Toruń 2011.

rückzuführen, dass die deutsche Sprache besonders im Mittelalter noch keine entsprechenden Äquivalente der lateinischen Wörter etabliert hat. An dieser Stelle will man vor allem an den Wortschatz anknüpfen, der mit dem Leben und der Liturgie der Kirche verbunden ist. Die Stichwörter im Wörterbuch schöpfte man u. a. aus den folgenden Quellenveröffentlichungen (sowie ihren Rezensionen) und Publikationen:

Akta Aleksandra króla polskiego, wielkiego księcia litewskiego..., wyd. F. Papée, Kraków 1927;

Akta radzieckie poznańskie, t. 1: 1434–1470, wyd. K. Kaczmarczyk, Poznań 1925; t. 2: 1471–1501, wyd. K. Kaczmarczyk, Poznań 1931; t. 3: 1502–1506, wyd. K. Kaczmarczyk, Poznań 1948;

Akta Stanów Prus Królewskich, t. 1–3, wyd. K. Górski, M. Biskup, Toruń 1955–1963;

Das Ausgabebuch des Marienburger Hauskomturs für die Jahre 1410–1420, hrsg. v. W. Ziesemer, Marienburg 1410;

Biskup M., Wykaz broni palnej i innego sprzętu wojennego wysłanego przez Toruń w okresie wojny trzynastoletniej (1454–1466), *Zapiski Historyczne* 31(1966), z. 1, s. 81–94;

Ciesielska K., [rec.] Księga żołdu Związku Pruskiego z okresu wojny trzynastoletniej 1454–1466, wyd. A. Czacharowski, Toruń 1969 (*Fontes TNT* 61), *Zapiski Historyczne* 36(1971), z. 4, s. 182–183;

Ciesielska K., [rec.] Nowa księga rachunkowa Starego Miasta Elbląga: 1404–1414, wyd. M. Pelech, cz. 1: (1404–1410), Warszawa–Poznań–Toruń 1987 (*Fontes TNT* 72); cz. 2: (1411–1414), Warszawa–Poznań–Toruń 1989 (*Fontes TNT* 73), *Zapiski Historyczne* 56(1991), z. 4, s. 156–159;

Ciesielska K., Inwentarze kościoła św. Jakuba i klasztoru benedyktynek w Toruniu z lat 1474 i 1817, *Zapiski Historyczne* 52(1987), z. 3, s. 121–134;

Codex epistolaris saeculi decimi quinti, [t. 1:] 1384–1492, wyd. A. Sokołowski, J. Szujski, Kraków 1876; t. 2–3: 1382–1501, wyd. A. Lewicki, Kraków 1891–1894;

Długokęcki W., [rec.] Nowa księga rachunkowa Starego Miasta Elbląga: 1404–1414, wyd. M. Pelech, cz. 1: (1404–1410), Warszawa–Poznań–Toruń 1987 (*Fontes TNT* 72); cz. 2: (1411–1414), Warszawa–Poznań–Toruń 1989 (*Fontes TNT* 73), *Rocznik Elbląski* 13(1993), s. 190–196;

- Formularz z Uppsali. Późnośredniowieczna księga formularzowa biskupstw pruskich, komentarz i ed. R. Biskup, Toruń 2016 (głównie j. łacinski, kilka haseł niemieckich);
- Herdzin B., Oliński P., Rachunki z uczty wydanej na cześć wielkiego mistrza Ulryka von Jungingen w Toruniu w 1407 roku [w:] *Studia nad dziejami miast i mieszczaństwa w średniowieczu*, t. 2, Toruń 1996, s. 295–301;
- Iura Prutenorum, wyd. i przetłum. J. Matuszewski, indeksem opatrzyła H. Kozłowska, Toruń 1963;
- Jasiński T., Rzemiosła kowalskie średniowiecznego Torunia, *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej* 23(1975), nr 2, s. 225–235;
- Jeziorski Paweł A., Proskrypcja i banicja w miastach pruskich późnego średniowiecza, Warszawa 2017 (tutaj edycja Elbląskiej księgi sądowej);
- Katalog Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa, t. 1: Dypłomy pergaminowe, Kraków 1907;
- Kodeks dyplomatyczny klasztoru tynieckiego, cz. 1: Obejmująca rzeczy od roku 1105 do roku 1399, wyd. W. Kętrzyński, Lwów 1875) (2 wyrazy niemieckie)
- Kodeks dyplomatyczny Małopolski, t. 1–4: 1178–1450, wyd. F. Piekosiński, Kraków 1876–1905;
- Kodeks dyplomatyczny miasta Krakowa 1257–1506, cz. 1–4, wyd. F. Piekosiński, Kraków 1879–1882
- Księga czynszów fary chełmińskiej (1435–1496), wyd. Z. H. Nowak, J. Tandecki, Toruń 1994 (Fontes TNT 78);
- Księga długów miasta Torunia z okresu wojny trzynastoletniej, wyd. K. Ciesielska, I. Janosz-Biskupowa, Toruń 1964 (Fontes TNT 55);
- Księga kamlarii miasta Torunia z lat 1453–1495, wyd. K. Kopiński, K. Mikulski, J. Tandecki, Toruń 2007 (Źródła do dziejów średniowiecznego Torunia, cz. 3);
- Księga komturstwa gdańskiego, wyd. K. Ciesielska, I. Janosz-Biskupowa, Warszawa–Poznań–Toruń 1985 (Fontes TNT 70);
- Księga ławnicza [Przemysła] 1402–1445, wyd. J. Smolka, Z. Tymińska, Przemysł 1936 (Monumenta Premislae Historica, t. 1)
- Księga ławnicza miasta Nowego nad Wisłą (1416–1527), wyd. K. Mikulski, W. Nowosad, Toruń 2012 (Fontes TNT 106);
- Księga ławnicza Nowego Miasta Torunia 1387–1450, wyd. K. Ciesielska, Warszawa–Poznań 1973 (Fontes TNT 63);

- Księga ławnicza sądu przedmiejskiego Chełmna 1480–1559 (1567), wyd. Z. H. Nowak, J. Tandecki, Warszawa–Poznań–Toruń 1990 (Fontes TNT 74);
- Księga ławnicza Starego Miasta Torunia, wyd. K. Ciesielska, J. Tandecki
cz. 1: (1428–1443), Toruń 1992 (Fontes TNT 75);
cz. 2: (1444–1456), Toruń 1993 (Fontes TNT 76);
- Księga ławnicza Starego Miasta Torunia (1456–1479), wyd. K. Kopiński, J. Tandecki, Toruń 2007 (Fontes TNT 99);
- Księga ławnicza Starego Miasta Torunia (1479–1515), cz. 1: (1479–1501),
cz. 2: (1502–1515), wyd. K. Kopiński, K. Mikulski, J. Tandecki, Toruń 2018 (Fontes TNT 133);
- Księga proskrybowanych Nowego Miasta Torunia (1358–1412), wyd. B. Wyrozumska, Toruń 2013;
- Księga rachunkowa urzędów rybackich komturstw malborskiego i dzierzgońskiego 1440–1445, wyd. Z. H. Nowak, J. Tandecki, Toruń 1997 (Fontes TNT 82);
- Księga radziecka miasta starej Warszawy, t. 1: (1447–1527), wyd. A. Wolff; tekst źródłowy, przygot. M. Arnoldowa, A. Borkiewicz-Celińska, J. Płocha, Wrocław 1963;
- Księga Theudenkusa, wyd. L. Koczy, Toruń 1937 (Fontes TNT 33);
- Księga żołdu Związku Pruskiego z okresu wojny trzynastoletniej 1454–1466, wyd. A. Czacharowski, Toruń 1969 (Fontes TNT 61);
- Księgi ławnicze krakowskie, 1365–1376 i 1390–1397, wyd. S. Krzyżanowski, Kraków 1904 (parę słów w j. niemieckim, s. 383 podano nr zapisek w j. niemieckim);
- Księgi małoletnich Głównego Miasta Gdańska z XV wieku, wyd. i komentarzem opatrzył M. Grulkowski, Warszawa 2017;
- Księgi małoletnich z lat 1376–1429, wyd. K. Mikulski, J. Tandecki, Toruń 2002 (Źródła do dziejów średniowiecznego Torunia, cz. 2)
- Księgi Młodego Miasta Gdańska 1400–1455 [1458–1459], wyd. K. Kopiński, P. Oliński, Toruń 2008 (Fontes TNT 100).
- Księgi przyjęć do prawa miejskiego w Krakowie 1392–1506, wyd. K. Kaczmarczyk, Kraków 1913 (zawody w j. niemieckim);
- Księgi radzieckie kazimierskie 1369–1381 i 1385–1402, wyd. A. Chmiel, Kraków 1932 (parę słów w j. niemieckim);
- Liber scabinorum Veteris Civitatis Thoruniensis 1363–1428, wyd. K. Kaczmarczyk, Toruń 1936 (Fontes TNT 29: 1936);
- Maik J., Sukiennictwo elbląskie w średniowieczu, Łódź 1997;

- Maisel W., [rec.] *Księga ławnicza Nowego Miasta Torunia 1387–1450*, wyd. K. Ciesielska, Warszawa–Poznań 1973 (Fontes TNT 63), *Zapiski Historyczne* 40(1975), z. 1, s. 134–136;
- Das Marienburger Ämterbuch*, hrsg. v. W. Ziesemer, Danzig 1916;
- Das Marienburger Konventsbuch*, hrsg. v. W. Ziesemer, Danzig 1913;
- Das Marienburger Tresslerbuch. Der Jahre 1399–1409*, hrsg. v. E. Joachim, Königsberg 1896;
- Najstarsze księgi kamlarskie Głównego Miasta Gdańska z XIV–XV wieku, wydał i komentarzem opatrzył M. Grulkowski, Warszawa 2016;
- Nowa księga rachunkowa Starego Miasta Elbląga: 1404–1414*, wyd. M. Pelech
- cz. 1: (1404–1410), Warszawa–Poznań–Toruń 1987 (Fontes TNT 72);
- cz. 2: (1411–1414), Warszawa–Poznań–Toruń 1989 (Fontes TNT 73);
- Przeracki J., *Plebs Nowego Miasta Torunia w latach 1358–1410 w świetle księgi proskrybowanych*, *Acta Universitatis Nicolai Copernici, Nauki Humanistyczno-Społeczne, Historia* 11 (1977), z. 74, s. 5–20;
- Przeracki J., *Pospólstwo Nowego Miasta Torunia w latach 1330–1410*, *Rocznik Toruński* 13(1978), s. 231–254;
- Rachunki królewskie z lat 1471–1472 i 1476–1478*, oprac. S. Gawęda, Z. Perzanowski, A. Strzelecka, Wrocław–Kraków 1960;
- Radziwiński A., *Przy stole Jana von Ast — plebana św. Janów w Starym Mieście Toruniu*, *Archeologia Historica Polona* 14(2004), s. 157–171;
- Radziwiński A., *Rachunki plebana kościoła parafialnego Świętych Janów w Starym Mieście Toruniu z lat 1445–1446*, *Roczniki Historyczne* 69(2003), s. 167–187;
- Rywalizacja katolików z luteranami o kościół św. Mikołaja w Elblągu 1520–1621. Źródła do dziejów reformacji w Prusach Królewskich*, zeb. i oprac. A. Szorc, Olsztyn 2002 (Fontes Historiae Ecclesiasticae Nr 1);
- Schöffnenbuch der Kulmer Stadtfreiheit 1407–1457*, nach Vorarbeiten v. J. K. v. Schroeder; bearb. v. B. Jähnig, Münster 2014;
- Sattler C., *Handelsrechnungen des Deutschen Ordens*, Königsberg 1887;
- Schuldbücher und Rechnungen der Großschäffer und Lieger des Deutschen Ordens in Preußen*, Bd. 1: *Großschäfferei Königsberg I* (Ordensfoliant 141), hrsg. v. C. Heß, Ch. Link, J. Sarnowsky, Köln–Weimar–Wien 2008;

- Schuldbücher und Rechnungen der Großschäffer und Lieger des Deutschen Ordens in Preußen. Bd. 2: Großschäfferei Königsberg II (Ordensfolianten 142–149 und Zusatzmaterial), hrsg. von J. Laczny u. J. Sarnowsky, unter Mitarb. von C. Heß, Köln 2013;
- Schuldbücher und Rechnungen der Großschäffer und Lieger des Deutschen Ordens in Preußen. Bd. 3: Großschäfferei Marienburg, hrsg. von Ch. Link und J. Sarnowsky, Köln 2008;
- Tabliczki woskowe miasta Torunia ok. 1350 – I poł. XVI w., wyd. K. Górski, W. Szczuczko, Warszawa–Poznań–Toruń 1980 (Fontes TNT 69);
- Urbarze dóbr zamkowych Górnego Śląska z lat 1571–1640, oprac. i przygot. do dr. R. Heck, J. Leszczyński i J. Petráň, Wrocław–Warszawa–Kraków 1963;
- Urbarze dóbr zamkowych opolsko-raciborskich z lat 1566 i 1567, wyd. R. Heck, J. Leszczyński, Wrocław 1956;
- Urbarze śląskie z końca XVIII wieku, wyboru dokonali i do dr. przygot. K. Orzechowski i Z. Szkurłatowski, Wrocław–Warszawa–Kraków 1961.

Weiterhin will man betonen, dass dieses Wörterbuch, das auf die für die Quellenveröffentlichungen vorbereiteten Sachregister zurückgeht, die Forschungsergebnisse und Erfahrungen vieler Generationen von Historikern und Editoren mit einbezieht, welche in ihren Untersuchungen an die Quellen zur Geschichte der polnischen, preußischen und schlesischen Gebiete anknüpfen. Dies bewirkte auch gewisse Schwierigkeiten, weil es hier notwendig war, die bisher unterschiedlichen Übersetzungen der alten Termini zu vereinheitlichen. Die Sachregister der besagten Quellenveröffentlichungen wurden innerhalb von einigen Jahrzehnten nicht nur von den Historikern bearbeitet. Aus diesem Grund waren viele altdeutsche Begriffe unterschiedlich übersetzt, was von den Autoren dieses Wörterbuches viel mehr Aufmerksamkeit verlangte. Es scheint also, dass die Synonyme (die sinnverwandten Wörter) einige Schwierigkeiten bereiteten, die man bei der Druckvorbereitung dieser Publikation bewältigen musste. Die unscharfen Übersetzungen der Termini bzw. diejenigen, die ergänzt werden sollten, wurden berichtigt. In begründeten Fällen griff man zum Quellentext, um den Zusammenhang der einzelnen Wörter zu überprüfen. Im Wörterbuch verzichtete man auf die Übersetzungen, die den Autoren zweifelhaft erschienen³.

³ Vgl. *ibidem*, S. XVI.

Im Mittelalter und in der Frühen Neuzeit wies die Sprache der besagten Quellenüberlieferungen eine relativ große Freiheit im Bereich der Syntax und Morphologie nach. Analysiert man dagegen die Originalschriften, so ist es auf eine ebenso große Freiheit im Bereich ihrer Grafie hinzuweisen. In den untersuchten Quellen bediente man sich grundsätzlich der ostmitteldeutschen Mundart. Auffällig ist, dass ein Teil der Überlieferungen, die in den Kanzleien Danzigs und Elbings entstanden, im Plattdeutsch (Niederdeutsch) angefertigt wurde. Nimmt man alle Sprachmanieren und -einflüsse in Rücksicht, die bei einigen Schreibern wahrzunehmen sind, so wundert es nicht, dass sogar die bereits veröffentlichten deutschsprachigen Quellen aus dem besagten Gebiet besonders den jungen Forschern viele Schwierigkeiten bereiten können⁴.

Das vorliegende Wörterbuch soll mindestens zum Teil diese Probleme lösen helfen. Diejenigen aber, die es zur Hand nehmen, sollten bemerken, dass die meisten darin berücksichtigten Begriffe mehrdeutig und unscharf sind (nicht alle wurden hier erläutert). Vor einer weiteren Herausforderung, die mit der Vorbereitung der alten Termini für dieses Wörterbuch verbunden war, standen die Autoren wegen der Homonymie. Sie stießen auf viele sinnverwandte Wörter und auf den Synkretismus von Beugungsformen. Im Falle der altdeutschen Texte waren die Artikel weniger hilfreich, zumal sie in den mittelalterlichen Quellen unterschiedlichen Verformungen, die mit der Mundart bzw. der Rechtschreibung verbunden waren, unterlagen. Eine weitere Frage, der bei der Arbeit am Wörterbuch viel Aufmerksamkeit verliehen wurde, ist die Polysemie, in deren Rahmen einem Wort zwei bzw. mehrere Bedeutungen zugeschrieben wurden. Es ist ausdrücklich zu betonen, dass einige Termini je nach dem Zusammenhang sicherlich auch anders übersetzt werden können, was in diesem Wörterbuch nicht berücksichtigt wurde. In einem solchen Falle ist immer der Zusammenhang der einzelnen Wörter in den Quellenüberlieferungen zu untersuchen. Zudem will man hier auch darauf hinweisen, dass manche altdeutsche Quellenbegriffe ihre Äquivalente in der polnischen Sprache hatten, welche aber als Anachronismen bzw. als Fachbegriffe galten. Aus diesem Grund wird im Wörterbuch bisweilen auch eine kurze Definition bzw. eine Erklärung angeführt, die auf die Bedeutung der einzelnen Wörter deutet. Die Autoren bemühten sich aber um die möglichst genauen Übersetzungen der Termini ins Polnische.

⁴ Vgl. *ibidem*, S. XVI–XVII.

Bei der Übersetzung bediente man sich u. a. der folgenden Publikationen:

Adelung J. C., Grammatisch-kritisches Wörterbuch der Hochdeutschen Mundart mit beständiger Vergleichung der übrigen Mundarten, besonders aber der oberdeutschen. Zweyte, vermehrte und verbesserte Ausgabe. 4 Bde. Wien 1808.

Brünneck v. W., Zur Geschichte des Grundeigenthums in Ost- und Westpreußen. 1: Die kölmischen Güter, Berlin 1891.

Deutsches Rechtswörterbuch (Online Ausgabe — <http://www.rzuser.uni-heidelberg.de/~cd2/drw/>).

Deutsches Wörterbuch v. J. Grimm u. W. Grimm. 16 Bde. [in 32 Teilbänden]. Leipzig 1854–1960; Quellenverzeichnis 1971.

Dokładny niemiecko-polski słownik = Ausführliches deutsch-polnisches Wörterbuch, hrsg. von C. C. Mrongovius, Königsberg 1837.

Grottefend H., Zeitrechnung des deutschen Mittelalters und der Neuzeit. Bd. 1–2, Hannover 1891–1898 (HTML-Version v. H. Ruth <http://www.manuscripta-mediaevalia.de/gaeste/grottefend/grottefend.htm> — szczególnie znajdujący się tutaj Glossar).

Hirsch Th., Danzigs Handels- und Gewerbsgeschichte unter der Herrschaft des deutschen Ordens, Leipzig 1858.

Jougan A., Słownik kościelny łacińsko-polski, Warszawa 1992.

Linde M. S. B., Słownik języka polskiego, T. 1–6, Warszawa 1807–1814.

Mączak A., Gospodarstwo chłopskie na Żuławach Malborskich w początkach XVII wieku, Warszawa 1962.

Mittelhochdeutsches Wörterbuch (Online zugänglich: <http://www.mhdwb-online.de/wb.php>).

Mittelhochdeutsches Wörterbuch. Mit Benutzung des Nachlasses v. G. F. Benecke, ausgearb. v. W. Müller u. F. Zarncke. Nachdruck der Ausgabe Leipzig 1854–1866 mit einem Vorwort und einem zusammengefaßten Quellenverzeichnis v. E. Nellmann, sowie einem alphabetischen Index v. E. Koller, W. Wegstein u. N. R. Wolf. 4 Bde. u. Indexbd. Stuttgart 1990.

Mittelhochdeutsches Handwörterbuch v. M. Lexer. Zugleich als Supplement und alphabetischer Index zum Mittelhochdeutschen Wörterbuche von Benecke-Müller-Zarncke. Nachdruck der Ausg. Leipzig 1872–1878 mit einer Einleitung v. K. Gärtner. 3 Bde. Stuttgart 1992.

Mittelniederdeutsches Wörterbuch v. K. Schiller, A. Lübben, 6 Bde., Bremen 1875–1881.

- Nachträge zum Mittelhochdeutschen Handwörterbuch v. M. Lexer. Leipzig 1878. [Nachdruck zusammen mit 3. Band des Handwörterbuchs].
- Piprek J., Ippoldt J., Wielki słownik niemiecko-polski z suplementem = Großwörterbuch Deutsch-Polnisch mit Nachtrag, T. 1–2, Warszawa 2000.
- Preußisches Wörterbuch v. H. Frieschbier, 2 Bde., Berlin 1883–1885.
- Preußisches Wörterbuch v. W. Ziesemer, 2 Bde., Königsberg 1935–1940.
- Preussisches Wörterbuch: deutsche Mundarten Ost- und Westpreußens. Bd. 1–6/ begr. E. Reimann; fortgef. U. Tolksdorf; hrsg. v. R. Goltz; bearb. A. Bambek [et al.], Neumünster 1974–2005.
- Reith R., Lexikon des alten Handwerks. Vom späten Mittelalter bis ins 20. Jahrhundert. München 1991.
- Słownik języka polskiego, red. W. Doroszewski, S. Skorupka, T. 1–10, Warszawa 1958–1969.
- Słownik języka polskiego XVII i 1. połowy XVIII wieku, kier. W. Gruszczyński (dostępny w Internecie: <http://sxvii.pl/index.php>)
- Słownik łaciny średniowiecznej w Polsce, T. 1–6, red. M. Plezia, T. 7–8, red. K. Weyssenhoff-Brożkova, M. Rzepliela, Wrocław–Kraków 1953–2010.
- Słownik łacińsko-polski, red. M. Plezia, T. 1–5, Warszawa 2007.
- Sondel J., Słownik łacińsko-polski dla prawników i historyków, Kraków 2009.
- Sprandel R., Von Malvasia bis Kötzschenbroda. Die Weinsorten auf den spätmittelalterlichen Märkten Deutschlands, Stuttgart 1998.
- Von Aktie bis Zoll. Ein historisches Lexikon des Geldes. Hrsg. v. Michael North. München 1995.
- Wörterbuchnetz, © 2011 Trier Center for Digital Humanities / Kompetenzzentrum für elektronische Erschließungs- und Publikationsverfahren in den Geisteswissenschaften an der Universität Trier (<http://www.woerterbuchnetz.de/cgi-bin/WBNetz/setupStartSeite.tcl>).
- Wörterbuch der Münzkunde, hrsg. v. F. v. Schröter, Berlin 1970.
- Żurawska-Chaszczewska J., Słownik słownictwa rzemiosł skórzanych, Poznań 2010 (dostępny w Internecie <https://repozytorium.amu.edu.pl/jspui/bitstream/10593/464/2/S%C5%81OWNIK.pdf>)

Die Methode, die beim Aufbau des Wörterbuches angenommen wurde, diskutierte man bereits im Falle des besagten *Glossars*⁵. Letztendlich

⁵ Ibidem, S. XIX.

entschied man sich für die Gliederung des Wörterbuches in zwei Teile. Im ersten Band fand sich das Verzeichnis der deutschen Begriffe mit Verweis auf das polnische Stichwort, im zweiten Band dagegen das Verzeichnis der polnischen Stichwörter zusammen mit verschiedenen Varianten der altdeutschen Begriffe.

Das Verzeichnis der Stichwörter sowohl im ersten als auch im zweiten Band erfolgt alphabetisch. Die altdeutschen Termini im ersten Band wurden im ursprünglichen Wortlaut mit Verweis auf das polnische Stichwort im zweiten Band angeführt. Die Quellenveröffentlichungen, auf die man in dieser Publikation auch zurückging, waren nach den sich ändernden Richtlinien vorbereitet. Das bedeutet, dass die Verlagsmethoden nicht ohne Einfluss auf die Gestalt dieses Wörterbuches blieben. In den meisten Quellenveröffentlichungen bemühte man sich um gewisse Vereinheitlichungen und Vereinfachungen, die darin bestanden, die doppelten Konsonanten am Wortanfang herauszulassen sowie auf unnötige Wiederholungen des Buchstaben „n“ in der Wortmitte oder am Wortende zu verzichten. Zudem ließ man die dreifachen Wiederholungen von Konsonanten aus und notierte die Buchstaben „u“ und „v“ nach ihrem Sprachklang. Sehr häufig ersetzte man die Buchstaben „v“ und „w“ durch den Buchstaben „u“, falls dies durch das Textverständnis erzwungen war.

In einigen Fällen mussten die Autoren des Wörterbuches die Rechtschreibung der Quellentermini vereinheitlichen, wie dies in den meisten hier angewandten Publikationen erfolgte. Dieser Vorgang war unentbehrlich vor allem im Falle der Rechtschreibung von den Buchstaben „v“, „w“ und „u“, z. B. mwr = mur (dt. *Mauer*), hws = hus (dt. *Haus*), kirchenstiffuatir = kirchenstiffvater (dt. *Kirchenstiefvater*), houestad = hovestad (dt. *Hofstätte*), meteuaste = metevaste (dt. *Mittfasten*)⁶.

Im ersten Band setzte man neben dem altdeutschen Hauptstichwort seine Übersetzung bzw. nach einem Semikolon die weiteren Erklärungen im Polnischen. Im zweiten Band führte man neben dem polnischen Hauptstichwort in runden Klammern auch die Quellentermini an. Das Wörterbuch unterscheidet sich mit Sicherheit von anderen ähnlichen Wörterbüchern, die die Begriffe in die modernen Sprachen übersetzen. Die Autoren dieser Veröffentlichung wollten an ihre Grundlagen, d. i. an die Originalüberlieferungen und die Sachregister, die in den Quellenveröffentlichungen zu finden sind, anknüpfen. Im vorbereiteten Wörterbuch

⁶ Vgl. *ibidem*, S. XX.

waren sie vor allem darum bemüht, die Wortbedeutung bei gleichzeitiger Beibehaltung der Vielfalt der grafischen Zeichen zu erklären. Deswegen suchten sie nach gewissen Regelmäßigkeiten, indem sie die Wiederholbarkeit der Klänge in einem bestimmten deutschen Wort nachwiesen und dabei auch alle möglichen Schreibweisen berücksichtigten.

Aus der Sicht der modernen deutschen Sprache können auch gewisse grammatische Formen des Altdeutschen, welche im vorliegenden Wörterbuch berücksichtigt wurden, für unrichtig gehalten werden. Die Verben notierte man nur in den durch die Quellen bestätigten Fällen in der Form eines Infinitivs. Im Wörterbuch wurden jene Formen in Rücksicht genommen, die in den meisten Quellen vorkamen. Das bedeutet u. a., dass viele Verben im Partizip I bzw. II, in gewissen Fällen auch in der Konjugation im Präsens bzw. Präteritum angeführt wurden. Die Autoren des Wörterbuches nahmen an, dass die Auflösung der altdeutschen Wortformen und ihre moderne Transkription in der deutschen Sprache zu Schwierigkeiten in der Wiedergabe ihrer Bedeutungen führen könnte⁷. An dieser Stelle sollte man ausdrücklich betonen, dass für die meisten Verben im Wörterbuch die schon zitierte Bearbeitung von Bzdęga und Zawadzka als Vorbild galt⁸.

Im Falle der altdeutschen Nomen verzichtete man begrifflicherweise auf die Artikel. In vielen Fällen entschied man sich dafür, nur auf den Singular bzw. Plural hinzuweisen, was in den Quellentexten gründlich bestätigt worden war. Im zweiten Band, in dem man die Suche nach einem bestimmten Termin erleichtern wollte, beginnt das polnische Hauptstichwort mit dem Nominativ Singular und erst nach einem Komma wird der Nominativ Plural angeführt.

Den Adjektiven wurden die Flexionssuffixe entzogen, die auf einen bestimmten Kasus in der altdeutschen Sprache hinweisen. Im Falle der Adverbien wurden im Wörterbuch die Endungen '-en' (z. B. taglichen) angezeigt, denn man bemerkte darin eine gewisse Regelmäßigkeit und Wiederholbarkeit im Mittelalter und in der Frühen Neuzeit.

An dieser Stelle kann man hinzufügen, dass wir nicht imstande sind, unterschiedliche Schreibweisen des gleichen Sprachklangs in der altdeutschen Sprache zu berücksichtigen. In gewissem Sinne ist diese Frage hier

⁷ Vgl. *ibidem*.

⁸ *Słownik trudniejszych wyrazów*, op. cit., passim.

sogar unvorhersehbar und vielleicht aus diesem Grund auch so interessant⁹.

In einigen Fällen wird im zweiten Band neben einem polnischen Hauptstichwort seine zusätzliche Erklärung bzw. Beschreibung in geschweiften Klammern {} angeführt. Wie früher angesagt, beziehen sich die Erklärungen auf schwierige, seltene Begriffe bzw. Fachtermini oder auch Wörter, die in der polnischen Sprache heutzutage selten benutzt werden. Bei den mehrdeutigen Quellentermini wurden im zweiten Band in runden Klammern beim Hauptstichwort entsprechende Erklärungen angegeben. Ähnlich verweist man auch auf die sinnverwandten Wörter.

In der Arbeit bediente man sich der folgenden Abkürzungen:

J. K. Mość — Jego Królewska Mość

Ko. Ma. — Königliche Maiestas

niem. — Deutsch

np. — z. B.

św. — heilig

zob. — siehe

= — zur Markierung der gleichwertigen und sinnverwandten Termini, z. B. komtur domowy = komtur zamkowy

... — zur Markierung der Termini, die in syntaktischen Strukturen gebraucht werden.

⁹ Vgl. *Glosarium wyrazów i zwrotów*, op. cit., S. XXI.

KRÓTKI ZARYS HISTORII JĘZYKA NIEMIECKIEGO W ŚREDNIOWIECZU I CZASACH NOWOŻYTNYCH

Historia piśmiennictwa niemieckojęzycznego zaczyna się w zasadzie dopiero w okresie wczesnego średniowiecza. Od VIII wieku po Chrystusie, m.in. w związku z wstąpieniem na tron i polityką kulturalną Karola Wielkiego ok. 750–770 r., powstają coraz liczniejsze pisemne świadectwa przekazu literackiego, które staną się później podstawą do stworzenia bardziej jednolitego systemu języka staro-wysoko-niemieckiego. Związane są przede wszystkim z głównymi dziedzinami życia człowieka, tj. religią, prawem czy prowadzeniem wojen. W okresie średniowiecza i wczesnej nowożytności króluje jednak niezaprzeczalnie łacina, i to prawdopodobnie najpóźniej aż do momentu, kiedy to, jak się przyjmuje, 31 października 1687 r. w bramie kościoła uniwersyteckiego w Lipsku swój pierwszy wykład w języku niemieckim pt. *Discours Welcher Gestalt man denen Frantzosen in gemeinem Leben und Wandel nachahmen solle?* wygłasza Christian Thomasius.

Język jako słyszalny środek komunikacji ma charakter linearny, istnieje tylko w wymiarze czasu i jest zsynchronizowany z rozwojem kultury wspólnot językowych. Jednocześnie warto zwrócić uwagę na fakt, iż historia języka nie ogranicza się jedynie do rozwoju poetyki i nie jest wyłącznie historią stylu literatury pięknej i kultury mówienia. Język to także element komunikacji w przestrzeni prozy użytkowej, w ramach nauki, administracji, polityki, gospodarki i techniki aż po spontaniczną mowę potoczną. Współczesne językoznawstwo bazuje na kilku teoriach rozwoju języka. Od lat siedemdziesiątych XIX wieku wskazuje się na wzajemny wpływ i przenikanie się języków. Owa „Wellentheorie”, teoria fal, współpracuje z abstrakcyjno-dynamicznym wyobrażeniem prądów językowych i oddziaływania języków, w ramach rzeczywistości językowo-socjologicznej musi jednak liczyć się z mechanizmem naśladowczym i dwujęzycznością, która polega na przenoszeniu nowości semantycznych z jednego obszaru językowego do drugiego. Istotną rolę ogrywa wówczas językowo-socjologiczna świadomość kolektywna, która wspomniane nowości przy-

muje nie biernie, lecz aktywnie włącza je do systemu zgodnie z realną potrzebą ich użycia. Teoria fal zostaje współcześnie skonfrontowana m.in. z tzw. teorią rozwoju („Entfaltungstheorie”), która wyjaśnia różnice czasoprzestrzenne, odwołując się do rozwoju poligenetycznego. Oznacza to, że w historii rozwoju języka mogą współistnieć pewne wspólne predyspozycje wielu języków lub dialektów (reakcje łańcuchowe w formalnym zakresie języka), a ich symptomy związane są nierzadko z różnymi tendencjami rozwoju struktur językowych¹. Język przynależy zatem do sfery zjawisk podlegających nieustannym procesom zmian w zależności od rozmaitych układów socjologicznych w danym obszarze czasoprzestrzeni.

Początków języka niemieckiego należy doszukiwać się prawdopodobnie już u dawnych plemion pragermańskich okresu tak przedhistorycznego, o którym świadczą wykopaliska archeologiczne, jak i historycznego, który reprezentują z kolei pisemne świadectwa autorów starożytnych. Liczne grupy germańskie zasiedlały naówczas większą część Europy Środkowej i Wschodniej, prowadząc między sobą konflikty i spierając się o przewagę na danym terytorium. Jeszcze w X wieku przed Chrystusem przybyły one na tereny Łaby i Renu, w późniejszym czasie osiedlając się także na terenach nadodrzańskich aż po linię Bugu. W I wieku po Chrystusie Germanie osiągnęli „granice Cesarstwa Rzymskiego, wchodząc tym samym w orbitę interesów polityczno-gospodarczych tego mocarstwa”². Od III wieku obserwuje się natomiast konsolidację niektórych plemion w większe wspólnoty. Skutkiem tych migracji, które związane były z przesunięciami geopolitycznymi, była jednak początkowo fala procesów dezintegracyjnych. Na przełomie wieków, w końcu późnego antyku wyróżnić możemy zatem 1) grupę Germanów Morza Północnego („Nordseegermanen”), wg Tacyta Ingewonów (byli to m.in. Chaukowie, którzy przekształcili się w Saksończyków i skierowali na terytorium Wysp Brytyjskich), 2) Germanów reńsko-wezerskich (m.in. Chattowie i Cheruskowie, którzy w późniejszym czasie stali się protoplastami Franków), 3) grupę Suebów, tj. Germanów połabskich z terenów nad środkową Łabą oraz Szprewą i Hawelą (wśród nich znaleźli się Longobardowie, Markomanowie, Harmundurowie, Kwadowie, Semnoni), 4) Germanów północnych („Nordgermanen”), zamieszkujących południową Skandynawię, Jutlandię i wyspy bałtyckie (Bornholm, Gotlandia), oraz 5) Germanów wschodnich

¹ Por. P. von Polenz, *Geschichte der deutschen Sprache*, Berlin 2009, s. XI–XIV.

² A. Szulc, *Historia języka niemieckiego*, Warszawa 1991, s. 59.

(„Oder-Warthe-Germanen”), dzielących się na grupę u ujścia Odry (wywodzącą się z Germanów połabskich), grupę u ujścia Wisły (kultura wielbarska) oraz odrzańsko-warciańską z terenów od środkowej Odry aż po tereny leżące poza Wisłą (kultura przeworska, otoczona plemieniem Wandalów)³. Zgodnie z tym dialekty germańskie podzieliły się w tym czasie na trzy grupy językowe: 1) północną, 2) kontynentalną / zachodnią / południową oraz 3) wschodnią wraz z plemionami Gotów, Wandalów i Burgundów, którzy od II wieku rozproszyli się po całej Europie, wchodząc w interakcje z ludnością autochtoniczną i z biegiem czasu tracąc samodzielność językową⁴.

Między III i V wiekiem po Chrystusie wskutek podboju Germanów wezersko-nadreńskich dochodzi do powstania państwa Franków (Regnum Francorum). Jego pierwszym władcą zostaje Chlodwig I (481–511), który w kolejnych latach przyłącza część ziem w Galii i Alemanii i podbija państwo Wizygotów. W 498 roku Frankowie przyjmują chrześcijaństwo, ale jednolita religia nie ma większego wpływu na wewnętrzną konsolidację państwa. W jednym organizmie współistnieją bowiem nadal dwie różniące się językowo narodowości: romańska (Gallowie i osiedleni w Gali Rzymianie, posługujący się językiem romańskim) oraz germańska (Germani wezersko-nadreńscy, połabscy, posługujący się językiem germańskim). Przez ok. 200 kolejnych lat państwem frankońskim rządzą Merowingowie, tj. potomkowie Chlodwiga, ale na skutek podziałów dynastycznych i powstania trzech królestw: zachodniej Neustrii, południowej Burgundii i wschodniej Austrazji, w której urząd majordomusa sprawują Arnulfingowie (późniejsi Karolingowie), dynastia ta stopniowo ustępuje na rzecz tych ostatnich. W 751 roku królem zostaje syn Karola Młota Pepin Młodszy (714–768), który po pokonaniu Longobardów oddaje ich tereny papieżowi pod Państwo Kościelne, Patrimonium Petri, będące pod opieką państwa Franków. Karol Wielki (769–814) umacnia władzę królewską ojca Pepina i dokonuje kolejnych podbojów, chrystianizując tereny Germanów nadmorskich i Sasów i wprowadzając liczne reformy m.in. oświaty oraz wspierając rozwój nauki. Dzięki swojej polityce zyskuje ostatecznie koronę cesarską. Ludność jego kraju stanowi jednak nadal wielojęzyczną mozaikę niezależnych związków plemiennych, bowiem brak w nim zde-

³ Por. Cz. Karolak, W. Kunicki, H. Orłowski, *Dzieje kultury niemieckiej*, Warszawa 2007, s. 19.

⁴ Por. A. Szulc, *Historia języka niemieckiego*, op. cit., s. 60 n.

cydowanych tendencji integracyjnych. Jemu jednak zawdzięczać można reformę pisma i języka łacińskiego, który uwolniony został z obcych naleciałości i stał się językiem eksterytorialnym. Po niespodziewanej śmierci Karola jego syn Ludwik I Pobożny dzieli w 817 r. państwo Franków między swoich trzech synów: Lotara, któremu należy się seniorat, Ludwika Niemca i Pepina. Celem ma być podział władzy wykonawczej przy jednoczesnym zachowaniu jedności państwa. Po śmierci Ludwika Pobożnego dochodzi jednak do konfliktu między braćmi na tle politycznym, który kończy formalnie traktat w Verdun z dnia 10 sierpnia 843 r. W wyniku jego postanowień państwo frankońskie podzielone zostaje na trzy części: 1) wschodnią Ludwika Niemca z Saksonią, Turyngią, Frankonią wschodnią, Szwabią i Bawarią (Państwo Wschodnie), 2) Galię Karola Łysego ciągnącą się na północ od Loary i Akwitanię (Państwo Zachodnie), 3) część środkową Lotara (Lotaryngia, Italia). Po śmierci najstarszego Lotara kolejne spory terytorialne dzielą braci, a w późniejszym czasie próby ponownego zjednoczenia całego państwa przeplatają się z licznymi najazdami obcych ludów, m.in. Wikingów, i trudnościami w utrzymaniu jedy-nowładztwa⁵. Widać zatem wyraźnie, że pierwotne układy geopolityczne, które z pewnością miały na celu integrację kulturową i językową plemion, wykluczają istnienie we wczesnym średniowieczu jednolitego języka germańskiego. Będzie to możliwe dopiero po ugruntowaniu się państwowości i wytworzeniu się poczucia przynależności do wspólnoty większej niż ta plemienna⁶.

Język niemiecki, pochodzący z rodziny języków indogermańskich, łączył zatem z początku wiele dialektów, tj. powiązanych ze sobą regionalnie form językowych. Etymologicznie sam termin „deutsch” wywodzi się z rdzenia praindoeuropejskiego **teutá*, oznaczającego „ludzi, lud”, w języku germańskim **peudo* na oznaczenie „ludu”. Od tego wyprowadzony został przymiotnik pragermański **peudiskaz*, który u Germanów przyjął formę zachodniofrankońską *theodisc* (zapożyczony przez Rzymian w postaci *theotiscus*, *theodiscus*, tj. „ludowy”) lub w pozostałych dialektach *diutisc* w znaczeniu „należący do ludu, ludowy”. W IX wieku łaciński wyraz *theodisce* zastąpiony został formą *diutisce*. Ok. roku 1090 powstaje poemat ku czci biskupa Anno z Kolonii, w którym po raz pierwszy użyte zostaje właśnie określenie *diutischi liute* / *diutischi man* („Niemcy”) oraz *in*

⁵ Por. *ibidem*, s. 81–84.

⁶ Por. *ibidem*, s. 84.

diutshemi lande („w kraju niemieckim”)⁷. W tym miejscu warto przynajmniej ogólnie wspomnieć o podziale języka niemieckiego na poszczególne periody:

- A. język staro-wysoko-niemiecki („Althochdeutsch”, ok. 770 – ok. 1050),
- B. średnio-wysoko-niemiecki („Mittelhochdeutsch”, ok. 1050 – ok. 1350),
- C. wczesno-nowo-wysoko-niemiecki („Frühneuhochdeutsch”, ok. 1350 – ok. 1650),
- D. nowo-wysoko-niemiecki („Neuhochdeutsch”, ok. 1650 do współczesności).

Język staro-wysoko-niemiecki, najstarszy pisemnie poświadczony stopień rozwoju języka niemieckiego, wyrósł w średniowieczu jako jeszcze nieuporządkowany zasób znaków i norm językowych z dialektów plemiennych Franków, Bawarów, Alemanów i Longobardów. Wiedzę na jego temat czerpie współczesne językoznawstwo z historii klasztorów wczesnego średniowiecza oraz ludowych form literackich, służebnych wobec łaciny i kultury chrześcijańskiej⁸.

Kształtowanie się jednolitego systemu językowego rozpoczyna się zasadniczo od przesuwek artykulacyjnych czy spółgłosek w ramach konsonantyzmu języka staro-wysoko-niemieckiego. Jednocześnie zmniejsza się liczba głosek wybuchowych, zanika część dźwięcznych głosek tego typu, powstają natomiast kolejne typy spirantów. Po tych zmianach, które związane były o wiele bardziej ze zmianą poszczególnych cech niż całego systemu, język germański nadal nie stanowił samodzielnego systemu znaków. Drugim zabiegiem, istotnym z perspektywy struktur językowych, była zmiana akcentów, która wpłynęła na całokształt języka, tj. nie tylko na kwestię wymowy, ale i np. na figury stylistyczne, wśród nich np. na aliterację. Ponadto zmiana akcentowania oddziaływała na postępujące osłabienie sylab nieakcentowanych, choćby z uwagi na fakt, iż siła wymowy skoncentrowana została na sylabach początkowych, co z kolei przyczyniło się do powstania monoftongów i dyftongów⁹. „Ustabilizowanie się

⁷ Por. ibidem, s. 85. Por. P. von Polenz, *Geschichte der deutschen Sprache*, op. cit., s. 30.

⁸ Por. S. Sonderegger, *Althochdeutsch*, w: *Kurzer Grundriß der germanischen Philologie bis 1500*, hg. v. L. E. Schmitt, Bd. 1: *Sprachgeschichte*, Berlin 1970, s. 288–289. Zob. także wykres obrazujący rozwój języka niemieckiego: ibidem, s. 289–291, a także mapa przedstawiająca najważniejsze miejsca rozprzestrzeniania i kształtowania się języka staro-wysoko-niemieckiego, karta s. 310/311.

⁹ Por. P. von Polenz, *Geschichte der deutschen Sprache*, op. cit., s. 7, 9–11.

praindoeuropejskiego akcentu dynamicznego na sylabie piennej w języku pragermańskim spowodowało stopniową redukcję nie tylko większości dawnych końcówek, lecz i samogłoskowych formantów tematu, powodując tym samym synkretyzm niektórych typów deklinacyjnych¹⁰. Zanik sylab końcowych przyniósł zatem straty w zakresie systemu fleksyjnego (końcówek fleksyjnych). Nie zachowały się bowiem ani ablativus, lokativus ani formy podwójne rzeczownika, a w koniugacji zniknęły całe grupy form, jak dla przykładu tryb przypuszczający wyrażony formami optativus, aoryst czy inne czasy. Z drugiej strony powstały nowe możliwości fleksyjne, rozbudowane z biegiem czasu do kategorii gramatycznych, w tym także wiele morfemów fleksyjnych, uporządkowanych według części mowy, rdzeni i klas czasownikowych. Do uproszczenia tych form dochodzi stopniowo dopiero w późniejszym czasie, podobnie jak do redukcji systemu deklinacyjnego do czterech przypadków (nominativus, genetivus, dativus, accusativus)¹¹, przy czym vocativ zrównał się z nominativem, a instrumentalis zastąpiony został przyimkiem *mit* z dativus. Niezależnie od tych zmian przeważającym elementem tej językowej rewolucji stał się zanik fleksyjny, uzależniony od zmian akcentu. Nie oznaczało to jednak w żaden sposób zubożenia czy upadku języka. O wiele bardziej chodziło o pewną ekonomię językową. W miejsce dawnych form weszły całkiem inne środki, jak dla przykładu czasowniki posiłkowe *werden*, *sein*, *haben*, *würde* dla strony biernej, czasu przyszłego, przeszłego czy trybu przypuszczającego lub też przyimki w miejsce przypadków (np. *ich erinnere mich an ihn* zamiast *seiner*; *das Haus von Vater* zamiast *Vaters Haus*). Wśród nowych rozwiązań znalazły się także zaimki osobowe i rodzajniki, środki gramatyczne, które przejmują funkcję utraconych czy zatartych końcówek fleksyjnych. Środek ciężkości przesuwają zatem w odmianie słów od użycia odpowiednich końcówek do uzupełnień za pomocą słówek funkcyjnych, dzięki czemu powstaje bardziej ujednoczone, subtelne rozróżnienie semantyczne. Nieustannym przemianom podlega także słownictwo, a co

¹⁰ A. Szulc, *Historia języka niemieckiego*, op. cit., s. 100; por. S. Sonderegger, *Althochdeutsch*, op. cit., s. 311–320.

¹¹ Nominativus jako przypadek podmiotu, orzecznika i formy tytułowania, genetivus w zakresie odmiany przydawki, relacji częstkowych (dopełniacz częstkowy), dopełnienia przy czasownikach i przymiotnikach oraz okoliczników. Dativus m.in. jako przypadek dopełnienia, związków przestrzennych czy czasowych i porównania, accusativus jako przypadek dopełnienia i okoliczników, instrumentalis, który znika w VIII–IX wieku, jako przypadek określający narzędzie, sposób wykonania czynności. Por. S. Sonderegger, *Althochdeutsch*, op. cit., s. 332–333.

za tym idzie, coraz rzadsze są odwołania etymologiczne do języka indogermańskiego. Zamiast takich zapożyczeń powstają nowe terminy szczególnie w zakresie prawa i prowadzenia wojen, ale także żeglugi czy określeń kierunków świata¹².

W odmianie rzeczowników języka staro-wysoko-niemieckiego wyróżnić można było zatem trzy klasy według dopełniacza liczby pojedynczej: 1) z końcówką *-es* (wyłącznie masculina i neutra), 2) *-a*, *-i*, *-ī*, 3) *-in*, *-ūn* (dla każdego z trzech rodzajów gramatycznych). Język ten posiadał również dwa typy odmiany przymiotników, mocną, która kontynuowała pragermańską odmianę nominalno-pronominalną o tematach samogłoskowych i wyrażała nieokreśloność, i słabą, która była identyczna z fleksją rzeczownika o tematach na *-n* i definiowała określoność¹³. „Stopniowanie przymiotnika odbywało się za pomocą formantów *-i-ro/-oro* dla stopnia wyższego oraz *-isto/-osto* dla stopnia najwyższego”¹⁴, które odmieniały się według fleksji słabej. Obok stopniowania regularnego istniało również stopniowanie supletywne (tj. np. *ubil* „zły” – *wirsiro* „gorszy” – *wirsisto* „najgorszy”). Zaimki dzierżawcze 1 i 2 osoby liczby pojedynczej i mnogiej (*mīn* „mój”, *dīn* „twój”, *unsēr* „nasz”, *iuwēr* „wasz”) funkcjonowały jako derywaty dopełniacza bezrodzajowych zaimków osobowych, zaś zaimek 3 osoby wywodził się z tematu zaimka zwrotnego (*sīn* „jego”, *iralīro* „jej”, „ich”). Odmiana zaimka dzierżawczego zgodna była z odmianą mocną przymiotnika¹⁵. „Liczebniki niemieckie wykazują na przestrzeni epok od staro-wysoko-niemieckiej do współczesnej tendencję do utraty fleksyjności. Pełną fleksję o końcówkach rzeczownikowych, przymiotnikowych lub zaimkowych posiadały jedynie liczebniki główne języka staro-wysoko-niemieckiego i to dla wszystkich trzech rodzajów”¹⁶. Liczebniki porządkowe bazowały na odmianie przymiotnikowej słabej. Koniugacja obejmowała z kolei formy mocne i słabe czasownika, z których te pierwsze tworzyły 7 szeregów apofonicznych, różniących się systemem alternacji wokalicznych w sylabie piennej infinitivus, praesens indicativus i praeteritum, drugie z kolei w czasie przeszłym (praeteritum) tworzone były bez alternacji,

¹² Por. P. von Polenz, *Geschichte der deutschen Sprache*, op. cit., s. 12–13, 41–43; por. A. Szulc, *Historia języka niemieckiego*, op. cit., s. 90–99; por. S. Sonderegger, *Althochdeutsch*, op. cit., s. 320.

¹³ Por. A. Szulc, *Historia języka niemieckiego*, op. cit., s. 100–103.

¹⁴ Ibidem, s. 103.

¹⁵ Por. ibidem, s. 104–105.

¹⁶ Ibidem, s. 106.

a jedynie poprzez dodanie końcówek do tematu czasu teraźniejszego¹⁷. Słabe czasowniki dzielone były ponadto na trzy klasy, tj. na 1) formy czasownikowe zakończone na *-en* (*zellen* „liczyć”), 2) *-ōn* (*salbōn* „namaszczać”), 3) *-ēn* (*sagēn* „powiedzieć”). Obok tych form współistniały także czasowniki przeszło-teraźniejsze (praeterito-praesentia), gdzie czas teraźniejszy posiadał formę czasu przeszłego i wyrażał pierwotnie czynność dokonaną, a słaba odmiana stosowana była dla oznaczania czasu przeszłego, oraz kontynuanty praindoeuropejskich czasowników atematycznych, tj. czasowniki rdzenne, które cechowały się brakiem samogłoski piennej i łączyły się bezpośrednio z rdzeniem (np. *wēsan / sīn* „być”, *tuom* „czynić”, *gān* „iść” oraz *stān* „stać”)¹⁸.

Intensywny rozwój leksyki staro-wysoko-niemieckiej związany jest nie tylko z licznymi utworami poetyckimi i tłumaczeniami, ale i z coraz bardziej zróżnicowanymi sposobami wyrażania myśli i techniką przekładu, w przypadku których ukształtowały się różne kategorie słowotwórstwa jak derywacja czy złożenia. Oznacza to, że wspomniany już wyżej zanik końcówek odegrał tu istotną rolę, bowiem dawne sufiksy zatarły się poprzez osłabienie samogłosek i musiały zostać zastąpione innymi, bardziej wyraźnymi. Męskie i żeńskie określenia osób i zwierząt rozróżniano w języku staro-wysoko-niemieckim za pomocą opozycji między dwoma paradygmatami końcówek, np. *hērro* „pan”, *hērra* „pani”. Samo słowotwórstwo opierało się natomiast na wzorcach praindoeuropejskich w zakresie derywacji (zmiana kategorii gramatycznej za pomocą sufiksów, alternacji apofonicznej lub zmiany kategorii formalnej), złożenia (zespolecie dwu lub więcej morfemów leksykalnych) lub prefiksacji (za pomocą prefiksów, przy jednoczesnym braku zmiany kategorii gramatycznej danego słowa). Przemianom ulega także niemiecka stylistyka. Na miejsce aliteracji wchodzi rym końcowy, a ponieważ przy tak wielu samogłoskach końcowych poszukiwanie rymów było bardzo ograniczone, posługiwano się rymem zbliżonym brzmieniowo lub asonansami. W związku z rozwojem językowym, szczególnie zaś w okresie rozkwitu kultury, leksyka dążyła do jak najwierniejszego wyrażania głównie wartości duchowych i religijnych, odwołując się do łaciny jako głównego języka literatury w zakresie zapożyczeń, transferencji (zapożyczenia wyrazów obcych i przyswojonych) i neologizmów leksykalnych. W ten sposób do słownika języka niemieckiego weszło wie-

¹⁷ Por. *ibidem*, s. 108–111.

¹⁸ Por. *ibidem*, s. 111–116.

le terminów z dziedziny życia wiary i Kościoła. Była to żmudna praca kopyistów, którzy przynosili teksty łacińskie na obszar języka niemieckiego i dostosowywali terminologię języka docelowego do chrześcijańskiego obrazu świata. W tym okresie odnajdujemy również początki niemieckiego języka specjalistycznego, naukowego i prawnego¹⁹.

Składnia wykazuje podobieństwo do języka łacińskiego, wyrażające się choćby w częstym użyciu dopełniacza częściowego (*genetivus partitivus*) czy też udoskonaleniu systemu spójników. Niemniej da się zauważyć dość duże przywiązanie do form germańsko-niemieckich, które determinują składnię. Zachowany został bowiem germański, dość swobodny szyk wyrazów, choć z tendencją do ustalania miejsca orzeczenia w różnych typach zdań, i dodatkowe umieszczanie podmiotu zaimkowego przy formie czasownikowej. W zakresie nominalnym zauważalna jest dążność do rozdzielania słów stanowiących jedną całość. Dla wyrażenia określoności i nieokreśloności używano różne odmiany przymiotnika (słabą dla określoności i mocną dla nieokreśloności) wraz z zaimkiem wskazującym w funkcji rodzajnika określonego lub liczebnika *ein* jako rodzajnika nieokreślonego. Czasowniki reprezentowały czynność dokonaną i niedokonaną, które wyrażane były morfologicznie za pomocą odpowiednich prefiksów (np. *sēhan* „widzieć, baczyć”, *gisēhan* „zobaczyć” – czyli głównie poza wyjątkami za pomocą przedrostka *gi-*). Ten sam zabieg gramatyczny miał na celu oznaczenie różnic czasowych, tj. czasu teraźniejszego i przeszłego *praeteritum*, czas przyszły wyrażany był aspektem dokonanym czasu teraźniejszego, czas przeszły *perfectum*, zaprzyszły *plusquamperfectum* natomiast aspektem dokonanym *praeteritum*. W języku istniały również formy peryfrastyczne (opisowe), które tworzone były za pomocą form posiłkowych *skolan* „mieć powinność”, *habēn* „mieć”, *sīn* „być” oraz *wodan* „stawać się”. Ponadto warto zwrócić uwagę na podwójną negację, a także szyk w zdaniu, który zdawał się być swobodniejszy niż współcześnie, choć tendencja ustalania miejsca orzeczenia zauważalna była, jak wspomniano, dość wcześnie. Stopniowo rozbudowany zostaje również system spójników, który z biegiem czasu zyskuje na wyrazistości i abstrakcyjności i jest określany przez wzorce łacińskie²⁰.

¹⁹ Por. *ibidem*, s. 121, 123–124. Por. P. von Polenz, *Geschichte der deutschen Sprache*, *op. cit.*, s. 34–38, 44–45; por. S. Sonderegger, *Althochdeutsch*, *op. cit.*, s. 342.

²⁰ Por. A. Szulc, *Historia języka niemieckiego*, *op. cit.*, s. 121–123; por. S. Sonderegger, *Althochdeutsch*, *op. cit.*, s. 330–331, 335.

Początek kolejnej, nowej epoki w historii języka niemieckiego, tj. kształtowania się języka **średnio-wysoko-niemieckiego** od XI wieku, wyznaczały nie tyle zmiany fonetyczne w systemie, co o wiele bardziej pozawerbalne oddziaływanie na stosunki językowo-socjologiczne w sferze społeczno-kulturowej narodowości niemieckiej. Nośnikiem tego etapu historii staje się rycerstwo, średniowieczna arystokracja, która stając gwarancją władzy królewskiej i pomijając przywileje stanowe, dążyła do duchowo ugruntowanej etyki, wynikającej także z innych potrzeb kulturowych i łamała monopol duchowieństwa w zakresie komunikacji, edukacji i nauki. Największy rozkwit kultury stanu rycerskiego przypada na okres panowania Hohenstaufów (1125–1254), w którym powstaje religijnie nacechowany etos rycerski. Przejmuje on wpływy francuskiego rycerstwa zarówno pod względem form życia towarzyskiego, jak i w dziedzinie literatury i oddziałuje na dalsze kształtowanie się języka. Zewnętrznym przejawem tych interakcji jest dla przykładu duża liczba zapożyczeń z języka francuskiego²¹. „Ożywiony ruch komunikatywny wewnątrz klasy feudałów spowodował potrzebę rodzimego języka ponaddialektalnego, a naśladowanie obyczajów rycerstwa francuskiego, posiadającego już rozwiniętą literaturę piękną i użytkową w języku rodzimym, pociągnęło za sobą pierwsze próby wyrażania we własnym języku nie tylko uczuć religijnych, lecz również tłumaczenia na któryś z dialektów niemieckich takich poematów starofrancuskich, jak *Pieśń o Rolandzie* czy *Żywot św. Aleksego*”²². Stało się tak mimo ogólnonaukowej inklinacji do posługiwania się łaciną, która uważana była za uniwersalistyczny język urzędowy cesarstwa. W tym czasie rozwija się również nowy typ *homo litteratus*. Jednocześnie należy podkreślić, że „poczucie odrębności narodowościowej (...) wobec ludów ościennych przynosi z sobą ostateczne ukształtowanie się pojęcia *diutisc* w znaczeniu ‘niemiecki’ obok silnej jeszcze świadomości różnic tak językowych, jak i obyczajowych pomiędzy poszczególnymi księstwami terytorialnymi”²³. Od XI wieku następuje zatem coraz bardziej intensywny rozwój samodzielnej prozy niemieckiej. Pierwsze próby przyniosły efekt w postaci licznych rękopisów historiograficznych, utworów kaznodziejskich i aktów prawnych. Za czasów panowania Ludwika Bawarskiego (1314–1347) cesarska kancelaria posługuje się już ostatecznie języ-

²¹ Por. P. von Polenz, *Geschichte der deutschen Sprache*, op. cit., s. 46; A. Szulc, *Historia języka niemieckiego*, op. cit., s. 124–125.

²² A. Szulc, *Historia języka niemieckiego*, op. cit., s. 125.

²³ *Ibidem*.

kiem niemieckim, choć nadal nie dotyczy to kontaktów z Kościołem. Nie była to jednak inicjatywa odgórna. Decyzja taka wymuszona została raczej praktyką urzędową kancelarii miejskich i terytorialnych, co w dużej mierze związane było z ich rozkwitem gospodarczym i demograficznym, a także z wymogami codzienności, którą na piśmie utrwaliło prawo rzymskie, stosowane w życiu gospodarczym i codziennej komunikacji. Język ponaddialektalny przyjmuje się w końcu także w szkolnictwie, gdzie swoją służbę pełnili urzędnicy wspomnianych kancelarii. Choć w XIV i XV wieku zapotrzebowanie na kulturę pisemną wzrasta, nie można było uniknąć zaniedbań w zakresie piśmienności, ortografii i stylu. Od pisma kaligraficznego, rozpatrywanego niejako w kategoriach sztuki (tekstura, fraktura, pismo gotyckie), nastąpiło przejście do kursywy stosowanej na potrzeby handlu. Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na najciekawsze zabytki literatury, pełne arystokratyzmu, idealizmu czy też artystycznej prostoty języka. Wśród nich znajdują się z pewnością zarówno utwory o charakterze duchownym (np. *Pieśń o arcybiskupie Anno z Kolonii* z ok. 1090 r.), jak i świeckim (np. *Pieśń o Nibelungach* z ok. 1200 r.), poezje, proza użytkowa i artystyczna, świadectwa, literalia czy proza naukowa. Spośród autorów liryki dworskiej tego okresu warto natomiast wymienić m.in. Waltera von der Vogelweide, Hartmanna von Aue czy Neitharda von Reuentala²⁴.

„Język niemiecki omawianego okresu określane bywa jako tzw. «klasyczny język średnio-wysoko-niemiecki». Różni się on od języka staro-wysoko-niemieckiego nie tylko formą, lecz przede wszystkim funkcją społeczną. Podczas gdy pierwszy z nich był jedynie narzędziem przekazu kultury rzymsko-chrześcijańskiej, klasyczny język średnio-wysoko-niemiecki jest już językiem ponaddialektalnym pisanym i po części być może mówionym w ramach jednej tylko klasy społecznej, a mianowicie feudałów, których dwory książęce stają się począwszy od XII wieku centrami kultury rycerskiej i związanej z nią twórczości literackiej”²⁵.

Z biegiem czasu wraz ze stopniowo zasiedlanymi terenami nad Łabą i Soławą język niemiecki rozprzestrzenił się coraz bardziej na wschód, w XII i XIII wieku przez Szlezwik, Meklemburgię, Pomorze i dalej aż do pruskich terenów Zakonu Krzyżackiego, po Inflanty i Kurlandię. Na wschodzie i południowym wschodzie obejmował zasięgiem Brandenbur-

²⁴ Por. P. von Polenz, *Geschichte der deutschen Sprache*, op. cit., s. 55–58; por. A. Szulc, *Historia języka niemieckiego*, op. cit., s. 126.

²⁵ A. Szulc, *Historia języka niemieckiego*, op. cit., s. 125.

gię, Łużyce, Śląsk aż po tereny czeskie. Zakon Krzyżacki przeniósł normy ponaddialektalne języka pisanego daleko na północ niemieckiego obszaru językowego, a dzięki sprzyjającym okolicznościom cieszyły się one dalszym rozkwitem²⁶.

Język wysokiego i późnego średniowiecza nieustannie się rozwijał i pod względem terytorialnym i strukturalnym pozostawał wielopłaszczyznowy i niejednorodny. Nie jest dlatego możliwe ustalenie jego jednolitej wersji, tym bardziej w zakresie różnych tradycji ortograficznych. Aż do 1250 roku spotykamy bowiem głównie dialektalne formy piśmiennictwa, literatury i języka poetyckiego, które zaskakują mnogością form i przyzwyczajęń ortograficznych. Na etapie przejścia od języka staro-wysoko-niemieckiego do klasycznego języka średnio-wysoko-niemieckiego dokonało się kilka istotnych zmian głosowych w ramach wokalizmu (w zakresie jakości i ilości samogłosek oraz ich formy, tj. zmiany w zakresie monoftongów i dyftongów²⁷) oraz konsonantyzmu, który po okresie kształtowania się języka staro-wysoko-niemieckiego osiągnął już pewną stabilizację²⁸. Dzięki wprowadzeniu przegłosu (umlautu) pod wpływem *i* zwiększyła się liczba fonemów. Redukcji uległy natomiast kontynuanty krótkich, nieakcentowanych samogłosek wygłosowych, w wyniku czego samogłoski pełne zarówno krótkie (*-a*, *-e*, *-i*, *-o*, *-u*), jak i długie (*-ā*, *-ē*, *-ī*, *-ō*, *-ū*) występowały w postaci jednolitego graficznego znaku *e*. Taki zabieg pociągnął za sobą uproszczenia w zakresie fleksji, która odcięła się od dawnych paradygmatów językowych, oraz koniugacji, w której preferowane były formy uproszczone i upodobnione, zwłaszcza w zakresie odmiany słabej i mocnej. Na miejsce końcówek pragermańskich weszły kontynuanty morfemów tematycznych. Ów zanik zrekomensowały z kolei coraz częściej stosowane rodzajniki, pełniące funkcje raczej formalne. W międzyczasie doszło do ukształtowania się tzw. *fleksji grupowej / syntagmatycznej*, polegającej na kongruencji frazy nominalnej. Leksyka, w któ-

²⁶ Por. G. Schieb, *Mittelhochdeutsch*, w: *Kurzer Grundriß der germanischen Philologie*, op. cit., s. 349, 356.

²⁷ M.in. zmiany akcentów, rozciągnięcia w postaci tzw. *niemego h*, przejście od *ī*, *ū*, *ā*, *ō* do *ei*, *ou*, *au*, *ou*. Por. G. Schieb, *Mittelhochdeutsch*, op. cit., s. 359–360, 363.

²⁸ Język średnio-wysoko-niemiecki dysponuje już głoskami eksplozywnymi *t*, *p*, *k* oraz *d*, *b*, *g*, spirantami *s*, *sch*, *f*, *ch*, *z*, *w*, *j*, spółgłoskami zwarto-szczelinowymi *ts*, *pf*, *kch*, spółgłoskami sonornymi *m*, *n*, *r*, *l* oraz głoską przydechową *h*. Długie spółgłoski (geminy) są już przywiązane do krótkich samogłosek w śródgłosie i wygłosie, a po długiej samogłosce zostają zwykle uproszczone. Zacierają się z kolei dawne zmiany spółgłoskowe *fb*, *dt*, *hg*, *sr*. Por. G. Schieb, *Mittelhochdeutsch*, op. cit., s. 365–367.

rej na przestrzeni lat zmieniało się znaczenie niektórych wyrazów, odbiegające także od współczesnego, nie mówiąc już o wpływie interferencji języka francuskiego i powstaniu wielu neologizmów leksykalnych, wykazuje w zakresie słowotwórstwa większe zastosowanie sufiksów *-heit*, *-keit* oraz *-unge*, a także zapożyczeń, głównie z języka francuskiego, tj. *-ie*, *-ei* oraz *-ieren*. Stopniowo rozwija się natomiast nowsza tendencja w słowotwórstwie do zastępowania rzeczownikowej części słowa przez werbalną (np. w złożeniu *släfkamere* od *släfl* lub *släfen*). Coraz bardziej upowszechnia się w tym względzie zastosowanie prefiksów, np. *un-*, *misse-*. W przypadku przymiotników, które w niezmienionej formie mogły stać zarówno przed, jak i po rzeczowniku²⁹, większe znaczenie zdobywa m.in. przyjmowanie przez nie dodatkowych sufiksów, np. *-lich*, *-haft*, *-sam*. Dla odróżnienia przysłówek tworzone były za pomocą sufiksu *-liche(n)* i różniły się od przymiotników dzięki *-e* lub też poprzez brakujący przegłos. Odnośnie kolejnej kategorii gramatycznej, jaką są zaimki, warto zwrócić uwagę na ważniejsze rozróżnienie, które w niektórych obszarach dialektu języka niemieckiego przyjmuje formę rozdzielania dativus i accusativus (*mir / mih*, *dir / dih*) lub z kolei uogólnienia formy accusativus (*mich / mich*). Zaimek wskazujący mógł pełnić funkcję rodzajnika, dzierżawczy odmieniał się natomiast podobnie jak przymiotnik w odmianie mocnej. W wyniku zaniku końcówek czasownika i różnych wyrównań powstały równobrzmiące formy, dzięki którym nie było możliwości rozróżnienia osoby i liczby, dopiero wyraźnie nazwany nośnik stanu lub czynności ujedynolicał kontekst, tj. np. *ich reit / er reit*. Formy czasowników mocne i słabe zauważalne były w imperativus singularis (mocne bez końcówek, słabe kończące się na *-e*), praeteritum oraz participium II (tworzone w przypadku słabych czasowników za pomocą sufiksu dentalnego *-(e)te*, *-(e)t*, np. *brennen / brante / gebrant*). Wyrównanie form, tj. zmiana samogłoskowa, nastąpiło również w przypadku czasowników, które uzyskiwały różne przegłosy, np. *kēren / kārte* zastąpione przez *kēren / kērtē*. Zdarza się jednak, że czasowniki w odmianie mocnej nadal posiadały różne formy samogłoskowe, np. *werfen-warf-wurfen-geworfen*, *liegen-louc-lugen-gelogen* (charakterystyczna zmiana samogłosek w liczbie pojedynczej i mnogiej praeteritum)³⁰.

²⁹ Stawianie przymiotnika po określanym rzeczowniku stosuje się jednak coraz rzadziej, najczęściej w związku z techniką rymową w poetyce.

³⁰ Por. A. Szulc, *Historia języka niemieckiego*, op. cit., s. 128–135; por. G. Schieb, *Mittelhochdeutsch*, op. cit., s. 356, 371–378.

Teksty w języku średnio-wysoko-niemieckim nie posiadały interpunkcji, a szyk wyrazów w zdaniu był dość swobodny, co oznaczało, że orzeczenie nie musiało w zdaniu orzekającym znajdować się na miejscu drugim. Czasownik posiadał własne formy jedynie w praesens oraz praeteritum, przy czym pierwsze z nich wyrażały czynności ogólne, współczesne i przyszłe, drugie z kolei wszystkie czynności przeszłe. Forma *ge-* występowała nie tylko w imiesłowie (participium II), lecz także wiązała inne formy czasownikowe celem wyrażenia dążenia do spełnienia lub realizacji, czynności realizowanej błyskawicznie, przy czym nie bez znaczenia pozostawała odpowiednia składnia zdania. Forma ta pełniła także funkcje w ramach czasu zaprzęzłego plusquamperfectum. Nie doszło jednak do jasnego wyodrębnienia wszystkich aspektów i rodzajów czynności, nawet jeśli w ich służbie stały prefiksy i złożenia partykuł. Wyjątkiem są być może formy bezosobowe czasownika oraz czasowniki posiłkowe. Czas przyszły wyrażany był za pomocą *sollen*, *wollen*, *müssen* oraz bezokolicznika, podobnie *werden* z participium I czy też *werden* z bezokolicznikiem. Strona bierna (passivum) tworzona była poprzez zestawienie *werden* (na opisanie czynności wykonywanej na podmiocie biernym) lub *sîn* (*wesen*) (na oznaczenie stanu) z participium II. W stronie czynnej *haben* występowało przy temporalności w odniesieniu do czasowników przechodnych, pozornie nieprzechodnych z przemilczanym dopełnieniem lub nieprzechodnych, które określały czas trwania stanu lub przebieg zdarzenia. Pozostałe czasowniki nieprzechodnie, wyrażające czynność dokonaną i zmianę stanu, tworzyły formy za pomocą *sîn* (*wesen*). Coraz większe znaczenie zyskiwała składnia z bezokolicznikiem z *zu*, choć tych złożzeń nie tworzyły naówczas czasowniki *phlegen*, *beginnen*, *denken*, *gebieten* oraz wiele innych, jak i czasowniki ruchu np. *var(e)n*, *gân/gēn*. Stopniowo ukształtowały się również ramy zdaniowe przy wielocłonowym orzeczeniu. Czasownik umieszczany był przeważnie na drugim miejscu w zdaniu orzekającym, na pierwszym w pytaniach decyzyjnych, upomnieniach, wezwaniach, na końcu zaś w zdaniu podrzędnym, choć poetyka wymuszała także inną kolejność. Nie utrwalił się natomiast jeszcze szczególnie szyk końcowy. Złożenie form orzeczenia participium II – infinitivus, np. *er hete gehört sprechen*, rozwiązywane było na korzyść kolejności infinitivus – infinitivus, tj. *ir hât ez hœren sagen*. Charakterystyczne dla języka niemieckiego było także kompleksowe użycie genetivus. W przypadku rzeczowników ważna była jednak kolejność, tj. dopełniacz partytywny stawiany był po rzeczowniku, np. *ein vaz wînez*, niepartytywny przed, np. *gotes hūs*. Genetivus występował zwykle po wy-

krzyknikami (*owē des*) i zaimkach nieokreślonych (*waz wunders*), a także z niektórymi przyimkami, w przypadku czasowników z kolei oznaczał cel, zakres obowiązywania i działania tak ilościowo, jak i jakościowo (*helfen der genāden, kampfes beginnen, brechen der bluomen, hungers sterben*). Najczęściej występował z czasownikami myślenia, czucia, mowy, prośby i ukierunkowania na realizację celu. Z biegiem czasu nastąpiło również stopniowe przejście od zależnego przypadku *des* do samodzielnej partykuły *daher, deshalb*. Coraz częściej uwydatniały się również tendencje do mocnego akcentowania części mowy oraz dążenie do ujednoczenia i precyzji w używaniu drobnych słówek funkcyjnych (obok *oben, innen* pojawiły się *binnen, in ininnen, enbinnen, mitsamen*). Przydawka, tj. pełniący tę funkcję przymiotnik lub zaimek dzierżawczy, mogła stać po dookreślonym przez nią rzeczowniku³¹.

Warto w tym miejscu zauważyć, że mniej więcej w latach 1250–1500 z historycznego języka średnio-wysoko-niemieckiego wyodrębnia się język późno-średnio-wysoko-niemiecki. Było to związane głównie z dość silnym przyrostem ludności w państwie niemieckim oraz dynamicznym rozwojem miast, powstających głównie wokół warowni rycerskich oraz na szlakach handlowych. Właśnie w tych ośrodkach miejskich największą rolę odgrywać zaczyna mieszczaństwo, bogacące się wraz z rozkwitem handlu i uprawą rzemiosła i zyskujące coraz większą samoświadomość wobec panów feudalnych, książąt, magnatów, biskupów i opatów. Konsekwencją takiego stanu rzeczy była ekspansja terytorialna państwa niemieckiego na zamieszkałe przez Słowian tereny na wschód od Łaby i Soławy, a także rozprzestrzenienie się języka niemieckiego i powstanie mieszanych dialektów kolonialnych. Powyższe transformacje, tj. przesunięcia krajobrazu językowego, pociągnęły za sobą także zmiany statusu społecznego niemieckiego języka pisanego z języka arystokratycznego, używanego w kręgach dworskich, do języka urzędowego kancelarii feudalnych, o czym była już mowa. Przyjmuje się, że w latach 1230–1300 powstało ok. czterech tysięcy dokumentów w tym języku na ok. pół miliona pism po łacinie³².

W ramach kolejnego etapu historycznego rozwoju języka niemieckiego, tj. kształtowania się języka **wczesno-nowo-wysoko-niemieckiego**, nie sposób pominąć Marcina Lutra i jego osiągnięć na polu ujednoczenia

³¹ Por. A. Szulc, *Historia języka niemieckiego*, op. cit., s. 134; por. G. Schieb, *Mittelhochdeutsch*, op. cit., s. 378–384.

³² Por. A. Szulc, *Historia języka niemieckiego*, op. cit., s. 135–137.

języka i uczynienia z niego sprawnego narzędzia propagandy kościelnej. Wprawdzie Niemcy nie posiadały jeszcze rozwiniętego i dobrze zorganizowanego organizmu państwowego, jednakże pod względem gospodarczym prężnie się rozwijały i odgrywały istotną rolę w ówczesnej Europie. Przemiany objęły w tym czasie nie tylko system polityczny i układy społeczne, ale także sprawy światopoglądowe oraz życie duchowe. Kościół skonfrontowany został bowiem z wielkimi schizmami z lat 1378–1417 oraz 1439–1449 i upadkiem moralnym Kurii Rzymskiej. Nadal gromadził jednak znaczne dochody i handlował odpustami, powiększając w ten sposób swój majątek. Z drugiej strony zaznaczyła się wyraźna tendencja do pauperyzacji niższych warstw kościelnych, a niektóre klasztory zapomniały niejednokrotnie o obowiązującej regule i prowadziły życie próżniacze. Mieszczanstwo niechętnie akceptowało taki brak pobożności oraz niski poziom intelektualny i moralny kleru. Taką sytuację dostrzegali także aktywni w tym czasie humaniści niemieccy, skupieni wokół ośrodków uniwersyteckich w Erfurcie, Wiedniu czy Bazylei, jak dla przykładu Erazm z Rotterdamu czy Ulrich von Hutten. W ten sposób doszły do głosu nawoływania o naprawę stosunków kościelnych, których wyrazem był m.in. ruch reformatorski *devotio moderna*. Tę nową pobożność głosił już pod koniec XIV wieku Geert de Groote, propagując przede wszystkim lekturę Pisma Świętego. Podobne hasła spotykamy także w nominalizmie filozoficznym Wilhelma Ockhama czy w końcu u Marcina Lutra, który postulował uznanie Pisma Świętego za jedyną podstawę wiary chrześcijańskiej (*sola scriptura*). Luter zetknął się już w młodości z ideami humanizmu, z którymi łączyła się bez wątpienia walka o język narodowy czy powrót do korzeni, *ad fontes*, co w przypadku życia duchowego oznaczać musiało powrót do źródeł chrześcijaństwa ewangelicznego³³.

Od XIII wieku powstają coraz liczniejsze i bardziej różnorodne przekazy literackie, w tym m.in. traktaty teologiczne i mistyczne, listy, opisy podróży czy w końcu przekłady Nowego i Starego Testamentu. Rozwój języka pisanego jest niejako paralelny do rozwoju Hanzy i stopniowej rezygnacji z łaciny. Życie codzienne, w którym coraz częściej biorą udział niższe warstwy mieszczaństwa, ale i wieś, otrzymuje nowy wymiar języka pisanego. Wzrasta liczba dokumentów prywatnych i rękopisów o charakterze duchownym i świeckim, które zastępują instytucję świadków. Większe możliwości daje również przejście od użycia pergaminu do tańszego

³³ Por. ibidem, s. 159–165.

papieru. W języku niemieckim powstają nie tylko księgi prawne i kroniki miejskie, ale i księgi handlowe, listy kupców czy rachunki rzemieślników. U podstaw takiego rozwoju leży oczywiście szkolnictwo miejskie, które propaguje języki narodowe. Obok szkół łacińskich, które przygotowywały do studiów wyższych, powstają bowiem szkoły elementarne, mające na celu kształcenie przyszłych rzemieślników i kupców. Od XV i XVI wieku wydawane są coraz liczniej podręczniki do nauki czytania i pisania. Niemniej łacina nadal utrzymuje się jako wiodący język nauki, prawdopodobnie aż do wspomnianych wykładów Thomasiusa w Lipsku w 1687 roku. Jest to również okres pierwszych prób kodyfikacji leksykograficznej i gramatycznej języka niemieckiego, choć początkowo jedynie w celu wyjaśnienia słówek łacińskich i jako pomoc w szkołach łacińskich. Grammatycy XVI i XVII wieku orientują się jednak głównie na osiągnięciach Marcina Lutera³⁴.

Efektom jego starań na polu ujednoczenia i upowszechnienia języka niemieckiego stały się bowiem prace nad wydaniem Biblii w przekładzie. Pierwszym etapem tej rewolucji było jednak ogłoszenie w dniu 31 października 1517 roku 95 tez, w których potępiał Kościół m.in. za niegodziwy handel listami odpustowymi. Jego poglądy trafiły na podatny grunt i stały się długo oczekiwaną odpowiedzią na narastające sprzeczności między poszczególnymi warstwami społecznymi. Wynalazek druku przyczynił się natomiast do coraz szybszego rozprzestrzeniania się nowych idei. Wszystkie te przemiany nie mogły pozostać bez wpływu na rozwój języka niemieckiego. Już w 1522 roku Luter wydaje pierwszy przekład Nowego Testamentu na język niemiecki. Jego wkład w kształtowanie się norm językowych polegał nie na wprowadzeniu jednolitego języka ponaddialektałnego, lecz na dokonaniu świadomego wyboru form i leksemów o największej częstotliwości użycia i największym zasięgu terytorialnym spośród dostępnych wówczas, regionalnych języków kancelaryjnych i literackich. Przyczyniło się to do powstania tzw. języków drukarskich („Druckersprachen”), wśród których wyróżnić można: 1) wariant austriacko-bawarski, tzw. język niemiecki ogólny, 2) wariant szwabski, 3) górno reński, 4) szwajcarski – należące do dialektów górnoniemieckich, oraz 1) wariant górno saski i 2) zachodnio-środkowo-niemiecki, należące do dialektów środkowoniemieckich. Pośredni był wariant wschodniofrankoński. War-

³⁴ Por. J. Erben, *Frühneuhochdeutsch*, w: *Kurzer Grundriß der germanischen Philologie*, op. cit., s. 393–399.

to jednak zauważyć, że kształtowanie się języka niemieckiego nie było zasługą tylko jednego człowieka. Wkład w jego rozwój mieli bowiem także literaci wieków późniejszych, w tym Gottsched, Lessing, Goethe czy Schiller. Na tym etapie jednak dzieło Lutra przyczyniło się z pewnością do ujednoczenia formy pisanej języka narodowego, jego upowszechnienia oraz do osłabienia znaczenia łaciny³⁵. „Posługiwanie się językiem ludowym stosowane było przez Kościół katolicki od zarania jego akcji misyjnej, jako że wierni nie zawsze znali język kapłanów, przynoszących im chrzest. Stąd też liczne już we wczesnym średniowieczu nakazy władzy duchownej, aby poza liturgią mówić w sposób zrozumiały dla parafian. Natomiast na terenie samej liturgii obowiązywała panująca wszechwładnie łacina, wprawdzie nie klasyczna, lecz średniowieczna (*latinitas medii aevi*). Dopiero szesnastowieczni reformatorzy posunęli się dalej, żądając języka wiernych również w liturgii, pomimo że Kuria Rzymska reprezentowała pogląd, iż języki narodowe nie dojrzały jeszcze do tego, aby tłumaczyć na nie zbyt trudne interpretacyjnie teksty biblijne”³⁶. W tym samym czasie powstają także inne tłumaczenia Biblii na język niemiecki, będące reakcją kręgów katolickich na prace wydawnicze Lutra. Wymienić należałoby zapewne przekłady Nowego Testamentu autorstwa Hieronima Emsera z 1527 roku czy całego Pisma Świętego w tłumaczeniu Jana Dietenbergera (1534 r.) i Jana Eck (1537 r.)³⁷.

Język niemiecki tego okresu to przede wszystkim najbardziej powszechny język handlowy i kancelaryjny, ale i bardziej wyspecjalizowany, głównie w zakresie przekładów, język literacki. Ich warianty wywodziły się z różnych tradycji i ośrodków regionalnych, wywierających na siebie wzajemny wpływ. Późniejsze pisma Lutra wykazują coraz większy poziom uporządkowania i ujednoczenia głównie systemu graficznego języka niemieckiego, w czym wyraźnie widoczna jest również konsekwentna praca drukarzy i wydawców. Bez wątplenia były to jednak podwaliny pod przyszły jednolity język ponadregionalny, który stał się efektem integrującej współpracy wielu centrów kulturowych. Mimo to język wczesno-nowo-wysoko-niemiecki nie przypomina jednak jeszcze współczesnej niemczyzny³⁸.

³⁵ Por. A. Szulc, *Historia języka niemieckiego*, op. cit., s. 165–166; por. P. von Polenz, *Geschichte der deutschen Sprache*, op. cit., s. 82–87.

³⁶ A. Szulc, *Historia języka niemieckiego*, op. cit., s. 168.

³⁷ Por. J. Erben, *Frühneuhochdeutsch*, op. cit., s. 396–397.

³⁸ Por. A. Szulc, *Historia języka niemieckiego*, op. cit., s. 172–173, J. Erben, *Frühneuhochdeutsch*, op. cit., s. 300.

Już od XIII wieku widoczne są kolejne zmiany w zakresie struktur fonetycznych języka. Dochodzi bowiem do uproszczenia systemu samogłosek wysokich poprzez redukcję fonemów *ä, ë, e* do *ε* oraz *a, e*: do *e*: (np. *vraēvele, rēht, mēre* do *Frevel, recht, mehr*), zmniejszenie liczby dyftongów z *ie, üe, uo* do *i:, y:, u:* (np. *brüder, huot* do *Brüder, Hut*) czy redukcję niektórych samogłosek (m.in. za pomocą apokopy czy synkopy nieakcentowanych samogłosek). Z istniejących w języku średnio-wysoko-niemieckim 24 fonemów pozostało początkowo 17, w późniejszym czasie 18. Zachowało się również rozciągnięcie krótkich samogłosek, tak ważne dla akcentu sylaby i jej struktury. W mniejszym stopniu dochodzi do zmian spółgłoskowych, te bowiem zależą w dużej mierze od pozycji spółgłoski w danym słowie (uproszczenia, asymilacje). Wśród nowych rozwiązań znajdują się za to fonemizacja spółgłoski nosowej miękkopodniebiennej *ŋ* w złożeniach typu *singen (zinen)*, wcześniej wymawianych jako *singen* (ng), przekształcenia systemu spółgłosek zębowych i szczelinowych, przy czym zachowana i fonetycznie wzmocniona została opozycja między *s* a *f* (*sein ≠ Schein, Rasse ≠ rasche*), choć spółgłoska poprzedzająca *s* przekształcona została jednak w *f* (np. *Spiel, Stiel, Schnee*)³⁹. Ujednolicenie różnic gramatycznych obejmuje także m.in. różnice w występowaniu spółgłosek między praeteritum singularis i pluralis czasowników mocnych. Dzięki stałym końcówkom fleksyjnym ujednolicone zostają formy koniugacji czasowników. Zredukowane zostają natomiast wyjątkowe formy trybu przypuszczającego teraźniejszego w drugiej osobie liczby pojedynczej i wprowadzone osobowe końcówki fleksyjne. W odniesieniu do słabej deklinacji rzeczowników rodzaju męskiego wyraźna jest apokopa końcówki *-e* w mianowniku, ale i przejęcie końcówki *-en* z innych przypadków do mianownika, co stanowi niejako zaczątek mocnej fleksji. Stąd też już w XIII aż do XV wieku spotykamy końcówkę genetivus *-ens* (także u Lutra: *des namens, samens, glaubens, knabens, fridens*). W przypadku rodzaju żeńskiego typ *-i* deklinacji traci przegłos w genetivus i dativus liczby pojedynczej, zauważalne jest jednak współistnienie fleksji słabej i mocnej (np. *der erd / erden*), co usunięte zostanie z morfologii dopiero w połowie XVIII wieku. Istotnym osiągnięciem języka wczesno-nowo-wysoko-niemieckiego jest tendencja do wyraźnego odróżniania liczby mnogiej od pojedynczej. W przypadku rodzaju męskiego zabieg ten odbywa się za

³⁹ Zob. J. Erben, *Frühneuhochdeutsch*, op. cit., s. 403–420; por. P. von Polenz, *Geschichte der deutschen Sprache*, op. cit., s. 73–80.

pomocą końcówki *-e*, która w niektórych dialektach zagrożona jest jednak apokopą, lub też zastosowania przegłosu w odpowiedniej samogłosce. Przejęty zostaje także sufiks *-er*, charakterystyczny na tym etapie rozwoju struktur językowych głównie dla rodzaju nijakiego (*got(t)*, *götter* / *gotter*; *man(n)*, *männer* / *männer*). Dla tego ostatniego coraz częściej liczbę mnogą tworzy się także poprzez dodanie sufiksu *-e*, choć formą oboczną pozostaje cały czas rzeczownik rodzaju nijakiego bez końcówki liczby mnogiej. Rodzaj żeński zachowuje z kolei przegłos na oznaczenie liczby mnogiej (*naht* / *nehete*, *muoter* / *müeter*), przejmuje jednak coraz częściej morfem *-en* słabych rzeczowników rodzaju żeńskiego (*die geheymnussen*). Zaimki wykazują ograniczenie form w odmianie przez przypadki. Na znaczeniu przybiera dodatkowo zaimek zwrotny *sich*, który zastępuje dotychczasowe *im*, *ir*, *in* w funkcji dativus (zmiana na rzecz *zu sich*, *mit sich*). Luter używa przede wszystkim form krótszych *mein*, *dein*, *sein* (rzadziej *erbarme sich deiner*), *wes*, *des*, *der*. Współistnienie form dawnych i nowych wykazują także gramatycy XVI wieku (formy podwójne jak dla przykładu *meiner* / *mein*). Zmiany na tym polu następują dopiero na przełomie XVIII i XIX wieku. Świadomość semantycznej zbieżności i przynależności poszczególnych słów prowadzi z biegiem czasu do wykształcenia się sufiksów *-ig*, które w słowotwórstwie zastępują coraz częściej sufiksy *-keit*. Język wczesno-nowo-wysoko-niemiecki wykazuje jeszcze bogactwo konkurujących ze sobą, nierzadko regionalnych morfemów (prefiksów i sufiksów) i z kolei nie do końca utrwalone typy słowotwórcze (Luter posługuje się formami mieszanymi, tj. *ver-*, *zer-*, ale i *vor-*, *zu-*). Od XVI wieku wyraźna jest natomiast tendencja do tworzenia złożeń (composita), zastępujących dłuższe opisy⁴⁰.

Cechą charakterystyczną dla składni języka wczesno-nowo-wysoko-niemieckiego jest z pewnością przydawka rozszerzona i obligatoryjna szyk końcowy lub ramy zdaniowe dla orzeczenia złożonego. Proces ten związany jest z coraz liczniej powstającymi spójnikami, łączącymi poszczególne zdania w taki sposób, że wyraźniejsze stają się ich różne funkcje: temporalne (*so-bald*), względne (*welch*, *der*, *die*, *das*), przypuszczające (*wenn*, *falls*), porównawcze (*wie*). Jednocześnie ograniczona została swoboda w konstruowaniu zdań, co oznacza, że syntaktycznie podporządkowane słowo poprzedzać miało słowo nadrzędne (redukcja przymiotników w funkcji przydawki, stawianych po rzeczowniku, np. *der küenec guot*, *den*

⁴⁰ Por. J. Erben, *Frühneuhochdeutsch*, op. cit., s. 420–431.

gesellen sin, na rzecz *der gute König, das zu schlachtende Vieh*). Pozostała jednak za to tendencja do stawiania przydawki w genetivus za rzeczownikiem (*sun des menschen*). Dotyczy to również nazw własnych (np. *die bucher Aristoteles*). W systemie językowym ugruntowały się także środki stylistyczne retoryki klasycznej, jak dla przykładu paralelna budowa różnych części zdań czy pytania retoryczne. Dodatkowo pod wpływem łaciny doszło do powstania zdań wielokrotnie złożonych typu „Schachtelsatz” czy „Klammerstil”, zaniechania czasownika posiłkowego (*das Buch, das ich gelesen*) czy też systematycznej kategoryzacji form temporalnych czasownika, która nie zawsze korespondowała ze strukturą języka niemieckiego (np. *er wird es gelesen haben*). Niemniej nadal zauważalne są przyzwyczajenia do fleksji według schematów łacińskich. Z syntaktyki usunięto podwójną negację, wprowadzono natomiast kongruencję liczby, przypadku, osoby i rodzaju w konstruowanym zdaniu, a od XVI wieku interpunkcję. Równowartość form gramatycznych, powstająca przy niektórych czasownikach między imiesłowem biernym a bezokolicznikiem, jak i występowanie bezokoliczników i imiesłowów z sufiksem *ge-*, zaznaczającym czynność dokonaną, doprowadziły do wymieszania obu form i przewartościowania ich znaczenia. Pojawia się częściej opisywanie czasu przyszłego za pomocą *werden* zamiast *praesens* i czasu przeszłego głównie za pomocą *praeteritum*⁴¹.

Wpływ łaciny zaznaczył się jednak najmocniej w obszarze leksyki. Przymus stosowania odpowiedniej terminologii i cytacji przyczynił się do powstania w ustnym języku naukowym mowy mieszanej łacińsko-niemieckiej. Popularnym stało się dla przykładu uzupełnianie syntaktycznych pozycji za pomocą niemieckiego orzeczenia (np. *In articulo remissionis peccatorum ligt die cognitio Christi*). Do ujednolicenia leksyki w sensie powstającego języka uniwersalnego doszło jednak ostatecznie dopiero w XVII wieku. Przekłady Biblii czy wydawane coraz częściej słowniki były jedynie etapem na tej drodze. W efekcie pojawiły się formy jednoznaczne i wyraźne, złożenia i zapożyczenia (w tym z języków obcych, łacińskiego np. *Professor, Kollege, Humanität, Pensum, Text, diskutieren, demonstrieren, Prozess, protestieren, appellieren*, czy greckiego np. *Akademie, Bibliothek, Gymnasium, Apotheke, Technik, Horizont*) oraz zdecydowanie rozróżnione słówka pokrewne sensem i funkcją. W XVI, choć o wiele bardziej dopiero

⁴¹ Por. ibidem, s. 431–435, por. P. von Polenz, *Geschichte der deutschen Sprache*, op. cit., s. 89, 91–92.

w XVIII wieku wprowadzona zostaje stopniowo pisownia wielką literą na oznaczenie części mowy, a nie jak wcześniej dla swobodnego kształtowania tekstu w druku, inicjałów i nazw własnych. To graficzne wyróżnienie części mowy związane jest także z pokrywającymi się kategoriami semantycznymi i syntaktycznymi, np. w pietystyczno-barokowej pisowni *GOtt* czy *HErr*. Warto również zauważyć, że racjonalizacja pisowni objęła także homonimy, dla których wprowadzono różne formy graficzne (*Moor / Mohr, malen / mahlen, leeren / lehren*)⁴².

Końcowy etap rozwoju języka wczesno-nowo-wysoko-niemieckiego zauważają sami współcześni. J. Chr. Gottsched mówi bowiem o tym zjawisku: *Denn seit hundert Jahren hat sich das Deutsche ziemlich gebessert, oder doch wenigstens verändert*⁴³. Szczególnie od 1700 roku myśl o zmieniającym się systemie językowym staje się coraz bardziej aktualna. Pojawia się także tendencja do spisywania archaizmów w słownikach historycznych i wyjaśniania ich użycia i funkcji zarówno pod kątem leksykograficznym, jak i gramatycznym⁴⁴.

Język nowo-wysoko-niemiecki jako język pisany, w bardzo dużym stopniu już uporządkowany i ujednolicony, kształtuje się natomiast od XVI do XIX wieku, stając się na przestrzeni czasu tzw. językiem standardowym (literackim). Było to z pewnością znaczące osiągnięcie poetów, teoretyków poetyki i innych literatów, choć jego stylistyczne dopracowanie i uduchowienie ciągnie się bez wątpienia aż do czasów współczesnych. Należy bowiem pamiętać, że język jest tworem, który nieustannie się rozwija, podlega różnym przemianom i nigdy nie osiągnie swego *constans*.

⁴² Por. J. Erben, *Frühneuhochdeutsch*, op. cit., s. 435–439; por. P. von Polenz, *Geschichte der deutschen Sprache*, op. cit., s. 88, 95–97.

⁴³ „Gdyż już od stu lat język niemiecki znacznie się poprawia, o ile nie w ogóle zmienia”. Por. J. Erben, *Frühneuhochdeutsch*, op. cit., s. 439.

⁴⁴ Por. *ibidem*.

KURZE GESCHICHTE DER DEUTSCHEN SPRACHE IM MITTELALTER UND IN DER NEUZEIT

Die Geschichte des deutschen Schrifttums beginnt eigentlich erst im Frühmittelalter. Seit dem 8. Jahrhundert nach Christi, u. a. im Zusammenhang mit der Thronbesteigung und der Kulturpolitik Karls des Großen ca. 750–770 n. Chr., entstehen immer zahlreichere schriftliche Literaturdenkmäler, die später zur Entwicklung eines einheitlicheren Systems der althochdeutschen Sprache beitragen. Sie sind vor allem mit den wichtigsten Lebensbereichen des Menschen verbunden, wie etwa mit der Religion, dem Recht oder der Kriegskunst. Im Mittelalter und in der Frühen Neuzeit herrscht ohne Zweifel das Latein, und zwar höchstwahrscheinlich bis zu jenem Zeitpunkt, den, wie man annimmt, der 31. Oktober 1687 festlegt, als Christian Thomasius den ersten Vortrag in der deutschen Sprache unter dem Titel *Discours Welcher Gestalt man denen Frantzosen in gemeinem Leben und Wandel nachahmen solle?* im Tor der Universitätskirche in Leipzig hält.

Die Sprache als wahrnehmbares Kommunikationsmittel hat einen Linearcharakter, besteht nur im Zeitraum und ist mit der Entwicklung der Kultur der Sprachgemeinschaften synchronisiert. Gleichzeitig ist es zu bemerken, dass sich die Sprachgeschichte nicht nur auf die Entwicklung der Dichtung beschränkt und nicht nur eine Stilgeschichte der schönen Literatur und der Redenskultur ist. Die Sprache ist auch ein Element der Verständigung im Bereich der Gebrauchsliteratur, in der Wissenschaft, Verwaltung, Politik, Wirtschaft und Technik bis hin zur spontanen Umgangssprache. Die heutige Sprachwissenschaft basiert auf einigen Theorien der Sprachentwicklung. Seit den 1870er Jahren weist man auf den Einfluss und die gegenseitige Beziehung zwischen den Sprachen hin. Diese „Wellentheorie“ arbeitet mit der abstrakt-dynamischen Vorstellung von Sprachen und ihrer Wechselwirkung, doch muss sie im Rahmen der sprachsoziologischen Wirklichkeit mit dem Nachahmungsmechanismus und der Zweisprachigkeit rechnen, die darauf beruht, die semantischen Neuigkeiten aus einem Sprachbereich auf den anderen zu übertragen.

Eine entscheidende Rolle spielt dabei das sprachsoziologische Kollektivbewusstsein, das die besagten Neuigkeiten nicht passiv annimmt, sondern aktiv in das System je nach dem realen Bedarf ihrer Nutzung einbezieht. Die „Wellentheorie“ wird derzeit u. a. mit der „Entfaltungstheorie“ konfrontiert, die die zeiträumlichen Unterschiede erklärt, indem sie auf die polygenetische Entwicklung rekurriert. Das bedeutet, dass in der Entwicklungsgeschichte der Sprache gewisse gemeinsame Prädispositionen zahlreicher Sprachen bzw. Dialekte bestehen können (Kettenreaktionen im formalen Sprachbereich), und ihre Symptome nicht selten mit verschiedenen Entwicklungstendenzen der Sprachstrukturen verbunden sind¹. Die Sprache gehört also zur Sphäre der Erscheinungen, die ständigen Änderungsprozessen abhängig von verschiedenen soziologischen Strukturen im bestimmten zeiträumlichen Bereich unterliegen.

Die Anfänge der deutschen Sprache findet man höchstwahrscheinlich schon bei den pragermanischen Stämmen der Vorgeschichte, wovon die archäologischen Befunde zeugen, wie auch der späteren Geschichte, die dagegen von den schriftlichen Denkmälern der antiken Autoren bezeugt wird. Zahlreiche germanische Gruppen besiedelten damals die meisten Gebiete Mitteleuropas, führten Konflikte miteinander und Auseinandersetzungen um die Vorherrschaft auf einem bestimmten Gebiet. Noch im 10. Jahrhundert v. Chr. kamen sie auf die Elbe-Rhein-Gebiete, besiedelten in der späteren Zeit auch die Odergebiete bis zum Bug. Im 1. Jahrhundert n. Chr. erreichten die Germanen die Grenzen des Römischen Reichs und befanden sich somit in seinem politischen und wirtschaftlichen Interessenbereich². Seit dem 3. Jahrhundert beobachtet man dagegen die Konsolidierung einiger Stämme in größere Gemeinschaften. Infolge dieser Migrationen, die mit den geopolitischen Änderungen verbunden waren, entstand anfänglich die Welle der Desintegrationsprozesse. An der Wende, im Ausgang der Spätantike unterscheiden wir daher 1) die Gruppe der Nordseegermanen, laut Tacitus der Ingväonen (darunter u. a. der Chauken, die sich in die Sachsen wandelten und auf die Gebiete der Britischen Inseln begaben), 2) der Rhein-Weser-Germanen (u. a. der Chatten und Cherusker, die in der späteren Zeit zu Ahnen der Franken wurden), 3) der Sueben, d. i. der Elbgermanen, die die Gebiete an der mittleren Elbe, der Spree und der Havel besiedelten (darunter die

¹ Vgl. P. von Polenz, *Geschichte der deutschen Sprache*, Berlin 2009, S. XI–XIV.

² A. Szulc, *Historia języka niemieckiego*, Warszawa 1991, S. 59.

Langobarden, Markomannen, Hermunduren, Quaden und Semnonen), 4) der Nordgermanen, die Südsandinavien, Jütland und die Ostseeinseln (Bornholm, Gotland) besiedelten, sowie 5) der Oder-Warthe-Germanen, die in die Gruppe an der Odermündung (aus dem Stamm der Elbgermanen) sowie die Gruppe der Oder-Warthe-Germanen aus dem Gebiet an der mittleren Oder bis zu den Gebieten außer der Weichselgrenze (Przeworsk-Kultur, Wandalische Kultur) eingeteilt werden können³. Demzufolge wurden die germanischen Dialekte zu diesem Zeitpunkt in drei Sprachgruppen eingeteilt: 1) Nordgruppe, 2) Kontinental- / West- / Südgruppe sowie 3) Ostgruppe mit den Stämmen der Goten, Vandalen und Burgunder, die seit dem 2. Jahrhundert in ganz Europa verstreut waren, in Interaktion mit der autochthonen Bevölkerung standen und mit der Zeit die Spracheigenständigkeit verloren⁴.

Zwischen dem 3. und 5. Jahrhundert n. Chr. kam es infolge der Unterwerfung der Rhein-Weser-Germanen zur Entstehung des Frankenreichs (*Regnum Francorum*). Sein erster Herrscher wurde Chlodwig I. (481–511), der in den folgenden Jahren weitere Gebiete in Gallien und Alemannien anschließt und das Reich der Visigothen erobert. 498 nehmen die Franken das Christentum auf, aber die einheitliche Religion hatte keinen wesentlichen Einfluss auf die innere Staatskonsolidierung, denn in einem Organismus bestehen da zwei sprachlich unterschiedliche Nationalitäten: die romanische (die Gallier und die in Gallien lebenden Römer, die der romanischen Sprache gebrauchten) sowie die germanische (die Rhein-Weser-Germanen, die Elbgermanen, die der germanischen Sprache mächtig waren). Im Laufe der weiteren 200 Jahre wird das Fränkische Reich von den Merowingern regiert, d. i. den Nachkommen Chlodwigs, aber infolge der dynastischen Zerspaltung und Entstehung von drei Teilkönigreichen: Neustrien im Westen, Burgund im Süden und Austrasien im Osten, in dem das Amt des Hausmeiers die Arnulfinger (die späteren Karolinger) bekleiden, tritt diese Dynastie zugunsten der letztgenannten zurück. 751 wurde zum König der Sohn Karl Martells Pippin der Jüngere (714–768), der nach der Unterwerfung der Longobarden die eroberten Gebiete dem Papst für den Kirchenstaat (*Patrimonium Petri* unter dem Schutz des Frankenreichs) schenkt. Karl der Große (769–814) befestigt die königliche Macht seines awerss Pippin und unterwirft sich weitere

³ Vgl. Cz. Karolak, W. Kunicki, H. Orłowski, *Dzieje kultury niemieckiej*, Warszawa 2007, S. 19.

⁴ Vgl. A. Szulc, *Historia języka niemieckiego*, op. cit., S. 60 f.

Völker, christianisiert die Gebiete der Meeresgermanen und der Sachsen, führt zahlreiche Reformen, darunter die Bildungsreform ein und unterstützt die Wissenschaftsentwicklung. Dank seiner Politik gewinnt er letztendlich die Kaiserkrone. Die Bevölkerung seines Reichs ist immer noch eine mehrsprachige Mosaik unabhängiger Stämme, zumal es darin entschiedene Integrierungstendenzen fehlen. Ihm verdankt man aber die Reform der Schrift und des Lateins, das von fremden Einflüssen befreit und zu einer exterritorialen Sprache wurde. Nach dem unerwarteten Tod Karls teilt sein Sohn Ludwig der Fromme 817 das Fränkische Reich unter seine drei Söhne auf: Lothar, dem das Vorrecht des Ältesten eingeräumt wurde, Ludwig den Deutschen und Pippin. Das Ziel ist die Einteilung der Vollstreckungsgewalt bei gleichzeitiger Beibehaltung der Staatseinheitlichkeit. Nach dem Tod Ludwigs des Frommen kam es aber zum Konflikt zwischen den Brüdern vor dem politischen Hintergrund, den formal der Vertrag von Verdun vom 10. August 843 beendet. Infolge seiner Beschlüsse wurde das Fränkische Reich in drei Herrschaftsgebiete aufgeteilt: 1) das Ostfrankenreich Ludwigs des Deutschen mit Sachsen, Thüringen, Ostfranken, Schwaben und Bayern, 2) das Westfrankenreich Karls des Kahlen nördlich der Loire und Aquitanien, 3) das Mittelreich Lothars (Lothringen, Italien). Nach dem Tod des ältesten Bruders Lothar spalten die folgenden Territorialkonflikte die Brüder, und in der späteren Zeit verknüpfen sich die Versuche der erneuten Staatskonsolidierung mit zahlreichen Eroberungsversuchen fremder Völker, darunter der Wikinger, und den Schwierigkeiten in der Aufrechterhaltung der Alleinherrschaft⁵. Man sieht hier eindeutig, dass die ursprünglichen geopolitischen Verhältnisse, die sicherlich auf die kulturelle und sprachliche Integrierung der Stämme abzielten, das Bestehen einer einheitlichen germanischen Sprache im Frühmittelalter ausschlossen. Dies wird erst möglich nach der Festigung staatlicher Strukturen und Etablierung des Zugehörigkeitsgefühls zur größeren Gemeinschaft als die der Stämme⁶.

Die deutsche Sprache, die aus der indogermanischen Sprachfamilie herkam, verband also anfänglich zahlreiche Dialekte, d. i. die regional miteinander verknüpften Sprachformen. Etymologisch stammt der Termin „deutsch“ aus dem indoeuropäischen Urstamm **teutá* und bedeutet „Menschen, Leute“, in der germanischen Sprache bezog sich **peudo* auf

⁵ Vgl. *ibidem*, S. 81–84.

⁶ Vgl. *ibidem*, S. 84.

das „Volk“. Aus diesem Stamm wurde das altgermanische Adjektiv **peudiskaz* abgeleitet, das bei den Germanen die westfränkische Form *theodisc* (durch die Römer als *theotiscus*, *theodiscus*, d. i. „völkisch“ entlehnt) oder in den übrigen Dialekten *diutisc* im Sinne „zum Volk gehörend, völkisch“ annahm. Im 9. Jahrhundert wurde das lateinische Wort *theodisce* durch die Form *diutisce* ersetzt. Ca. 1090 entsteht eine Dichtung zu Ehren des Bischofs Anno II. von Köln, in welcher zum ersten Mal eben die Bezeichnung *diutischi liute* / *diutischi man* („die Deutschen“) sowie *in diutschemi lande* („im deutschen Lande“) gebraucht wird⁷. An dieser Stelle sollte man mindestens allgemein auf die Einteilung der deutschen Sprachgeschichte in die einzelnen Sprachstufen zurückgehen:

- A. Althochdeutsch, ca. 770 – ca. 1050,
- B. Mittelhochdeutsch, ca. 1050 – ca. 1350,
- C. Frühneuhochdeutsch, ca. 1350 – ca. 1650,
- D. Neuhochdeutsch, ca. 1650 bis heute).

Althochdeutsch, die älteste schriftlich belegte Sprachstufe, entstand im Mittelalter aufgrund der Stammdialekte der Franken, Bayer, Alemanen und Longobarden als ein noch ungeordneter Bestand von Zeichen und Sprachnormen. Die moderne Sprachwissenschaft erkennt es anhand der Geschichte der frühmittelalterlichen Klöster sowie der literarischen Volksdichtung, die gegenüber dem Latein und der christlichen Kultur eine dienliche Rolle spielte⁸.

Die Entwicklung eines einheitlichen Sprachsystems beginnt grundsätzlich mit den Artikulationsverschiebungen und den Konsonanten im Rahmen des Konsonantismus des Althochdeutschen. Gleichzeitig vermindert sich die Zahl der Explosivlauten, verschwindet ein Teil der derartigen stimmhaften Lauten, entstehen dagegen weitere Spiranten. Nach diesen Änderungen, die mit der Änderung viel mehr der einzelnen Merkmale als des ganzen Systems verbunden waren, war die germanische Sprache noch nicht ein eigenständiges Zeichensystem. Das zweite, was aus der Sicht der Sprachstrukturen von Bedeutung war, war der Akzentwechsel, der die ganze Sprache beeinflusste, d. i. nicht nur die Aussprache, sondern

⁷ Vgl. ibidem, S. 85. Vgl. P. von Polenz, *Geschichte der deutschen Sprache*, op. cit., S. 30.

⁸ Vgl. S. Sonderegger, *Althochdeutsch*, in: *Kurzer Grundriß der germanischen Philologie bis 1500*, hg. v. L. E. Schmitt, Bd. 1: *Sprachgeschichte*, Berlin 1970, S. 288–289. Siehe auch das Diagramm zur Entwicklung der deutschen Sprache: ibidem, S. 289–291, und die Karte mit den wichtigsten Orten, wo sich die althochdeutsche Sprache verbreitete und entwickelte, S. 310/311.

auch beispielsweise die Stilfiguren, darunter auch die Alliteration. Der Akzentwechsel beeinflusste darüber hinaus auch die fortschreitende Abschwächung der unbetonten Silben, und zwar, weil die Aussprache auf die Anfangsilben konzentriert wurde, was ferner zur Entstehung von Monophthongen und Diphthongen⁹. Die Stabilisierung des praindoeuropäischen dynamischen Akzenten auf der Stammsilbe in der pragermanischen Sprache verursachte eine allmähliche Reduktion nicht nur von den meisten frühen Endungen, sondern auch von den vokalischen Stammformanten und dadurch auch den Synkretismus einiger Deklinationstypen¹⁰. Das Schwinden von Endsilben brachte dagegen Verluste im Bereich des Flexionssystems (der Flexionsendungen). Es bewährten sich weder ablativus, lokativus noch die Doppelformen des Substantivs, und in der Konjugation verschwanden die ganzen Gruppen von Formen, wie etwa der mithilfe von optativus ausgedrückte Konjunktiv, der Aorist oder andere Tempora. Andererseits entstanden neue Flexionsmöglichkeiten, ausgebaut mit der Zeit bis zu grammatischen Kategorien, darunter auch viele Flexionsmorpheme, geordnet nach Wortarten, Stämme oder Verbklassen. Zur Vereinfachung dieser Formen kommt es allmählich erst in späterer Zeit, ähnlich wie zur Reduktion des Deklinationssystems bis auf vier Kasus (nominativus, genetivus, dativus, accusativus)¹¹, wobei der vocativ dem nominativ gleichgesetzt, und der instrumentalis durch die Präposition *mit* mit dem dativus ersetzt wurde. Unabhängig von diesen Änderungen war das vorherrschende Element dieser Sprachrevolution der Flexionsschwund, der vom Akzentwechsel abhängig war. Es bedeutet aber nicht, dass es zur Verarmung oder zum Verfall der Sprache kam. Vielmehr ging es um gewisse Sprachökonomie. Anstelle älterer Formen traten völlig andere Mittel, wie beispielsweise die Hilfsverben *werden, sein, haben, würde* im Passiv, Futur, Präteritum oder Konjunktiv bzw. Präpositionen anstelle der Kasus (z. B. *ich erinnere mich an ihn* anstatt *seiner*; *das Haus von Vater* anstatt *Vaters*

⁹ Vgl. P. von Polenz, *Geschichte der deutschen Sprache*, op. cit., S. 7, 9–11.

¹⁰ A. Szulc, *Historia języka niemieckiego*, op. cit., S. 100; vgl. S. Sonderegger, *Althochdeutsch*, op. cit., S. 311–320.

¹¹ Nominativus als Kasus des Subjekts, Prädikativs und der Anredeformel, genetivus im Bereich der Flexion des Attributs, der Teilrelationen (genetivus partitivus), als Objekt bei den Verben und Adjektiven sowie adverbialen Bestimmungen. Dativus u. a. als Kasus des Objektes, der räumlichen und zeitlichen Verhältnisse, der Vergleiche, accusativus als Kasus des Objektes und der adverbialen Bestimmungen, instrumentalis, das im 8.–9. Jahrhundert verschwindet, als Kasus der Mittel oder der Ausführungsart. Vgl. S. Sonderegger, *Althochdeutsch*, op. cit., S. 332–333.

Haus). Unter neuen Lösungen fanden sich auch Personalpronomen und Artikel, grammatische Mittel, die die Funktion der verlorenen bzw. verbliebenen Flexionsendungen übernahmen. Der Schwerpunkt verschiebt sich also in der Wortdeklinaton aus dem Gebrauch entsprechender Endungen auf die Ergänzungen mithilfe von Funktionswörtern, wodurch einheitlichere subtile semantische Unterschiede entstanden. Ständigen Änderungen unterlag auch der Wortschatz, was bedeutet, dass die etymologischen Anknüpfungen an die indogermanische Sprache immer seltener sind. Anstatt solcher Entlehnungen entstehen neue Termini besonders im Bereich des Rechts und der Kriegskunst, aber auch der Seefahrt oder Weltrichtungen¹².

In der Substantivdeklinaton des Althochdeutschen unterscheidet man also drei Klassen nach dem Genitiv Singular: 1) mit der Endung *-es* (ausschließlich masculina und neutra), 2) *-a*, *-i*, *-ī*, 3) *-in*, *-ūn* (für jeden der drei Genera). Die Sprache besaß auch zwei Typen von Adjektivdeklinaton, eine starke, die die pragermanische nominal-pronominale Deklinaton mit vokalischen Stämmen fortsetzte und eine Unbestimmtheit ausdrückte, und eine schwache, die mit der Substantivdeklinaton mit den Stämmen auf *-n* identisch war und eine Bestimmtheit darstellte¹³. Die Adjektivsteigerung erfolgte mithilfe von Formanten *-i-ro/-oro* für den Komparativ und *-isto/-osto* für den Superlativ¹⁴, die nach der schwachen Flexion dekliniert wurden. Neben der regelmäßigen Steigerung gab es auch eine suppletive Steigerung (d. i. z. B. *ubil* „schlecht“ – *wirsiro* „schlechter“ – *wirsisto* „am schlechtesten“). Die Possessivpronomen der 1. und 2. Person Singular und Plural (*mīn* „mein“, *dīn* „dein“, *unsēr* „unser“, *iuwēr* „euer“) funktionierten als Derivate des Genitivs der Personalpronomen ohne Genus, und das Pronomen der 3. Person stammte aus dem Wortstamm des Reflexivpronomens (*sīn* „sein“, *iral/iro* „ihr“ / Sing., „ihr“ / Pl.). Die Flexion des Possessivpronomens stimmte mit der starken Adjektivdeklinaton überein¹⁵. Die deutschen Numeralia zeigen im Laufe der Sprachstufen vom Althochdeutschen bis zur modernen Sprache die Tendenz zum Flexionsschwund. Die vollständige Flexion mit den Subs-

¹² Vgl. P. von Polenz, *Geschichte der deutschen Sprache*, op. cit., S. 12–13, 41–43; vgl. A. Szulc, *Historia języka niemieckiego*, op. cit., S. 90–99; vgl. S. Sonderegger, *Althochdeutsch*, op. cit., S. 320.

¹³ Vgl. A. Szulc, *Historia języka niemieckiego*, op. cit., S. 100–103.

¹⁴ Ibidem, S. 103.

¹⁵ Vgl. ibidem, S. 104–105.

tantiv-, Adjektiv- bzw. Pronomenendungen besaßen nur die Grundzahlen des Althochdeutschen, und zwar für alle drei Genus¹⁶. Die Ordnungszahlen basierten auf der schwachen Adjektivdeklinaton. Die Konjugation umfasste dagegen die starken und schwachen Verbformen, von denen die ersten 7 apophonische Reihen bildeten, die sich durch das System der vokalischen Alternationen in der Stammsilbe infinitivus, praesens indicativus und praeteritum unterschieden, die zweiten dagegen im Präteritum ohne Alternation, aber durch Ergänzung des Wortstammes im Präsens durch Endungen gebildet wurden¹⁷. Die schwachen Verben wurden zudem in drei Klassen eingeteilt: 1) Verbformen auf *-en* (*zellen* „zählen“), 2) *-ōn* (*salbōn* „salben“), 3) *-ēn* (*sagēn* „sagen“). Neben diesen Formen bestanden auch Verben im Präteritum-Präsens (praeterito-praesentia), wo das Präsens die Form des Präteritums besaß und ursprünglich eine bereits erfolgte Tätigkeit beschrieb, und die schwache Konjugation zur Bestimmung des Präteritums gebraucht wurde, sowie die Kontinuanten der praindoeuropäischen Stammverben, die sich durch den fehlenden Stammvokal auszeichneten und sich direkt mit dem Stamm verbanden (z. B. *wēsan* / *sīn* „sein“, *tuom* „tun“, *gān* „gehen“ sowie *stān* „stehen“)¹⁸.

Die intensive Entwicklung des althochdeutschen Wortschatzes ging nicht nur auf zahlreiche Dichtungen und Übersetzungen, sondern auch immer mehr vielfältige Möglichkeiten der Meinungsäußerung und der Übersetzungstechnik zurück, in deren Fall sich verschiedene Kategorien der Wortbildung die Derivation oder Zusammensetzungen etablierten. Das bedeutet, dass der bereits beschriebene Schwung von Endungen eine entscheidende Rolle hier spielte, denn die alten Suffixe verblichen wegen der Abschwächung von Vokalen und mussten durch andere, deutlichere ersetzt werden. Männliche und weibliche Personen- und Tierbezeichnungen unterschied man im Althochdeutschen mithilfe von Opposition zwischen zwei Paradigmen der Endungen, z. B. *hērro* „Herr“, *hērra* „Frau“. Die Wortbildung selbst beruhte dagegen auf die praindoeuropäischen Vorbilder im Bereich der Derivation (die Änderung der grammatischen Kategorie mithilfe von Suffixen, apophonischer Alternation bzw. der Änderung der Formalkategorie), Zusammensetzungen (Verbindung zweier oder mehr lexikalischer Morpheme) bzw. Präfixierung (mithilfe von Präfixen bei gleichzeitiger Beibehaltung der grammatischen Wortkategorie).

¹⁶ Ibidem, S. 106.

¹⁷ Vgl. ibidem, S. 108–111.

¹⁸ Vgl. ibidem, S. 111–116.

Den Änderungen unterliegt auch die deutsche Stilistik. Anstelle der Alliteration kommt der Endreim, und weil bei so vielen Endvokalen die Suche nach den Reimen sehr begrenzt war, bediente man sich der klanglich ähnlichen Reime bzw. Assonanzen. Angesichts der Sprachentwicklung, und zwar insbesondere in der kulturellen Blütezeit, strebte die Lexik nach einer möglichst treuen Wiedergabe hauptsächlich von geistigen und religiösen Werten, griff nach Latein als der Hauptsprache der Literatur im Bereich der Entlehnungen, der Transferenz (Entlehnungen der Fremdwörter und angelernten Wörter) und der lexikalischen Neologismen. Auf diese Weise bereicherten das deutsche Wörterbuch zahlreiche Termini aus dem Bereich des Glaubenslebens und der Kirche. Es war eine mühsame Arbeit von Kopisten, die die lateinischen Texte auf den deutschsprachigen Raum übertrugen und die Terminologie der Zielsprache an das christliche Weltbild anpassten. Zu dieser Zeit finden wir auch die Anfänge der deutschen Fachsprache, der Wissenschafts- und Rechtssprache¹⁹.

Der Syntax zeigt Ähnlichkeiten zum Latein, beispielsweise im häufigen Gebrauch vom genetivus partitivus oder der Vervollkommnung des Systems der Konjunktionen. Nichtsdestotrotz bemerkt man auch eine große Anhänglichkeit an die germanisch-deutschen Formen, die den Syntax determinieren. Beibehalten wurden die germanische, relativ freie Wortfolge, doch mit der Tendenz zur Festlegung der Prädikatsstelle in verschiedenen Satztypen, sowie die zusätzliche Einsetzung vom Pronominalsubjekt direkt bei der Verbform. Im nominalen Bereich bemerkt man die Tendenz zur Trennung von Wörtern, die eine Ganzheit bilden. Um die (Un)Bestimmtheit auszudrücken benutzte man verschiedene Adjektivformen (die schwachen für bestimmte Sachen und die starken für unbestimmte) zusammen mit dem Demonstrativpronomen in der Funktion eines bestimmten Artikels bzw. mit der Grundzahl *ein* als unbestimmter Artikel. Die Verben zeigten die vollendeten und unvollendeten Tätigkeiten, die morphologisch mithilfe von entsprechenden Präfixen ausgedrückt wurden (z. B. *sēhan* „sehen, aufpassen“, *gisēhan* „gesehen“ – also grundsätzlich mit Ausnahmen mithilfe des Präfixes *gi-*). Dies hatte auf der grammatischen Ebene zum Ziel, die Zeitunterschiede zu markieren, d. i. Präsens und Präteritum. Das Futur wurde mit vollendetem Verb im Präsens ausgedrückt, die Vergangenheit mit dem Perfekt und das plus-

¹⁹ Vgl. ibidem, S. 121, 123–124. Vgl. P. von Polenz, *Geschichte der deutschen Sprache*, op. cit., S. 34–38, 44–45; Vgl. S. Sonderegger, *Althochdeutsch*, op. cit., S. 342.

quamperfectum mit dem vollendetem Verb im Präteritum. In der Sprache bestanden auch Periphrasenformen, die mithilfe von Hilfsverben *skolan* „sollen“, *habēn* „haben“, *sīn* „sein“ sowie *wodan* „werden“ gebildet wurden. Zudem sollte auch auf die doppelte Negation hingewiesen werden sowie auch die Wortfolge im Satz, die freier war als heute, obwohl die Tendenz zur Bestimmung der Prädikatsstelle relativ früh zu bemerken war. Allmählich wird auch das System der Konjunktionen ausgebaut, das mit der Zeit an Klarheit und Abstraktheit gewinnt und von lateinischen Vorbildern beeinflusst wurde²⁰.

Den Anfang der neuen Sprachstufe, d. i. der **mittelhochdeutschen** Sprache seit dem 11. Jahrhundert, bestimmten nicht so sehr die phonetischen Änderungen im System, als viel mehr die außerverbalen Einflüsse auf die sprachsoziologischen Verhältnisse im sozialkulturellen Milieu der deutschen Bevölkerung. Zum Träger dieser Geschichtsetappe wurde das Rittertum, der mittelalterliche Hochadel, der Garant der königlichen Macht war und abgesehen von den Standesprivilegien nach der geistig begründeten Ethik strebte, die auch aus anderen kulturellen Bedürfnissen hervorging und das Monopol der Geistlichkeit im Bereich der Kommunikation, Bildung und Wissenschaft brach. Die größte Blütezeit der ritterlichen Kultur fällt auf die Herrschaftszeit der Hohenstaufen (1125–1254), in welcher das religiös bedingte Ritterethos entsteht. Es übernimmt die Einflüsse des französischen Rittertums hinsichtlich der Formen des gesellschaftlichen Lebens sowie im Bereich der Literatur und wirkt sich auf die weitere Sprachentwicklung aus. Das äußere Zeichen dieser Interaktionen ist beispielsweise eine große Anzahl von Entlehnungen aus dem Französischen²¹. Die rege Kommunikationsbewegung in der Klasse der Feudalherren verursachte das Bedürfnis nach einer überdialektalen Muttersprache, und die Nachahmung der Sitten des französischen Rittertums mit seiner gut entwickelten schönen und Gebrauchsliteratur in der französischen Sprache brachte auch die ersten Versuche, in der eigenen Sprache nicht nur religiöse Gefühle auszudrücken, sondern auch in einen der deutschen Dialekte eine solche altfranzösische Dichtung wie das *Rolandslied* oder das *Alexiuslied* zu übersetzen²². Dies geschah trotz allgemeinwissenschaftlicher

²⁰ Vgl. A. Szulc, *Historia języka niemieckiego*, op. cit., S. 121–123; vgl. S. Sonderegger, *Althochdeutsch*, op. cit., S. 330–331, 335.

²¹ Vgl. P. von Polenz, *Geschichte der deutschen Sprache*, op. cit., S. 46; A. Szulc, *Historia języka niemieckiego*, op. cit., S. 124–125.

²² A. Szulc, *Historia języka niemieckiego*, op. cit., S. 125.

Inklination zum Gebrauch vom Latein, das für eine universelle Amtssprache des Kaiserreichs gehalten wurde. Zu diesem Zeitpunkt entwickelt sich auch der neue Typ *homo litteratus*. Gleichzeitig sollte man betonen, dass das Gefühl einer nationalen Besonderheit gegenüber den Nachbarvölkern die endgültige Etablierung des Begriffs *diutisc* im Sinne „deutsch“ mit sich bringt, und zwar neben dem noch starken Bewusstsein von Sprach- und Sittenunterschieden zwischen den einzelnen Territorialfürstentümern²³. Seit dem 11. Jahrhundert erfolgt daher eine immer intensivere Entwicklung der eigenständigen deutschen Literatur. Die ersten Versuchen resultierten in zahlreichen historiografischen Handschriften, Predigerwerken und Rechtsakten. Zu Regierungszeit Ludwigs des Bayern (1314–1347) bediente sich die kaiserliche Kanzlei endgültig nur der deutschen Sprache, obwohl dies noch nicht im Bereich der Kontakte zur Kirche vorhanden ist. Es ist aber keine Initiative von oben. Der Beschluss wurde eher durch die Amtspraxis der Stadt- und Territorialkanzleien erzwungen, was größtenteils mit ihrer wirtschaftlichen und demographischen Blüte, aber auch mit den alltäglichen Bedürfnissen verbunden war, die vom römischen Recht im wirtschaftlichen Leben und der alltäglichen Kommunikation schriftlich festgehalten wurde. Die überdialektale Sprache wird schließlich auch in der Bildung aufgenommen, wo die Beamten der besagten Kanzleien tätig waren. Obwohl im 14. und 15. Jahrhundert die Nachfrage nach der schriftlichen Kultur steigt, konnte man keine Vernachlässigungen im Bereich der Schreibfähigkeit, Rechtschreibung und des Stils vermeiden. Seit der Zeit der kalligrafischen Schrift, die einigermaßen als Kunst galt (Textur, Fraktur, gotische Schrift), erfolgte die Hinwendung zur kursiven Schrift für die Bedürfnisse des Handels. An dieser Stelle sollte man auf die interessantesten Literaturdenkmäler hinweisen, die sich durch die Vornehmheit, den Idealismus oder die künstlerische Sprach-einfachheit auszeichneten. Darunter findet man mit Sicherheit geistige Werke (wie das *Annolied* zu Ehren des Erzbischofs von Köln ca. 1090) wie auch weltliche Dichtung (das *Nibelungenlied*, ca. 1200), aber auch die Gebrauchs- und schöne Literatur, Zeugnisse, Litalia oder wissenschaftliche Traktate. Unter den Autoren der Hofdichtung dieser Zeit sind die folgenden zu nennen: Walter von der Vogelweide, Hartmann von Aue oder Neithard von Reuenthal²⁴.

²³ Ibidem.

²⁴ Vgl. P. von Polenz, *Geschichte der deutschen Sprache*, op. cit., S. 55–58; vgl. A. Szulc, *Historia języka niemieckiego*, op. cit., S. 126.

Die deutsche Sprache der besagten Sprachstufe wird als die sog. „klassische mittelhochdeutsche Sprache“ bezeichnet. Sie unterscheidet sich vom Althochdeutschen nicht nur durch ihre Form, sondern auch durch ihre soziale Funktion. Während die erste von ihnen nur ein Kommunikationsmittel in der römisch-christlichen Kultur war, ist die klassische mittelhochdeutsche Sprache eine überregionale Sprache, die schon geschrieben und teilweise im Bereich nur einer sozialen Klasse der Feudalherren, deren Fürstenhöfe seit dem 12. Jahrhundert zu Zentren der Ritterkultur und dem mit ihr verbundenen literarischen Schaffen wurden, gesprochen war²⁵.

Mit der Zeit auf den allmählich besiedelten Gebieten an der Elbe und Saale verbreitete sich Deutsch immer weiter nach Osten, im 12. und 13. Jahrhundert über Schleswig, Mecklenburg, Pommern und weiter bis hin zu den preußischen Gebieten des Deutschen Ordens, Livland und Kurland. Im Osten und Südosten umfasste es Brandenburg, Lausitz, Schlesien und die böhmischen Gebiete. Der Deutsche Orden brachte die überdialektalen Normen der geschriebenen Sprache in den Norden des deutschen Sprachgebietes, und dank den günstigen Umständen entwickelten sie sich weiter²⁶.

Die Sprache des Hoch- und Spätmittelalters entwickelte sich ständig und blieb im territorialen und strukturellen Kontext vielschichtig und nicht einheitlich. Es ist daher unmöglich, ihre einheitliche Variante festzustellen, umso mehr im Bereich verschiedener Rechtschreibtraditionen. Bis 1250 stößt man nämlich hauptsächlich auf dialektale Formen der Werke, der Literatur und der Dichtungssprache, die sich durch eine Formenvielfalt und verschiedene Rechtschreibgewohnheiten auszeichnen. Beim Übergang vom Althochdeutschen zur klassischen mittelhochdeutschen Sprache erfolgten einige bedeutende Vokalwechsel im Vokalismus (im Bereich der Qualität und Anzahl der Vokale sowie ihrer Form, d. i. Änderungen der Monophthongen und Diphthongen²⁷) und Konsonantismus, der nach der Etablierungszeit des Althochdeutschen bereits eine

²⁵ A. Szulc, *Historia języka niemieckiego*, op. cit., S. 125.

²⁶ Vgl. G. Schieb, *Mittelhochdeutsch*, in: *Kurzer Grundriß der germanischen Philologie*, op. cit., S. 349, 356.

²⁷ U. a. der Akzentwechsel, die Dehnungen in Form des Silbenfuges **-h**, der Übergang von *ī, ū, ā, ō* zu *ei, ou, au, ou*. Vgl. G. Schieb, *Mittelhochdeutsch*, op. cit., S. 359–360, 363.

gewisse Stabilisierung erreichte²⁸. Dank der Einführung vom Umlaut stieg unter dem Einfluss von *i* die Zahl der Phoneme. Reduziert wurden dagegen die Kontinuanten der kurzen, unbetonten Auslautvokale, infolge dessen die vollen Vokale – sowohl die kurzen (*-a, -e, -i, -o, -u*) als auch die langen (*-ā, -ē, -ī, -ō, -ū*) in Form eines einheitlichen grafischen Zeichens *e* vorkamen. Dies verursachte auch weitere Vereinfachungen im Bereich der Flexion, die sich mit den alten Sprachparadigmen brach, sowie der Konjugation, in der die vereinfachten und ähnlichen Formen, besonders in der schwachen und starken Konjugation bevorzugt waren. Anstelle der pragermanischen Endungen setzte man die Kontinuanten der Stammmorpheme. Den Schwund ersetzten dagegen immer häufiger angewendeten Artikel, die eher formale Funktionen erfüllten. Inzwischen kam es zur Entwicklung der sog. *Gruppenflexion / syntagmatischen Flexion*, die in der Kongruenz der Nominalphrase bestand. Die Lexik, in der im Laufe der Zeit die Bedeutung einiger Wörter variierte, die sich auch von der heutigen unterscheidet – zu verschweigen sind der Einfluss der Interferenz der französischen Sprache und die Entstehung zahlreicher lexikalischer Neologismen –, zeigt in der Wortbildung eine größere Anwendung von Suffixen *-heit, -keit* sowie *-unge*, aber auch von Entlehnungen grundsätzlich aus dem Französischen, d. i. *-ie, -ei* sowie *-ieren*. Allmählich entwickelt sich dagegen eine neuere Tendenz in der Wortbildung zur Ersetzung des substantivischen Wortteils durch einen verbalen Teil (z. B. in der Zusammensetzung *släfkamere* aus *släfb* bzw. *släfen*). Immer häufiger verbreitet sich dabei die Anwendung von Präfixen wie etwa *un-, mise-*. Im Falle der Adjektive, die unverändert im Hinblick auf das Substantiv sowohl vorals auch nachgestellt werden konnten²⁹, gewinnt an Bedeutung u. a. ihre Zusammensetzung mit zusätzlichen Suffixen, z. B. *-lich, -haft, -sam*. Die Adverbien bildete man dagegen mithilfe vom Suffix *-liche(n)*, sie unterschieden sich von den Adjektiven durch *-e* oder den fehlenden Umlaut. In

²⁸ Das Mittelhochdeutsch verfügt auch über Explosivlaute *t, p, k* sowie *d, b, g*, Spiranten *s, sch, f, ch, z, w, j*, Affrikate *ts, pf, kch*, Halbvokale *m, n, r, l* sowie der stimmlose Laut *h*. Lange Konsonanten (Geminata) sind mit den Kurzvokalen in der Wortmitte und am Wortende verbunden, und nach einem langen Vokal werden sie gewöhnlich vereinfacht. Dagegen verschwindet der alte Konsonantenwechsel *fb, dt, hl, sr*. Vgl. G. Schieb, *Mittelhochdeutsch*, op. cit., S. 365–367.

²⁹ Die Adjektivstellung nach dem zu bestimmenden Substantiv ist immer seltener, am häufigsten im Zusammenhang mit der Reimtechnik in der Dichtung.

Bezug auf die folgende grammatische Kategorie, d. i. die Pronomina, sollte man auf eine wichtigere Unterscheidung hinweisen, die in einigen Dialektgebieten der deutschen Sprache die Form von getrennten *dativus* und *accusativus* (*mir / mih, dir / dih*) oder eine Verallgemeinerung der Form *accusativus* (*mich / mich*) annahm. Das Demonstrativpronomen konnte die Funktion eines Artikels erfüllen, das Possessivpronomen flektierte man dagegen ähnlich wie das Adjekti in der starken Deklination. Infolge des Schwindens der Verbendungen und angesichts zahlreicher Ausgleiche entstanden gleichlautenden Formen, dank denen es unmöglich war, die Person und den Numerus zu unterscheiden, erst der direkt genannte Träger des Zustandes oder des Vorgangs vereinheitlichte den Zusammenhang, d. i. z. B. *ich reit / er reit*. Die starken und schwachen Verbformen waren sichtbar im *imperativus singularis* (die starken ohne Endungen, die schwachen auf *-e*), *praeteritum* sowie *participium II* (bei den schwachen Verben mithilfe vom Dentalsuffix *-(e)te, -(e)t* gebildet, z. B. *brennen / brante / gebrant*). Der Ausgleich der Formen, d. i. der Vokalwechsel, erfolgte auch im Falle von Verben, die verschiedene Umlaute hatten, z. B. *kēren / kārte* ersetzt durch *kēren / kērtē*. Es kam vor, dass die Verben in der starken Konjugation immer noch verschiedene Vokalformen hatten, z. B. *werfen-warf-wurfen-geworfen, liegen-louc-lugen-gelogen* (der charakteristische Vokalwechsel im Singular und Plural Präteritum)³⁰.

Die Texte im Mittelhochdeutschen hatten keine Zeichensetzung, und die Wortfolge im Satz war relativ frei, was bedeutete, dass das Prädikat im Aussagesatz an zweiter Stelle stehen musste. Das Verb besaß eigene Formen nur im Präsens und Präteritum, wobei die ersten von ihnen einen allgemeinen Vorgang in der Gegenwart und Zukunft ausdrückten, die zweiten dagegen alle Tätigkeiten in der Vergangenheit. Die Form *ge-* erschien nicht nur im *participium II*, sondern verband auch andere Verbformen, um das Streben nach Vollendung bzw. Realisierung, eine rasch erfolgte Tätigkeit auszudrücken, wobei eine entsprechende Syntax nicht ohne Bedeutung war. Diese Form erfüllte auch Funktionen im Rahmen des *plusquamperfectum*. Es wurden aber nicht alle Aspekte und Arten von Tätigkeiten ausgegliedert, auch wenn sie von Präfixen und Zusammensetzungen von Partikeln unterstützt wurden. Als Ausnahme können die unpersönlichen Verbformen sowie Hilfsverben gelten. Das Futur wurde mithilfe von *sol-*

³⁰ Vgl. A. Szulc, *Historia języka niemieckiego*, op. cit., S. 128–135; vgl. G. Schieb, *Mittelhochdeutsch*, op. cit., S. 356, 371–378.

len, wollen, müssen und dem Infinitiv, aber auch *werden* mit participium I oder *werden* mit dem Infinitiv gebildet. Das Passiv bildete man mithilfe von *werden* (zur Beschreibung eines vollendeten Vorgangs auf einem passiven Subjekt) bzw. *sīn (wesen)* (Zustand) mit dem participium II. Im Aktiv *haben* kam bei der Temporalität in Bezug auf transitive Verben, scheinbar intransitive Verben mit einem verschwiegenen Objekt bzw. auf intransitive Verben, die die Dauer des Zustand bzw. den Verlauf des Vorgangs bestimmten, vor. Die übrigen intransitiven Verben, die eine perfektive/vollendete Tätigkeit und die Zustandsänderung ausdrückten, bildeten die Formen mithilfe von *sīn (wesen)*. An Bedeutung gewann immer mehr die Satzwortfolge mit dem Infinitiv mit *zu*, obwohl diese Zusammensetzungen damals von den folgenden Verben *phlegen, beginnen, denken, gebieten* und vielen anderen, aber auch von den Verben der Bewegung z. B. *var(e)n, gān/gēn* nicht gebildet wurden. Allmählich etablierten sich auch die Satzrahmen beim mehrgliedrigen Prädikat. Das Verb setzte man meistens an zweiter Stelle im Aussagesatz, an erster Stelle in den Interrogativsätzen, Mahnungen, Aufforderungen, am Ende dagegen in den untergeordneten Sätzen, obwohl die Poetik auch eine andere Wortfolge erzwang. Fest war noch nicht die Wortstellung mit dem Verb am Satzende. Die Zusammensetzung der Prädikatsformen participium II – infinitivus, z. B. *er hete gehört sprechen*, war zugunsten der Reihenfolge infinitivus – infinitivus, d. i. *ir hāt ez hāren sagen* gelöst. Für die deutsche Sprache war auch der umfangreiche Gebrauch vom Genitiv charakteristisch. Im Falle der Substantive war aber die Reihenfolge wichtig, d. i. das genetivus partitivus erschien nach dem Substantiv, z. B. *ein vaz wīnez*, andere Formen des Genitivs vor ihm, z. B. *gotes hūs*. Der Genitiv tauchte gewöhnlich auch auf nach Interjektionen (*owē des*) und unbestimmten Pronomina (*waz wonders*), aber auch mit einigen Präpositionen. Im Falle der Verben bedeutete er dagegen das Ziel, den Geltungs- und Tätigkeitsbereich sowohl im quantitativen als auch qualitativen Zusammenhang (*helfen der genāden, kamphes beginnen, brechen der bluomen, hungers sterben*). Am häufigsten erschien er mit den Verben des Denkens, Fühlens, Sagens, Bittens und zielbestimmten Verben. Mit der Zeit erfolgte auch ein allmählicher Übergang vom abhängigen Kasus des bis zur selbstständigen Partikel daher, deshalb. Immer häufiger zeigten sich auch die Tendenzen zur stärkeren Akzentuierung der Wortarten sowie das Streben nach Vereinheitlichung und Präzisierung der kleinen Funktionswörter (*neben oben, innen erschienen auch binnen, in ininnen, enbinnen, mitsamen*). Das Attribut, d. i. das

diese Funktion erfüllende Adjektiv bzw. Possessivpronomen, konnte dem von ihm bezeichneten Substantiv nachgestellt werden³¹.

An dieser Stelle ist es zu bemerken, dass sich ca. 1250–1500 aus dem historischen Mittelhochdeutschen die spätmittelhochdeutsche Sprache aussonderte. Es war hauptsächlich mit einem intensiven Bevölkerungszuwachs im deutschen Reich sowie der dynamischen Entwicklung der Städte, die meistens um die Ritterburgen sowie auf den Handelswegen entstanden, verbunden. Eben in diesen Stadtzentren spielte das Bürgertum, das zusammen mit der Blütezeit des Handels und Handwerks reicher wurde und gegenüber den Feudalherren, Fürsten, Magnaten, Bischöfen und Äbten immer größeres Bewusstsein erlangte, die größte Rolle. Die Folge davon waren die territoriale Expansion des deutschen Reichs auf die von Slawen bewohnten Gebiete östlich der Elbe und Saale, aber auch die Verbreitung der deutschen Sprache und die Entstehung von gemischten Kolonialdialekten. Die obigen Transformationen, d. i. die Verschiebungen der Sprachlandschaft, brachten mit sich auch die Änderungen im sozialen Status der geschriebenen deutschen Sprache, die aus einer aristokratischen im Hofmilieu gebrauchten Sprache zu einer Amtssprache der Feudalkanzleien umgestaltet wurde, wovon schon die Rede war. Man nimmt an, dass in den Jahren 1230–1300 ca. 4 Tausend Urkunden in dieser Sprache vor dem Hintergrund von ca. 0,5 Million lateinischen Schriften entstanden³².

Im Rahmen der folgenden Sprachstufe in der Entwicklung der deutschen Sprache, d. i. der historischen Entwicklung vom **Frühneuhochdeutschen**, sollte man vor allem auf Martin Luther und seine Leistungen für die Vereinheitlichung der Sprache, die zum effektiven Mittel der kirchlichen Propaganda wurde, hinweisen. Deutschland hatte zwar keinen entwickelten und gut organisierten Staatsorganismus, doch aus wirtschaftlicher Sicht entwickelte es sich intensiv und spielte im damaligen Europa eine bedeutende Rolle. Die Änderungen bezogen sich zu diesem Zeitpunkt nicht nur auf das politische System und die sozialen Verhältnisse, sondern auch auf die Weltanschauung und das geistige Leben. Die Kirche wurde nämlich mit großen Schismen 1378–1417 und 1439–1449 und dem sittlichen Verfall der Römischen Kurie konfrontiert. Sie sammelte immerhin große Einkünfte und handelte mit Ablässen, vermehrte dadurch ihr eigenes Vermögen. Andererseits war eine deutliche

³¹ Vgl. A. Szulc, *Historia języka niemieckiego*, op. cit., S. 134; vgl. G. Schieb, *Mittelhochdeutsch*, op. cit., S. 378–384.

³² Vgl. A. Szulc, *Historia języka niemieckiego*, op. cit., S. 135–137.

Tendenz zur Verarmung der unteren Kirchenschichten, und einige Klöster vergaßen manchmal die geltende Regel und führten ein Lotterleben. Das Bürgertum billigte unwillig so einen Mangel an Frömmigkeit und ein niedriges intellektuelles und sittliches Niveau des Klerus. Eine solche Situation bemerkten auch die derzeit aktiven deutschen Humanisten, die um die Universitätszentren in Erfurt, Wien oder Basel versammelt waren, wie etwa Erasmus von Rotterdam oder Ulrich von Hutten. Auf diese Weise ertönten Aufforderungen zur Besserung der Kirchenverhältnisse, deren Ausdruck u. a. die reformatorische Bewegung *devotio moderna* war. Diese neue Frömmigkeit verkündete schon am Ende des 14. Jahrhunderts Geert de Groote, der vor allem zur Bibellektüre anspornte. Ähnliche Losungen findet man auch im philosophischen Nominalismus Wilhelm Ockhams oder schließlich bei Martin Luther, der darum bemüht war, die Heilige Schrift als die einzige Grundlage des christlichen Glaubens (*sola scriptura*) anzuerkennen. Luther setzte sich schon im Jugendalter mit den humanistischen Ideen auseinander, mit denen sich ohne Zweifel der Kampf um die Nationalsprache oder die Rückkehr zu den Wurzeln, *ad fontes*, verband, was im Falle des geistigen Lebens die Rückkehr zu den Quellen des evangelischen Christentums bedeuten sollte³³.

Seit dem 13. Jahrhundert entstehen immer zahlreichere und verschiedenartige literarische Überlieferungen, darunter u. a. theologische und mystische Traktate, Briefe, Reisebeschreibungen oder schließlich auch Übersetzungen des Neuen und Alten Testaments. Die Entwicklung der geschriebenen Sprache ist gewissermaßen parallel mit der Entwicklung der Hansa und dem allmählichen Verzicht auf Latein. Das alltägliche Leben, an welchem immer häufiger die unteren Schichten des Bürgertums teilnehmen, aber auch das Dorf erhalten eine neue Dimension der geschriebenen Sprache verliehen. Es steigt die Anzahl der geistlichen und weltlichen Privatdokumente und Handschriften, die die Institution der Zeugen ersetzen. Größere Möglichkeiten gibt auch der Übergang vom Pergament zum billigeren Papier. In der deutschen Sprache entstehen nicht nur Rechtsbücher und Stadtchroniken, sondern auch Handelsbücher, Briefe der Kaufleute oder Rechnungen der Handwerker. Als Grundlage einer solchen Entwicklung gilt selbstverständlich das städtische Schulwesen, das die Nationalsprachen verbreitet. Neben lateinischen Schulen, die auf höhere Studien vorbereiteten, entstehen nämlich Grundschulen

³³ Vgl. *ibidem*, S. 159–165.

mit dem Ziel, die künftigen Handwerker und Kaufleute zu bilden. Seit dem 15. und 16. Jahrhundert erscheinen immer zahlreichere Handbücher zum Lesen und Schreiben. Nichtsdestotrotz ist das Latein immer noch die führende Wissenschaftssprache, höchstwahrscheinlich bis zu den besagten Leipziger Vorträgen von Thomasiaus 1687. Es ist auch die Zeit der ersten Versuche der lexikografischen und grammatischen Kodifizierung der deutschen Sprache, doch anfänglich nur zur Erläuterung der lateinischen Wörter und als Unterstützung in den lateinischen Schulen. Die Grammatiker des 16. und 17. Jahrhunderts basieren aber grundsätzlich auf den Leistungen Martin Luthers³⁴.

Das Resultat seiner Bemühungen im Bereich der Vereinheitlichung und Verbreitung der deutsche Sprache waren die Arbeiten an der Herausgabe der übersetzten Bibel. Die erste Etappe dieser Revolution war aber der Thesenanschlag vom 31. Oktober 1517, in denen Luther die Kirche u. a. für ihren niederträchtigen Handel mit den Ablassbriefen missbilligte. Seine Meinung fiel auf fruchtbaren Boden und war eine seit langem erwartete Antwort auf die immer größeren Konflikte zwischen den einzelnen Sozialschichten. Die Druckerfindung trug dagegen zur immer schnelleren Verbreitung neuer Ideen bei. Alle diese Änderungen blieben nicht ohne Einfluss auf die Entwicklung der deutschen Sprache. Schon 1522 erschien das Neue Testament Luthers in der deutschen Übersetzung. Sein Beitrag zur Herausbildung der Sprachnormen beruhte nicht nur auf der Einführung einer einheitlichen überdialektalen Sprache, sondern auch auf die bewusste Wahl von Formen und Lexemen, die am häufigsten benutzt wurden und unter den damaligen regionalen Kanzlei- und literarischen Sprachen den größten Territorialumfang hatten. Dies führte zur Entstehung der sog. Druckersprachen, unter denen zu unterscheiden sind: 1) die österreichisch-bayerische Variante, die sog. allgemeine deutsche Sprache, 2) die schwäbische Variante, 3) die oberrheinische Variante, 4) die schweizerische Variante, die zu den oberdeutschen Dialekten gehörte, sowie 1) die obersächsische und 2) die westmitteldeutsche Variante, die zu den mitteldeutschen Dialekten gehörten. Ostfränkisch war eine Mittelvariante. Es ist aber zu bemerken, dass die Entwicklung der deutschen Sprache nicht nur das Verdienst eines Mannes war. Den Beitrag dazu leisteten auch die späteren Literaten, darunter Gottsched, Lessing, Goethe oder

³⁴ Vgl. J. Erben, *Frühneuhochdeutsch*, in: *Kurzer Grundriß der germanischen Philologie*, op. cit., S. 393–399.

Schiller. Zu diesem Zeitpunkt trug aber das Werk Luthers mit Sicherheit zur Vereinheitlichung der geschriebenen Form der Nationalsprache, zu ihrer Verbreitung und zur Abschwächung der Lateinbedeutung³⁵. Der Gebrauch der Volkssprache war üblich in der katholischen Kirche seit dem Anfang ihrer Missionen, denn die Gläubigen kannten nicht immer die Sprache der Priester, die ihnen die Taufe spendeten. Daraus ergeben sich die im Frühmittelalter so zahlreiche Gebote der Geistlichkeit, außerhalb der Liturgie auf eine für die Pfarrkinder verständliche Art und Weise zu sprechen. Im Bereich der Liturgie galt dagegen das allgemeinherrschende Latein, zwar nicht in der klassischen Variante, aber in der mittelalterlichen (*latinitas medii aevi*). Erst die Reformatoren des 16. Jahrhunderts schritten weiter und forderten, die Sprache der Gläubigen auch in die Liturgie einzusetzen, obwohl die Römische Kurie auf dem Standpunkt stand, dass die Nationalsprache noch nicht reif genug sind, um in sie die allzu schwierigen Bibelperikopen zu übersetzen³⁶. In derselben Zeit entstehen auch andere Bibelübersetzungen ins Deutsche, die als Reaktion der katholischen Kreise auf die Veröffentlichungen Luthers galten. Zu erwähnen sind hier sicherlich die Übersetzungen des Neuen Testaments von Hieronymus Emser aus dem Jahr 1527 oder der ganzen Bibel von Johannes Dietenberger (1534) und Johannes Eck (1537)³⁷.

Die deutsche Sprache dieser Zeitspanne ist vor allem die meist verbreitete Handels- und Kanzleisprache, es war aber auch eine mehr spezialisierte literarische Sprache vor allem im Bereich der Übersetzungen. Ihre Varianten kamen aus verschiedenen Traditionen und Regionalzentren her, die aufeinander einen Einfluss ausübten. Die späteren Schriften Luthers zeigen ein immer größeres Niveau der Ordnung und Vereinheitlichung hauptsächlich des grafischen Systems der deutschen Sprache, worin auch die konsequente Arbeit der Drucker und Verleger sichtbar war. Ohne Zweifel waren es aber Fundamente der späteren einheitlichen überregionalen Sprache, die als Resultat der integrierenden Zusammenarbeit vieler Kulturzentren galt. Trotzdem erinnert die frühneuhochdeutsche Sprache noch nicht an das heutige Deutsch³⁸.

³⁵ Vgl. A. Szulc, *Historia języka niemieckiego*, op. cit., S. 165–166; vgl. P. von Polenz, *Geschichte der deutschen Sprache*, op. cit., S. 82–87.

³⁶ A. Szulc, *Historia języka niemieckiego*, op. cit., S. 168.

³⁷ Vgl. J. Erben, *Frühneuhochdeutsch*, op. cit., S. 396–397.

³⁸ Vgl. A. Szulc, *Historia języka niemieckiego*, op. cit., S. 172–173, J. Erben, *Frühneuhochdeutsch*, op. cit., S. 300.

Schon seit dem 13. Jahrhundert sind die weiteren Änderungen im Bereich der phonetischen Sprachstrukturen sichtbar. Es kommt nämlich zur Vereinfachung des Systems der hohen Vokale durch die Reduktion der Phoneme *ä, ë, e* bis auf *ε* sowie *a, e:* bis auf *e:* (z. B. *vrävele, rëht, mëre* bis auf *Frevel, recht, mehr*), zur Verminderung der Zahl der Diphthongen von *ie, üe, uo* zu *i:, y:, u:* (z. B. *brüder, huot* zu *Brüder, Hut*) oder zur Reduktion einiger Vokale (u. a. mithilfe der Apokope oder Synkope der nicht akzentuierten Vokale). Aus den im Mittelhochdeutschen bestehenden 24 Phoneme blieben anfänglich nur 17, und in der späteren Zeit 18. Es bewährte sich auch die Dehnung der Kurzvokale, die so wichtig für den Akzent der Silbe und ihre Struktur war. Im größeren Ausmaß kommt es zum Konsonantenwechsel, denn dieser hängt größtenteils von der Stellung des Konsonanten im bestimmten Wort ab (Vereinfachungen, Assimilationen). Unter den neuen Lösungen finden sich dagegen die Phonemisierung des stimmhaften velaren Nasals *ŋ* in den Zusammensetzungen wie *singen (ziŋen)*, die früher als *siŋgen (ng)* ausgesprochen wurden, die Änderung des Systems der Frikative und der dentalen Laute, wobei die Opposition zwischen *s* und *f* (*sein ≠ Schein, Rasse ≠ rasche*) beibehalten und phonetisch befestigt wurde, obwohl der Konsonant vor *s* doch in *f* umgestaltet wurden (z. B. *Spiel, Stiel, Schnee*)³⁹. Die Vereinfachung der grammatischen Unterschiede umfasst auch u. a. die Unterschiede im Auftreten der Konsonanten zwischen *praeteritum singularis* und *pluralis* der starken Verben. Dank den festen Flexionsendungen wurden die Konjugationsformen der Verben vereinheitlicht. Man reduzierte nur dagegen die besonderen Formen des Konjunktivs Präsens in der zweiten Person Singular und führte die persönlichen Flexionsendungen ein. In Bezug auf die schwache Deklination der männlichen Substantive sind die Apokope der Endung *-e* im Nominativ, aber auch die Übernahme der Endung *-en* aus anderen Fällen zum Nominativ deutlich, was gewissermaßen als Anfang der starken Flexion gilt. Daher stößt man im 13. bis zum 15. Jahrhundert auf die Endung genetivus *-ens* (auch bei Luther: *des namens, samens, glaubens, knabens, fridens*). Im Falle des Femininum verliert der Deklinationsstyp *-i* den Umlaut im genetivus und dativus Singular. Bemerkenswert ist aber das Bestehen der starken und schwachen Flexion (z. B. *der erd / erden*), was aus der Morphologie erst in der Mitte des 18. Jahrhunderts

³⁹ Siehe J. Erben, *Frühneuhochdeutsch*, op. cit., S. 403–420; vgl. P. von Polenz, *Geschichte der deutschen Sprache*, op. cit., S. 73–80.

verschwindet. Eine bedeutende Leistung des Frühneuhochdeutschen ist die Tendenz zum eindeutigen Unterscheiden zwischen Singular und Plural. Im Falle des Maskulinums erfolgt dies mithilfe der Endung *-e*, die in einigen Dialekten doch durch Apokope bedroht ist, bzw. mithilfe des Umlauts im bestimmten Vokal. Übernommen wird auch das Suffix *-er*, das in dieser Entwicklungsstufe der Sprachstrukturen hauptsächlich für das Neutrum charakteristisch ist (*got(t)*, *götter* / *gotter*; *man(n)*, *männer* / *menner*). Für das letztgenannte bildet man Plural immer häufiger auch mithilfe von Suffixen *-e*, obwohl als Nebenform immer noch das Substantiv im Neutrum ohne Pluralendung gilt. Das Femininum behält dagegen den Umlaut im Plural bei (*naht* / *nehete*, *muoter* / *müeter*), übernimmt aber immer häufiger das Morphem *-en* der schwachen Substantive im Femininum (*die gebeymnussen*). Die Pronomina zeigen begrenzte Flexionsformen. An Bedeutung gewinnt zusätzlich das Reflexivpronomen *sich*, das die bisherigen *im*, *ir*, *in* im Dativ ersetzt (die Änderung zugunsten von *zu sich*, *mit sich*). Luther bedient sich vor allem kürzerer Formen *mein*, *dein*, *sein* (seltener *erbarme sich deiner*), *wes*, *des*, *der*. Das gemeinsame Bestehen der alten und neuen Formen beweisen auch die Doppelformen wie *meiner* / *mein*). Die Änderungen in diesem Feld erfolgen erst an der Wende vom 18. zum 19. Jahrhundert. Das semantische Bewusstsein der Ähnlichkeit und Zugehörigkeit der einzelnen Wörter führt mit der Zeit zur Herausbildung der Suffixe *-ig*, die in der Wortbildung immer häufiger die Suffixe *-keit* ersetzen. Die frühneuhochdeutsche Sprache zeigt noch eine Vielfalt an miteinander wett-eifernden, selten regionalen Morphemen (Präfixe und Suffixe) und nicht unbedingt befestigte Wortbildungstypen (Luther bedient sich der Mischformen, wie *ver-*, *zer-*, aber auch *vor-*, *zu-*). Seit dem 16. Jahrhundert beobachtet man dagegen die Tendenz zu Zusammensetzungen (*composita*), die die längeren Beschreibungen ersetzen⁴⁰.

Charakteristisch für die Syntax der frühneuhochdeutschen Sprache ist mit Sicherheit das erweiterte Attribut und die obligatorische Endstellung des Verbs bzw. die Satzrahmen für das zusammengesetzte Prädikat. Dieser Prozess ist mit den immer zahlreicheren Konjunktionen, die die einzelnen Sätze verbinden, so dass ihre verschiedenen Funktionen: Temporalsätze (*so-bald*), Relativsätze (*welch*, *der*, *die*, *das*), Konditionalsätze (*wenn*, *falls*), Vergleichssätze (*wie*) zum Ausdruck kommen. Gleichzeitig

⁴⁰ Vgl. J. Erben, *Frühneuhochdeutsch*, op. cit., S. 420–431.

wurde die Freiheit in der Satzbildung begrenzt, was bedeutet, dass dem syntaktisch untergeordneten Wort ein übergeordnetes Wort vorangehen sollte (die Reduktion der Adjektive in der Funktion des Attributs, die nach dem Substantiv gestellt wurden, z. B. *der küenec guot, den gesellen sin*, zugunsten *der gute König, das zu schlachtende Vieh*). Dagegen blieb die Tendenz zur Stellung des Attributs im Genitiv nach dem Substantiv (*sun des menschen*). Dies bezieht sich auch auf die Eigennamen (z. B. *die bucher Aristoteles*). Im Sprachsystem befestigten sich auch die Stilmittel der klassischen Rhetorik wie etwa der Parallelaufbau verschiedener Satz-teile oder rhetorische Fragen. Zusätzlich kam es unter dem Einfluss von Latein zur Entstehung von mehrgliedrigen Sätzen wie Schachtelsatz oder Klammerstil, zum Verzicht auf das Hilfsverb (*das Buch, das ich gelesen*) oder zur systematischen Kategorisierung der Temporalformen des Verbs, die nicht immer der Struktur der deutschen Sprache entsprach (z. B. *er wird es gelesen haben*). Nichtsdestotrotz bemerkt man die Bindung an die Flexion nach den lateinischen Mustern. In der Syntaktik verzichtete man auf die doppelte Negation, führte dagegen die Kongruenz von Zahl, Fall, Person und Fall im gebildeten Satz, und seit dem 16. Jahrhundert dagegen die Zeichensetzung ein. Die Gleichbedeutung der grammatischen Formen, die bei einigen Verben zwischen dem Partizip II und dem Infinitiv entstand, sowie das Infinitiv und Partizip mit dem Suffix *ge-*, die einen perfektiven Vorgang markierten, führten zur Vermischung beider Formen und Veränderung ihrer Bedeutung. Häufiger erscheint die Beschreibung der künftigen Vorgänge mithilfe von *werden* anstatt im Präsens und der vergangenen Vorgänge mithilfe vom Präteritum⁴¹.

Der Einfluss vom Latein beobachtete man am stärksten im Bereich der Lexik. Der Zwang, eine entsprechende Terminologie und Zitation anzuwenden, trug zur Entstehung in der gesprochenen Wissenschaftssprache zur lateinisch-deutschen Mischsprache bei. Populär wurde beispielsweise die Ergänzung der syntaktischen Stellen durch das deutsche Prädikat (z. B. *In articulo remissionis peccatorum ligt die cognitio Christi*). Zur Vereinheitlichung der Lexik im Sinne einer sich herausbildenden Universalsprache kam es aber endgültig erst im 17. Jahrhundert. Die Bibelübersetzungen sowie die immer häufiger herausgegebenen Wörterbücher waren nur eine Etappe auf diesem Weg. Im Endeffekt erschienen vereinheitlichte und

⁴¹ Vgl. ibidem, S. 431–435; vgl. P. von Polenz, *Geschichte der deutschen Sprache*, op. cit., S. 89, 91–92.

deutliche Formen, Zusammensetzungen und Entlehnungen (darunter auch aus Fremdsprachen, dem Latein, z. B. *Professor, Kollege, Humanität, Pensum, Text, diskutieren, demonstrieren, Prozess, protestieren, appellieren*, oder Griechisch z. B. *Akademie, Bibliothek, Gymnasium, Apotheke, Technik, Horizont*) sowie eindeutig unterschiedene Wörter, die einen ähnlichen Sinn und eine ähnliche Funktion hatten. Im 16. Jahrhundert, doch vielmehr im 18. Jahrhundert, führte man erst allmählich die Großschreibung im Bereich der Wortarten, und nicht wie früher im Zusammenhang mit dem im Druck frei zu gestaltenden Text, den Initialen und Eigennamen. Diese grafische Hervorhebung der Wortarten verbindet sich auch mit den ähnlichen semantischen und syntaktischen Kategorien, z. B. in der pietistisch-barocken Rechtschreibung *GOtt* oder *HErr*. Es ist aber auch zu bemerken, dass die Rationalisierung der Rechtschreibung auch die Homonyme berücksichtigte, für die man unterschiedliche grafische Formen einführte (*Moor / Mohr, malen / mahlen, leeren / lehren*)⁴².

Die Endetappe der Entwicklung des Frühneuhochdeutschen bemerken auch die Zeitgenossen. J. Chr. Gottsched spricht nämlich vom Phänomen: *Denn seit hundert Jahren hat sich das Deutsche ziemlich gebessert, oder doch wenigstens verändert*⁴³. Insbesondere seit 1700 ist der Gedanke über das sich verändernde Sprachsystem immer aktueller. Es gibt auch eine Tendenz zur Niederschreibung von Archaismen in den historischen Wörterbüchern und zur Erklärung ihres Gebrauchs und ihrer Funktion sowohl im lexikografischen als auch grammatischen Zusammenhang⁴⁴.

Die frühneuhochdeutsche Sprache als eine geschriebene Sprache, größtenteils bereits geordnet und vereinheitlicht, entwickelt sich dagegen vom 16. zum 19. Jahrhundert und wird mit der Zeit zu einer Standardsprache (Literatursprache). Es war mit Sicherheit eine bedeutende Leistung der Dichter, Dichtungstheoretiker und anderer Literaten, obwohl sich ihre stilistische Verfeinerung und Vergeistigung ohne Zweifel bis heute erstreckt. Man sollte bemerken, dass die Sprache ein Gebilde ist, das sich ständig entwickelt, unterschiedlichen Veränderungen unterliegt und nie gleich bleibt.

⁴² Vgl. J. Erben, *Frühneuhochdeutsch*, op. cit., S. 435–439; vgl. P. von Polenz, *Geschichte der deutschen Sprache*, op. cit., S. 88, 95–97.

⁴³ Vgl. J. Erben, *Frühneuhochdeutsch*, op. cit., S. 439.

⁴⁴ Vgl. *ibidem*.

NIEMIECKO-POLSKI
SŁOWNIK HISTORYCZNY

A

- abbas, abbate zob. opat
 abbatisa zob. ksieni; przeorysza
 abczusleen, abczusloen zob. potrą-
 cić
 abe zob. albo
 abe ... hauwen, abe ... hybe zob.
 odrąbać
 abeczocht, abeczucht zob. rynna do
 odprowadzania ścieków i wody
 deszczowej
 abedrangk zob. wypieranie {praw,
 przywilejów}; gwałcenie {praw,
 przywilejów}
 abefflissen zob. płynąć w dół rzeki;
 spław
 abeforderunge zob. żądanie
 abegange zob. strata
 abegender zob. starzejący się
 abegericht zob. odprawić; zwymy-
 ślać
 abegesatzt zob. podwyższanie i ob-
 niżanie {wartości}
 abegescheyden zob. odprawić
 abegeslagen zob. odciąć
 abegesprochen zob. rozstrzygnąć;
 wydać wyrok
 abegewest zob. być nieobecny
 abegheen zob. zostać zniesionym,
 zaniechanym; nie dojść do skut-
 ku, rozbić się {o}
 abehalt zob. powstrzymanie {obro-
 na}
 abehendig gemacht zob. ukraść
 abekauf zob. odkupienie
 abekomen zob. wpłynąć {np. z po-
 datków}; odpaść; odjeżdżać
 abekorczung, abekortczunge zob.
 spłata pożyczki, potrącenia sum
 należnych
 abelangen zob. uzyskać; wy dostać
 {od}; osiągnąć
 abelossen zob. odprawić
 abelosynge zob. wykupienie
 abenemen zob. ubytek; uszczerbek
 abenthewr, abentuer, abenture zob.
 ryzyko
 abequeme zob. wpłynąć {np. z po-
 datków}; odpaść
 aber zob. albo; powtórnie {jeszcze
 raz; znowu}
 aberechnunge zob. rozliczenie
 aberede zob. umowa
 abereichen zob. uzyskać; osiągnąć
 abericht zob. odprawić; zwymyślać
 aberonstigen zob. zbiegły
 abescheden zob. odjazd; odejście;
 uchwalenie; decyzja
 abescheiden zob. odjazd; odejście;
 uchwalenie; decyzja; zgon
 abeschet, abeschied, abeschit zob.
 decyzja; postanowienie
 abeseite, abeseyte zob. oficyna
 abeslan, abeslon zob. potrącić
 abesnyden zob. odciąć
 abesproch zob. umowa
 abestehen zob. odpaść {od}; wy-
 przeciw się kogoś
 abestellen zob. zaprzestać; znieść
 abetwengen zob. wymusić
 abewessen zob. nieobecność
 abewesser zob. nieobecny
 abeweszung, abewezen zob. nie-
 obecność
 abgang zob. śmierć; spłata

- abgezogen zob. krzywdzić; umniejszać czyjeś dochody
- abgemanet zob. ściągnąć; wydostać {pieniądze}
- abgeredt zob. uzgodnić
- abir zob. albo; powtórnie {jeszcze raz; znowu}
- abirmosse zob. nadmiar
- abkomen zob. dogonić
- abkorcung, abkürzung zob. spłata pożyczki, potrącenia sum należnych
- ablonunge zob. wypłata
- ablossunge zob. spłata
- abnemen zob. sądzić; osądzić; wnioskować
- abrechnung zob. rozliczenie
- abreden zob. zakwestionować; odmówić czegoś; umowa; uzgodnienie
- abronstigg zob. zbiegły
- absceden zob. zgon
- abscheht, abschet, abscheyd zob. decyzja; postanowienie
- abt zob. opat
- abteke zob. apteka
- abtye zob. opactwo
- abwehssen, abwesen zob. nieobecność
- abyreyns zob. powtórnie
- accise zob. akcyza
- accisebuche zob. księga akcyzy
- accisegelde zob. pieniądz, pieniądze z akcyzy
- accisekiste zob. skrzynia na akcyzę; wpływ, wpływy z akcyzy
- accisz zob. akcyza
- achzucht zob. rynna do odprowadzania ścieków i wody deszczowej
- achss zob. siekiera
- achte zob. działka ziemi należąca do władz miejskich
- achtel zob. beczka, 1/8 część
- achten zob. taksować
- achterbuege zob. stewa tylna
- achterfolghen zob. ścigać; spełnienie; zadośćuczynienie
- achterkosir zob. oszczerca
- achterrede zob. oszczerstwo; potwarz
- achterredt zob. oczernić; obmówić
- achterselestreng zob. szory
- achterstellich zob. zaległy
- achterzelen, achtezelen zob. szory
- achtparn zob. szanowny
- achtunghe zob. opinia; uznanie
- acker zob. pole; rola; ziemia
- ackerchen zob. pole małe; rola mała
- ackir zob. pole, rola, ziemia
- ackst zob. siekiera
- aczocht, aczucht zob. rynna do odprowadzania ścieków i wody deszczowej
- ader zob. drugi {np. kawałek}
- adder, addir, adir zob. albo
- ael zob. ryba, ryby, węgorz
- aenmuttende zob. spodziewać się po kimś; żądać
- aet zob. sukno z Ath
- affgesprakes recht zob. ogłoszony wyrok, kara
- affinis zob. krewny, krewni
- affspreken zob. rozpoznanie

- affterding, affterdyng zob. następna rozprawa sądowa; sąd nadzwyczajny
 affterkoszung zob. oszczerstwo
 afftirding zob. następna rozprawa sądowa; sąd nadzwyczajny
 after gehegit ding zob. sąd nadzwyczajny
 afterding, aftirding zob. następna rozprawa sądowa; sąd nadzwyczajny
 agatsteyn zob. agat
 agenda zob. księga kościelna, zbiór rytualnych modlitw
 ager zob. pole; rola; ziemia
 agetocht, agetucht, agheczucht zob. kanał ściekowy
 ahnspruch zob. pretensja prawna
 ahnsterbliche gutter zob. spadek
 al zob. ryba, ryby, węgorz
 alandeswyn, alantwin zob. wino omankowe
 alawne zob. ałun
 alczu handt zob. natychmiast
 alde zob. stary
 alder zob. starszy, starsi
 alderknechte zob. starszy czeladzi
 alderlaute, alderlute, alderman, aldermanne, aldirlewthe, aldirlute zob. starszy, starsi
 ale zob. ryba, ryby, węgorz
 alius zob. obcy
 all ior ierlichen zob. rok rocznie
 allawne zob. ałun
 allenczil zob. spłata łączna
 allent zob. całkowicie; zupełnie
 allerforderssten zob. przede wszystkim
 allis zob. całkowicie; zupełnie
 allun zob. ałun
 alma universitatis zob. uniwersytet
 almose zob. jałmużna
 almozenerynne zob. jałmużniczka
 alreyte zob. już
 alsampte zob. razem
 alsper zob. ość wielozębna do połowu węgorzy
 altar, altare zob. ołtarz
 altarist zob. altarysta
 altartucher, altartuchter, altarwaschen zob. nakrycia, obrusy na ołtarz
 altbusser zob. szewc naprawiający stare obuwie; łaciarz
 alter zob. ołtarz
 alterleute zob. starsi
 altarium zob. ołtarz
 altirczins zob. czynsz na ołtarz; dochód altarii
 altsessenen zob. stary, zasiedziały {mieszkaniec}
 alwege zob. zawsze
 alczu handt zob. natychmiast
 alzo even zob. właśnie; co dopiero
 am naessten, am neensten, am negsten zob. najbliżej; ostatnio
 am neheste zob. najbliżej; w pobliżu
 am nehesten zob. najbliżej; ostatnio
 am neste zob. najbliżej; w pobliżu
 am nesten, am nesthen, am nhegesten, am nhesten zob. najbliżej; ostatnio
 am vorgangen, am vorgangnen zob. niedawno

- ambegyn zob. na początku; od początku
- amborsteyre zob. kusznik
- amborstynne zob. wdowa po kuszniku
- ambos zob. kowadło
- ambruche, ambrucken zob. posag
- ame zob. om
- ametist zob. ametyst
- amicus zob. krewny; przyjaciel
- amicus proximioris zob. krewny najbliższy
- ammatisste zob. ametyst
- ammecht, ammechte zob. urząd, np. burmistrza; władze, np. cechowe
- ammeyde zob. umocnienia
- ampt, ampte zob. urząd, np. burmistrza; władze, np. cechowe
- ampte der voytey, ampte der voytthe zob. urząd wójtowski
- ampthman zob. dzierżawca królewsczyzny
- amptssigel zob. pieczęć urzędowa
- ampullyn zob. ampułka, ampułki
- amsterdamsches, amsterdamszes laken zob. sukno z Amsterdamu
- an Ko. Ma. eynen rete zob. do jednego z radców J. K. Mości
- anberge zob. zbocze
- anbrenghen zob. oświadczenie; doniesienie; relacja
- anchora zob. kotwica
- ancker zob. kotew, kotwica
- anclage zob. oskarżenie
- ancleger zob. oskarżyciel
- anczechen zob. dowód; oznaka
- anzeigunge zob. zawiadomienie
- anczocht zob. rynna do odprowadzania ścieków i wody deszczowej
- anczoge zob. obwinianie; wyrzuty
- anczucht zob. rynna do odprowadzania ścieków i wody deszczowej
- anczweiffel zob. bez wątpienia
- anczyn zob. obwinać {o}; apelować {do}; prosić; wyrządzić
- andirstorbene gute zob. spadek
- andwertbrif zob. list
- ane zob. bez
- ane sweer, ane swere zob. bez wahań; bez ceregieli; bez trudności
- ane szache zob. bez powodu
- anebos zob. kowadło
- aneczewiffel zob. bez wątpienia
- anefall, aneffall zob. napad; przypadek {nieszczęśliwy}; nieszczęście; spadek
- anegeffelle zob. spadek
- anehenge zob. zawieszka
- anesprache, anesproche zob. pretensja prawna, pretensje prawne; skarga, skargi
- aneval zob. napad; przypadek {nieszczęśliwy}; nieszczęście; spadek
- aneverthunge zob. napaść
- anfahl zob. spadek
- anfahl zob. napad; przypadek {nieszczęśliwy}; nieszczęście; spadek
- anfall, anfalle zob. spadek
- anfallen zob. prosić
- anfaringhe zob. atak; napaść; najazd
- anfechter zob. najeźdźca, najeźdźcy; napastnik, napastnicy

- anfechtunge krigen zob. stać się przedmiotem ataku, najścia; uciernieć {od czegoś}
 anfertigen zob. atakowanie; napaść
 anfertigung zob. napaść
 angeben zob. porada; wyjawienie
 angebornen frunde zob. krewny najbliższy
 angeczeget zob. donieść; przedłożyć
 angefelle zob. spadek
 angeen zob. rozpocząć; zacząć; zatakować; napaść; zgodzić się
 angefangin zob. uprawiać; podejmować
 angefelle zob. spadek
 angegangen zob. rozpocząć; zacząć
 angehorungen zob. przynależności
 angele zob. wędka, wędki
 angelegen zob. ważny; pilny
 angeleget zob. usilnie prosić
 angenem zob. miły
 anger zob. wygon, pastwisko
 angesicht der finger zob. patrzenie przez palce; pobłażliwość
 angesichte zob. twarz
 angeslagen zob. wszcząć; oszacować; obliczyć
 angestalt zob. dostarczyć; doręczyć
 angesonnen zob. zamysłać; zamierzać
 angestorben zob. przypaść w spadku
 angestorbene gutte, angevalle, angevelle zob. spadek
 angeheen zob. rozpocząć; zacząć; zatakować; napaść; zgodzić się
 angerroginge zob. pierścień przy kotwicy
 angreifen, angreifen zob. schwytać; aresztować
 angreyffunghe zob. targnięcie się na coś; zajazd
 anhangk zob. uzupełnienie
 anheben zob. rozpoczynanie; początek
 anhorungen zob. przynależności
 anigk zob. wolny; pozbawiony
 ankauff zob. zakup
 ankere zob. kotew, kotwica
 ankeren zob. skierować; zwrócić się; załatwić; uregulować; zużyć; obrócić
 ankerhengen zob. zawieszka przy kotwi
 anklage zob. oskarżenie
 ankomen zob. przytrafić się; zdarzyć się; spotkać; natrafić {na}
 ankouff zob. zakup
 anlanghen zob. zwracać się o coś; prosić; żądać; dotyczyć
 anlangunge, anlangungh zob. prośba; życzenie
 anlegende zob. dotyczyć pilnie
 anloge zob. ofiara
 anloghe zob. nakład; ofiara
 anlossen zob. zapowiadać się
 anmecht, anmechte zob. urząd, np. burmistrza; władze, np. cechowe
 annaille zob. gwoździe
 annamen zob. przyjąć warunek, zobowiązanie; zgodzić się
 annemekeit zob. upodobanie; przychylność
 anqweme zob. przytrafić się; zdarzyć się; spotkać; natrafić {na}
 anregen zob. inicjatywa

- anruren zob. dotyczyć; poruszać
 ansagung zob. obietnica
 anschrift zob. tytuł
 anschten zob. zbliżanie się w czasie
 ansinnen zob. zamysł; zamiar
 ansлаг zob. plan; zamiar; początek;
 otwarcie
 ansłuch zob. przytwierdzać, zbić ra-
 zem
 ansneydet zob. oszacować
 ansprache, anspreche zob. pretensja
 prawna, pretensje prawne; skarga,
 skargi
 ansprechen zob. zgłosić roszczenie
 ansprechunge zob. roszczenie; pre-
 tensja prawna, pretensje prawne;
 skarga, skargi
 anspruch, ansproche, anspruch zob.
 pretensja prawna, pretensje praw-
 ne; skarga, skargi
 anstandt zob. odroczyć
 anstechen, anstecken zob. zranić
 {np. mieczem}
 ansteen, anstehen zob. zostawić; za-
 niechać; odroczyć
 anstendig zob. wkrótce mający się
 odbyć
 ansthen zob. zostawić; zaniechać;
 odroczyć
 anstorbe zob. przypaść w spadku
 anszeen zob. wziąć pod uwagę;
 mieć wzgląd
 anszlagen zob. oszacowanie; obli-
 czenie
 antecessores zob. przodek, przod-
 kowie
 anteil, anteyl zob. część
 anthwerth zob. odpowiedź
 antiphonarium zob. księga kościel-
 na, antyfonarz
 antlitz zob. oblicze; twarz
 antragen zob. wiadomość
 antreten zob. dotyczyć
 antriefft, antrift, antriffth zob. do-
 tyczyć; tyczyć się
 antvoegele, antvogell zob. kaczka
 dzika
 antwart, antwert zob. odpowiedź
 antwertbar zob. bez odpowiedzi
 antwerten zob. odpowiadać, odpo-
 wiedzieć; wydać; przekazać
 antwort zob. odpowiedź
 antworten zob. odpowiadać; oddać;
 powierzyć
 antwortbrif zob. list
 antworter zob. oskarżony
 antworth zob. odpowiedź
 antzyen zob. obwiniać {o}; apelo-
 wać {do}; prosić; wyrządzić
 anvall zob. spadek
 anvechter zob. najeźdźca, najeźdź-
 cy; napastnik, napastnicy
 anverthunge, anvertiget zob. na-
 paść
 anwurwerk zob. umocnienia
 anwald, anwalde, anwalden, anwal-
 der, anwalt zob. adwokat, adwo-
 kaci; rzecznik, rzecznicy; urzęd-
 nik, urzędnicy; zarządca, zarząd-
 cy; administrator, administrato-
 rzy
 anwerpe, anworffe, anworpe zob.
 rygiel
 anwest zob. gospodarstwo
 anys zob. anyż

- anzeen zob. wziąć pod uwagę; mieć
 wzgląd
 apelabawme zob. jabłoń, jabłonie
 apoteke zob. apteka
 apoteker zob. aptekarz
 apotheca zob. apteka
 apothecarius zob. aptekarz
 appal, appel zob. jabłko, jabłka
 apploes geld zob. pieniądz, pienią-
 dze otrzymane z odpustu
 appollen zob. ampułka, ampułki
 apoteker zob. aptekarz
 april zob. kwiecień
 apt, apte zob. opat
 aptecker zob. aptekarz
 apteker zob. aptekarz
 aptekerynne zob. wdowa po apte-
 karzu
 aptekir, aptteker zob. aptekarz
 arbeider, arbeidesluden, arbeitter
 zob. robotnicy
 arbeten zob. pracować; wykonywać
 coś; starać się
 arbeyt, arbeyth zob. praca
 arbeyter zob. robotnicy
 arbitrium civitatis zob. sąd polu-
 bowny
 arbitrium liberum zob. pozwolenie
 archidiaconus zob. archidiakon
 arczdien zob. lekarstwa
 arczdigget zob. leczenie
 arczt zob. lekarz
 arcztloen zob. wynagrodzenie leka-
 rza
 arge zob. złość
 argelist, argelyst zob. podstęp
 arich, arigk zob. zło; nieszczęście;
 strata; szkoda
 argk zob. podstęp
 arm zob. ramię
 arm man zob. ubogi
 armborst, armborste zob. kusza
 armborsterer, armborstirer zob.
 kusznik
 armborstsloetel zob. język spustowy
 kuszy
 armborstwinde, armborstwynde
 zob. naciągarka do kuszy
 armbrosst, armbrost, armbrust,
 armburste zob. kusza
 arme zob. biedny, np. ksiądz; ubo-
 gi, ubodzy; ramię
 arme clostere zob. klasztor żebraczy,
 klasztory żebracze
 arme lewte zob. ubogi, ubodzy
 armen zob. ubogi, ubodzy
 armenhaws, armenhov zob. dom
 ubogich; szpital
 armout, armut, armuth, armutte
 zob. bieda; biedota
 arra zob. zadatek
 arras zob. sukno z Arras
 arrest, arrestirunge zob. areszt
 arstelon zob. wynagrodzenie leka-
 rza
 artczt zob. lekarz
 artcztbucher zob. księga lekarska
 artickel, artikel, artikele, artykel
 zob. artykuł, artykuły
 artzt zob. lekarz
 artzgeld, artzlon zob. wynagrodze-
 nie lekarza
 artzten zob. lekarz
 artztigede zob. leczenie
 artztlohn zob. wynagrodzenie leka-
 rza

- artztyen zob. lekarstwa
 asche zob. ług; popiół; potaż
 asoye zob. wino z hrabstwa Auxois
 w Burgundii
 assche zob. ług; popiół; potaż
 asschebrake zob. brakowanie ługu;
 popiołu; potażu
 assen zob. óś
 assenbande zob. okucia do wozu
 asser zob. drewno, pale, belki
 asseschenen zob. okucia do wozu
 assiser zob. żelazny
 ath zob. sukno z Ath
 atlas zob. atlas
 au zob. błonie
 auceps zob. snyderz
 auffgericht zob. ustanowić
 auge zob. oczy, oko
 auhe zob. błonie
 auszczen zob. uchylić się; wyłą-
 czyć {z}; odmawiać
 ausgabe zob. wydatek, wydatki
 ausgangk zob. wyjście
 ausgelasst zob. wykupić
 ausgiff, ausgabe zob. wydatek, wy-
 datki
 auslassen zob. wykupić
 ausleger zob. statek patrolowy,
 strażniczy; kaprowie
 ausproch zob. wyrok
 aussaczunge, aussatzunge zob.
 ustalenie; postanowienie; rozpo-
 rządzenie, rozporządzenia
 ausschrift zob. wypis
 aussgang zob. wyjście
 aussproch zob. wypowiedź
 aussrichtunge zob. wyposażenie
 aussweissunge, aussweizunge,
 aussweyssunge, aussweysunge,
 aussweyzunge zob. wydanie; wy-
 pis; wydalenie
 aust zob. żniwa
 austen zob. żniwować
 austleuten zob. żniwiarze
 austreglich zob. ostatecznie; dosta-
 tecznie
 austreit zob. wyrażać
 austzceit zob. okres żniw
 ausweissunge, ausweisung zob.
 wydanie; wypis; wydalenie
 auswendig zob. cudzoziemski; obcy
 auszbrechen zob. uchylić; wyłamać
 {z}
 auszcihen zob. uchylić się; wyłączyć
 {z}; odmawiać
 auszgenomen zob. wolny {od cła,
 opłaty}
 auszgepochet, auszgepuchet zob.
 splądrować; sponiewierać
 auszgespudet zob. toczyć piwo
 auszppfertigen zob. wyprawić; wy-
 słać
 auszrayter zob. służa na koniu
 ausztoghe zob. odjazd
 ausztraghen zob. zakończyć; zade-
 cydować
 ausztreten zob. wykroczyć; przewi-
 nić
 ausztretungh zob. przestępstwo;
 wykroczenie
 ausztrit zob. przestępstwo; wykro-
 czenie
 auszwendick zob. za granicą

- auszsurichten zob. uiścić; zapłacić; wyposażyc; doprowadzić do skutku
- auwe zob. błonie
- aver zob. albo
- aveschrift zob. odpis
- awche zob. błonie
- awgen zob. oko, oczy
- awschiet zob. uchylić się; wyłączyć {z}; odmawiać
- awschoge zob. odjazd
- awsgang, awssgang zob. wyjście
- awsgezogen zob. uchylić się; wyłączyć {z}; odmawiać
- awsgeecht zob. wygnać {z kraju}
- awsgericht zob. zapłacić
- awsgift zob. wydatki
- awsproch zob. wymiana zdań
- awssatz zob. postanowienie; wytyczne; projekt
- awsschreiben zob. odpisać
- awsschrift, awsschrift zob. odpis; wypis
- awssfahrt zob. wyjazd
- awssgang zob. wyjście
- awsslossung zob. wykupienie
- awssrichtung zob. wykonanie
- awssthend zob. toczący się {z kimś}; trwający
- awsstrag zob. rozstrzygnięcie
- awssweissung, awssweisunge, awssweysseunge zob. wydanie; wypis; wydalenie
- awsszatzunghe zob. ustalenie; postanowienie; rozporządzenie; rozporządzenia
- awste zob. żniwa
- awsweisunge, awsweyzunge zob. wydalenie
- awszbrenge zob. doprowadzić {do}; dokonać
- awszcogk zob. odjazd
- awszczoge zob. wykręt; zaprzeczenie
- awszen sotanen zob. z tego
- awszfligere zob. uciekinier; zbieg
- awszgezogen zob. uchylić się; wyłączyć {z}; odmawiać
- awszgeredt zob. omówić
- awszgeszeen zob. wybrać; przeznaczyć
- awszlender zob. cudzoziemiec
- awszreyther zob. zaciężni, konni
- awszspenden zob. toczyć piwo; toczenie piwa
- awszstrecken zob. wyłożyć {pieniądze}
- awszweisunge zob. wydalenie
- ax, axe, axen zob. siekiera
- axenhelue zob. trzonek do siekiery
- axisse zob. akcyza
- ayzocht, aytzucht zob. rynna do odprowadzania ścieków i wody deszczowej
- ayl zob. węgorz, węgorze
- aytgenoss zob. rajca, rajcy
- ayth zob. sukno z Ath

B

- babiste zob. papier
- backawen zob. piec do pieczenia
- backecin zob. tkanina wełniana
- backelen zob. wypieki
- backen slag zob. spoliczkowanie

- backepanne zob. brytfanna
 backgeld zob. pieniądz, pieniądze
 za pieczenie
 backgerethe zob. sprzęt do piecze-
 nia
 backmeister zob. mistrz piekarski
 baclache zob. płótno używane przy
 pieczeniu
 bade zob. poseł; posłaniec
 badebecken zob. miednica; wanna
 badecappe zob. płaszcz kąpielowy
 badeforte zob. furta łaźnienna
 badegelde zob. opłata za korzysta-
 nie z łaźni
 badekappe zob. płaszcz kąpielowy
 badelach zob. prześcieradło kąpie-
 lowe
 bademuther zob. łaźiebniczka
 bader zob. łaźiebnik
 baderinne zob. wdowa po łaźiebni-
 ku
 baderknecht, badersknechte zob.
 pachołek łaźiebnika
 baderynne zob. wdowa po łaźieb-
 niku
 badeschop zob. poselstwo
 badestede, badestobe zob. łaźnia
 badetuch zob. ręcznik kąpielowy
 badir zob. łaźiebnik
 badirknechte zob. pachołek łaźieb-
 nika
 badstobe, badstoben zob. łaźnia,
 łaźnie
 badstouwendoren zob. drzwi do
 łaźni
 badstube, badtsstobe, badtstube
 zob. łaźnia
 bagenholt zob. drewno na łuki
 bagoven zob. piec do pieczenia
 bagschiff zob. statek piekarnia
 bake zob. murowana część ściany w
 konstrukcji ryglowej
 bakpfanne zob. patelnia
 bale (balen, bolen)
 balen zob. drewno, bale
 balgen zob. kadź; wiadro, wiadra
 balichspiker zob. gwoździe do belek
 balken zob. belka, belki
 balkenspiker zob. gwoździe do be-
 lek
 ballen, ballum zob. bela sukna
 banck zob. ława; sąd ławniczy
 bancklach, bancklake zob. nakry-
 cie ławy
 banckpfoel, banckpfol, banckpfole,
 banckpful, banckpfull zob. wę-
 zgłowie ławy
 banclake zob. nakrycie ławy
 bande zob. okucie pasowe
 bang, bange zob. ława; sąd ławniczy
 bangfphoel zob. węzłowie ławy
 bangk geczew zob. ława narzędzio-
 wa
 bangkpfoel zob. węzłowie ławy
 banglach zob. nakrycie ławy
 bank zob. ława; sąd ławniczy
 bankczins zob. czynsz z ław
 banklach zob. nakrycie ławy
 bankpfoel zob. węzłowie ławy
 bann zob. banicja
 bannenfoerer, bannenfurer, ban-
 nerfurer, bannerfurer, bannerhe-
 re zob. chorąży; chorąży ziemski
 bannir zob. chorągiew
 bannirstange zob. drzewiec chorą-
 gwi

- bannirvoter zob. pokrowiec do chorągwi
 bannyr, bannyre zob. chorągiew
 bannyrstange zob. drzewiec chorągwi
 banszy zob. węglarz
 banyr zob. chorągiew
 barbierer zob. balwierz
 barbirerynne zob. wdowa po balwierz
 barbyrer zob. balwierz
 barchent zob. barchan
 bare gelde zob. pieniądz, pieniądze gotówka
 barffuse, barfote, barfuse, barfusse monche, barfusmonche zob. franciszkanin, franciszkanie
 bargeld zob. gotówka
 bart zob. broda
 bartchin perlin zob. galon zdobiony perłami
 bartscher zob. fryzjer; golarz
 barvotemonche zob. franciszkanin, franciszkanie
 baseuner, bassuner zob. trębacz
 bastard, bastart zob. wino, bastard
 basten tou, bastentouwe, bastenthouwe zob. lina z łyka
 bastert zob. wino, bastard
 bastobe zob. łaźnia
 bastober zob. łaźniebnik
 bestosen zob. ofuknąć; przeklinać
 bastoue zob. łaźnia
 bastouer zob. łaźniebnik
 bastouwen zob. łaźnia
 bate zob. zysk; korzyść
 batelstabe zob. łaźnia
 batsouer zob. łaźniebnik
 batstobe, batstoben, battisstobe zob. łaźnia
 baumgarten zob. sad
 baumwolle zob. bawełna
 baustat zob. plac pod budowę
 bauszen zob. poza, na zewnątrz
 baven zob. wyżej; ponadto; poza; u góry
 bawampt zob. urząd budowlany
 bawde zob. budowla, budowle; obowiązek szarwarkowy związany z pracami fortyfikacyjnymi na granicy z Litwą
 bawen zob. budowa, budowlane roboty; budować
 bawhocz, bawholcz, bawholtcz zob. drewno budowlane
 bawknecht zob. pacholek budowlany {murarczyk}
 bawmeister zob. budowniczy; rajca kierujący urzędem budowlanym w mieście
 bawssen, bawsszen, bawszen zob. poza, na zewnątrz
 bawunge zob. budowa, budowlane roboty
 bayensaltcz zob. sól z Baie de Bourgneuf
 baytel zob. sakiewka
 bazewener zob. trębacz
 beadesvuren zob. pościel
 bearbeitung zob. staranie się; trud
 bearbeyten zob. starać się; trudzić się {o coś}
 beberleysche zob. sukno z Beverley
 bebotten zob. zawiadomić przez posłańca
 bech zob. smoła
 becher zob. kubek; puchar

- becherer zob. łagiewnik {wytwórca kubków, pucharów}; bednarz
 bechir zob. kubek; puchar
 bechirkanne zob. dzban
 becke, becken zob. miednica; misa
 becken pfanne zob. blacha do pieczenia
 beckenknecht zob. pacholek piekarza
 becker zob. piekarz, piekarze; kubek; puchar
 beckerknecht zob. pacholek piekarza
 beckerynne zob. wdowa po piekarzu
 beckgeld zob. pieniądz, pieniądze za pieczenie
 beckir zob. piekarz, piekarze
 beckirhaws zob. piekarnia
 beclagen zob. oskarżać
 beclaydunge zob. odzież
 beclagnisz zob. trudy wielkie
 beclummen zob. trapić; gnębić
 bezaler zob. płatnik
 bezalonge zob. zapłata
 bezalten zob. osoba płacząca
 bezalung, bezalunge zob. zapłata
 bezzeugung, bezzewgung zob. poświadczenie
 beczien, beczihen zob. obejść; zwiedzić; udać się; odwiedzić
 beczihung zob. obchód; obejście
 bezcolsstage zob. dzień zapłaty
 bedarf zob. potrzeba
 bedasset zob. oskarżać fałszywie; pomawiać
 bedassunge zob. obmowa
 bedde zob. łóżko
 beddegewant, beddesvuren zob. pościel
 bede zob. oboje {w znaczeniu dwóch razem}
 bedegen zob. udawać się; czynić postępy
 bedellus zob. woźny sądowy
 beden zob. płacić podatek, daninę, ofiarę; ofiarować
 beder, bedermeister zob. łąziebnik
 bederknecht zob. pacholek łąziebnika
 bederman zob. człowiek poczciwy
 bederwe zob. uczciwy
 bedeye zob. dobro; pomyślność
 bedirwe zob. uczciwy
 botticher, doleator); zob. też łagiewnik {wytwórca kubków, pucharów}
 bedocht zob. zastanowić się; namyślać się
 bedyng zob. warunek, zastrzeżenie
 beelen zob. topór, topory
 beenstoecke zob. ul
 beer zob. piwo
 beerbeten, beerbeiten, beerbten zob. starać się; trudzić się {o coś}
 beeren zob. niedźwiedź, niedźwiedzie
 beergeld zob. napiwek
 befallen zob. obciążyć; zająć czymś
 befairen zob. wziąć w posiadanie
 befast zob. ograniczyć; otoczyć
 befeel, befehl, befel, befehl, befell zob. rozkaz; polecenie
 befelen zob. powierzać; polecać
 befelunge zob. rekomendacja
 befestung zob. utrwalenie

- beffen zob. wół, woły
 befoel zob. rozkaz
 befrundet zob. posiadający przyjaciół, krewnych; zaprzyjaźniony
 befryszzen zob. zamarznąć
 befulle zob. rozkaz
 befunden zob. ocena; rozpatrzenie
 begeben man zob. zakonnik, zakonnicy
 begebung zob. sprzedaż
 begeben zob. zadać; zgodzić się {z}
 begere zob. odpowiednio, według życzenia; żądanie
 begen, begehnen, zob. zadać; zgodzić się {z}
 begehrt zob. odpowiednio, według życzenia; żądanie
 begencknis, begencknisz, begencknis, begencknisze, begencknisze zob. uroczyść, uroczyści, np. pogrzebowe
 beger zob. z życzeniem; odpowiednio, według życzenia; żądanie
 begeben zob. wydać {np. odpowiedź}; otrzymać {np. odpowiedź}
 begiftiget zob. obdarzyć
 begir, begire zob. z życzeniem; odpowiednio, według życzenia; żądanie
 beglowbet zob. powierzyć
 begobunghe zob. sprzedaż
 begrebnis, begrebniss, begrebnis, begrebniss zob. pochówek
 begreyfen, begreyffen, begrieffen zob. brać się za łby; obrzucać wyzwiskami; procesować się; załatwiać spór; zobowiązać się {do, wobec}; schwytać; ująć; włączyć; obejmować; zawierać; formułować; streścić; uchodzić za złe; być przedmiotem krytyki
 begrieff, begriff zob. rozmowy; rokowania; treść; zakres; obszernie
 begute zob. beginka
 begyer zob. odpowiednio, według życzenia; żądanie
 begyne zob. beginka
 begyr zob. odpowiednio, według życzenia; żądanie
 behaft zob. związany; zobowiązany
 behag zob. upodobanie; uznanie
 behagen zob. według upodobania, uznania
 behagh, behagk zob. upodobanie; uznanie
 behaglich zob. miły; podobający się
 behaglichkeit zob. upodobanie; zadowolenie
 behalden zob. zawierać; ujmować; dowieść {na mocy wyroku, przysięgi}; zatrzymać {na mocy wyroku, przysięgi}
 behawsunge, behawzunge zob. domostwo
 behaglichkeit zob. upodobanie; zadowolenie
 behaglichem zob. usłużnie; życzliwie
 beheldtnisz zob. schronienie; kryjówka
 behelff zob. pomoc
 behewszunge zob. domostwo
 behilden zob. zawierać; ujmować
 behochlickeit zob. życzliwość; usłużność

- behoeneth zob. wyśmiewać; szydzić
 behoff zob. potrzeba
 beholffen zob. pomocny
 beholt zob. miejsce pobytu
 behuben zob. potrzebować
 behuff zob. potrzeba
 behulffen zob. pomocny
 beichfater, beichtvater zob. spowiednik
 beigebundene zob. dołączony
 beikomen zob. dojść do skutku; zdarzyć się
 beil zob. topór
 bein zob. kość; noga
 beinbroch zob. złamanie nogi
 bein wappen zob. herb, herby zakładane na nogi
 beisessen zob. zasiadający {np. w sądzie}
 beistendig zob. pomocny; służący pomocą
 bekante zob. uznać
 bekennen zob. poświadczyc; przyznać się
 bekennisse, bekennnis, bekenthnis zob. oświadczenie; zeznanie; list zastawny; poświadczenie długu, daniny
 bekennis der herschaft zob. uznanie władzy
 bekenniss, bekennisz, bekennuss, bekennyss zob. oświadczenie; zeznanie; list zastawny; poświadczenie długu, daniny
 beker zob. piekarz, piekarze
 bekere zob. kubek; puchar
 bekermaker zob. łagiewnik
 bekkengeselle zob. czeladnik piekarsza
 bekker zob. piekarz, piekarze
 bekkergeselk zob. czeladnik piekarsza
 bekomernus zob. zmartwienie; troska
 bekommern zob. starać się o coś; naprzykrzać się
 bekommernis, bekommerniss, bekommernisse, bekommerung zob. zmartwienie, troska
 bekostunge zob. utrzymanie
 bekobert zob. przyjść do siebie
 bekumern zob. aresztować
 bekumerunge zob. napastowanie; aresztowanie
 belachen zob. wystawić się na pośmiewisko; ośmieszyć się
 belcz zob. futro
 beleen zob. oblegać
 belegen zob. obsadzić {wojskiem}
 belegerunge zob. oblężenie
 belegghen zob. położony
 belegghung zob. położenie
 beleiten zob. prowadzić, towarzyszyć komuś; poprowadzić; uregulować; załatwić; przytoczyć powody; wykazać
 beleitung zob. wykazanie; udowodnienie; argumentacja
 belernen zob. dowiedzieć się
 beletunge zob. wykazanie; udowodnienie; argumentacja
 beleuchtuge zob. oświetlenie
 beleyt zob. dowieść; potwierdzić; obwinić

- beleyten, beleythen zob. prowadzić, towarzyszyć komuś; poprowadzić; uregulować; załatwić; przytoczyć powody; wykazać
- beleytunghe zob. wykazanie; udowodnienie; argumentacja
- belkseyleyler zob. stawiający rusztowania
- belobet zob. powierzyć; upoważnić {do}
- belunemunden, belunemundungen zob. zniesławienie
- bemelt zob. wspomniany
- bemische groschen, bemisches geld, bemische groschen, bemisscher groschen zob. pieniądź, pieniądze, grosze czeskie
- benahen zob. donieść
- bencke zob. ława, ławy
- bencke anebos zob. kowadło
- bendche zob. wstążka
- bende zob. okucie pasowe
- bendichen zob. wstążeczka
- bendiken zob. obręcz mała
- bendischen zob. wstążeczka
- bene zob. pszczoła, pszczoły
- benen zob. pszczoła, pszczoły
- benemen zob. obrabować; plądrować
- benenynghe zob. rabunek
- bener zob. pszczelarz
- benestacke zob. ul
- benke zob. ława
- benkelaken zob. nakrycie ławy
- benklaken zob. nakrycie ławy
- bennige, bennyngere zob. banita
- benomelyk zob. mianowicie
- benumen zob. wymienić; wyznaczać; ustalić
- benumt, benymmt zob. wymieniony; wspomniany
- beersachte zob. wyniknąć; spowodować
- bequem zob. dogodny; odpowiedni; należy
- bequemikeit zob. wygoda; interes; korzyść; uprzejmość; należyte; odpowiednio
- beqwem zob. dogodny; odpowiedni; należy
- bequemkeit, bequemkeith, beqwemkeyt zob. wygoda; interes; korzyść; uprzejmość; należyte; odpowiednio
- beqwemlich zob. należyty; odpowiedni
- beqwemt zob. być dogodnym; odpowiadać
- ber zob. piwo
- berckhoner zob. jarząbek, jarząbki
- berde zob. grunt odziedziczony
- bereden zob. narada
- beredsten guder zob. wyposażenie
- bereeth zob. obmawiać kogoś; omówić; naradzić
- beretchte guttere zob. wyposażenie
- berete gelde, bereites geld, bereithes geld zob. pieniądź, pieniądze gotówka
- beretschaft, beretschaftt zob. gotowizna; wyposażenie; urządzenie
- beretschaft des geldis zob. gotówka
- beren zob. jagody
- bereth zob. obmawiać kogoś; omówić; naradzić

- bereynunge zob. miedza
 bereytcze gutte zob. gotowizna; wy-
 posażenie
 bereyte gelt, bereyte golde, bereytes
 gelde zob. pieniądz, pieniądze go-
 tówka
 bereyten zob. objechać konno
 bereytschafft, bereytschafften zob.
 gotowizna; wyposażenie; urzędze-
 nie
 bereyteste gutter zob. wyposażenie
 berge zob. góra; poręczyciel
 berggeld zob. napiwek
 bergerfische zob. ryba, ryby z Ber-
 gen
 bergeroere zob. troć
 bergervisch, bergerwisch zob. ryba,
 ryby z Bergen
 bergfrid zob. stołp
 berghen zob. utrzymywać się; żyć
 {z}
 bergheszlude zob. ratownicy
 bergunge zob. utrzymanie
 bericht zob. zawiadomić; przyjąć
 ostatnie namaszczenie
 berichterlute, berichteslute, be-
 richtischleuthe, berichtisleute,
 berichtislewthe, berichtisluete,
 berichtisluten, berichtismanne,
 berichtisleute, berichtslawte, be-
 richtslawthe, berichtsluthe, be-
 richtismanne, berichtten lawthe,
 berychtisluyte zob. rozjemca, roz-
 jemcy
 berichtung, berichtunge, berich-
 tunghe zob. porozumienie; infor-
 macja; wiadomość
 bernehold, berneholte zob. drewno
 opałowe
 bernen zob. gruszki
 bernesterdreger zob. bursztyniarz
 bernsten zob. bursztyn, bursztyny
 beroth zob. rada; decyzja
 bertgen zob. nasadka
 bertyn zob. topór
 beruchtigunge zob. pogłoska; opi-
 nia zła
 beruff zob. odwołanie; wezwanie;
 apelacja
 berufung zob. wezwanie
 besacczunge, besaczunge, besa-
 czomge, besaczung, besaczunge
 zob. zajęcie sądowe; opodatkowa-
 nie; kontrybucja
 besaczer zob. zajmujący coś
 besagung zob. zgodnie z wywodem;
 zgodnie z treścią
 besatczter zob. zajmujący coś
 besatczte gutter zob. dobra zajęte
 besatczung, besatczunge, besatz-
 cunge, besatzung zob. zajęcie
 sądowe; opodatkowanie; kontry-
 bucja
 beschatczt zob. obłożyć podatkiem,
 świadczeniami
 beschatczunghe zob. zajęcie sądo-
 we; opodatkowanie; kontrybucja
 beschczunge zob. opieka
 beschediged zob. uszkodzony
 beschedung zob. postanowienie; za-
 rządzenie
 bescheen zob. przydarzyć się; stać
 się
 besscheet zob. rozstrzygnięcie

- bescheid, bescheide zob. rozstrzygnięcie; pod tym warunkiem; w ten sposób, że; informacja
 bescheidene worten zob. słowa skromne
 bescheitlich zob. rozumny; odpowiedni; wyraźny
 beschemet zob. znieważać; zhańbić
 beschen zob. przydarzyć się; stać się
 bescherer zob. postrzygacz
 bescheyde zob. informacja; rozstrzygnięcie
 beschirung zob. obrona krajowa
 beschotczunge zob. opieka
 beschouen zob. zamaskować; upiększyć
 beschreibung zob. opisanie
 beschrieben zob. wezwać pisemnie; zwołać
 beschuldigen zob. obwiniać; oskarżać
 beschuldigung, beschuldung zob. obwinienie; oskarżenie
 beschutte zob. usypyany, np. usypane granice
 beschwer zob. zarzut
 beschwerung zob. ciężary; obciążenie; świadczenie, świadczenia
 bescreben zob. wezwać pisemnie; zwołać
 beseczer, beseczer, beseczczler zob. zajmujący coś; zasadźca
 besehunge zob. oględziny
 besendinghe, besendunge, besendungh zob. poselstwo; obesłanie zebrania
 besessen zob. majątny
 beseten zob. osiadły
 besetczler zob. zajmujący coś
 besetczerynne zob. zajmująca coś
 besetczir zob. zajmujący coś
 besettiget zob. zadowolić
 besetzung zob. zajęcie sądowe; opodatkowanie; kontrybucja
 besetzer zob. zajmujący coś
 besetzung zob. zajęcie sądowe; opodatkowanie; kontrybucja
 beseyten zob. obok; w sąsiedztwie; na rubieżach
 besibbunge zob. stopień pokrewieństwa
 besiczer zob. posiadacz
 besiczung, besiczung zob. posiadanie
 besitzer zob. posiadacz; właściciel
 besitzung zob. własność
 beslagen zob. okuty, np. wóz
 beslaynen zob. okuty np. wóz
 besleysz, beslies, besliesz zob. postanowienie; decyzja; uchwała; zakończenie; koniec
 beslon zob. okuć, okuwać
 beslossen zob. włączyć; ująć; załączony
 beslysz zob. postanowienie; decyzja; uchwała; zakończenie; koniec
 besoczang zob. zajęcie sądowe
 beson zob. rozważa; pomysł; zamiar
 besonderlichen zob. osobno
 besorgen zob. martwić się
 besorglich zob. niepokojący; budzący obawę
 besselboden zob. podłoga
 bessem, besseme zob. miotła
 besseren zob. ponosić karę
 bessering zob. kara sądowa

- besserung, besserunge, bessirung zob. naprawa; naprawa szkód; poprawa; darowanie kary; odszkodowanie
- besswerniss, beswernis zob. ciężary; obciążenie; świadczenie, świadczenia
- besswerunge zob. ciężary; obciążenie; świadczenie, świadczenia
- bestanden zob. przekonać {kogoś w sprawie}; pokonać {kogoś w sprawie}; być zobowiązany {do płacenia}
- bestandt haben zob. wziąć obrót
- bestatunge zob. pogrzeb
- besteddigen zob. wyposażyc; wskazać miejsce zamieszkania
- besteht zob. przyznać się
- besteltnisz zob. postawa
- bestendere zob. idący z pomocą; zwolennik
- bestendikeit zob. gwarancja
- bestetigen zob. pochować
- bestewren zob. kierować; rządzić; troszczyć się {o}
- bestreyfet zob. obedrzeć; rozebrać; chłostać
- bestrickt zob. uwięziony
- bestrickunge zob. areszt; uwięzienie
- besuchen zob. pozwać; upominać
- besucher zob. odwiedzający
- besunderlichen zob. szczególnie
- besunnen zob. przemyśleć
- besurglich zob. niepokojący; budzący obawę
- besverung, beswaringhe zob. ciężary; obciążenie; świadczenie, świadczenia
- beswernis zob. ciężary; obciążenie; świadczenia; wysiłek
- beswerung, beswerunge, beswerungh zob. ciężary; obciążenie; świadczenie, świadczenia
- besymbynder zob. miotlarz
- beszegt zob. rozstrzygnąć; rozsądzić
- beszehen zob. sprawdzenie; zbadać; sprawdzić; zbadać; obejrzeć
- beszenden zob. obesać; wysłać {poselstwo}
- beszheen zob. napotkać
- beszuchen zob. wypróbować
- betalinge zob. zapłata
- betcleider, betcleyder zob. pościel na łóżko
- betczich zob. poszewka, powłoczka; pościel na łóżko
- bete zob. prośba
- betedingen zob. umówić; uzgodnić
- betevart zob. pielgrzymka
- bethe zob. łóżko; pierzyna; prośba
- bethe federynne zob. pierzyna
- bethefart zob. pielgrzymka
- bethen zob. łóżko
- Bethewoche zob. tydzień przed Wniebowstąpieniem
- beticlich zob. prosząc; błagając
- betkleder zob. pościel na łóżko
- betlich zob. prosząc
- betrach, betracht zob. rozważanie; namysł
- betrachtung zob. rozmyślanie
- bette zob. łóżko; pierzyna; prośba
- bettecleyder zob. pościel na łóżko
- betteczihe, bette czichin zob. poszewka, powłoczka; pościel
- bette gerethe zob. sprzęty do spania

- bettegewand, bettegewant zob. pościel
 bettepfote zob. wezgłowie łoża
 bette rawhe zob. łóżko do wypoczynku
 bettesvueren zob. pościel
 bettezyche zob. poszewka, powłoczka; pościel
 betthe zob. łóżko; pierzyna, pierzynny
 betwungen zob. wymuszony; trapiiony; gnębiony
 betwynunge zob. przymus
 betzalung zob. zapłata
 beuteler zob. kaletnik
 beutelerynne zob. wdowa po kaletniku
 bevalen zob. powierzać; polecać
 bevel zob. rozkaz
 bevelen zob. powierzać; polecać
 bevelunge, bevelunghe zob. rozkaz; polecenie; rekomendacja
 beverleysche, beverleysse zob. sukno z Beverley
 beveisze zob. staranie
 bevolen zob. powierzać; polecać
 bevoran zob. przedtem
 bewagh zob. rozważanie; obrady
 bewaren zob. strzec
 bewegelich, bewegelik zob. ruchomy, np. dobra ruchome
 bewegingh zob. rozważanie; zastanowienie się; sąd
 bewegnisz, bewegnus zob. decyzja; pobudka; poruszenie
 bewegungh zob. rozważanie; zastanowienie się; sąd
 bewehel zob. rozkaz
 beweis zob. dowód
 beweiser zob. okaziciel; oddawca
 beweiss zob. dowód
 beweisser zob. okaziciel; oddawca
 beweissung, beweisung, beweisunge zob. dowód; udowodnienie; dowodzenie; okazywanie
 beweiszet zob. pokazać się; zjawić się
 beweiszete zob. przedłożyć; pokazać
 beweiszunghe zob. dowód; udowodnienie; dowodzenie; okazywanie
 bewell rob. rozkaz
 beweten zob. umówić się
 beweyben zob. ożenić się
 beweysen zob. okazać; dowieść
 beweyssinghe, beweyssunge, beweyssunge zob. dowód; udowodnienie; dowodzenie; okazywanie
 bewohnunge zob. mieszkanie
 bewtel zob. sakiewka; kiesa
 bewteler zob. kaletnik
 bewten zob. barć, barcie
 bewtil zob. sakiewka; kiesa
 bewtler zob. kaletnik
 bewust zob. wiedza
 bewysen zob. okazać; dowieść
 bewyser zob. okaziciel; oddawca
 bewyser des dorfis zob. sołtys
 bewysser zob. okaziciel; oddawca
 bewysunge zob. dowód; udowodnienie; dowodzenie; okazywanie
 bey zob. przy; przez
 bey komen zob. wejść w posiadanie
 bey macht zob. w mocy; prawomocny

- bey pene zob. pod karą
 beybrenge[n] zob. dowieść; wykazać;
 dokonać; przeprowadzić
 beyczerunge zob. wikt
 beydriff zob. zabiegi; poczynania;
 interes
 beygraft, beygraft zob. pogrzeb
 beykome[n] zob. wejść w posiadanie
 beylegen zob. popierać; usuwać;
 zrezygnować
 beyleger zob. poplecznik
 beylenczil zob. spleta cząstkowa
 beinbroch, bey[n]broch, bey[n]bruch,
 beynebruch, bey[n]nebruch zob.
 złamanie nogi
 beynschrot zob. zranienie nogi
 beyseyten zob. obok; w sąsiedztwie;
 na rubieżach
 beysitcz[er], beysitcz[er] zob. asesor, ase-
 sorzy; zastępca, np. burmistrza
 beysorge zob. opieka
 beystant zob. pomoc
 beystendigk zob. pomocny; służący
 pomocą
 beywesen, beyweszen, beywezen
 zob. obecność; w obecności
 bey bescheide zob. pod warunkiem
 bey bleiben zob. pozostać przy daw-
 nym
 bey brengen zob. dowieść; wykazać;
 dokonać; przeprowadzić
 bey sulchem beschede, bey sulchem
 boscheyde zob. pod tym warun-
 kiem; w ten sposób, że
 bezacunge zob. zajęcie sądowe;
 opodatkowanie; kontrybucja
 bezahlung, bezalung, bezcalunge,
 bezolung zob. zapłata
 bhenere zob. pszczelarz
 bicken zob. kilof
 bickenstel zob. trzonek do kilofa
 bickwerk zob. kilof; oskard
 bidderman zob. człowiek poczciwy
 bier zob. piwo
 bierschenk zob. szynk piwny
 biertreger zob. tragarz piwa
 biervorschank zob. wyszynk piwa
 bigrafft, bigraft zob. pogrzeb
 bikkenstele zob. trzonek do kilofa
 bild zob. obraz
 billichet zob. godzić się; wypadać;
 należeć
 billichkeit, billigkeit zob. słuszność
 binde zob. wiązka
 binnen raedt[is], binnen raeth[is], bin-
 nen rath[is], binnen roeth[is], bin-
 nen roht[is], binnen roth[is] zob. w
 radzie
 bintrymen zob. rzemień, rzemienie
 do miotania pocisków; rzemień,
 rzemienie do sandałów; uzbroje-
 nie, rzemienie podtrzymujące na-
 golenicę
 bir, bire zob. piwo
 birgeld zob. napiwek
 birken zob. drzewo, drzewa, brzozy
 birkenholcz zob. drewno brzozowe
 birsale zob. piwiarnia
 birschenke zob. szynk piwny
 bischof, bischofe, bischoff zob. bi-
 skup
 bischoffsgelt zob. dziesięcina
 bischoffsgolden zob. pieniądz, pie-
 niądze, guldeny biskupie
 bischofskemerer zob. komornik bi-
 skupa

- bischofskorn zob. korzec biskupi
 bischop, bischov zob. biskup
 bislagen zob. przedproże
 bisschof, bisschoff zob. biskup
 bisschoffgelt zob. dziesięcina
 bisschoffslute zob. poddani biskupa
 bisschoffsstab zob. pastorał biskupi
 bisschops gulden zob. zob. pieniądze, pieniądze, guldeny biskupie
 bisse zob. wędzidło
 bissolange zob. tak długo; aż; dopóty
 biscumorne zob. do jutra
 bitte zob. prośba
 bittunge zob. prośba
 blade zob. karta
 blase zob. sakiewka
 blat, blate zob. karta
 blauwer steyn zob. kamień niebieski; lazuryt
 bleben zob. stanąć na czymś; pozostać przy czymś; uzgodnić; zostać
 blech zob. blacha
 blechhanczken zob. uzbrojenie, rękawice do zbroi
 bleche zob. blaszany
 blecke zob. blacha
 bleg zob. ołów
 bleich zob. bielenie
 bleichir zob. blecharz
 blek zob. blacha
 bley zob. ołów
 bleybendes geld zob. dług
 bleycher zob. blecharz
 bliben zob. stanąć na czymś; pozostać przy czymś; uzgodnić; zostać
 blicharz = blecharz
 blinde zob. ślepiec
 blo zob. niebieski; siny {od uderzenia}; siniak
 blo werbes zob. kolor niebieski
 blocke, bloecke, bloekke zob. blok
 bloe zob. siniak
 bloeth vorghetende zob. rozlew krwi
 bloze, blozebalse zob. miech
 bluet, blut, bluth zob. krew
 blutronste, blutrunst zob. rana krwawa
 bly, blye zob. ołów
 blye zob. ołowiany
 blyedecker zob. dekarz kryjący ołowiem
 blyes ingesegel zob. pieczęć ołowiana
 blynegel zob. gwoździe do przybijania płyt ołowianych
 boben zob. wyżej; ponadto; poza; u góry
 bobist zob. papież
 bobistisch, bobstlich zob. papieski
 bobstlicher legat zob. legat papieski
 bochsen zob. armata, armaty; działo, działa
 bochczin, bockeczin, bockeschen, boctzin zob. tkanina wełniana
 bock zob. księga
 bockgerethe zob. sprzęt, sprzęty do pieczenia
 boczhynen zob. obejść; zwiedzić; udać się; odwiedzić
 bodasset zob. oskarżać fałszywie; pomawiać
 boddeker zob. bednarz
 boddeme zob. łódź

- bodeker zob. bednarz
 bodel zob. woźny sądowy
 bodem zob. dno
 boden zob. budy; łódź, łodzie; pod-
 łoża; posłaniec; powierzchnia
 bodescop zob. poselstwo
 bodknechten zob. pacholek, pa-
 chołkowie poselstwa
 bodner zob. bednarz
 boeck zob. księga
 boer zob. piwo
 boerchen zob. borek
 boerniken zob. studzienka
 boerste zob. uzbrojenie, napierśnik
 boesse zob. zły
 boeshaken zob. bosak
 boet zob. łódź
 boethe zob. kadź
 boetker zob. bednarz
 boetten zob. pierzyna, pierzyny
 bofel zob. rozkaz
 bogebe zob. zrezygnować; odstąpić
 {od}
 bogeere zob. życzenie
 bogelen zob. strzemię
 bogen zob. łuk, łuki; sklepienie;
 zgodzić się; zastosować
 bogener zob. wytwórca łuków i
 kusz
 bogenerynne zob. wdowa po wy-
 twórcy łuków i kusz
 bogenholcz, bogenholtz zob. dREW-
 no na łuki
 bogenstal, bogenstelle zob. krąży-
 na
 boghere, bogher, bogir zob. życze-
 nie
 bogist zob. wyniknąć
 bogner zob. wytwórca łuków i kusz
 bogriff zob. rozmowy; rokowania;
 treść; zakres; obszernie
 bogriffen zob. brać się za łby; ob-
 rzucać wyzwiskami; procesować
 się; załatwiać spór; zobowiązać się
 {do, wobec}
 bohach zob. upodobanie; uznanie
 bohem zob. drzewo, drzewa
 bohrmule zob. hamernia
 bok zob. księga
 bokdeker zob. bednarz
 boker zob. księgi
 boktczin zob. tkanina wełniana
 bolanget zob. żądanie
 bolcen, bolczen zob. trzpień
 bole zob. byk
 boleithen zob. prowadzić, towarzy-
 szyć komuś; poprowadzić; uregu-
 lować; załatwić; przytoczyć powo-
 dy; wykazać
 bolen zob. drewno, bale
 boleren zob. zawiadomić; pouczyć
 bolethunge zob. wykazanie; udo-
 wodnienie; argumentacja
 bollen zob. buhaj; wół
 bolten zob. trzpień
 boltstangen zob. sztaba
 bolwerk zob. grobla; umocnienia;
 wał ochronny; molo
 bom zob. drzewo, drzewa
 bome zob. drzewo, drzewa
 bomgarten, bomgarthyn zob. sad
 bomole zob. bawełna; opatrunek
 bomolye zob. oliwa
 bomsin zob. tkanina półwełniana,
 bombazyn
 bomwolle, bomwulle zob. bawełna;
 opatrunek

- boquem zob. dogodny; odpowiedni; należny
- boquemeth zob. być dogodnym; odpowiadać
- boquemikeith zob. wygoda; interres; korzyść; uprzejmość; należyćie; odpowiednio
- boqwemelicher zob. też należnie; odpowiednio
- borbirer zob. balwierz
- borchen zob. borek
- borde zob. burta
- boarding, bordinge zob. burdyna, burdyny
- bordinges gelt zob. pieniądze za ładunek statku
- bore zob. zwłoki
- boreden zob. narada
- boreth zob. obmawiać kogoś; omówić; naradzić
- borge zob. poręczenie; poręczyciel
- borger, borgere zob. mieszczanin, mieszczanie
- borgerding zob. sąd obywatelski zwyczajny
- borgerdingtage zob. dzień rozprawy sądu obywatelskiego zwyczajnego
- borgergeld zob. pieniądz, pieniądze za nabycie obywatelstwa miejskiego
- borgerhou zob. miejsce do wyrębu w lesie miejskim
- borgermeister, borgermester, borgermeister, borgermeyster, borgermeystir zob. burmistrz
- borgeschafft, borgeschafft zob. rękojmia
- borghe zob. poręczenie
- borgher zob. mieszczanin, mieszczanie
- borgir zob. mieszczanin
- borgkberge zob. wzgórze zamkowe
- borgkwal zob. wał zamkowy; grodzisko
- borgmeister zob. burmistrz
- borgmesser zob. nóż garbarski do obróbki skóry
- borgreffen zob. burgrabia
- borgschafft zob. rękojmia
- borken zob. kora
- borken to dem sleden zob. łuba, łuby do wyściełania sań
- bormeister zob. burmistrz
- born zob. studnia; źródło
- borndelen zob. drewno, dyl, dyle na opał
- borne zob. studnia; źródło
- borneholcz, borneholt, borneholtcz zob. drewno opałowe
- bornemer zob. wiadro do studni
- bornen zob. palić; podpalać; podpalenia
- bornenwarder zob. strażak
- bornerone, borne ronon zob. drewno, pień, pnie na opał
- bornesteyn zob. bursztyn, bursztyny
- bornesule zob. słup do studni
- borngelde zob. pieniądz, pieniądze za studnię
- bornheren zob. nadzorca studni, nadzorcy studni
- bornhardiner zob. bernardyn
- bornholcz, bornholtcz zob. drewno opałowe

- bornroren zob. rura, rury wodociągowe do studni
- bornsteyn zob. bursztyn, bursztyny
- bornsteyndreere, bornsteyndreghe-re, bornstreere zob. bursztyniarz
- borst zob. uzbrojenie, napierśnik
- bort zob. galon; nieszczęście
- bortche, bortchen, bortchin zob. tasiemka; wstążka
- borte zob. galon
- borten zob. wstążka
- bortghin mit spangen zob. galon z zapinkami
- bortichen, bortigen, bortigin zob. wstążeczki
- bortin seyden zob. galon jedwabny
- boschedene zob. podać do wiadomości; oświadczyć
- boscheide zob. informacja
- boschemen zob. znieważać; zhańbić
- boschlagk zob. skuwka
- boschreiben zob. wezwać pisemnie; zwołać
- bosenden zob. obesać; wysłać {poselstwo}
- bosendungh zob. poselstwo; obesańie zebrania
- boshaken zob. bosak
- boshen zob. zbadać; rozważyć
- boshoken zob. bosak
- boslis, boslys zob. postanowienie; decyzja; uchwała; zakończenie; koniec
- bosse zob. zły; złej jakości; chory
- bosses geld zob. pieniądź zły
- bossen zob. kamienie ciosane
- bossenhouse zob. dom w złym stanie
- bosteen zob. zdać sprawę
- bosune zob. trąba
- boswerungh zob. ciężary; obciążenie; świadczenia
- bosze zob. zły; złej jakości; chory
- bosze regiment zob. zła administracja, zarządzanie
- boszlisz zob. postanowienie; decyzja; uchwała; zakończenie; koniec
- bot, botche zob. łódź
- bote zob. kadź; łódź; pierzyna; poseł; posłaniec
- botel zob. woźny sądowy
- botelstobe, botelyen zob. izba woźnego sądowego
- boten zob. łódź; poseł; posłaniec; ziemia
- botener, botger zob. bednarz
- both zob. łódź
- bothe zob. łódź; posłaniec; kadź
- bothener zob. bednarz
- bothersknechte zob. pachołek bednarza
- bothner zob. bednarz
- botreglich zob. fałszywy; fałszowany
- botrip zob. starania; zachody
- botschaft, botschafft, botschapp zob. poselstwo
- botte zob. kadź
- bottelynne zob. wdowa po woźnym sądowym
- bottener, botticher zob. bednarz
- botter zob. masło
- botthe zob. łóżko
- bottner zob. bednarz
- bottyne zob. wdowa po posłańcu
- botyshake zob. bosak

- bouchzen mit kammern zob. armata z komorami {ruchomymi prochownicami}
- bouchzenvogeler zob. armata, foglerz
- bouenbalken zob. drewno, belka, belki budowlane
- boum rytcert zob. drzewo rozdarte
- boume zob. drzewo, drzewa
- boumeister zob. budowniczy; rajca kierujący urzędem budowlanym w mieście
- boveel, bovell zob. rozkaz
- bovelunge zob. rozkaz; polecenie; rekomendacja
- boven zob. wyżej; ponadto; poza; u góry
- bovestet zob. uprawomocnić; zatwierdzić
- bovten zob. kadź
- bovus zob. wół, woły
- bowach zob. rozważanie; obrady
- bowechen zob. ułagodzić
- boweghunghe zob. rozważanie; zastanowienie się; sąd
- bowen zob. wyżej; ponadto; poza; u góry
- boweyset zob. okazać się {wobec kogoś}; dać dowód czegoś
- bowisz zob. dowód
- bowmgarten, bowmgarthe, bowngarten zob. sad
- bowszen zob. poza, na zewnątrz
- boymen zob. drzewa
- boze hellern zob. pieniądz, pieniądze, halerze złe
- bracareye zob. brakarnia
- brache zob. uszkodzenie
- bracke zob. brakarnia
- brackirbuche zob. księga brakarni
- brand, brande zob. pożar
- brandrutte zob. podstawa żelazna do oparcia drewna
- brant zob. pożar
- brantgerete zob. sprzęt, sprzęty do gaszenia pożaru
- brantmure zob. mur ogniowy
- brantrode, brantrude, brantrute, branrutte zob. podstawa żelazna do oparcia drewna
- braseator, brasiator zob. słodownik
- bratpanne zob. patelnia do smażenia
- bratspitz zob. rożen
- brauch zob. zwyczaj
- brauer zob. piwowar
- brauwer, brauwerk zob. browar
- brawhaus, brewhawsse, brawhawsz zob. browar
- brawn zob. brązowy
- brawtschatcze zob. posag
- brechczan zob. łom
- breche zob. naruszyć {pokój}
- bredeu zob. drewno, deski
- bredeunyder zob. tracz
- breff, bref, breff zob. list
- brefirer zob. księga, brewiarz
- breif zob. list
- breite groschen zob. pieniądz, pieniądze, grosze szerokie
- breiten zob. rozpowszechniać; rozszerzać
- breithe groschen zob. pieniądz, pieniądze, grosze szerokie
- breitste guter zob. wyposażenie

- breker, brekere zob. brakarz, brakarze
- breketoeme zob. munsztuk
- brekeyser zob. łom
- bresem, bresemen, bresmen, bressem, bresseme zob. ryba, ryby, leszcz
- bret, brete, breter, breth zob. drewno, deska, deski
- brethen zob. obszerny; szeroki
- brether zob. drewno, deska, deski; taca
- bretmole zob. tartak
- bretsneider, bretsnyder, bretsnyder zob. tracz
- bretsneiderynne zob. wdowa po traczu
- bretspisse zob. rożen
- breuhaus zob. browar
- breuwer zob. piwowar
- breve zob. listy
- brewbote zob. kadź browarniana
- brewer zob. piwowar
- brewgeret zob. sprzęty browarniane
- brewhausse, brewhawsse, brahwawsz, brewhausz, brewhaws, brewhus, brewhuz zob. browar
- brewkessil zob. kocioł do warzenia piwa
- brewpfanne zob. kadź browarniana
- brewwergk zob. browar
- breyffe, brief, briefe, brieff zob. list, listy
- briefsanczeiger zob. okaziciel listu
- brieffe copian zob. kopie listów
- brif, briffe zob. list, listy
- brifegelt zob. opłata za list
- briffknechte zob. sługa roznoszący listy
- brifte zob. listy
- briv, brive zob. list, listy
- broch zob. naruszenie {pokoju}
- broche zob. kora; przestępstwo; ugór
- brochen zob. przeorać ugór
- brochfelligk zob. karalny; podlegający karze
- brocht zob. tradycyjny; przyjęty
- brocke zob. most
- brockener zob. stawiający mosty
- broctpfanne zob. brytfanna
- brod zob. chleb
- broeche zob. kara pieniężna; grzywna za przekroczenie prawa
- broet zob. chleb
- brosselsche zob. sukno z Brukseli
- brost zob. uzbrojenie, napierśnik
- brostplech zob. uzbrojenie, napierśnik z blachy
- brot zob. chleb
- brotbanck, brotbencke, brotbenke zob. ława, ławy chlebowe
- brotdoker zob. płótno do chleba
- brote zob. chleb, wikt
- brotfphanne copperynne zob. brytfanna miedziana
- broth zob. chleb, wikt
- brotkorve zob. kosz na chleb
- brotpfanne zob. brytfanna
- brotspis, brotspys zob. rożen
- broyen zob. warzyć
- broyer zob. piwowar
- bruch, bruche zob. bagno, bagna; błoto; łęgi; przestępstwo; trzęsawisko; ugór

- bruchere zob. ugór
bruchhaftige zob. przestępca
bruchore zob. ugór
brucke zob. bruk; most
bruckener zob. stawiający mosty
bruder zob. brat, bracia; Krzyżak, Krzyżacy; zakonnik, zakonnicy
bruder anteyl zob. część brata
bruder der prediget, bruder des ordens der prediger zob. dominikanin, dominikanie
bruder tachter, bruder tochter zob. bratanica
brudere zob. brat, bracia; Krzyżak, Krzyżacy; zakonnik, zakonnicy
bruderen des werkes, bruderen in den werken zob. brat, bracia w cechu, cechach
bruder kind, bruder kynd zob. bratanek
brudersch zob. brat, bracia
bruderschaft, bruderschaftt, brudirschaft zob. bractwo; cech
bruderschaft der kewfflewten zob. bractwo kupców
bruderschaftt der kretczmer zob. bractwo piwowarów
bruders kinde, bruders kinder zob. bratanek, bratankowie
bruder son, bruder zon zob. bratanek
bruderstochter zob. bratanica
bruders weybe zob. bratowa
brudir zob. brat, bracia
brudir tochtir zob. bratanica
brudirschaftt der gelartin zob. bractwo uczonych
bruechen, bruechere zob. ugór
brueder zob. brat, bracia
bruege zob. bruk; most
bruen zob. brązowy
bruepfane zob. kadź browarniana
bruer zob. piwowar
bruge, brugge zob. bruk; most
bruggedelen zob. drewno, dyle do budowy mostu lub moszczenia ulic
bruggische zob. sukno z Brugii
brughen zob. pomost
brugke zob. most
brun zob. brązowy
brunnen zob. studnia
brupane, brupanne, brupfane, brupfanne zob. kadź browarniana
brusblege zob. uzbrojenie, napierśnik z blachy
bruslische, brusseler zob. sukno z Brukseli
brust, bruste zob. uzbrojenie, napierśnik
bruwer zob. piwowar
bryfe, bryff zob. listy, listy
brysener zob. płóciennik
bsunder zob. szczególnie
bsunderge zob. odosobniony
bucfelle zob. futro kozłe
buch, buche zob. księga
bucher zob. księgi; libra papieru
buchpapier zob. papier na księgę
buchse zob. armata, armaty; działo, działa
buchsengerete zob. sprzęt do armaty
buchsenschotzen, buchsenschutzen zob. puszkarz

- buchsensteine zob. kule do armaty, działa
- buchsenstelle zob. podstawa armaty, podstawa działa
- buchsenwagen zob. wóz do armaty, działa
- buchssbowme zob. drzewo, buk
- buchsschutcze, buchsschutzen zob. puszkarz
- buchsse, buchssen zob. armata, armaty; działa, działa
- buchszenschotzen, buchszmeister zob. puszkarz
- bucke zob. drzewo, buk
- buckeczyn zob. tkanina wełniana
- buda an der ecke zob. buda narożna
- bude zob. buda
- bude gemwerte zob. buda murowana
- budeczins, budenczins zob. czynsz z budy, czynsz z bud
- budel zob. sakiewka; kiesa
- budeler zob. kaletnik
- buden, budichen, budin zob. buda, budy
- buedeken zob. buda, budy
- bueke zob. libra papieru
- buekere zob. księgi
- buere zob. chłopci
- buergermeister zob. burmistrz
- buerwagen zob. podwozy chłopskie
- buheren zob. budowniczy; rajca, rajcy kierujący urzędem budowlanym w mieście
- buktzin zob. tkanina wełniana
- bulwerk zob. grobla; umocnienia
- bumeyster zob. budowniczy; rajca kierujący urzędem budowlanym w mieście; urzędnik miejski zajmujący się sprawami budowlanymi
- bunt zob. kolor
- burckgrefe zob. burgrabia
- burdinge zob. burdyny
- burensawle zob. studnia ze słupem
- burgbergk zob. wzgórze zamkowe
- burgbuch zob. księga miejska, obywatelska
- burge, burgen zob. poręczenie; poręczyciel; zastaw
- burger zob. mieszczanin, mieszczanie; poręczyciel
- burgere zob. mieszczanin, mieszczanie
- burgerdinck, burgerding, burgerdingk zob. sąd obywatelski zwyczajny
- burgerdingtag zob. roki sądu obywatelskiego zwyczajnego
- burgerdink, burgerdyngge, burgerdyngk zob. sąd obywatelski zwyczajny
- burgerin zob. mieszczka; wdowa po mieszczaninie
- burgermeister, burgermester, burgermister zob. burmistrz
- burgermeisterampt zob. urząd burmistrza
- burgermeyster zob. burmistrz
- burgerrecht zob. prawo miejskie, obywatelskie
- burgerschaft zob. rękojmia
- burgerynne zob. mieszczka; wdowa po mieszczaninie

- burgeschafft zob. rękojmia
burggrave, burggreffe, burggrewe
zob. burgrabia
burgir zob. mieszczanin, mieszczanie
burgraf zob. burgrabia
burgschafft zob. rękojmia
burkberge zob. wzgórze zamkowe
burn zob. studnia; źródło
burngelde zob. pieniądz, pieniądze
za wypalanie
burneholcze zob. drewno opałowe
burnen, burnet zob. spalić
burnhocz zob. drewno opałowe
burnstein zob. bursztyn, bursztyny
bushsschutcze, bussenschutcze
zob. puszkarz
busse, busse und pene zob. kara
bussen zob. armata, armaty; kara,
kary; panewka; puszka; ukarać;
płacić karę
bussenlocher zob. otwór armatni
bussenlode zob. kule do armaty,
działa
bussenmeyster zob. puszkarz
bussennagele zob. gwoździe do ar-
maty, działa
bussenpulver zob. proch do arma-
ty, działa
bussenrade zob. koło, koła do ar-
maty, działa
bussenschutse, bussenschutten,
bussenschutse zob. puszkarz
bussenstelle zob. podstawa armaty,
działa
bussenstene, bussensteyne zob. kule
do armaty, działa
bussenstutte, bussenstunte zob.
puszkarz
bussenwagen zob. wóz do armaty,
działa
busserinen zob. pokutnice
busset zob. płacić karę
bussze, busze zob. kara
butel zob. sakiewka; kiesa
buteler zob. kaletnik
buten zob. barć, barcie
buthner zob. bednarz
butler zob. kaletnik
butteler zob. kaletnik
butten zob. kosz
buweden zob. budowa
buwemeister zob. budowniczy; raj-
ca kierujący urzędem budowla-
nym w mieście
buwewerg zob. budowa, budowla-
ne roboty
buwmeister, buwmeyster zob. bu-
downiczny; rajca kierujący urzę-
dem budowlanym w mieście;
urzędnik miejski zajmujący się
sprawami budowlanymi
buwmeister der kerken zob. bu-
downiczny kościoła
buwstad zob. miejsce pod budowę
buwunge, buwyngę zob. umocnie-
nia
buxen zob. armata, armaty; działo,
działa
buze zob. kara
by zob. przy; przez
byel zob. topór
byerczeyse zob. akcyza na piwo
byertunnen zob. beczka, beczki na
piwo

- bygordel zob. sakiewka przy pasie
 bygraf, bygraft, bygrof zob. pogrzeb
 byl zob. topór
 bynen zob. pszczoły
 bynenstocke zob. ul, ule
 bynharnsch zob. uzbrojenie, nago-
 lenica
 bynnen zob. podczas
 bynnen dem, bynnen des zob. w
 międzyczasie
 bynnenbehaldende zob. pozostawić
 sobie; przemilczeć
 bynnen und bawssen der stat zob.
 w mieście i poza miastem
 bynnen und bawssen landis zob. w
 kraju i poza krajem
 byntrymen zob. rzemień, rzemienie
 do miotania pocisków; rzemień,
 rzemienie do sandałów; uzbroje-
 nie, rzemienie podtrzymujące na-
 golenicę
 byr, byrmede zob. piwo
 byrnebom zob. drzewo, grusza
 byrnen zob. gruszki
 byschoppe zob. biskup
 byslach zob. przedproże
 bysschope zob. biskup
 bysscof zob. biskup
 bystand zob. pomoc
- C
- calbreker zob. robotnik, robotnicy
 tłukący wapno
 calefactor zob. palacz
 calk zob. wapno
 calkhoff zob. wapiennik
 calkschuffel zob. łopata do wapna
 camchen zob. kamcha
 camer zob. izba
 camera zob. kamlaria
 camerampe zob. kamlaria; urząd
 skarbowy
 camerczins zob. czynsz z izby
 camerer zob. kamlarz
 camerersbuche zob. księga kamlar-
 ska
 cammer zob. izba
 campan zob. kompan
 campchen zob. kamcha
 campe zob. pojedynek
 campus zob. pole; rola
 canale zob. rynna; kanał
 canapum zob. konopie
 canceler zob. kanclerz
 canefass zob. płótno z konopi
 canelconfect zob. cynamon
 canicule zob. pieniądz, pieniądze,
 guldeny „psie”
 canis zob. pies
 cannale zob. rynna; kanał
 cannengiesser zob. konwisarz
 canthar zob. naczynie duże na wino
 lub wodę
 cantor zob. kantor
 cantrifusor zob. konwisarz
 capelan, capellan zob. kapelan
 capelle zob. kaplica
 capittel zob. kapituła
 caplan zob. kapłan
 cappelan, cappellan zob. kapelan
 cappelle zob. kaplica
 capplan zob. kapłan; kapelan
 capplan des rades zob. kapelan rady
 capune, cappunen zob. kapłon,
 kapłony

- caput zob. głowa
caracteren zob. litera
cardinal zob. kardynał
carpentiche zob. staw z karpiami
carthuser zob. kartuzi
caseus zob. ser
caste zob. skrzynia
castellanus zob. kasztelan
casula zob. ornat
cauwener, cauwner zob. Kownianie
{mieszkańcy Kowna}
cauwensche zob. kowieński
cedelen, cedil, cedula zob. kartka,
kartki
celnere zob. piwniczny; zarządca;
sprawujący kontrolę nad docho-
dami
cemphen zob. kamcha
centener zob. cetnar
cessin zob. poduszka
cessta zob. szkatułka
chichtunge zob. podział, podziały
majątku
chie zob. ciągnąć; pociągnąć; wlec
chorum zob. prezbiterium
christenen zob. chrześcijański
christen menschen zob. chrześcija-
nie
christlycher zob. chrześcijański
christlicht zob. świeca bożonarod-
zeniowa
cigel zob. cegła
cimmer zob. drewno budowlane
cins, cinszer zob. czynsz
cipoln zob. cebula
clachte zob. skarga; w formie zaża-
lenia, skargi
clage zob. skarga
clage fellen zob. wnieść skargę
clagede zob. skarga
clager, clagher zob. oskarżyciel
claget zob. oskarżać
clageterweysze zob. w formie zaża-
lenia, skargi
clagt zob. oskarżać
clapirholcz, clapperholcz, clap-
pholcz zob. drewno, klepka, klep-
ki
clarlichen zob. jasno; wyraźnie
clauensmer zob. smar do racic
clausul zob. klauzula
clauwen zob. kopyto, kopyta
cleder, cledere zob. odzież
cledergelt zob. pieniądź, pieniądze
na odzież
cledinge, cledunge zob. odzież
cleester zob. żerdź do wzmacniania
konstrukcji dachowej
cleger zob. oskarżyciel
cleide, cleider zob. odzież
cleiderchin zob. odzież dziecięca
cleidunge zob. odzież
cleingeld zob. pieniądź, pieniądze,
drobne
cleinheit, cleinhit zob. klejnot, klej-
noty; sprzęt domowy, rzecz drob-
na
cleinsmid, cleinsmit, clenesmede
zob. kowal zajmujący się precy-
zyjnymi pracami; ślusarz
clerere zob. jaśniejszy; wyraźniejszy
clerlichen zob. jasno; wyraźnie
cleppirholcz zob. drewno, klepka,
klepki
clester zob. żerdź do wzmacniania
konstrukcji dachowej

- cleyder, cleydin, cleydung zob. odzież
 cleyne, cleyne zob. mały
 cleynod zob. klejnot, klejnoty
 cleynodia zob. klejnot, klejnoty; sprzęt domowy, rzecz drobna
 cleynot, cleynotd, cleynot, cleynot, cleynot, cleynot, cleynoth zob. klejnot, klejnoty
 cleynschmidt, cleynsmed, cleynsmede, cleynsmid, cleynsmidt, cleynsmit, cleynsmyd zob. kowal zajmujący się precyzyjnymi pracami; ślusarz
 cleyster zob. żerdź do wzmacniania konstrukcji dachowej
 clockener zob. dzwonnik
 cloester zob. klasztor
 clokkeken zob. dzwoneczek
 clopfisch zob. ryba, ryby, dorsz; ryba, ryby dorsz suszony
 clopperholcz zob. drewno, klepka
 closter, clostir zob. klasztor
 closter juncfrouwen, closter juncfrouwen zob. zakonnica, zakonnice
 clotcz, clotzer zob. kłoc; kłoda
 cluge zob. skarga, skargi
 clugelichen zob. mądrze; rozsądnie
 clyen, clyge zob. otręby
 clyngen zob. ostrze
 clyster zob. żerdź do wzmacniania konstrukcji dachowej
 coarbiter zob. arbiter
 cobil, cobiln zob. koń, klacz, klacze, kobyła, kobyły
 cocus zob. kucharz
 coesseyen zob. poduszka, poduszki
 cogenborde zob. burta statku
 colchestrische, colcister, colczister zob. sukno z Colchester
 collacio, collacion, collaczien, collatio zob. posiłek wieczorny; utrzymanie
 colmansches recht zob. prawo chełmińskie
 colmener zob. chełmiński
 colmenere zob. Chełmianiacy
 colmisches recht zob. prawo chełmińskie
 colner zob. uzbrojenie, kołnierz
 colsisterisches laken zob. sukno z Colchester
 colte zob. lemiesz
 comesche zob. sukno z Comines
 cometor zob. komtur
 comische zob. sukno z Comines
 comittiva zob. rota
 commissarien zob. wysłannik; komisarz królewski
 commissien zob. zlecenie, zlecenia
 compan zob. kompan; zastępca, np. burmistrza
 companen zob. spółka
 companhaws, companhawss, companhawsz, companhus, companhuss zob. dom kompanijny
 companey, companie, companeye zob. spółka
 compenhawsz, compenhwse zob. dom kompanijny
 compthur zob. komtur
 comptore zob. kantor
 comthore zob. kantor
 comthur zob. komtur
 compthurei zob. komturstwo

- confeck, confeckt, confekt zob. cukry, słodyczne
- confirmacien zob. zatwierdzenie
- consentiren zob. zgodzić się
- contract zob. kontrakt
- convent, convente, conventh, conventus zob. konwent
- cop zob. puchar
- copchen zob. pucharzek
- copian zob. kopie listów
- copiczen, copitzen, coptzen, copzen zob. kopa, kopica
- copie zob. kopia
- copie des machtbrieffes zob. kopia pełnomocnictwa
- coplude, copmann zob. kupiec, kupcy
- copp zob. puchar
- copper zob. miedź
- coppermole zob. kuźnia miedzi
- coppersmed, coppersmid, coppersmit zob. miedziennik; kotlarz
- copperwerke zob. wyroby z miedzi
- coppman zob. kupiec
- coppyrsmid zob. miedziennik; kotlarz
- corallen zob. korale
- cord zob. miecz
- cordele zob. sznur
- corner zob. intendent zbożowy
- corp zob. kosz
- corporalia zob. korporał
- corsener, corssner zob. kuśnierz, kuśnierze
- cost zob. koszt; wikt
- costgeld zob. pieniądze, pieniądze na wikt
- cottelhof zob. rzeźnia
- couffenschatz zob. towar, towary; handel
- coupeninne zob. spółka
- covent, coventh, cowent, cowenth zob. konwent
- cowffenschatz zob. towar, towary; handel
- craen zob. żuraw
- craenbrueggen zob. pomost przy żurawiu
- cramer zob. kramarz
- crampe zob. kłamra
- crampfund, crampunt zob. funt rynkowy
- cran zob. żuraw
- cranckeit, crancket zob. choroba
- crancz zob. żuraw
- crankeyt, crankheit zob. choroba; słabość; niedostatek; bieda
- crantz zob. wieniec
- craut zob. warzywo; ziele
- crautgarten zob. ogród warzywny; zielnik
- crawtmargkte zob. targ korzenny
- creczmer zob. karczmarz, piwowar
- credencie, credencienbrief, credencienbrif, credenczbryfe, credenczie, credentie, creditiva zob. kredencja, kredencje, list uwierzytelniający, listy uwierzytelniające
- creditor zob. wierzyciel
- cremer zob. kramarz
- cretczem, cretczm, cretczmen zob. karczma
- cretczmer, cretcschmer zob. karczmarz, piwowar
- cretschem, cretschemhus zob. karczma

- cretschemer, cretschmer zob. karczmarz, piwowar
 cretszmerynne zob. karczmarka; wdowa po karczmarzu
 cretzemeh zob. karczma
 cretzemer zob. karczmarz
 creuce, creucze zob. krzyż, krzyże, krzyżyk
 creuczherren zob. Krzyżak, Krzyżacy
 creuczherren landt zob. państwo krzyżackie
 crevete zob. rak, raki
 crewcz, crewcze zob. krzyż, krzyże, krzyżyk
 crewde zob. korzenie
 crewdenapp, crewdeneppe zob. czara na korzenie
 crewtch zob. krzyż
 crewtchchen zob. krzyżyk
 crewyczheren zob. Krzyżak, Krzyżacy
 crige zob. wojna, wojny; walka, walki
 crismal, crismale zob. ampułki na oleje św.
 cristene zob. chrześcijański
 cristlichen seten zob. zwyczaj chrześcijański, zwyczaje chrześcijańskie
 cristlichen wercken zob. sprzęty pogrzebowe
 cristslight zob. świeca bożonarodzeniowa
 crocowsch zob. krakowski
 croger zob. karczmarz
 croker zob. Krakowianin
 crom, crome zob. kram
 cromczinsz zob. czynsz z kramu
 cromer zob. kramarz
 cromerey, cromereye zob. kram; towar kramarski, towary kramarskie; handel kramarski
 cromerynne zob. kramarka; wdowa po kramarzu
 crone zob. korona
 crone perlin zob. korona perłowa
 cronechin zob. koronka
 croner zob. pieniądz, pieniądze, korona
 cronhart zob. korona
 cronffardt zob. podróż do Korony
 cropel zob. karzeł
 cropelrocke zob. suknia krótka
 cruce zob. krzyż
 cruceholt zob. krzyżak {dwie połączone ze sobą deski lub pręty}
 crucifix zob. krucyfiks
 cruce, cruczen zob. krzyż, krzyże
 crucziger zob. Krzyżacy
 crudener zob. zielarz
 crueceholt, cruetzeholt zob. krzyżak {dwie połączone ze sobą deski lub pręty}
 cruge zob. karczma
 crugerynne zob. karczmarka
 crusse zob. dzban
 crutener zob. zielarz
 culmisches recht zob. prawo chełmińskie
 cumpanhus zob. dom kompanijny
 cumpanie zob. spółka
 cuppe zob. puchar
 cupper zob. miedź
 curia zob. zamek
 custodia civitatis zob. straż miejska
 cygeler zob. ceglarz

- cygelladen zob. formy do cegły
cygil zob. cegła, cegły
cygilscheynen zob. cegielnia
cymmer zob. drewno budowlane
cymmerman zob. cieśla, cieśle
cyns zob. czynsz, czynsze
cyntelen zob. kolec, kolce; ostrze,
ostrza; gwoźdź, gwoździe
cysa, cyse, cyza zob. akcyza
czaffran zob. szafran
czail zob. ogon
czal, czalle zob. liczba; ilość
czalsstege zob. dzień zapłaty
czalunge zob. płatność
czammit zob. aksamit
czan zob. ząb
czandate, czandas, czandes, czandis
zob. ryba, ryby, sandacz
czander zob. ryba, ryby, sandacz
czangen zob. cęgi; szczytce
czapquete zob. łańcuszek do czopa
czappeborne zob. źródło uliczny
czappen zob. czopowac
czappenborn, czepinborn zob.
źródło uliczny
czapvesschen zob. beczułka z czo-
pem
czeche zob. cech
zechen zob. cecha; znak
zechenen zob. pisać; zapisać
zedel zob. kartka; list
zedelchen zob. karteczka; kwit
zedell zob. kartka
zedil zob. kartka; list
zedilchen zob. karteczka; kwit
zedula zob. kartka; list
zeende zob. dziesięcina
zeeger zob. okaziciel; oddawca
zehen zob. dziesięć
zehnde zob. dziesięcina
zeiche zob. cech
zeichen zob. znak
zeidel zob. kartka; list
zeiger zob. okaziciel; oddawca
zeise zob. akcyza
zeisebuch zob. księga akcyzy
zeisegelde zob. pieniądź, pieniądże
z akcyzy
zeisekiste zob. skrzynia na akcyzę;
wpływ, wpływy z akcyzy
zeit zob. czas
zeitunge zob. wiadomość
zeize zob. akcyza
zeld zob. namiot
zelder zob. koń, stępek
zemelich zob. stosowny; należyty
zemet zob. godzić się; wypadać
zemlich zob. stosowny; należyty
zende zob. dziesięcina
zene zob. cynowy; cyna
zene kane, zenne kane zob. dzban
cynowy
zens zob. czynsz
zentener, zentner zob. cetnar
zenynne zob. cynowy
zeppill zob. diadem
zeeringhe zob. strawne; wikt
zerung, zerunge zob. strawne;
wikt
zetele zob. siodło; kartka
zeter zob. krzyk o pomoc
zetergeschrey zob. krzyk o pomoc
zetir zob. płótno cienkie
zeuge zob. świadek
zeugniss zob. świadectwo

- ceugnys des richters zob. świadc-
two sędziego
 ceuth zob. ciągnąć; pociągnąć;
wlec
 czewgnis zob. świadectwo
 czewme, czewne zob. uzda
 czewnen zob. płot
 czeyse zob. akcyza
 czeyt zob. czas
 czeyzekyste zob. skrzynia na akcyzę;
wpływ, wpływy z akcyzy
 czhenrley zob. dziesięć razy więcej
 czhyn zob. ciągnąć; pociągnąć; wlec
 cziche, czichen zob. poszewka, po-
włoczka
 czichner zob. poszewkarz
 czicht zob. pomówienie; obwinie-
nie
 czigel zob. cegła, cegły
 czigeler zob. ceglarz
 czigelladen zob. formy do cegły
 czigelmeister zob. mistrz cegielni-
czy
 czigelstricher zob. ceglarz, strycharz
 czigelschewne zob. cegielnia
 czigil zob. cegła, cegły
 czigilher, czigilherre zob. cegielni-
czy miejski
 czigilheuser, czigilschune zob. ce-
gielnia
 czigilstricher zob. ceglarz, strycharz
 czimmer zob. drewno budowlane;
miara skór {60 sztuk, kopa}
 czimmergesellen zob. czeladnik cie-
sielski
 czimmerlewte, czimmerlute, zim-
merman zob. cieśla, cieśle
 czimmermanynne zob. wdowa po
cieśli
 czimmertrifte zob. tratwa z drew-
nem budowlanym
 czyn zob. ciągnąć; pociągnąć; wlec
 czinnengefesse zob. naczynia cyno-
we
 czins zob. czynsz
 czinsbrief zob. list z zapisem czyn-
szu
 czinse zob. czynsz
 czinset zob. płacić czynsz
 czinssere zob. czynsz, czynsze
 czinsshuben zob. łąn czynszowy
 czinsstag, czinstag zob. dzień płace-
nia czynszu
 czinszhuben zob. łąn czynszowy
 czintelen zob. kolec, kolce; ostrze,
ostrza; gwóźdź, gwóździe
 czintysen zob. cyna
 czipoln zob. cebula
 czippelsome zob. nasiona cebuli
 czirlich zob. godnie
 czisa zob. akcyza
 czisekamer zob. komora akcyzy
 czisse zob. akcyza
 czitlicher vorrat zob. dochód czaso-
wy; dochód na zapas
 czobel zob. sobol
 czobelen zob. skóry sobolowe
 czoch zob. ciągnąć
 czog zob. apelacja; poselstwo
 czog sich czogis zob. udać się
 czoge zob. poselstwo; podróż z po-
selstwem; toń rybacka
 czogebrugken zob. most zwodzony
 czoger zob. okaziciel

- czoggarn, czoggarne zob. sieć do
 ciągnięcia
 czogilschune zob. cegielnia
 czogk zob. poselstwo; podróż z po-
 selstwem; toń rybacka
 czoh zob. ciągnąć
 czoker zob. cukier
 czolgeld, czoll, czolle zob. cło
 czoller, czollner, czolner zob. celnik
 czome zob. uzda
 czou zob. uzda
 czowe zob. sieć
 czowm, czowme zob. uzda
 czoynen zob. płot
 czrewcziger zob. Krzyżacy
 czu entpitten, czuentpoten zob. dać
 znać przez posłańca
 czu frede zob. w spokoju
 czu komftick zob. przyszyły
 czu moll zob. od razu; razem
 czu nae ghen, czu nahent ghen, czu
 nhoe ghen, czu noen ghen, czu
 nohen ghen, czu nohent ghen
 zob. uwłaczać; urazić; szkodzić
 czu raedt, czu raeth, czu rath zob.
 w radzie
 czu rechte laden zob. wezwać przed
 sąd
 czu roeth, czu roht, czu roth zob.
 w radzie
 czu raedt werden, czu raeth werden,
 czu rath werden, czu roeth wer-
 den, czu roht werden, czu roth
 werden zob. uradzić; postanowić
 czu rucke zob. w tył; wstecz; z po-
 wrotem
 czu vorn, czu vorne zob. poprzed-
 nio; przedtem
 czu wissen werden zob. być poda-
 nym do wiadomości
 czubehorunge zob. przybory; przy-
 należności
 czubussen zob. ponosić koszta do-
 datkowe; płacić
 czucht zob. wychowanie
 czucker zob. cukier
 czuckerosat zob. napój słodki
 czuegenen zob. przywłaszczyć sobie
 czuenhenden zob. do rąk
 czuentpoten zob. dać znać przez
 posłańca
 czufellig zob. przypadający {w
 udziale}
 czufrede zob. w spokoju
 czufugen zob. dać {w udziale}; do-
 łączyć
 czugeeygent zob. przekazać
 czugehorunge zob. przybory; przy-
 należności
 czugesagt zob. rzucić wyzwanie;
 wysunąć pretensję, wysunąć skar-
 gę
 czugeseet zob. obsiać; siać
 czughen {uff} zob. powołać się na
 kogoś jako świadka
 czughingen zob. odbywać się; być
 w zwyczaju
 czuging zob. kończyć się; zakończyć
 się
 czugunge zob. świadectwo
 czuhanden zob. do rąk
 czukomend zob. przyszyły; również
 przysługujący
 czukomft zob. przyjazd; przybycie
 czukomst zob. przybycie
 czulossunge zob. zezwolenie

- czum nessten zob. najbliżej; ostatnio
- czun zob. płot
- czun handen zob. do rąk
- czunegunge zob. przychyłość
- czunemen zob. wzrost
- czunhenden zob. do rąk
- czunge zob. język; obszar językowy; naród; kraj
- czunscheith zob. drewno, pale ostro zakończone
- czur sehewerdt, czur schwerdt, czur szewerd zob. drogą morską; od strony morza
- czurissen zob. oberwany; podarty
- czurnuge zob. zadowolająco; dostatecznie
- czusage zob. obietnica
- czusampen zob. razem; wspólnie
- czusprache, czuspreche, czusproche, czuspruch zob. sprzeciw; pretensja; skarga sądowa; perswazja; roszczenia; zachęta
- czustehn, czusteen zob. przyznać {się}; potwierdzić
- czustheend zob. odnośny; przynależny
- czuvoraws zob. zwłaszcza
- czuvore owsz zob. przede wszystkim
- czwar zob. w rzeczywistości; do prawdy; wprawdzie
- czwebil zob. cebula
- czwefeltikeit zob. niezgoda; poróżnienie
- czween zob. sprzeczać się
- czweer zob. dwa razy; dwukrotnie
- czweibele zob. niepewność; wątpliwość
- czweifelfrey zob. bez wątpienia
- czwelinge zob. bliźnięta
- czwethrechtig zob. niezgodny; poróżniony; dotyczący sporu
- czweitracht zob. niezgoda
- czwek zob. błoto; ćwiek; nieczystości
- czwene zob. dwa
- czwere zob. dwa razy; dwukrotnie
- czwetracht zob. niezgoda
- czwetrechtigh zob. niezgodny; poróżniony; dotyczący sporu
- czweunge, czweyunge zob. poczytanie; spór
- czweytracht zob. niezgoda
- czwifel zob. cebula
- czwilch zob. batyst
- czwine zob. dwa
- czwir zob. dwa razy; dwukrotnie
- czwisschenen zob. między; pomiędzy
- czwtracht zob. niesnaski; niezgoda
- czwu zob. dwa
- czwuppel zob. cebula
- czwuschen zob. między; pomiędzy
- czwye zob. dwa
- czyche zob. poszewka, powłoczka
- czyen zob. wypowiedzieć się {o}; obwinić
- czymmer zob. drewno budowlane; grzbiet, np. zwierzęcia futerkowego
- czymmergeselle zob. czeladnik cieśli
- czymmerholcz, czymmerholcze zob. drewno budowlane

- czimmerman zob. cieśla
 czimmerwergk zob. robota ciesielska
 czynne zob. cyna
 czynne kanne zob. dzban cynowy
 czyns zob. czynsz, czynsze
 czynstag zob. dzień płacenia czynszu
 czysa, czyse zob. akcyza
 czyszekamer zob. komora akczyzy
 czyt zob. czas
 czyza, czyze zob. akcyza
- D
- dach zob. dzień; rokowania; zjazd
 dachczigel zob. dachówka, dachówki
 dachlon zob. dniówka
 dachstein, dachsten, dachsteyn, dachtegel zob. dachówka, dachówki
 dachvart zob. zjazd
 dackstein, dacstene zob. dachówka, dachówki
 dadeln, dadelen zob. daktyle
 dag, dage zob. dzień; rokowania; zjazd
 dagefart, dageforth, dagefarden zob. zjazd, zjazdy
 dagelon zob. dniówka
 dageloner zob. robotnicy dniówkowi
 daghelon, daglon zob. dniówka
 dagstene, dagstin zob. dachówka, dachówki
 dak zob. dach
 dam zob. grobla
 damaske, damasken, damassken zob. adamaszek
 damen zob. grobla
 damessken zob. adamaszek
 damgesworen zob. przysiężni wałowi
 dammassken zob. adamaszek
 dan zob. niż; jak
 dan ab zob. niż gdyby
 danassken zob. adamaszek
 dangenam zob. miły
 dangsagen zob. dziękować
 dangsam zob. miły
 dann zob. niż; jak; niż gdyby
 dannen zob. stamtąd
 dar zob. tam
 darbannen zob. tamże; w tymże
 darffer zob. wieś, wsie
 darlegunge zob. nałożenie
 darmgorde zob. popręg
 darsulvest zob. tamże
 darupp zob. na to; o tym
 daviden gulden, davids gulden zob. pieniądz, pieniądze, gulden wybijany przez biskupa Dawida z Utrechtu w II poł. XV w.
 daste zob. tym
 daszmoll zob. tym razem
 data zob. data
 datsulve zob. to samo
 dawssen zob. poza
 deckchin zob. kołderka
 decke zob. kołdra; pokrywka; przykrycie; strop
 deckebette, deckebetthe zob. przykrycie łóżka

- deckelscheffte zob. narzędzie do umacniania słomy lub trzciny na dachu
- deckemesser zob. nóż snycerski
- decken zob. kołdra; pokrywka; przykrycie; strop
- decker zob. dekarz
- deckeyesen zob. pokrywka
- dedere zob. sprawca; winowajca
- deel, deelen zob. drewno, dyl, dyle; tarcica
- deenren zob. sługa, słudzy
- degen zob. pugiinał
- degker zob. dekarz
- deke zob. kołdra; pokrywka; przykrycie; strop
- deken zob. dziekan
- dele zob. drewno, dyl, dyle; tarcica
- delen zob. drewno, dyl, dyle; tarcica; część
- delenholt zob. drewno na dyle
- delentrifte zob. tratwa z dylami
- delitzcige person zob. przestępca; delikwent
- dellermundessche zob. sukno z Dendermonde
- demme zob. droga wybrukowana; grobla; tama spiętrzająca wodę; umocnienia; wał przeciwpowodziowy
- demutlich zob. pokorny; uległy; unizony
- demuttigen zob. poniżyć się {przybywając}; raczyć przybyć
- demuttikeit zob. pokora; skromność
- den zob. niż; jak
- den ab zob. niż gdyby
- denarius zob. pieniądz, pieniądze, denar
- denarius Coloniensis zob. pieniądz, pieniądze, denar koloński
- dendermondische zob. sukno z Dendermonde
- dener, denere zob. sługa
- denn, denne zob. niż; jak
- denn ab, denne ab zob. niż gdyby
- depe zob. tor wodny w cieśninie, wyznaczany każdego roku
- der appellatien adheriren zob. przyłączyć się do apelacji
- der vornunfft enlich zob. zgodnie z rozsądkiem
- dergelich zob. taki; tego rodzaju; podobny
- derhalven zob. dlatego; z tego powodu
- derkentniss zob. orzeczenie
- derlangunge zob. przekazanie
- derreichunge zob. przekazanie
- derme, dermen zob. flaki do kiełbas; jelita; kiszki
- dermgorde zob. popręg
- dermosze zob. w ten sposób; tak
- dersint, dersynth zob. potem; następnie
- deshalven zob. dlatego; z tego powodu
- desscher zob. stolarz
- desulven zob. ta sama; ten sam
- deuthe zob. oznaczać
- deutscher orden zob. zakon krzyżacki
- dewfte zob. kradzież
- Dewscher zob. Niemiec
- dewtsch zob. niemiecki

- dewtsche hensze zob. hanza
 deychgraben zob. dygrawa
 deyder, deynir zob. sługa
 deynste zob. służba, służby
 diblichen zob. przez kradzież; po
 złodziejsku
 dipstal zob. kradzież
 dicgesworen zob. przysiężni wałowi
 dicke zob. często; gruby
 diebe zob. złodziej, złodzieje
 diener zob. sługa
 dienstage zob. wtorek
 dienstbote zob. sługa; posłaniec
 dienste zob. służba, służby
 diepacht zob. proskrypcja za kra-
 dzież
 dieste eh zob. tym prędzej; rychlej
 dieweil zob. jak długo {dokąd}; kie-
 dykolwiek
 dig, diken zob. granica; staw; wał
 przeciwpowodziowy
 dikgreven zob. dygrawa
 dinck zob. sąd
 dinen zob. roboty; służba; oddanie;
 usłużność
 diner zob. sługa
 ding zob. interes, interesy; rzecz,
 rzeczy; sąd
 dingbuche zob. księga sądowa
 dingzeit zob. roki sądowe
 dinge zob. interes, interesy; rzecz,
 rzeczy; sąd
 dingesczeit zob. roki sądowe
 dingetag zob. dzień rozprawy
 dinghaus, dinghaws, dinghawsse,
 dinghous zob. budynek sądu
 dingtagk zob. dzień rozprawy
 dink zob. interes, interesy; rzecz,
 rzeczy; sąd
 dinktag zob. dzień rozprawy
 dinst, dinste zob. roboty; służba;
 oddanie; usłużność
 dinstbotte zob. sługa; posłaniec
 dinstknecht zob. pachołek, sługa
 dinstlich zob. usłużny; chętny do
 usług
 dinstmayt zob. służąca
 dinstpflichtige zob. zobowiązani do
 służby wojskowej
 dip zob. złodziej
 dipacht zob. proskrypcja za kra-
 dzież
 dirbietlich zob. gotów; chętny
 dirfolget zob. uzyskać; osiągnąć;
 okazać się; wyniknąć; spełnić się;
 nastąpić
 dirfolgetes pfand, dirfolgites pfand,
 dirfolgtes pfand zob. zastaw uzys-
 kany
 dirforderunge zob. żądanie
 dirhinder gelossen zob. zaniechać;
 zaprzestać
 dirken zob. poznawać {po czymś};
 rozpoznać {po czymś}
 dirkennis zob. orzeczenie
 dirlegen zob. upadać; pokryć koszta
 {szkody}; zapłacić
 dirlouffen zob. napaść; zdarzyć się
 dirrechen, dirreichen zob. dosię-
 gnąć; schwycić; ująć; dotrzeć do
 celu; dojechać; dojść; przekazać
 dirstegen zob. napaść
 dirvolgetes pfand, dirvolgites
 pfand, dirvolgtes pfand zob. za-
 staw uzyskany

- dirsynt zob. od tego czasu
 dissch zob. stół
 disscher zob. stolarz
 diste zob. tym
 dithmall zob. tym razem
 diyepchacht zob. proskrypcja za kradzież
 dobilt zob. podwoić
 dochmael zob. tym razem
 dochter zob. córka
 docterynne zob. wdowa po doktorze
 doctor zob. doktor
 doen zob. czynić; zrobić; sprawić
 doer, doeren zob. brama, bramy; drzwi; wrota
 dogehabt zob. będący tam
 doinne zob. w tym; wewnątrz; tam
 doke zob. sukno
 dolbome zob. dulka
 dolborde, dolbort zob. burta
 doleator zob. bednarz
 domethe zob. z tym; z tego; na to; przez to; aby; żeby
 domheren zob. kanonik
 domini zob. Krzyżak, Krzyżacy
 domitte zob. z tym; z tego; na to; przez to; aby; żeby
 domynk zob. białkowanie
 donnenkanne zob. dzban pękaty
 donneken zob. białkowanie
 donnerstaghe, donrstage zob. czwartek
 donyken zob. białkowanie
 doppell spyl zob. gra w kości; hazard
 dor zob. brama, bramy; drzwi; wrota
 dorben zob. moc; potrzebować
 dorbey zob. obok; przy tym
 dorbowen zob. wyżej
 dorch zob. przez to; tym; dlatego że
 dorch bewegewort zob. żywo
 dorchfahrt, dorchvardt zob. przejazd
 dorczugkoren zob. do tego obrany
 doreaus zob. z tego; stąd; skąd
 doregespen zob. okucia do drzwi
 doren zob. brama, bramy; drzwi; wrota
 doreynnen, doreynne zob. w to; w tym
 dorf, dorfer, dorff, dorffer zob. wieś, wieś
 dorfft zob. potrzebować
 dorfon zob. z tego; od tego; o tym
 dormethe zob. z tym; z tego; na to; przez to; aby; żeby
 dormosze zob. w ten sposób; tak
 dornebyn zob. obok {czegoś}; obok tego; oprócz tego
 dornik zob. sukno z Touarnai
 dornitze zob. sala
 dornitzenoven zob. piec w sali
 dornitze zob. sala
 dornoch zob. potem; następnie
 dornstag zob. czwartek
 dorntze zob. sala
 dorntzenoven zob. piec w sali
 dornycz zob. sala
 dornynne crone zob. korona cieniowa
 dorobire, dorovere zob. nad tym, nad to; na to; ponadto
 dorpe, dorperen zob. wieś, wieś
 dorprechte zob. prawo wiejskie

- dorresmede zob. kowal specjalizująca się w okuwaniu bram
 dorsch, dorschis zob. ryba, ryby, dorsz
 dorschkromen zob. kramy dorszowe
 dorstage zob. przetak; sito
 dorst zob. ryba, ryby, dorsz
 dortrechtsche zob. sukno z Dordrechtu
 doruff vordocht wesen zob. też wziąć pod rozwagę; uważać
 doruffe zob. na to; o tym
 dorumbe, dorumb zob. wokół tego; dlatego; z tego powodu
 dorusz zob. z tego; stąd; skąd
 dorvor zob. przed tym; przed to
 dorweyle zob. podczas gdy
 dorzcu zob. do tego; na to; przy tym
 dosin, dossyn zob. tuzin
 dostynne zob. tymianek
 dottslag zob. zabójstwo
 dovore zob. za to; na to
 drabant, drabenten zob. trabant, trabanci
 drabend zob. kłusujący
 drach {od niem. eindringen} zob. wtargnąć
 drad zob. drut
 drade zob. szybko; wkrótce
 draewung zob. pogrożka; groźba
 dragen zob. nosidła
 drageringe zob. kółka do nosideł
 dragwede zob. grządziel
 dranckgelt zob. napiwek
 drangen zob. ponagłać
 drang zob. ponaglenie
 drankgelde, drankgelt zob. napiwek
 drasschir zob. młockarz
 drechtig zob. owocny
 dreck zob. śmieci
 dreere zob. tokarz
 drefues zob. trójnóg
 dregegelt, dregelon zob. wynagrodzenie tragarzy
 dreger zob. tragarz; tokarz
 dregerynge zob. kółka do nosideł
 drek zob. śmieci
 drekboden zob. grunt błotnisty
 drelinge zob. gwoździe
 drengke zob. wodopój
 drengkemolden zob. naczynia do picia
 drengketorch, drengktrog zob. koryto do pojenia zwierząt
 dreseler zob. tokarz
 dreselerynne, dreslerynne zob. wdowa po tokarzu
 dressler zob. tokarz
 dreuwen zob. grozić
 drew worten zob. pogrożka, pogrożki
 drewen zob. grozić
 drewunge zob. krętaćstwo
 dreyer zob. tokarz; tragarz
 dreyvaldig zob. trzykrotny
 dreyvaldigen zob. trojaki
 driboemes gerichte, driebomes gerichte zob. linia prosta
 driften zob. tratwa
 drinckgeld zob. napiwek
 dristunt zob. trzy razy
 droeuwunghen zob. pogrożka, pogrożki; groźba, groźby

- drosen zob. naprzykrzać się {ko-
muś}; napierać
- drosie zob. przyprawy korzenne
- drossiesecke zob. worek na przypra-
wy korzenne
- drot, droth zob. drut
- drowgunge zob. pogrożka; groźba
- droyes wort zob. pogrożka, pogroż-
ki
- droyunghe zob. pogrożka; groźba
- drusie zob. przyprawy korzenne
- dryfer zob. poganiacz
- dryfuss zob. trójnóg
- drypenmecher, dryppenmechir
zob. pantoflarz; wytwórca trepó-
dubass zob. statek, dubas
- dube, duberye zob. kradzież
- ducat, ducaten zob. pieniądz, pie-
niądze, dukat, dukaty
- ducz zob. prawo niemieckie
- duczes gericht zob. sąd niemiecki
- duczes recht zob. prawo niemieckie
- dulle zob. tulejka
- dullen zob. framuga
- dunredaghe zob. czwartek
- duplikere zob. dokładnie; wnikli-
wie
- durch gunst zob. łagodnie; po do-
broci
- durchfart, durchfarth, durchforth
zob. przejazd
- durchgeendes recht zob. prawo
przejściowe
- durchluchsten zob. najjaśniejszy
- durchmitlung zob. pośrednictwo
- duringh zob. drożyzna
- dutczsches, deutsches recht zob. pra-
wo niemieckie
- Dutscher zob. Niemiec
- dutsch zob. niemiecki
- dwellen zob. obrus lniany
- dwerbalken zob. drewno, belka,
belki poprzeczne
- dwernegil zob. gwóźdź, gwoździe
do belek poprzecznych, długie
- dyamant, dyemant zob. diament
- dykgreven zob. dygrawa
- dyke zob. granica; staw; wał prze-
ciwpowodziowy
- dykgesworne zob. przysiężni wało-
wi
- dynekeller zob. sługa piwniczny
- dyner zob. sługa
- dynlerlon zob. wynagrodzenie służ-
by
- dynet, dynst zob. roboty; służba,
służby; oddanie; usłużność
- dyngeczeyt zob. roki sądowe
- dyngtag, dyngtagk zob. dzień roz-
prawy
- dype, dypen zob. tor wodny w cie-
śninie, wyznaczany każdego roku
- dyrforssen zob. zbadać
- dyrholen zob. zaspokoić
- dysele, dysllen, dysln zob. dyszel
- dystl zob. dyszel
- dytel zob. dyszel
- dyurnal zob. księga, modlitewnik
- dyweyle zob. jak długo {dokąd};
kiedykolwiek

E

e zob. zanim

- ebenteuwer, ebenteuwir, ebente-
 wer, ebenthewr, ebenthewrunge,
 ebentuer, ebentuwer zob. ryzyko
 eberurt zob. poprzednio poruszony;
 poprzednio wspomniany
 ebesser zob. możliwie szybko
 ebig zob. wieczny
 ebinture, ebinture, ebintuwer, ebin-
 tuyr zob. ryzyko
 ecczem zob. taca
 echtunge zob. banicja
 eckbude zob. buda narożna
 ecke zob. róg
 eckebude zob. buda narożna
 eckehawss, eckehawze, eckhawsse
 zob. dom narożny
 ecksche, ecksze zob. siekiera
 eczem zob. taca
 eczlich zob. kilka
 eczwen zob. niegdyś; niekiedy
 edder zob. albo
 ede zob. przysięga
 edele zob. szlachcic
 edeln stein zob. kamień szlachetny,
 kamienie szlachetne
 edem zob. zięć
 edil zob. szlachetny
 edil gesteyn zob. kamień szlachetny,
 kamienie szlachetne
 edisstadt zob. przysięga miejska
 edling zob. szlachcic
 ee zob. małżeństwo
 ee besser zob. możliwie szybko
 eebette zob. łożo małżeńskie
 eede zob. przysięga
 eehaftige not zob. przeszkoda praw-
 na
 eeweyb zob. żona
 egenant zob. wspomniany poprzed-
 nio
 egentlich zob. dokładnie; z pewno-
 ścią; właściwie
 egentschaft zob. własność; niewola;
 poddaństwo
 egger zob. jaja
 eghenthum zob. własność; niewola;
 poddaństwo
 ehafftig zob. ważny; uzasadniony
 ehafftige noth zob. przeszkoda
 prawna
 ehe zob. najpierw; małżeństwo
 ehe besser zob. możliwie szybko
 ehebetten zob. łożo małżeńskie
 ehefraw zob. żona
 ehegezeit zob. czas, czasy małżeń-
 stwa
 eheliche gemahel zob. żona
 ehemahn, eheman zob. mąż
 ehere zob. honor
 eheweibe zob. żona
 ehre zob. cześć
 eiche, eichelbaum zob. drzewo,
 dąb, dęby
 eid, eide zob. przysięga
 eidem, eiden zob. zięć
 eidesstat zob. przysięga miejska
 eidt zob. przysięga
 eigen zob. własny; niewolny; pod-
 dany
 eigenthafftig zob. wyraźny; dokład-
 ny
 eigentlich zob. własny
 eigentume zob. własność; niewola;
 poddaństwo
 eimer zob. wiadro
 eingange zob. wejście

- einigerley zob. jakiś
 einquem zob. przyjąć do głowy
 einsproch, einspruch zob. protest
 einstendig zob. wkrótce mający się odbyć
 einzeynen komen zob. dojść do porozumienia
 eintracht zob. zgoda
 eintrag zob. uszczerbek
 einunge zob. zgoda; porozumienie
 einweyssunge, einwissunge zob. wprowadzenie w posiadanie
 einwilligung zob. zezwolenie
 einwoner zob. mieszkaniec
 eisen, eiszen zob. żelazo
 eit zob. przysięga
 eken zob. drzewo, dąb, dęby
 ekenhoeltere, ekenholt, ekenholtere zob. drewno, dębina
 ekke zob. róg
 elbogen zob. zakole rzeki
 elderen, eldern zob. rodzice
 eldervater zob. dziadek
 eldeste heren zob. starsi cechowi; starsi kościoła
 eldeste zob. starsi
 eldster der bruderschafft zob. starszy bractwa
 eldiren zob. rodzice
 eldir vatir zob. dziadek
 eldiste zob. starszy, starsi
 eldiste hern, eldiste herren zob. starsi cechowi; starsi kościoła
 ele, elen zob. łokieć
 elende zob. ubogi, ubodzy
 elender bruder zob. członek bractwa ubogich
 elende bruderschafft zob. bractwo ubogich
 elender hof, elendes hawsse zob. dom ubogich
 elendiheit zob. bieda
 elich zob. prawy; małżeński
 elich weib zob. żona
 eliche hueszfrau zob. żona
 elicher man zob. mąż
 eliches bette zob. łóżko małżeńskie
 elk zob. każdy; wszyscy
 elle, ellen zob. łokieć
 ellend zob. ubogi, ubodzy; obcy
 ellende gulde, ellender houf zob. dom ubogich
 ellendenbruderschafft, ellendenbrudeschap zob. bractwo ubogich
 ellendenhov zob. dom ubogich
 ellendt zob. łos
 emer, emmer zob. wiadro
 empfoen zob. przyjąć; otrzymać; odebrać
 empfoninge, empfonnge, emphonng zob. przyjęcie; dochód, dochody; odbiór; otrzymanie
 ende zob. miejsce; okolica; teren; decyzja; koniec
 endsagebrief zob. list zapowiadający wojnę
 endschafft zob. zakończenie
 endschedunge, endscheydunge zob. postanowienie
 endunge zob. końcówka
 engeber zob. imbir
 engeberpuder zob. imbir mielony
 engefer zob. imbir
 engel zob. anioł
 engelen zob. wędka, wędki

- engeler zob. pieniądz, pieniądze, złota moneta z wizerunkiem archanioła Michała
- engelsche laken zob. sukno angielskie
- Engelschen zob. Anglik
- engeverpuder zob. imbir mielony
- englisches gwant, englisches tuch zob. sukno z Anglii
- englische hosin zob. spodnie angielskie
- eniket zob. jedność; zgodność
- enkegen zob. naprzeciw
- enlich zob. zgodnie z rozsądkiem
- enricht zob. pogodzić; załatwić; rozstrzygnąć
- ensallichs zob. taki
- ensig zob. skrzętnie; pracowicie
- ensloen zob. uwolnić; zwolnić {od obowiązku, oskarżenia}; pozbyć się; uwolnić {od}; powstrzymać się {od}
- ensolch, ensollichs, ensothans zob. taki
- ensteet zob. stawić się
- ensulchs, ensulks, ensulkt, enszotans zob. taki
- entaghen zob. uchylić się; oddalić się; uciec
- entbaden ... adire zob. albo ... albo
- entbitten zob. przesyłać
- entbleszen zob. wyjawić; wytłumaczyć
- entblosch zob. wypowiadać się; wyjawiać
- entdackten zob. ujawnić; wyjawiać
- entdwert zob. odpowiedź
- enteill zob. strona; część; niektórzy
- entfallen zob. zaprzeczyć
- entfanghunge, entfanginge, entfange zob. przyjęcie; dochód, dochody; odbiór; otrzymanie
- entfremdet zob. kraść
- entfremdunge zob. kradzież
- entfremten zob. kraść
- entfuren zob. oczyścić się {w stosunku do kogoś} z winy {drogą przysięgi}
- entgegen komen zob. przeciwdziałać; stawić czoło
- entgegen seyn zob. być przeciwko czemuś; nie odpowiadać komuś
- entgehen zob. ująć {oskarżeniu}; uwolnić się {od zarzutu}
- entgelden zob. podlegać karze {zadłużeniu}
- entgen zob. ująć {oskarżeniu}; uwolnić się {od zarzutu}
- entgenlich zob. dokładnie; z pewnością; właściwie
- entgwat ... adire zob. albo ... albo
- enthabin zob. uwolnić się od czegoś; zwolnić z czegoś
- enthalden zob. powstrzymać; zatrzymać; utrzymywać; zachować; przechowywać; otrzymać; przybywać
- enthaldigung zob. przechowanie
- enthaldunge, enthalt zob. pobyt; miejsce pobytu; utrzymanie
- entinsmic zob. kowal
- entkeghen komen zob. przeciwdziałać; stawić czoło
- entkeghen seyn zob. być przeciwko czemuś; nie odpowiadać komuś
- entlegen zob. dać odszkodowanie

- entleggen zob. usprawiedliwić się; uchylić się; odrzucić; odmówić
- entlegginge zob. uchylenie się; usprawiedliwienie
- entlich zob. ostateczny
- entlichen zob. ostatecznie
- entlofin zob. zbiec; uciec
- entlozen los zob. puścić wolno
- entpfangen zob. otrzymać; otrzymanie
- entpfoen zob. przyjąć; otrzymać; odebrać
- entphangung zob. przyjęcie; dochód, dochody; odbiór; otrzymanie
- entphoen zob. przyjąć; otrzymać; odebrać
- entphonunge, entphonunghe zob. przyjęcie; dochód, dochody; odbiór; otrzymanie
- entploeset zob. wyjawić; wytłumaczyć
- entricht zob. pogodzić; załagodzić; załatwić; rozstrzygnąć; zgoda
- entrichtung zob. zapłata; uiszczenie
- entsaget zob. rzucić wyzwanie; wypowiedzieć walkę
- entsaghers zob. wyzywający na walkę; wypowiadający walkę
- entsagingh, entsagungh zob. wypowiedzenie walki; wyzwanie
- entsched zob. postanowienie
- entscheden zob. wynagrodzić
- entschedunge zob. postanowienie
- entscheide zob. postanowienie
- entscheidis leuthe, entscheidlewte zob. rozjemca, rozjemcy
- entscheidtslewte zob. rozjemca, rozjemcy
- entscheidt zob. postanowienie
- entscheidung, entscheidunghe zob. postanowienie; rozróżnienie
- entscheyde zob. postanowienie
- entscheyde lewte, entscheydes lewte, entscheydeslewte zob. rozjemcy
- entscheydessherren, endscheydeslewte zob. rozjemca, rozjemcy
- entscheydt, entscheydunge, entscheyth zob. postanowienie
- entschidet zob. rozsądzić
- entschulden zob. usprawiedliwienie
- entschyth zob. postanowienie
- entsege zob. wymówić się od czegoś; odmówić czegoś
- entsegge brief zob. list zapowiadający wojnę
- entsetzen zob. uwolnić {od oskarżenia}; bronić się; stawić opór
- entsettet zob. wywłaszczyć
- entslagen, entslegen, ensleyen zob. uwolnić; zwolnić {od obowiązku, oskarżenia}; pozbyć się; uwolnić {od}; powstrzymać się {od}
- entszaget zob. rzucić wyzwanie; wypowiedzieć walkę
- entszagungh zob. wypowiedzenie walki; wyzwanie
- enttracht zob. zgoda
- entwangen zob. otrzymać
- entwarth zob. odpowiedź
- entweldigung zob. wyzucie z posiadłości; wywłaszczenie {siłą}
- entwer ... adire zob. albo ... albo
- entwert zob. odpowiedź

- entwerten, entwertin zob. odpowiadać, odpowiedzieć; wydać; przekazać
- entworden zob. wyjść cało; zostać uwolnionym
- entzwere ... adire zob. albo ... albo
- enunge zob. zgoda; porozumienie
- enwenigk zob. niemało; niemniej; wiele
- enyghen zob. jedyny
- enyngel zob. zgoda; porozumienie
- eppel, eppil zob. jabłko, jabłka
- eptige zob. opactwo
- eptischynne, eptissyn, eptissynne, eptyschynne zob. ksieni; przeorysza
- erbare lewthe, erbare manner zob. ludzie czcigodni
- erbarlichen zob. uczciwie; zanie
- erbczins zob. czynsz dziedziczny
- erbe zob. dom; działka; dziedzictwo; spadkobierca, spadkobiercy
- erbechen zob. domek; działeczka
- erbecins, erbeczins zob. czynsz dziedziczny
- erbeczinsere zob. czynszownik, czynszownicy
- erbegeld, erbegelt zob. pieniądz, pieniądze spadkowe
- erbeit zob. praca
- erbekauff zob. kupno domu; kupno działki; kupno dziedzictwa
- erbeling, erbelinge, erbelingk, erben zob. spadkobierca, spadkobiercy
- erben zob. dom; działka; dziedzictwo; spadkobierca, spadkobiercy
- erber zob. spadkobierca, spadkobiercy
- erber tagk zob. dzień roboczy
- erberlich zob. uczciwie; zanie
- erbeschicht unde teilunge zob. podział majątku
- erbesrecht zob. prawo dziedziczne
- erbeteil zob. część spadkowa
- erbeten zob. pracować; wykonywać coś; starać się
- erbeta leuthe zob. żebrak, żebracy
- erbeteyl zob. część spadkowa
- erbeth zob. trud; staranie
- erbetis man zob. żebrak
- erbetsleute, erbetzluten zob. żebrak, żebracy
- erbeyt zob. praca
- erbeyte zob. starać się; dążyć {do}
- erbezcins zob. czynsz dziedziczny
- erbfahl, erbfall zob. spadek
- erbfoyth zob. wójt dziedziczny
- erbganges recht zob. prawo spadkowe
- erbgeld, erbgelt zob. pieniądz, pieniądze spadkowe
- erbguth, erbgutte, erbguttere zob. dziedzictwo; masa spadkowa
- erbichin zob. domek
- erbietelich zob. z szacunkiem; prosząc
- erbis zob. działka
- erbiszins zob. czynsz dziedziczny
- erbis recht zob. prawo dziedziczne
- erbittunge zob. ofiarowanie
- erbkauffe zob. zakup dziedzictwa
- erbling, erblingk, erbelunge, erbelynge zob. spadkobierca, spadkobiercy

- erbname zob. spadek
 erbname, erbnamen, erbner zob.
 spadkobierca, spadkobiercy
 erbrecht, erbsrecht zob. prawo dzie-
 dziczne
 erbschichtenteilung, erbschich-
 tung, erbschichtung unde tey-
 lung zob. podział majątku
 erbteyl zob. część spadkowa
 erbteylung zob. podziały majątku
 erbtsleuthe zob. żebrak, żebracy
 erbys zob. groch
 ercyen zob. pielęgnować, np. cho-
 re konie
 ercz zob. ruda
 ercbischoff zob. arcybiskup
 erdczins, erdczinss, erdczinsz zob.
 czynsz gruntowy
 erde zob. ziemia; parter
 erdtczins zob. czynsz gruntowy
 ere zob. cześć; honor
 eren teegel, tegil zob. tygiel spizowy
 erenepfanne, erenpfanne zob. pa-
 telnia spizowa
 erenthalben, erenthalven zob. ze
 względu na nich {siebie}; z ich
 strony; ze swej strony
 erfe zob. dom; działka
 erffnamen zob. spadkobierca, spad-
 kobiercy
 erfgelt zob. pieniądz, pieniądze
 spadkowe
 erfgut zob. dziedzictwo; masa spad-
 kowa
 erfinden zob. wykryć; wysledzić; za-
 stać; okazać się
 erfnamen zob. spadkobierca, spad-
 kobiercy
 erfolgen zob. uzyskać; osiągnąć;
 okazać się; wyniknąć; spełnić się;
 nastąpić
 erfodernus, erfoderunge zob. żą-
 danie
 erfunden, erfyn den zob. wykryć;
 wysledzić; zastać; okazać się
 erger zob. zły
 ergest zob. zły; najgorszy
 ergerunge zob. zgorzenie
 ergissung zob. wylew
 erharen, erharren zob. oczekiwać;
 czekać {na}
 erinne gefesze zob. naczynia spizo-
 we
 erkel zob. wykusz
 erkentnis, erkentnuss zob. rozpo-
 znanie; zrozumienie
 erkeyme, erkeyn, erkeynerley zob.
 jakikolwiek; jakiś
 erkrigen zob. uzyskać
 erlart zob. powiadomić; dowiedzieć
 się
 erle zob. drzewo, olcha
 erlengt zob. przedłużać; powiększać
 erlenholcz zob. drewno z olchy
 erleuchtikeit zob. dostojny; szacow-
 ny
 erloser zob. wybawca
 erlouffen zob. zdarzyć się
 erloze zob. człowiek pozbawiony
 czci
 ermel, ermlen zob. rękaw, rękawy
 ermelen zob. gronostaje
 ernst zob. surowy; gniewny
 ernste zob. powaga
 ernvhesten zob. szanowny
 eroffen zob. wyjawić; oznajmić

- erofunge zob. wyjawienie; oznajmienie
- erpnamen, erpnomen zob. spadkobierca, spadkobiercy
- erpten zob. pracować; wykonywać coś; starać się
- erslugen zob. zabić
- erssamheit zob. czcigodność
- ersten zob. najpierw; natychmiast
- erstichkeit, erstigkeit zob. pierwszeństwo
- erstoert zob. usunąć; zniszczyć
- erstrakten zob. odłożyć; odwlec
- ersuchen zob. odwiedzić; zgłosić się
- ertberen zob. truskawki
- ertczins, ertczinss zob. czynsz gruntowy
- ertel zob. wyrok
- ertexsen zob. motyka
- ertfall zob. obalenie na ziemię
- ertkessel zob. kocioł wmurowany na stałe do paleniska
- ertrike zob. jastrych; posadzka kamienna
- ertval zob. obalenie na ziemię
- ertzteybuche zob. księga lekarska
- erughe, erunge zob. obdarowanie
- erve, erves zob. dom; działka; dziedzictwo
- ervolgetes pfand zob. zastaw używany
- erwelynck zob. spadkobierca, spadkobiercy
- erwerfen zob. nabywać; pozyskać
- erwetyn, erweys, erweysz, erweyten, erwisz zob. groch
- erynne teegel, tegil zob. tygiel spiżowy
- eschenhelue zob. trzonek jesionowy
- esping zob. szalupa
- esschedt zob. żądać; wymagać
- essen zob. jedzenie
- essig, essik zob. ocet
- essin zob. jedzenie
- esstrich, estrik zob. jastrych; posadzka kamienna
- estriksteen zob. płyta posadzkowa
- etczlich zob. jakiś; pewien
- etczwan zob. niegdyś; niekiedy
- etczwas, etgwasz zob. coś; trochę
- etik zob. ocet
- etwan zob. niegdyś; niekiedy
- etyk, etynk zob. ocet
- etzwas zob. coś; trochę
- etzwen zob. niegdyś; niekiedy
- etzwes zob. coś; trochę
- even zob. właśnie; co dopiero
- ewelicher czinss zob. czynsz wieczysty
- ewenteuger, ewenteuwer, ewentuwer zob. ryzyko
- Ewere Konigliche Mildickeyt zob. Wasza Królewska Łaskawość
- ewiger zcins zob. czynsz wieczysty
- ewige messe zob. msza wieczna
- ewintuyr zob. ryzyko
- ewir nehesten zob. wasi najbliżsi
- ewyge messe zob. msza wieczna
- exe, exen zob. siekiera, siekiery
- exenhelfen zob. trzonek do siekiery
- expens zob. koszt
- exsen zob. siekiera, siekiery
- exsenhelue zob. trzonek do siekiery
- exsenhouwer zob. drwal
- exen zob. siekiera, siekiery
- eyche zob. drzewo, dąb, dęby

- eychenpfale zob. drewno, pale dębowe
- eychenczymmer zob. drewno budowlane, dębina
- eychhornen pelcz zob. futro z wieiórek
- eychhornen schube zob. szuba z wiewiórek
- eyd, eyde zob. przysięga
- eydem zob. zięć
- eydesstadt, eydesstat zob. przysięga miejska
- eydesstabe zob. laska przysiężna
- eydgenoss zob. rajca
- eydgeschoss zob. podatek pod przysięgą
- eydim zob. zięć
- eydt zob. przysięga
- eydt der getrowheit zob. przysięga wierności
- eyengeheisschen zob. prosić do wewnątrz; wezwać do środka
- eyer zob. jaja
- eyerpfanne messing zob. patelnia mosiężna do robienia jajecznicy
- eygen zob. własny; własność
- eygenschaff, eygenschafft, eygenschaft zob. własność; niewola; poddaństwo
- eygenthum zob. własność; niewola; poddaństwo;⁵
- eygentlich zob. dokładnie; z pewnością; właściwie
- eyger, eygere zob. jaja
- eylen zob. pośpiech
- eylende zob. bieda
- eylendenhov zob. dom ubogich
- eymbrengen zob. doniesienie; za wiadomienie
- eymer zob. wiadro, wiadra
- eymfall zob. wkraczanie {w czyjeś prawa}
- eymir zob. wiadro, wiadra
- eynanderwegk zob. gdzie indziej
- eynbrengen zob. doniesienie; za wiadomienie
- eynbringen zob. przekazać wiadomość
- eynbrengunge zob. przedłożenie
- eynczogelinge, eynczogelingk zob. indygena; tubylec
- eynczuhofekomen zob. spotkanie; zjazd
- eyndechtig zob. pomny; pamiętający {o}
- eyne staedt vonne recht zob. praworządne miasto
- eynen vorstandt haben {mit} zob. porozumieć się {z}
- eyner lewthe zob. jednogłośny; jednobrzmiący
- eynerley zob. jakikolwiek
- eynfall zob. wkraczanie {w czyjeś prawa}; szkoda
- eynfeldig zob. prostoduszny; szczerzy; naiwny
- eynfeldt zob. wyniknąć; wydarzyć się
- eynflysse zob. dopływ wody
- eynganck, eyngangk zob. wejście
- eyngebe zob. prośba
- eyngeben zob. nadać
- eyngegeben zob. nadać
- eyngeheischen zob. prosić do wewnątrz; wezwać do środka

- eyngeritten zob. dokonać najazdu, zajazdu
 eyngerley zob. jakiś
 eyngesatz zob. uwięzić
 eyngesegel zob. pieczęć
 eyngeslossen zob. włączyć; połączyć {z}
 eyngethume zob. własność; niewola; poddaństwo
 eynhalt zob. treść; zawartość
 eynheimisch zob. w domu; w kraju
 eynkomen zob. dochód, dochody
 eynlegung zob. wyłożenie
 eynlenderer zob. tubylec
 eynlendisch zob. tutejszy; krajowy
 eynleten zob. nakłonić {do}
 eynlitczig zob. pojedynczy
 eynlosz zob. zapuszczanie sieci
 eynnemen zob. wziąć do siebie; przyjąć
 eynqwam zob. wejść; przyjść; przyjść do głowy
 eynrit zob. najazd; zajazd
 eynsebungge zob. stopień pokrewieństwa
 eynsgetragener meynung zob. zgodnie; zgodnego zdania {tego samego}
 eynsotans, eynsottheyns zob. taki
 eynsproch, eynspruch zob. protest
 eynstele zob. strona; część; niektórzy
 eynsten zob. raz
 eynszdel zob. strona; część; niektórzy
 eynsztraghgen zob. dość do porozumienia; zgadzać się
 eynszteyl, eynteel zob. strona; część; niektórzy
 eyntkeyn zob. naprzeciw
 eyntrach, eyntracht zob. zgoda
 eyntrack, eyntrag zob. uszczerbek
 eyntrechtlich zob. zgodnie
 eynnung zob. zgoda; porozumienie
 eynveldig zob. prostoduszny; szczerzy; naiwny
 eynweissunge, eynweysunge zob. wwiązanie; wprowadzenie w posiadanie
 eynwoner zob. mieszkaniec, mieszkańcy
 eyprische zob. sukno z Ypres
 eyse zob. lód
 eysenhut zob. uzbrojenie, kapalin
 eysenwerck, eysernwergk zob. huta żelaza; mechanizm żelazny; narzędzia żelazne
 eysinhut zob. uzbrojenie, kapalin
 eyszen zob. żelazo
 eyszenberg zob. narzędzia żelazne
 eysze zob. lód
 eyt, eyth zob. przysięga
 eyszenwerk zob. huta żelaza; mechanizm żelazny
- F
 fach zob. murowana część ściany w konstrukcji ryglowej
 fachkelen zob. kielnia do murowania
 factor zob. pośrednik
 fader zob. ojciec
 faghet zob. wójt
 fahen zob. schwytać

- fallen zob. przypadać; przeciwsta-
wić się
- falsch gulden zob. pieniądz, pienią-
dze, guldeny fałszywe
- falsterbude zob. buda w Falsterbo
- fande zob. zastaw
- fanger zob. pachołek; aresztujący
- fare zob. niebezpieczeństwo
- fare steen zob. narażać się; ryzyko-
wać
- faren zob. dziać się; mieć się; spra-
wować się; ustosunkować się do
kogoś; uchodzić {za}
- farende {habe}, farendt zob. rucho-
my, np. dobra ruchome
- farigen zob. zeszyły; poprzedni
- farind, farnd, farrend zob. rucho-
my, np. dobra ruchome
- farth zob. jazda; droga wodna
- fartorium zob. rzeźnia
- fas, fass, fasse, fassen zob. beczka
- fast, fast, fasth zob. bardzo; moc-
no; wiele; mocny; usilny; trwały
- Fastnacht zob. zapusty
- faszet zob. zawiesić; odroczyć; zała-
godzić
- fater zob. ojciec
- fater anteyl zob. hergewet
- fawre zob. fura
- fawst zob. pięść
- fechel, fechil zob. płótno, sukno na
wachlarze; wachlarz; welon, we-
lony
- fechtung zob. oskarżenie
- feder zob. pióro, pióra
- fedderen zob. sąg drewna
- federbett, federenbette zob. pierzy-
na
- feeren zob. prom; przewóz
- feergeldis zob. pieniądz, pieniądze
za prom, przewóz
- feerknecht zob. pachołek na promie
- feige, feigen zob. figi
- fel zob. dużo; wiele
- felbrucke zob. most zwodzony
- feld, felde zob. pole, pola
- felich, feligk zob. bezpiecznie
- felt zob. pola, pole
- feltstin zob. kamienie polne
- feltwarder zob. strażnik pól
- fenedisches glas zob. szkło weneckie
- fengnisse zob. cele więzienne
- feni falcatio zob. sianokosy
- fenig zob. pieniądz, pieniądze, fenig
- fenster zob. okno, okna
- ferdinge, ferdunge zob. pieniądz,
pieniądze, wiardunek
- fere zob. prom; przewóz
- ferlich zob. niebezpieczny; groźny
- ferman zob. przewoźnik
- fermenie zob. infirmeria {szpital}
- ferre zob. daleko; o ile; jeśli tylko
- ferst zob. kalenica; szczyt domu
- fert zob. pieniądz, pieniądze, wiar-
dunek
- fertigen zob. przygotować do dro-
gi; odprawić
- ferto, ferton zob. pieniądz, pienią-
dze, wiarduneferunge zob. zagro-
żenie
- fesschen zob. beczułka
- festist zob. trwale
- fetter, fettir zob. kuzyn
- feuermewer zob. mur ogniowy
- feuerung zob. ogień; palenisko
- feuwirwerg zob. opał; palenisko

- fewer geczoj zob. krzesiwo; strzelba
 fewerpfeile zob. strzał, strzały
 ogniowe
 fewerunge zob. ogień; palenisko
 fewerwerck zob. opał; palenisko
 fewrer zob. palacz
 feylig zob. bezpiecznie
 feynden zob. ściganie
 fibula zob. kłama
 fichten zob. drzewo, świerk
 fichtenzymmer zob. drewno bu-
 dowlane, ze świerku
 fie zob. bydło
 fierdung zob. pieniądz, pieniądze,
 wiardunek
 figen zob. figi
 fihe zob. bydło
 finde hende zob. ręce nieprzyjaciel-
 skie
 finden zob. osądzić; powziąć decy-
 zję; uznać {jako}
 finger zob. kciuk {miara długości};
 palec, palce
 fingerleen, fingerlein, finger-
 leyn, fingerlin, fingerlyn zob.
 pierścionek, pierścionki
 firdung, firdunge, firdunk zob. pie-
 niądz, pieniądze, wiardunek
 firmarie, firmarye zob. infirmeria
 {szpital}
 firmenyemeister zob. mistrz infir-
 merii
 firmonie zob. infirmeria {szpital}
 firnthell zob. ćwierć
 firtel zob. kwarta {jednostka mia-
 ry}; kwartał {w mieście}
 fisch zob. ryba, ryby
 fischbencke zob. ława, ławy rybne
 fische zob. ryba, ryby
 fischer zob. rybak
 fischerey, fischereye, fischerie, fi-
 chesschereye zob. rybołówstwo;
 połów; ryby; miejsce przerobu
 ryb
 fischersknechte zob. pachołek ry-
 backi
 fischkessil zob. kocioł do gotowa-
 nia ryb
 fischkessilche zob. kociołek do go-
 towania ryb
 fischkouffir zob. handlarz rybami
 fischschiff zob. łódź rybacka
 fissch zob. ryba, ryby
 fisscher zob. rybak
 fisschkel zob. kocioł do gotowania
 ryb
 fisserbude zob. buda rybacka
 fitten zob. miejsce na nadbrzeżu
 przeznaczone na przerób i ekspe-
 dycję ryb {szczególnie śledzi}
 flachse zob. butelka, butelki
 flacvisch zob. ryba, ryby, płastuga
 flacze zob. miecz o szerokim ostrzu
 fladern becher zob. kubek drewnia-
 ny
 flasche, flaschen zob. butelka, bu-
 telki
 flasche zenynne zob. butelka cyno-
 wa
 flaschentappen zob. czop do bute-
 lek
 flascher zob. wytwórca butelek
 flassche, flasschen zob. butelka, bu-
 telki
 flasschenhenge zob. futerał do bu-
 telek przy siodle

- flasschensmed, flasschensmid, flasschinsmed, flassensmede, flassensmid zob. wytwórca butelek
 flawin federe zob. pierzyna pucho-
 wa
 fleck acker, flecke zob. pole
 flegel, flegil zob. drewno, drag, drą-
 gi; cep
 flegke zob. kawałek drewna; deska
 fleisbenke zob. jatka mięsna, jatki
 mięsne; ława, ławy rzeźnicze
 fleisch zob. mięso
 fleischbanck, fleischbank, fleisch-
 bencke, fleischbenke, fleischben-
 ke zob. jatka mięsna, jatki mię-
 sne; ława, ławy rzeźnicze
 fleischer zob. rzeźnik
 fleischergeselk zob. czeladnik rzeź-
 nika
 fleischerknecht zob. pacholek rzeź-
 nika
 fleischhauer, fleischhauwer, fleischir
 zob. rzeźnik
 fleischirknecht zob. pacholek rzeź-
 nika
 fleischkessel zob. kocioł do gotowa-
 nia mięsa
 fleisiglichen zob. gorąco; żarliwie
 fleisscher zob. rzeźnik
 fleisscherynne zob. wdowa po rzeź-
 niku
 flesz zob. gorliwość; starania; sta-
 ranność; gorliwie; starannie
 fleubothomya zob. zabieg puszczania
 krwi
 fleyschbenke zob. jatka mięsna, jat-
 ki mięsne; ława, ławy rzeźnicze
 fleyscher, fleysshower zob. rzeźnik
 fleyschbencke, fleyschbenke zob.
 jatka mięsna, jatki mięsne; ława,
 ławy rzeźnicze
 fleyssscher zob. rzeźnik
 fleysser zob. flisak, flisacy
 fleysz zob. gorliwość; starania; sta-
 ranność; gorliwie; starannie
 flicke zob. łata; połec {słoniny}
 fliesse zob. spław
 flikke zob. łata; połec {słoniny}
 flismole zob. młyn wodny
 flis zob. rzeka, rzeki; spław
 flisse zob. spław
 flisselon zob. zapłata za spław
 flisser zob. flisak, flisacy
 flisserlon zob. zapłata dla flisaków
 flith zob. pilność
 flitig zob. usilny; pilny
 flitigste zob. jak najusilniej
 floder zob. włodarz
 floese zob. spław; koryto rzeki
 flogel zob. flaga, flagi; skrzydła
 floren zob. pieniądz, pieniądze flo-
 ren
 florenten zob. sukno z Florencji
 flos zob. pława, pływak; infekcja
 kataralna; reumatyzm
 flosholcze zob. drewno spławiane
 flogeld zob. opłata za spław
 floss zob. spław; koryto rzeki
 flostuch, flostuchir zob. sieć z pła-
 wami
 flosz zob. spław; koryto rzeki
 flote zob. kanał ściekowy; statki
 floth zob. kanał ściekowy; spław
 flox zob. natychmiast; szybko
 fluchs zob. w mig
 flumien zob. śliwki

- flussurig zob. statek rzeczny
 flut des wassirs zob. spływ wody, ścieków
 flutrenne, flutronne, flutrynne, fluttryne zob. rynna do odprowadzania ścieków i wody deszczowej; kanał
 flyschser zob. rzeźnik
 fochsze zob. lis
 foet, foigth zob. wójt
 folbort zob. zezwolenie; pełnomocnictwo; zatwierdzenie
 fogelerbouchzen zob. armata, foglerz
 folghen laeszen zob. wydać
 folk zob. ludzie; mieszkańiec, mieszkańcy; załoga; wojsko
 folleister zob. poplecznik
 folle macht zob. pełnomocnictwo; upoważnienie; dowód pełnego uprawnienia
 follmechtiger zob. pełnomocnik
 forbasz zob. dalej; nadal; później
 forber zob. farbiarz
 forchte zob. obawa; kłopot
 forder zob. dalszy
 forderung, forderunge zob. roszczenie, roszczenia; żądanie
 fordirlich zob. korzystnie; z pożytkiem
 forfar zob. przodek
 forgank gewunne zob. dojść do skutku; pójść swoim trybem
 forrier zob. poprzedni; zeszyły
 forschpan zob. przyprzążka
 forsproch zob. adwokat
 forstalle zob. uzbrojenie, opachy
 forsspan, forssphaen zob. przyprzążka
 forsstat zob. tkanina jedwabna
 forst zob. ksiązę
 forstate, forstete zob. przedmieścia
 forsthum zob. księstwo
 forstynne zob. księżna
 forsztat zob. tkanina jedwabna
 fort zob. poza tym; dalej; nadal
 forwerck, forwerg, forwergk zob. folwark; allodium
 foschin Futter zob. futro z lisa
 foste zob. bardzo; mocno; wiele
 foyged, foyt, foyth zob. wójt
 fpennig zob. pieniądz, pieniądze, fenig
 fperde, fpert zob. koń
 fphanne zob. kadź; panew, panwie; patelnia
 fpheffer zob. pieprz
 fphenning zob. pieniądz, pieniądze, fenig
 fpdert zob. koń
 Fphinsstowend zob. wigilia Zielonych Świątek
 Fphinsten zob. Zielone Świątki
 fpluckkorn zob. płużne
 fpyle zob. strzała, strzały
 fracht (fracht, vracht); zob. też przewóz
 frageschrift zob. pismo z zapytaniem, interrogatoria
 fram zob. pobożny; dzielny; uczciwy
 framen zob. pożytek; zysk; korzyść
 franczossen hawsse zob. dom francuski
 frauwe zob. kobieta; żona

- frauwengortel, frauwen gurtel, frau-
 wengurtil zob. pas, pasek damski
 frauwenrok zob. suknia damska
 fraw zob. kobieta; żona
 frawenbruder zob. szwagier
 frawen vater zob. teść
 frebel zob. czyn karygodny; wystę-
 pek; bezprawie; upór; nierozważ-
 ne, porywcze postępowanie
 frebellichen zob. zuchwale; niecnie
 frebil zob. czyn karygodny; wystę-
 pek; bezprawie; upór; nierozważ-
 ne, porywcze postępowanie
 freblick zob. zuchwały; niecny
 frede zob. pokój; w spokoju
 fredesam zob. spokojny; spokojnie
 fredith zob. doprowadzić do poko-
 ju; pogodzić
 freigen zob. uwolnić się
 freiheit zob. wolnizna; obszar wol-
 ny; miejska posiadłość; patrymo-
 nium
 freitage zob. piątek
 fremd zob. fałszywie; niewłaściwie;
 dziwnie {nieprzychylnie}; obcy;
 wróg
 freunde zob. krewny, krewni; przy-
 jaciel, przyjaciele
 frevelen zob. występować zuchwale
 przeciwko prawu
 frewel zob. czyn karygodny
 freybude zob. buda wolna
 frey zob. wolny, np. rynek
 freyen zob. uwolnić; zwolnić; stan
 wolnych, wyzwolonych
 freyheit, freyheite, freyhete zob.
 wolnizna; obszar wolny; miejska
 posiadłość; patrymonium
 freymarckt zob. zamiana
 freytag zob. piątek
 fride, friede zob. pokój
 frissen zob. świeży
 fristung zob. życie długie
 frochte zob. owoce
 froe zob. wczesny; wcześniej
 from zob. pożytek; zysk; korzyść;
 pobożny; dzielny; uczciwy
 fromelich zob. pożyteczny; korzyst-
 ny
 fromm zob. pobożny; dzielny;
 uczciwy
 frommen zob. pożytek; zysk; ko-
 rzyść
 fron zob. pobożny; dzielny; uczci-
 wy
 frone zob. posłaniec
 fronen zob. pożytek; zysk; korzyść
 fronebote, fronenbothe zob. posła-
 niec
 fronenhuze zob. dom posłańca
 froste zob. mróz
 froug zob. kwestia; problem; pyta-
 nie
 frouven, frouwe zob. kobieta, żona
 frucht zob. owoc; plon; plód
 fruchte zob. owoc; plon
 fruete zob. owoc, owoce
 frumen zob. korzyść
 frund, frunde, frundeling zob.
 krewny, krewni; przyjaciel, przy-
 jaciele
 frundet zob. przyjaźnić się
 frundlinge zob. krewny, krewni;
 przyjaciel, przyjaciele
 frundschaft, frundschaftt zob. po-
 krewieństwo; przyjaźń

- frundt zob. krewny, krewni; przyjaciel, przyjaciele
- frundt und fremde zob. przyjaciel i wróg
- frundtlich zob. uprzejmie
- frundynne zob. krewna
- frunschaft zob. pokrewieństwo; przyjaźń
- frunt, frunte zob. krewny, krewni; przyjaciel, przyjaciele
- fruntschaft, fruntschop zob. pokrewieństwo; przyjaźń
- fryeyt, fryheit zob. wolnizna; wolności; obszar wolny; miejska posiadłość; patrymonium
- fubass zob. dalej; nadal; później
- fuchsen futtir zob. futro z lisa
- fuder zob. beczka duża; fura
- fuderselen zob. powróż do wozu
- fueder zob. beczka duża; fura
- fuegk zob. adekwatność; słuszność
- fuer zob. ogień
- fuerbringen zob. wywód; przedstawienie sprawy
- fuerkomen zob. roznieść się; stać się wiadomym
- fuerlute, fuermann zob. furman, furmani
- fuersnot zob. pożar
- fuerweg zob. opał; palenisko
- fuerwegken zob. furmanic; jeździć wozem
- fueten zob. stopa
- fuetter zob. pasza
- fug zob. adekwatność; słuszność
- fugen zob. wycierzyć; pozwolić pójść; wysłać {w drogę}; załatwić; dać komuś {w udziale}; udać się; zdążyć się; składać się
- fulbruder zob. brat, bracia
- fullebir zob. piwo pełne
- funde zob. podstęp; sztuczki; knowania; moda
- furbasz zob. dalej; nadal; później
- furde zob. bród
- furder zob. dalszy
- furdernis zob. poparcie; list polecający
- furdirung zob. popieranie; wsparcie
- furen zob. prowadzić; wóz, wozy
- furen {ausz} zob. uprowadzać się wzajemnie
- furfang zob. szkoda; niekorzyść
- furfenglicheit zob. szkoda; niekorzyść
- furgekart zob. dokładać starań
- furgenomen zob. wzięte za pretekst {do sporu}, zaczepkę
- furglich zob. strasznie
- furhaken zob. bosak
- furkeren zob. podjąć się; zajmować się czymś
- furkomen zob. przeszkodzić; zapobiec; stawić się
- furlewte, furlewthe zob. furman, furmani
- furloen, furlon zob. wynagrodzenie za przewóz
- furlude zob. furman, furmani
- furmannynne zob. wdowa po furmanie
- furmansson zob. syn furmana
- furmanynne zob. wdowa po furmanie

- furnemen zob. zamiar; plan; poczynanie {samowolne}
- furschrift zob. zawiadomienie pisemne; list polecający
- furssphaen zob. przyprzązka
- furst zob. książę
- furstat zob. tkanina jedwabna
- fursth zob. książę
- furtum zob. kradzież
- furwagen zob. wóz
- fus zob. podstawa {np. krzyża}; stopa
- fuse, fuss zob. stopa
- fussknechte, fuzknechte zob. piechur, piechurzy
- fute zob. stopa
- futer zob. pasza
- futirtuch zob. podszewka futra
- futrung zob. karmienie
- futter zob. furaz; futerał; oszewka
- futtere lederne zob. oszewka skórzana
- fuyrwerk zob. opał; palenisko
- fy zob. bydło
- fyckerygge zob. wikaria
- fye, fyhe zob. bydło
- fynden zob. zjawić się; stawić się
- fyndt, fynt zob. wróg; wrogowie
- fyngerlyn zob. pierścionek, pierścionki
- fynggere zob. palec, palce
- fyntlich zob. wrogi; nieprzyjazny
- fysche zob. ryba, ryby
- fyscher zob. rybak
- fysmeyster zob. rybicki
- fyschkessel zob. kocioł do gotowania ryb
- fysse zob. ryba, ryby
- fysscherey, fysschewrey zob. rybołówstwo; połów; ryby; miejsce przerebu ryb
- G
- gabe zob. dar
- gabel zob. widelec; widły
- gadder zob. krata
- Gade zob. Bóg
- galgen zob. szubienica
- galreyth, galryt zob. galareta
- galt zob. wiele kosztowało
- gancze gemeine landes beschirung zob. pospolite ruszenie
- gang, gange zob. przejście
- gansz zob. gęś
- gantcz unortlich zob. nieprzyzwoity
- gar zob. zupełnie; całkowicie
- garbe zob. snopek
- garde, garden zob. ogród
- gardener zob. ogrodnik
- gardon, gardyan zob. gwardian {franciszkanów}
- garekost zob. koszt całkowity
- garn zob. przędza; sieć
- garne zob. sieć
- garneschiff zob. statek do połowów sieciami
- garngeselle zob. czeladnik rybacki poławiający dużymi sieciami
- garnknecht zob. pacholek rybacki poławiający dużymi sieciami
- garnmeister, garnmeyster zob. mistrz rybacki poławiający dużymi sieciami
- garnschipp zob. statek do połowów sieciami

- garte, garten zob. ogród
 gartenknechte zob. pacholek ogrod-
 niczy
 garthe, garthen, gartin zob. ogród
 gartmeister zob. ogrodnik
 gaspen zob. kłamra
 gasse zob. ulica
 gast, gaste zob. gość; uczta
 gasterie zob. uczta
 gastidwa zob. gościtwa
 gatisrechte, gastrecht zob. prawo
 gości
 gasze zob. ulica
 gatte zob. mąż
 gath zob. brama
 gaza zob. kram
 geanth zob. pozbyć się czegoś; zała-
 twić coś
 gebaiwer zob. chłop
 gebaude zob. budynek, budynki
 gebauer, gebauwer, gebawer zob.
 chłop
 gebawde zob. budynek, budynki
 gebawet zob. budowa, budowlane
 roboty
 gebawr, gebawrszman zob. chłop
 gebedeger, gebediger zob. dostoj-
 nik, dostojnicy
 gebel zob. szczyt domu
 geben zob. list napisać, skierować;
 udać się; zgodzić się {na}; dawać
 geben zob. stać się; spotykać
 gebete zob. modlitwa
 gebeude, gebewde zob. budynek,
 budynki
 gebeyne zob. członki ciała; szczątki
 ludzkie
 gebiet zob. obszar; terytorium;
 komturstwo; okręg
 gebietiger zob. dostojnik, dostojni-
 cy
 gebil zob. szczyt domu
 gebirge zob. wzgórze
 gebirth zob. powodować
 gebit zob. obszar; terytorium; kom-
 turstwo; okręg
 gebiteger, gebitige, gebitigere, ge-
 bittigere zob. dostojnik, dostoj-
 nicy
 gebitt zob. obszar; terytorium;
 komturstwo; okręg
 gebleben zob. stanąć na czymś; po-
 zostać przy czymś; uzgodnić; zo-
 stać
 gebod zob. nakaz; wezwanie; moc;
 panowanie
 geboer zob. należycie; odpowied-
 nio; należność
 geboernisse zob. koszty
 gebore zob. należycie; odpowied-
 nio; należność
 geboren zob. należeć się; przysługi-
 wać; wypadać
 geborlichkeit zob. należytość; sto-
 sowność
 geborner bruder zob. brat rodzony
 gebot, gebote, geboth zob. nakaz;
 wezwanie; moc; panowanie
 gebowre zob. chłopci
 gebrach zob. brak; kłopot; utrapie-
 nie; wina; błąd
 gebranter wein zob. winiak
 gebrauchunge zob. pożytki
 gebrechen, gebreken zob. nę-
 dza; przestępstwa, przestępstwo;

- uszkodzenie, uszkodzenia; wykroczenie; wykroczenia; utrapienie; uciążliwość; brakować; zawinić; wykroczyć {przeciw komuś}
- gebrewbyr zob. war piwa
- gebroch zob. brak; kłopot; utrapienie; wina; błąd
- gebrochen zob. nędza; przestępstwa, przestępstwo; uszkodzenie, uszkodzenia; wykroczenie; wykroczenia; utrapienie; uciążliwość; brakować; zawinić; wykroczyć {przeciw komuś}
- gebrocht zob. tradycyjny; przyjęty
- gebrudere zob. brat, bracia
- gebude zob. budynek, budynki
- gebuer zob. chłop
- gebueres recht zob. prawo chłopskie
- gebunt zob. przywiązany
- gebur zob. chłop
- gebuttiger zob. dostojnik, dostojnicy
- gebuwde, gebuwede zob. budynek, budynki
- gebuwer zob. chłop
- geczeiten, geczeithen zob. czasy; godzinki
- geczelte zob. namiot, namioty
- geczeug zob. świadectwo; świadek
- geczeugbrif zob. list poświadczający; dowód na piśmie
- geczeuge, geczeugk zob. świadek
- geczeugniss zob. świadectwo; dowód
- geczeugt {an} zob. wzywać na świadka {dla}; powołać się na kogo
- geczew zob. sieć
- geczewge zob. świadek
- geczewgniss zob. świadectwo; dowód
- geczewgniszbrieff zob. list poświadczający; dowód na piśmie
- geczeychent zob. pisać; zapisać
- geczeyszet zob. płacić akcyzę
- geczog zob. apelacja; podróż; poselstwo; udać się; wyjazd
- geczouigk zob. świadek
- geczow, geczowe, geczowge zob. narzędzia; wyposażenie
- geczoy zob. sieć, sieci; narzędzia; wyposażenie
- geczoye zob. narzędzia; wyposażenie
- geczucnisse zob. świadectwo; dowód
- geczug zob. świadek
- geczugnis, geczugnisse zob. świadectwo; dowód
- geczungis zob. język
- geczweygen zob. przychylić się; wysłuchać
- gedechnisse, gedechnisch, gedechtnis, gedechtnisse, gedechtnisz zob. pamięć; w życzliwej pamięci; świętej pamięci; nieodżałowany
- gedechtszam seyn zob. pamiętać
- gedege, gedeien zob. dobro; pomysłność
- gedencken {czu} zob. wystąpić sądownie {przeciw}; wspominać
- gedey, gedick, gediegk, gedigk zob. dobro; pomysłność
- gedobilt zob. podwoić
- gedolt zob. cierpliwość
- gedrangk zob. bieda; utrapienie

- gedrengke zob. trunki
gedrengnisze zob. bieda; utrapienie
gedruncken zob. trunki
geel zob. żółty
geeler {Hengst} zob. szybki, np. ogier
geen zob. obowiązywać; znaczyć; iść
geerbeith zob. obrabiać; poddawać obróbce
geerben zob. spadkobierca, spadkobiercy
geerste zob. jęczmień
geesten zob. zaciężny; żołnierz
geeter zob. krata
gefachen zob. często
gefallen zob. przypadać; przypaść
gefallen czu zob. wypaść; doprowadzić {do}
gefangener zob. jeniec; więzień
gefaszet zob. zawiesić; odroczyć; załagodzić
gefatter zob. ojciec chrzestny
gefesse, gefeese zob. naczynia
gefel zob. szczyt domu
gefelle zob. wypadek; sprawa
gefellen zob. opłata, opłaty; niepowodzenie; wypadek
gefellen mantil zob. płaszcz futrzany
gefellig zob. dłużny
gefelt zob. pole
gefenckniss zob. więzienie; niewola
gefencliche drewung zob. zagrożenie uwięzieniem; przymus fizyczny
gefenglicher zob. jeniec; więzień
gefengnis, gefengnisse, gefengnisz zob. więzienie; niewola
gefes, gefese, gefesse, gefessze, gefesse zob. naczynie, naczynia
gefordert zob. żądać; wspierać; popierać; spieszyć się
gefredith zob. doprowadzić do pokaju; pogodzić
gefreymarckt zob. zamiana
gefuge zob. prawo; słusność
gefugelichst zob. odpowiednio; pozytecznie
gefuttert zob. podbity futrem, np. suknia podbita futrem
gegan zob. iść
gegeben zob. wskazać; dawać, dać
gegenwarde zob. obecność
gegenwertiglichen zob. obecnie
gegolden zob. zapłacić; dać odszkodowanie; zadośćuczynić
gegregen zob. otrzymać
gegulden zob. zapłacić; dać odszkodowanie; zadośćuczynić
gegundt zob. przyznać komuś coś
gehaben zob. mieć; stawić; osiągnąć
gehaffiten zob. przechowywać; ukrywać
gehalben zob. połowić; dzielić; w połowie; do połowy
gehalwyrnt zob. zniszczony, np. zniszczona suknia
gehat zob. zachować się
gehectes ding zob. sąd gajony
geheg zob. miejsce gajone; azył; rejon zastrzeżony
gehegdes ding, gehegdinge, gehegctes ding, gehegetes ding, gehegetes dingk, gehegetes dink, gehegete bang, gehegites ding,

- gehegittes ding, gehegte bank, gehegtes ding zob. sąd gajony
- geheigetes burgerding zob. sąd obywatelski zwyczajny
- geheis, geheisse zob. polecenie; rozkaz
- geheites ding zob. sąd gajony
- gehelliget zob. zmęczyć; wyczerpać
- gehenge zob. zawiasy
- gehericht zob. sąd
- gehete, geheyse, geheysse zob. polecenie; rozkaz
- geheytes ding zob. sąd gajony
- gehilffen zob. dopomóc w uzyskaniu sprawiedliwości
- gehofte zob. zagroda
- geholcze zob. drewno
- gehoren zob. oczekiwać
- geiseler zob. handlarz bydłem
- geisselmarkt zob. targ z bydłem
- geistlich zob. duchowny {osoba duchowna}; duchowny {np. sąd}
- geistlicher man zob. duchowny {osoba duchowna}
- geistlicher bruder, geistlicher brudir zob. mnich; syn rodzica chrzestnego
- geistlicher son zob. chrześniak
- geistliches recht zob. prawo kanoniczne
- geknoppte fawst zob. pięść zaciśnięta
- gekoren, gekornen zob. wybrać; wybierać
- gekow zob. kupno
- gekregghen zob. otrzymać; osiągnąć
- gekrunpen zob. skurczony
- gel zob. żółty
- geladen zob. zawezwać
- gelavet zob. zobowiązać się; obiecać
- geld zob. pieniądz, pieniądze
- geldetag zob. dzień zapłaty
- geldin zob. płacić odszkodowanie
- geldschuld zob. dług, długi
- geleben zob. dożyć; przeżyć
- geleden zob. cierpieć; znosić; minąć; dopiero co miniony; ostatni; ubiegły
- geleen zob. pożyczyć
- gelege zob. położenie; bieg {rzeki}; obżarstwo i opilstwo
- gelegen zob. pożyczyć
- gelegenes geld zob. pieniądz, pieniądze pożyczone
- gelegenheit zob. sytuacja; stan rzeczy
- geleghe zob. położenie; bieg {rzeki}; obżarstwo i opilstwo
- geleglich zob. dogodny
- geleichte wol zob. mimo to
- geleit zob. glejt; ochrona; gwarancja przejazdu; opłata za glejt; część składowa; człon
- geleitebrieff zob. glejt; list żelazny
- geleithiget zob. zapewnić bezpieczeństwo
- gelenget zob. przesunąć
- geleten zob. zapewnić bezpieczeństwo
- gelevet, gelibet zob. zechcieć; podobać się
- gelidtmaz zob. część składowa; człon; kończyzna
- gelimpe zob. część
- gelimpfflichst zob. jak najlepiej, najodpowiedniej

- gelimph zob. cześć; dobre imię
 gelimplich zob. odpowiednio; naleźnie; łatwo
 gelinde, gelint zob. ogrodzenie; płot
 gelit zob. część składowa; człon
 gelithmosz zob. część składowa; człon; kończyła
 gelobde zob. przyrzeczenie
 gelobe zob. rękojmia; zapewnienie
 gelobenis, gelobethe, gelobnis zob. przyrzeczenie
 geloede zob. odważnik
 geloge zob. położenie; sytuacja; obżarstwo i opilstwo
 gelote zob. pocisk; strzał
 gelouffte zob. poplecznik
 geloufften zob. przebieg sprawy; wydarzenie
 gelt, gelth zob. pieniąż, pieniądze
 geltscholt, geltschulde zob. dług pieniężny
 gelt spelen, geltspildunge zob. nakład; koszt pieniężny
 geluchselikeiten zob. szczęście; powodzenie
 gelympff zob. cześć; dobre imię
 gelynt zob. ogrodzenie; płot
 gelyt zob. człon; część składowa
 gem zob. do; ku; wobec
 gemach zob. izba; pokój mieszkalny
 gemahel zob. żona
 gemake zob. izba; pokój mieszkalny
 gemarke zob. gmerk
 gemechtiger zob. pełnomocnik
 gemehne, gemein, gemeine zob. gmina; pospólstwo; wspólnota; żołnierz prosty; ogół; ogólnyge-
 meine landes beschirung zob. obrona wspólna
 gemeine landreise zob. pospolite ruszenie
 gemeines recht zob. prawo powszechnie
 gemeinereger zob. tragarz
 gemele zob. malowidła
 gemelt zob. wymieniony; wspomniany
 gemene zob. gmina; pospólstwo; wspólnota; żołnierz prosty; ogół; ogólny
 gemenlich zob. zupełnie; ogólnie; wszędzie
 gemercke zob. gmerk
 gemerckt zob. zważywszy, że
 gemeyne zob. gmina; pospólstwo; wspólnota; żołnierz prosty; ogół; ogólny
 gemeynes recht zob. prawo powszechnie
 gemeyner rothe zob. rada ogólna
 gemeyner toth, gemeyner tot zob. zaraza
 gemeyner zob. współnik
 gemeynheit zob. wspólnota
 gemeynlich zob. zupełnie; ogólnie; wszędzie
 gemeynschaft zob. spółka
 gemeynt zob. mieć zamiar
 gemeynte zob. wspólnota
 gemort zob. mordować
 gemute zob. umysł
 gemuth zob. usposobienie
 gemyt zob. wynająć
 gen zob. do; ku
 genedichlien zob. łaskawie

- gener zob. zięć
 generen zob. wyżywić się
 genies zob. pożytek; użytkowanie
 genissen zob. nie ponosić za coś kary
 genissen adir entgelden, genissen und entgelden zob. nie ponieść lub ponieść karę; wygrać lub przegrać sprawę
 gennen zob. przyznać komuś coś
 genomen zob. wziąć na siebie; zobowiązać się
 gense, gensz zob. gęś, gęsi
 genuge haben zob. mieć ochotę
 genugen zob. zadowolić się
 genugt haben zob. mieć upodobanie
 genumt zob. wymieniony; znany; znaczny
 genwertig zob. obecny; aktualny
 genwertikeit zob. obecność
 genyssen zob. nie ponosić za coś kary
 genyssen adir entgelden, genyssen und entgelden zob. nie ponieść lub ponieść karę; wygrać lub przegrać sprawę
 genze zob. gęś, gęsi
 genunget zob. zadowolić się
 genus, genyse zob. pożytek; użytkowanie
 geordent mhan zob. wysłannik; poseł
 georlobt zob. odprawić {z czymś}
 gepauwer, gepawer zob. chłop
 gepewde zob. budynek, budynki
 gepfangen zob. schwytany; uwięziony; trzymany w niewoli
 gepfloget zob. nawiedzić; dotknąć {nieszczęściem}
 gepietiger, gepiettiger zob. dostojnik, dostojnicy
 geprivilegiert zob. nadać przywileje
 gepuchet zob. rabować
 gerbehof zob. garbarnia
 gerber zob. garbarz
 gerbhaus, gerbhausz, gerbhus zob. garbarnia
 gerbirknechte zob. pacholek garbarza
 gerdener zob. ogrodnik; zagrodnik
 gerecessirt zob. protokółować
 gerechtickeit, gerechtigkeit zob. jurysdykcja; przywilej; udokumentowane prawo; uprawnienie; roszczenie; należne traktowanie; sprawiedliwość
 gerechtik zob. prawo
 gerechtikeit zob. jurysdykcja; przywilej; udokumentowane prawo; uprawnienie; roszczenie; należne traktowanie; sprawiedliwość
 gereede zob. naczynie, naczynia; narzędzie; narzędzia; sprzęt, sprzęty
 geregeret zob. rządzić
 gereites geld zob. gotówka
 gereit zob. gotowy; od ręki
 gereitestes gut zob. gotowizna
 gereithes gelt zob. gotówka
 gereithe zob. już
 gereitschafft, gereitschaft zob. wyposażenie
 gereppet zob. poruszyć
 geret, gerete zob. naczynie, naczynia; narzędzie; narzędzia; sprzęt, sprzęty

- gerethe zob. naczynie, naczynia; narzędzie; narzędzia; sprzęt, sprzęty; gotów; wyposażenie; zapas; uprząż
- gereysset {widder} zob. denerwować; oburzać się {na}
- gereyte zob. szeroki, np. szerokie pieniądze
- gereytschafften, gereytschaft zob. wyposażenie
- gericht zob. sąd
- gericht geistliches und weltliches zob. sąd kościelny i świecki
- gerichte zob. linia prosta; potrawa; sąd; prosto; bezpośrednio
- gerichtede zob. skazaniec
- gerichtsbuch zob. księga sądowa
- gerichtstag, gerichtstagk zob. dzień sądu
- gerinchlich zob. bez trudności; chętnie i szybko
- geringes geld zob. pieniądz, pieniądze złe
- geringeren zob. zmniejszyć
- geringert zob. obniżyć wartość {monety}; zmniejszyć zawartość kruszcu {w monecie}
- geringhe zob. brak
- gerostiret zob. zatrzymać; aresztować; konfiskować
- gerotfroget zob. prosić o radę
- gerste, gersten, gersthte zob. jęczmień
- gerstintroger zob. tragarz jęczmienia
- gertchen zob. ogródek
- gertener zob. ogrodnik; zagrodnik
- gerthenerynne zob. wdowa po zagrodniku
- gertichen zob. ogródek
- gerucht, geruchte zob. pogłoska
- gerueste zob. rusztowanie
- geruget zob. pozostawić w spokoju
- gerugesam zob. spokojnie
- geruglich zob. spokojny; niezakłócony
- geruglichen zob. spokojnie
- geruglickeit zob. spokój
- geruren zob. poruszać
- gerurt zob. wspomnieć; poruszyć
- geruste zob. rusztowanie
- gerwedore zob. wrota do garbarni
- gerwehoffe, gerwehove zob. garbarnia
- gerwer zob. garbarz
- gerwerhof zob. garbarnia
- gerwerknecht zob. pachołek garbarza
- gerynne zob. rynna
- gesaczt zob. zastaw, zastawienie; zastawiony
- gesamte hand zob. ręka wspólna
- gesatz zob. uwięzić
- gesatzt zob. podnoszenie i obniżanie {w wartości}; zastawiony
- gescheel zob. nieporozumienie; spór, spory; zatarg; kłótnia
- gescheft, geschefte, gescheffte zob. interes, interesy
- gescheiden zob. oddzielany; wytopiony
- gescheidikeit zob. rozsądek; roztropność
- geschel zob. nieporozumienie; spór, spory; zatarg; kłótnia

- geschen zob. dziać się; zdarzyć się
 geschepet zob. przewozić okrętem;
 wyładować okręt
 gescherre zob. szory; zaprzęg
 geschewde zob. nauka
 gescheyden zob. oddzielany; wytopiony
 geschichten zob. interes, interesy
 geschickenis, geschicknis zob. poselstwo; sprawa
 geschicklichkeyt zob. porządek
 geschickt zob. wysłać; posłać; udać się; zwrócić się; nic do czynienia {z}; gotować się {do}; nastawić {na}; przygotowany do walki; gotowy do walki; ułożony
 geschickte zob. wysłannik; poseł
 geschickte personen zob. upoważnione osoby {przez innych}; poseł, posłowie
 geschirre zob. szory
 geschirrholtz zob. drewno do budowy wozu lub pługa
 geschitt zob. wysłać; posłać; udać się; zwrócić się; nic do czynienia {z}; gotować się {do}; nastawić {na}; przygotowany do walki; gotowy do walki; ułożony
 geschlagen zob. uzgodnić; zawrzeć
 geschlechte zob. następca, następcy
 geschmeide zob. klejnot, klejnoty
 geschmidt zob. kuty, np. kuta miedź
 geschoes, geschoesgelt, geschos, geschoss, geschosz, geschosgeld, geschossgeld zob. szos
 geschrey zob. krzyk
 geschude, geschut zob. nauka
 geschwister zob. rodzeństwo
 geschworene zob. przysięgli
 gesediget zob. zaspokoić
 geselle, gesellen zob. czeladnik, czeladnicy; towarzysz, towarzysze
 gesellon zob. wynagrodzenie czeladnicze
 gesellschafft, gesellschaft, gesellschaftt, gesellschaft, geselschap, geselscop zob. rota; spółka; towarzysze; kompani
 gesende zob. posłaniec; wysłannik
 gesenge zob. śpiewy
 gesesse zob. siedziba; miejsce; stanowisko
 gesessen zob. osiadły, np. mieszcza- nin; zamieszkujący; odbyć rozprawę sądową; odbyć sesję
 gesesze zob. miejsce; stanowisko
 gesetze zob. prawa, ustawy
 geseynunge zob. pożegnanie
 gesibt zob. spokrewnić się
 gesinde zob. czeladź; służba
 gesindelone zob. wynagrodzenie służby
 geslaten zob. postanowić
 geslecht zob. następca
 geslechtet zob. rozsądzić
 geslissen zob. traktować należycie, z szacunkiem; zakończyć
 gesmeide, gesmeyde, gesmide, gesmyde zob. klejnot, klejnoty
 gesosszt zob. osiedlić się
 gespan zob. zaprzęg
 gespannen zob. napięty
 gespere zob. więźba dachowa
 gesperre zob. krokiew; więźba dachowa

- gespeyset zob. zaopatrzyć w żywność, prowiant
- gesplittert zob. oddzielić; rozbić; skłócić
- gespreche zob. rokowania; rozmowa
- gesprynge zob. uskok
- gesschoes zob. szos
- gessellenkamer zob. izba czeladna
- gestalt zob. stan rzeczy; postać; forma
- gestanden zob. znaleźć się; stawić się
- geste zob. gość; zaciężny; żołnierz
- gestebent {uff} zob. obstawać przy czymś
- gesteet zob. odpowiadać {przed sądem}
- gestehen zob. stawić się
- gestelle zob. podstawa wozu
- gestellen zob. stawić się lub kogoś {przed sądem}; przedłożyć
- gesterien zob. ucztą
- gesternige zob. wczorajszy
- gestewpet zob. biczować
- gesteyn edeles, gesteyne edeles zob. kamienie szlachetne
- gesthen zob. ścieżka
- gesticht zob. biskupstwo
- gestiecht, gestifft zob. kościół katedralny; kolegiata; fundacja
- gestolen zob. ukraść
- gestoppet, gestopt zob. wstrzymać; przeszkodzić
- gestroftes orteil zob. apelacja od wyroku sądowego
- gestyfft zob. biskupstwo
- gesummet zob. sumować
- gesuntheit, gesuntheyt zob. zdrowie
- gesvistere zob. rodzeństwo
- geswechet zob. ograniczyć; naruszać; uszczuplać {prawą}
- geswister anteyl zob. część rodzeństwa
- geswistern zob. rodzeństwo
- geswistereyteyl zob. zachówek dla rodzeństwa
- gesworen zob. przysięgli
- gesworne, geswornen, geswornen mannen zob. przysięgli
- geswornen werken zob. starsi cechowi
- geswyster zob. rodzeństwo
- geszele zob. czeladnik
- geszessen zob. odbyć rozprawę sądową; odbyć sesję; osiadły, np. mieszczanin; zamieszkujący
- geteilet zob. nakazać
- gethruwen zob. zaufanie
- getoveth zob. zatrzymać; uwięzić
- getractirt zob. pertraktować; rokować
- getrauwe hand zob. ręka wierna; ręka pewna; powiernictwo
- getraw zob. wierny; oddany
- getrawe hand zob. ręka wierna; ręka pewna; powiernictwo
- getrauge zob. wierny; oddany
- getrauwen zob. wierny sługa; przyjaciel; zaufanie
- getrede, getreide zob. zboże
- getrencke, getrenke zob. trunki
- getreuge zob. wierny; oddany
- getrewe hand zob. ręka wierna; ręka pewna; powiernictwo

- getrewen zob. ufać; wierzyć; mieć zaufanie
- getreyde zob. zboże
- getrouwe zob. sługa wierny; przyjaciel; zaufanie
- getrouwen zob. wierny; oddany
- getrowheit zob. przysięga wierności
- getruncke, getrunke zob. trunki
- getruwe zob. wierny; oddany
- getruwe hant zob. ręka wierna; ręka pewna; powiernictwo
- getruwen zob. ufać; mieć zaufanie; wierzyć
- getruwe hand, getruwe hant zob. ręka wierna; ręka pewna; powiernictwo
- getwang zob. przymus; zagrożenie; jurysdykcja
- getwungen zob. zmuszać; pokonać; zniewalać
- gevachen zob. często
- gevallen zob. przypadać; przypaść
- gevallen czu zob. wypaść; doprowadzić {do}
- gevangene zob. jeniec, jeńcy; więzień, więźniowie
- gevater zob. ojciec chrzestny
- gevel zob. szczyt domu
- gevelen zob. sklepienie
- gevellet zob. potrać
- gevenckenis zob. więzienie
- gevese zob. naczynia
- gevest zob. umocnienia
- gevete zob. naczynia
- gevunden zob. postanowić; ustanowić
- gewald, gewalt zob. gwałt; władza
- gewand, gewande zob. sukno
- gewandcamer, gewandhawsz, gewandkamer zob. sukiennice
- gewandt zob. sukno; toczący się
- gewandtsnyder zob. sukiennik
- gewanlich zob. zgodnie ze zwyczajem
- gewant zob. sukno; toczący się
- gewanth zob. sukno
- gewanthuze zob. sukiennice
- gewantschere zob. nożyce do sukna
- gewantscherer zob. postrzygacz sukna
- gewantsnider, gewantsnyder zob. sukiennik
- gewaren zob. spostrzec
- gewarschuwet zob. ostrzegać
- gewarthen zob. pełnić urząd; podjąć się czegoś
- gewehre zob. dowód własności; prawo własności; gwarancja przy zakupie towaru; rękojmia
- geweiszet {in} zob. wprowadzić w posiadanie; nadać własność
- gewelbe zob. sklepienie
- gewelde zob. gwałt; przemoc
- geweldiglichen zob. przemocą
- gewelwe zob. sklepienie
- gewerbe zob. interes; sprawa
- gewerck zob. cech
- gewere zob. dowód własności; prawo własności; gwarancja przy zakupie towaru; rękojmia; broń
- gewert zob. udzielić gwarancji
- geweten zob. wiedzieć
- geweygknuss zob. więzienie; niewola
- geweynden zob. osądzić; powziąć decyzję; uznać {jako}

- gewichte zob. odważnik, odważniki
 gewiss, gewissen zob. sumienie
 gewisset zob. odrzucić
 gewissungh zob. gwarancja; zapewnienie
 gewonden zob. znaleźć; znajdować
 gewonheit, gewonhet, gewonheyt, gewonhuth zob. zwyczaj
 gewonliche muncze, gewonliche muntcze zob. pieniądz, pieniądze, moneta zwykła
 gewopent zob. zbrojny, np. służba zbrojna
 geworcht zob. spowodować; stworzyć
 gewundte, gewunnte, gewunt, gewunte, gewunth zob. ranny, ranni {osoba, osoby}
 gewyn zob. zysk
 gewynen zob. zwyciężyć
 gewyngert zob. zmniejszyć
 geyselen zob. bat
 geyseler, geyzeler zob. zakładnik, egzekutor długów, handlarz bydłem, rzeźnik specjalizujący się w uboju mniejszego bydła
 gezcew, gezcoey zob. narzędzia; wyposażenie
 gezcewgnis, gezeunyss, gezcugnis zob. świadectwo; dowód
 gezcweeth zob. poróżnić się; sprzeczać się
 ghebede zob. obszar; terytorium; komturstwo; okręg
 gheen zob. obowiązywać; znaczyć
 gheheghetes dinge zob. sąd gajony
 ghene zob. każdy
 gherichte zob. sąd
 ghesmide zob. klejnot, klejnoty
 ghesmide silbern zob. klejnoty srebrne
 ghewinde zob. zwój
 gibel zob. szczyt domu
 giff, giffte, gift, gifth zob. dar; darowizna
 gisel zob. zakładnik
 giseler zob. konwisarz
 gisser zob. odlewnik
 gisset zob. domyślać się; przypuszczać
 giten {od niem. giessen} zob. lać; odlewać
 glacke zob. dzwon, dzwony
 glackener zob. dzwonnik
 glackeney, glackthorm zob. dzwonnica
 glacktorme zob. dzwonnica
 glader eron zob. miecz spiżowy
 glas, glase zob. szkło
 glase silberynne zob. szklanka osadzona w srebrze
 glasedecken zob. pokrywka szklana do naczynia
 glaser zob. szklarz
 glasesteyn zob. szkło
 glasewerk zob. huta szkła
 glasvenster zob. szyba okienna
 glasze zob. szkło
 glazedeckil zob. pokrywka szklana do naczynia
 glazeden steyn zob. cegła glazurowana
 glazer zob. szklarz
 gleckener zob. dzwonnik
 gledemosze zob. część składowa; człon; kończyzna

- glefene zob. uzbrojenie; głównia
miecza
- gleiche zob. ugoda
- gleser zob. szklarz
- gleveme, glevenie zob. uzbrojenie;
głownia miecza
- gleyche maesze, gleyche moes, gley-
che moesze, gleyche mose, gley-
che mosze zob. w ten sam sposób
- glezer zob. szklarz
- glick zob. zaraz
- glidtmasz zob. część składowa;
człon; kończyzna
- glind zob. ogrodzenie; płot
- glint zob. ogrodzenie; płot
- glockener zob. dzwonnik
- glockenerynne zob. wdowa po
dzwonniku
- glockinmeister zob. ludwisarz
- glokener zob. dzwonnik
- glosere zob. pisarz
- gloster zob. klasztor
- glosziren zob. wyjaśnić; wytłuma-
czyć
- gloubiger zob. wierzyciel
- gloubunghen zob. obietnica; zobo-
wiązanie
- glowege zob. wierni, wierzący
- glugseliclichen zob. szczęśliwie
- glumplichste zob. najodpowied-
niejszy; najszlachetniejszy
- glynde zob. ogrodzenie; płot
- gnade zob. łaska, łaski; względy
- gnedichliken zob. życzliwie; łaska-
wie
- gnossen zob. bez szkody lub straty;
nienaruszony
- goawyn zob. piec
- gobe, goben zob. nadanie
- gobylyt zob. kielich; puchar
- godespenige zob. jałmużna
- goertel zob. pas
- goerteler zob. paśnik
- gogat zob. bursztyn, bursztyny
- gold, golde zob. złoto
- golden, goldin zob. pieniądz, pie-
niądze, gulden, guldeny
- goldsloer, goldsmed, goldsmede,
goldsmedt, goldsmedt, goldsmid,
goldsmyd, goldsmyt zob. złotnik
- golner zob. uzbrojenie, kołnierz
- golt zob. złoto
- goltslawir, goltsleger, goltsloer, golt-
smed, goltsmedt, goltsmeid, golt-
smedt, goltsmid, goltsmit zob.
złotnik
- gonner zob. dobrodziej
- gont (schyndel)
- gord, gorde, gordel, gordelen zob.
pas, pasek
- gordeler zob. paśnik
- gordt zob. zawartość złota w stopie;
waga złota
- gort, gorte, gorteil, gortel, gortel-
chin zob. pas, pasek
- gorteler zob. paśnik
- gorthe, gortil zob. pas, pasek
- gortler zob. paśnik
- gortmeister zob. ogrodnik
- gortrynge zob. kółko do paska
- gortteler zob. paśnik
- gospen zob. kłamra
- gosse zob. rynsztok; ulica
- gostidwa zob. gościtwa

- gotgeweyte jungfrauwen, gotge-
wynte jungfraw zob. zakonnica,
zakonnice
- Gotis dinst zob. nabożeństwo
- Gotis pfenigk zob. zadatek {przy za-
warciu kontraktu kupna względ-
nie najmu}
- gotlich zob. dobry
- Gotsdinst zob. nabożeństwo
- Gott zob. Bóg
- gottelhof, gottelhoffe, gottilhoff
zob. rzeźnia
- grabe zob. fosa; grób; rów
- graben, grabin zob. fosa; rów
- gradt zob. zawartość złota w stopie;
waga złota
- grafeken zob. rów
- grafen zob. fosa; rów
- graftt zob. pogrzeb
- grandt zob. utrapienie; gwałt
- granicen zob. granica, granice
- granicz stete zob. miasto graniczne,
miasta graniczne
- granitczen, grantczen zob. granica,
granice
- grant zob. ziemia; dotacja
- grape, grapen zob. garnek żelazny
{rządziej gliniany}
- grapengiter zob. odlewnik
- gras zob. trawa
- grashawer zob. kosiarz trawy
- grasz zob. trawa
- grath zob. zawartość złota w stopie;
waga złota; z równą zawartością
stopu
- grauwe monneken zob. franciszka-
nin, franciszkanie
- grave, graven zob. fosa; rów
- greben zob. fosa; rów
- greber, grefer zob. kopacz
- gregen, greig zob. otrzymać
- grencze, grenicz, greniczzen, gre-
nicze, greniczen, grenitcz, grenit-
cze zob. granica, granice
- grenitcz slossere zob. zamek gra-
niczny, zamki graniczne
- grenitcz steten, grenitcz stetin zob.
miasto graniczne, miasta granicz-
ne
- grenitczyn, grenitz zob. granica,
granice
- grenycz zob. granica, granice
- grepe zob. uchwyt
- greve zob. hrabia; fosa
- grever zob. robotnicy zatrudnieni
przy kopaniu fosy
- grig zob. otrzymać
- gro zob. szary
- grobsmed, grobsmede zob. kowal
zajmujący się ciężkimi, dużymi
pracami
- grocener zob. wytwórca kaszy
- groe zob. szary
- groe orden zob. klasztor cysterek
- groeffenschafft, groeffenschaft zob.
hrabstwo
- groen bruder, groe monche zob.
franciszkanin, franciszkanie
- groetcze zob. kasza
- groffbrot zob. chleb gruby
- grogewand zob. sukno szare
- grope, gropen zob. garnek żelazny
{rządziej gliniany}
- gropengiser zob. odlewnik
- gropenhenge zob. zawieszka do
garnka

- gropingiser zob. odlewnik
 gropinsteyn zob. ciężarki do obciążania sieci
 groppen zob. garnek żelazny {rządziej gliniiany}
 gropsmit zob. kowal zajmujący się ciężkimi, dużymi pracami
 gros von raedte, gros von raethe, gros von rathe, gros von roethe, gros von rohte, gros von rothe zob. być wskazanym
 grosbecke zob. miednica duża
 groschen zob. pieniądz, pieniądze, grosz, grosze
 groschen preusch zob. pieniądz, pieniądze, grosze pruskie
 groschin zob. pieniądz, pieniądze, grosz, grosze
 groser scheffer zob. wielki szafarz
 grosfurst zob. wielki książę litewski
 grosfurstine zob. wielka księżna litewska
 groskompthur, groskumthor, groskumpthur zob. wielki komtur zakonu krzyżackiego
 groslichen zob. bardzo
 grosmutirgut zob. dobra babki
 grossmutter zob. babka
 grosschaffir, grosscheffer, grosschef-fir zob. wielki szafarz
 grosschen, grosschin zob. pieniądz, pieniądze, grosz, grosze
 grosseldern zob. dziadkowie
 grossen zob. pieniądz, pieniądze, grosz, grosze
 grosser scheffer zob. wielki szafarz
 grossfater zob. dziadek
 grossmuter, grossmutter zob. babka
 grossmutter anteil, grossmutterteil zob. część babki
 grossvater zob. dziadek
 grossvater anteyl zob. część dziadka
 grossvatir zob. dziadek
 grosvatter zob. dziadek
 groszvater zob. dziadek
 grosz macht zob. bardzo wiele
 groszeldern zob. dziadkowie
 groszmuter zob. babka
 grosstachter zob. wnuczka
 grotcze zob. kasza
 grote zob. kasza; pieniądz, pieniądze, flamandzka moneta srebrna
 groteboek zob. księga wielka
 grothe zob. pieniądz, pieniądze, flamandzka moneta srebrna
 grotze zob. kasza
 grouegewand zob. sukno szare
 grouer monch zob. franciszkanin, franciszkanie
 groupen zob. garnek żelazny {rządziej gliniiany}
 growe zob. hrabia
 growppen zob. garnek żelazny {rządziej gliniiany}
 grues zob. gruz
 gruete zob. kasza
 grummet zob. pokos jesienny trawy
 grun werbes zob. kolor zielony
 grund, grunde zob. fundament; grunt, grunty; mielizna
 grundele, grundelin zob. ryba, ryby, kielb
 grunsampt zob. aksamit zielony
 grunt zob. fundament; grunt, grunty; mielizna
 gruntborn zob. studnia

- gruntczins zob. czynsz gruntowy
 gruntecsen zob. motyka, motyki
 gruntgrever zob. kopacz
 grunth zob. grunt, grunty
 grunthczynsz zob. czynsz gruntowy
 gruntlich, gruntlik zob. głęboki;
 gruntowny
 grunttyns, gruntzcyns zob. czynsz
 gruntowy
 grunyngeber zob. imbir zielony
 grus zob. gruz
 grute zob. powitanie; pozdrowienie
 gryg zob. wojna
 gude zob. dobra; dobry
 gudere zob. dobra
 gueter zob. dobra; majątek; majątek
 ziemski; towar, towary
 gulde zob. pieniądz, pieniądze; zło-
 to; zapłata
 gulden zob. pieniądz, pieniądze,
 gulden, guldeny
 gulden zob. złoty, np. puchar (gul-
 den)
 guldin, guldyn zob. pieniądz, pie-
 niądze, gulden, guldeny
 gutel zob. pas, pasek
 gunst zob. po dobroci; łagodnie
 gunstig zob. życzliwy
 gurtel zob. pas, pasek
 gurteler, gurtmecher, gurtteler zob.
 paśnik
 gut zob. dobra; dobry; majątek;
 majątek ziemski; mienie; towar,
 towary
 guter zob. dobra
 guter man zob. człowiek zacny
 {wolnourodzony}; obywatel;
 mieszczanin
 gute mark zob. pieniądz, pieniądze,
 grzywna dobra
 gutgeber zob. dobroczyńca
 guth gemuth zob. dobra wola
 guthiglich zob. dobrze; życzliwie
 guther mhan zob. człowiek za-
 cny {wolnourodzony}; obywatel;
 mieszczanin
 gutlich zob. dobry; życzliwy
 gutlichen zob. dobrze; życzliwie
 gutman zob. człowiek zacny {wol-
 nourodzony}; obywatel; miesz-
 czanin
 gutt, gutte zob. dobra; majątek;
 majątek ziemski; towar, towary; z
 życiem i mieniem
 gutte lewte zob. człowiek zacny
 {wolnourodzony}, ludzie zacni
 {wolnourodzi}; obywatel, oby-
 watele; mieszczanin, mieszczanie
 gutter zob. dobra; majątek; majątek
 ziemski; towar, towary
 guttere uffim lande zob. dobra
 ziemskie
 guttig zob. dobrze; życzliwie
 guttir zob. dobra; majątek; majątek
 ziemski; towar, towary
 gwaldichliken zob. z przemocą
 gwandreme zob. rama sukiennicza
 gwandt zob. sukno; toczący się
 gwant, gwante zob. sukno
 gwelde zob. gwałt
 gweldigen zob. używający przemo-
 cy
 gyfft zob. dar
 gyschryven zob. pisać; zapisać
 gyten {od niem. giessen} zob. lać;
 odlewać

H

ha zob. on

hab, habe zob. dobra; mienie; własność

haben zob. mieć

habeninge, habenunge zob. port

haber zob. owies

habermas zob. miara owsa

habir zob. owies

habirbir zob. piwo z owsa

hachselmesser zob. nóż sieczkarski

hacstyn zob. kamienie narożnikowe

hacyser zob. hak

hadde zob. mieć

haeszen zob. zając, zające

haffer zob. owies

hageboeken zob. grabina

haken zob. haki

hakestene zob. kamienie narożnikowe

haksteyn zob. kamienie narożnikowe

halbbruder zob. brat przyrodni, półbrat zakonny

halbegroschen, halbegrossen zob. pieniądz, pieniądze, półgrosze

halbes laken zob. pół sztuki sukna

halbeschoter zob. pieniądz, pieniądze, półskojec

halbewagen zob. wóz półkryty

halbfisch zob. ryba, ryby, płastuga

halbgrosschen, halbirgrosschen zob. pieniądz, pieniądze, półgrosze

halbinbruder zob. brat przyrodni

halbruder zob. półbrat zakonny

halbschiff zob. statek

halbvisch zob. ryba, ryby, płastuga

halden {in} zob. czatować; robić zasadzkę {na}; zdać się {na kogoś}

haldung, haldunge zob. posiadłość; dzierzawa

haletoue zob. lina holownicza

half zob. pół, połowa

halfeschoeter zob. pieniądz, pieniądze, półskojec

halffter zob. uzda

halfftertogel zob. cugle

halffvysch zob. ryba, ryby, płastuga

halfter zob. uzda

haller zob. pieniądz, pieniądze, halzerze

hallypt bruder, halpbruder zob. brat przyrodni

hals, halse, halsse zob. gardło; szyja; z życiem i mieniem; życie

halsstarck zob. uparty; krnąbrny

halsstucher zob. chustka, chustki na szyję

halsyser zob. obroża

halszeil, halszelen zob. rzemień na szyję; uprząż

halternremen zob. obsada ramy

halve zob. pół, połowa

halvenwagen zob. wóz półkryty

halvescoter zob. pieniądz, pieniądze, półskojec

halvetonnen zob. beczki

halze zob. gardło; szyja; z życiem i mieniem; życie

hamer zob. kuźnia miedzi; młot

hammeide zob. umocnienia

han zob. kogut; mieć

hanbuche zob. drewno bukowe

- hancziken, hanczken zob. rękawiczka, rękawiczki, rękawice
hanczkenmechir zob. rękawicznik
hanczkin zob. rękawiczka, rękawiczki, rękawice
hanczkinmecher zob. rękawicznik
hand zob. ręka
handbecken zob. miednica
handczken zob. rękawiczka, rękawiczki, rękawice
handelt zob. zajmować się
handelung, handelunge zob. handel; rokowanie
handfas, handfass zob. miednica
handfeste zob. przywilej
handhaftige tat zob. uczynek
handoker zob. ręcznik, ręczniki
handschrift zob. rękopis
handt zob. ręka; natychmiast
handtuch, handtucher, handttuch, handtwelen zob. ręcznik, ręczniki
handvesche zob. miednica
handveste zob. przywilej
handveste des Kalmischen Landes zob. przywilej chełmiński
handwerk zob. rzemiosło
handzssken zob. rękawiczka, rękawiczki, rękawice
hanfas zob. miednica
hanffin leyne zob. lina konopna
hantschrift zob. rękopis
hangelkamir zob. antresola
hanne zob. kogut
hanpen tou zob. lina konopna
hant zob. ręka
hantboke zob. księga podręczna
hantcrope zob. poręcz; uchwyt
hantdoeker, hantdoker, hantdueker zob. ręcznik, ręczniki
handtwelen zob. ręcznik, ręczniki
hantfeste zob. przywilej
hantgrepe, hantgriffe, hantgrope zob. poręcz; uchwyt
hanthaben zob. zachować; popierać; chronić
hanthaftige tat zob. uczynek
hanthebberen zob. poplecznik; obrońca
hanthele zob. ręcznik
hanthrechnung zob. pomoc; poparcie
hantirung zob. handlowanie
hantramme zob. kafar ręczny
hantreichen zob. pomóc
hantrecher, hantreker zob. pomocnik
hantschrift zob. rękopis
hantstyn zob. kamień mały
hanttou zob. lina
hanttuech, hanttuch zob. ręcznik, ręczniki
hanttuchger, hanttuecher, hanttuech, hanttwelen, hanttuch, hantugh, hantuger zob. ręcznik, ręczniki
hantveste, hantvesten zob. przywilej
hantwergk, hantwerke zob. rzemiosło
hantwerker zob. rzemieślnik, rzemieślnicy
hantzken zob. rękawiczka, rękawiczki, rękawice
hapen zob. mieć nadzieję; spodziewać się

- harczauwe zob. narzędzie do klepania kosi
 harddecken zob. koc włosiany
 hardeck, harduk zob. sukno włosiane
 haren zob. sierść
 harendecke zob. koc włosiany
 harnasch, harnisch, harnusch zob. uzbrojenie, zbroja
 harpoys zob. mieszanka smoły, dziegiu i żywicy do pochodni
 harras, harres, harrysch zob. sukno z Arras
 hasen zob. spodnie
 haspen zob. zawias
 haste, hastikeit zob. pośpiech
 hat zob. nienawiść; mieć
 haube zob. czepek
 hauf zob. kupa; sterta
 hauffenitcze zob. armata, hufnica
 hauptbrief zob. list główny; list zastawny
 hauptgeld zob. suma główna; kapitał
 hauptgut zob. należność, suma główna
 hauptleute zob. dowódca, dowódcy; przedstawiciel, przedstawiciele; strona główna sprawy, strony główne sprawy
 hauptman, hauptman zob. starosta
 hauptsache zob. suma główna
 hauptstam, hauptstul, hauptstull zob. kapitał
 hauptsumma, hauptsumme zob. suma główna
 haus zob. dom
 hauschen zob. domek
 hausfrawe zob. żona
 hausfrawe bruder zob. szwagier
 hausfrawe mutter zob. teściowa
 hausfrawe swester zob. szwagierka
 hausfrawe vater zob. teść
 hausfrede, hausfriede zob. pokój domowy; mir domowy
 hausgemael zob. żona
 hausgerethe zob. sprzęt domowy, sprzęty domowe
 hausgeschoss zob. podatek od domu
 hausse, hausz zob. dom
 hauszfrawe zob. żona
 hauwen zob. odrąbać
 hauwssknecht zob. pacholek domowy
 hauszkomphure zob. komtur zamkowy, domowy
 hav zob. folwark
 havegelt zob. pieniądź, pieniądze z Dworu Artusa
 havelude zob. służba z folwarku
 haven, haver zob. owies
 havenknechte zob. sługa portowy
 haverkiste zob. skrzynia na owies
 hawbtman zob. starosta; dowódca; przedstawiciel; strona główna sprawy, strony główne sprawy
 hawelon zob. wynagrodzenie za roboty przy sianie
 hawen zob. motyka, motyki; kilof, kilofy
 hawer zob. owies
 hawestat zob. dziedziniec; parcela zabudowana; zagroda
 hawffen zob. kupa

- haws zob. dom; zamek krzyżacki
 hawscappelan zob. kapelan domo-
 wy
 hawsche zob. dom
 hawschen zob. domek
 hawsfrau, hawsfrauwe zob. żona
 hawsgerethe zob. naczynia kuchen-
 ne; sprzęty domowe
 hawskumpthur zob. komtur zam-
 kowy, domowy
 hawsroth zob. naczynia kuchenne
 hawss zob. dom; zamek krzyżacki
 hawssache zob. sprawa domowa,
 wewnętrzna
 hawss armen lewtten zob. dom
 ubogich
 hawssczinsse zob. czynsz z domu
 hawssgenossen zob. domownik, do-
 mownicy
 hawssgerete zob. naczynia kuchen-
 ne; sprzęty domowe
 hawsslewtten zob. domownik, do-
 mownicy
 hawsze zob. dom
 hawszgerett zob. sprzęty domowe
 hebben zob. mieć
 hebin {Steuer} zob. pobierać {poda-
 tek}
 hebtgut zob. pieniądz, pieniądze,
 suma główna
 hecht, hechte zob. ryba, ryby, szczu-
 pak
 hechtengilin zob. wędka do łowie-
 nia szczupaków
 heckelsse zob. szydło, szydła
 hecken zob. żywopłot
 hecksil zob. sieczka
 hecxcel zob. szydło, szydła
 hede zob. las iglasty; pagina; paku-
 ły; step; puszcza
 hedeschilde zob. tarcza
 heechtengelin zob. wędka do łowie-
 nia szczupaków
 heere zob. wojsko
 heeren zob. zniszczenie; rabunek;
 spustoszenie
 hefftchen zob. haftki
 heffte zob. haftki; haftowany, np.
 płaszcz
 hefftgen, hefftiken zob. haftka, ha-
 ftki
 hefochen zob. beczka do drożdży
 hegen zob. bronić; chronić; ukry-
 wać; gaić
 hegewalde, hegewalt zob. las
 strzeżony; gaj
 heghen zob. bronić; chronić; ukry-
 wać
 hegites ding zob. sąd gajony
 heide zob. las iglasty; pastwisko;
 wrzosowisko; bór
 heidenschafft zob. poganie; Turcy;
 Tatarzy
 heidzee, heidzeen zob. jeziora leśne
 Heilgen Cruce zob. krucyfiks
 heiligethum, heiligthum zob. reli-
 kwie
 heimeliche gemach zob. ustęp
 heingst zob. koń, ogier
 heisschen zob. żądać
 hekede, heket zob. ryba, ryby, szc-
 zupak
 hekkelsse zob. szydło, szydła
 helbarten zob. halabarda
 helczer zob. chwyt; rękojeść przy
 mieczu

- helfer, helffer zob. pomocnik
 helferynne zob. pomocnica
 helige stete zob. miejsca św.
 heller, hellern, hellir zob. pieniądz,
 pieniądze, halerze
 helm zob. hełm
 helper, helpren zob. pomocnik
 helsing zob. część uprzęży na głowie
 i szyi konia
 helt zob. bohater
 hemde zob. koszula
 hemelich, hemelik zob. tajemny
 hemelichen, hemeliken zob. tajem-
 nie
 hemer zob. młot
 henczen, hendyschoe zob. rękaw-
 wiczka, rękawiczki, rękawice
 hende zob. ręka, ręce
 henge zob. haki
 hengelkamer zob. antresola
 henger zob. koń, ogier
 henghen zob. przekazać {komuś};
 obarczać {kogoś czymś}
 hengist, hengst zob. koń, ogier
 henne, henner zob. kura, kury
 henphede zob. pakuły konopne
 henthelle zob. ręcznik
 her zob. pan; rajca; on
 herberge, herberghe zob. gospoda
 herbis zob. jesień
 herczog, herczoge zob. książę
 herczogthum zob. księstwo
 herczyk zob. książę
 herd, herde zob. palenisko w kuch-
 ni
 herdehus zob. dom pasterzy
 herdekessil, herdkessil zob. kocioł
 wmurowany na stałe do paleniska
 herdenlon zob. wynagrodzenie pa-
 sterza
 heredes zob. spadkobierca, spadko-
 biercy
 hereditas zob. dziedzictwo
 hereditatis buche zob. księga grun-
 towa
 heren zob. Krzyżak, Krzyżacy; pan,
 panowie; rajca, rajcy
 heren des landis zob. Krzyżak,
 Krzyżacy
 herengebot zob. nakaz władzy
 zwierzchniej
 herfertin zob. wyprawy zbrojne
 hergebrocht zob. tradycyjny; przy-
 jęty
 hergewet {spadek, który obejmo-
 wał odzież męską, konie z uprzę-
 żą, broń i zbroję i mógł być odzie-
 dziczonym tylko przez krewnych
 męskich} (porcio paterna, vater-
 teil, vaterteyl, vatierteil, vatierteyl);
 zob. też część ojca
 hering, heringe zob. ryba, ryby,
 śledź, śledzie
 herinfang zob. sieć do łowienia śle-
 dzi
 heringhus, heringsboden zob. buda,
 budy śledziowe
 herkomend zob. tradycyjny
 herlamsche golden doroff gemun-
 cze steet dux Reinoldus zob. pie-
 niądz, pieniądze, guldeny haar-
 lemskie
 herliche gewalt zob. władza
 herlichen zob. dumnie; wyniośle
 herlichkeit zob. zwierzchnictwo
 hermelen zob. gronostaje

- hern zob. Krzyżacy; pan, panowie; rajca, rajcy
- hern des rates zob. rajca, rajcy
- hernischenmaker zob. płatnerz
- hernthalische zob. sukno z Herenthals
- heroldus zob. posłaniec
- herqueme zob. zgodnie ze zwyczajem
- herr zob. pan
- herre zob. wojsko; pan
- herren zob. Krzyżacy; pan, panowie; rajca, rajcy
- herrenbrot zob. chleb dla panów
- herren des rothes zob. rajca, rajcy
- herrengelboth zob. rozporządzenie zwierzchnie
- herrengelithe zob. glejt, glejty władzy zwierzchniej
- herrengewalt zob. sprawowanie władzy zwierzchniej
- herringkromen zob. kramy śledziowe
- herrschaft zob. władza; zwierzchność; zwierzchnictwo; panowanie; obszar państwa; panowie; pan feudalny
- herschildes not zob. wojna
- herschilt zob. wyprawa wojenna; wojsko
- herschafft, herschop zob. władza; zwierzchność; zwierzchnictwo; panowanie; obszar państwa; panowie; pan feudalny
- herschowinge zob. przegląd wojsk
- hert zob. palenisko w kuchni; twardy; surowy; poważny
- herte zob. surowo; uparcie
- hertich zob. książę
- hertkessel zob. kocioł wmurowany na stałe do paleniska
- hertoge, hertoghe zob. książę
- hertoginne zob. księżna
- hertuch zob. sukno włosiane
- hertzige, hertzog zob. książę
- herverten, hervertin zob. wyprawa zbrojna, wyprawy zbrojne
- herweste zob. jesień
- herwerts zob. tutaj; w tym kierunku
- herweste zob. jesień
- herwistgarn zob. sieć do połowów jesiennych
- herzzeichen zob. chorągiew
- herzog zob. książę
- heu zob. siano
- heubt zcu machen zob. budować ostrogi rzeczne
- heubtkussze zob. podgłówek; poduszka, poduszki
- heubtphoele zob. węzłowie
- heupte zob. głowa
- heuptgeld zob. suma główna; kapitał
- heuslag zob. sianokosy
- heutes zob. dziś
- hew zob. siano
- hewbte zob. głowa
- hewer zob. kosiarz; drwal
- hewfen zob. stóg, stogi
- hewpte zob. głowa
- hewptluthe zob. też dowódca; przedstawiciel; strona główna sprawy, strony główne sprawy
- hewschen, hewschin zob. domek
- hewse zob. dom

- hewslag zob. sianokosy
 hewssleyn zob. domek
 hewszir zob. dom
 hewtis zob. dziś
 hexelschnyder zob. sieczkarz
 hexil zob. sieczka
 heyde zob. las iglasty; pastwisko; wrzosowisko; bór
 heym zob. siano
 heymekomen zob. powrót do domu
 heymentlich zob. domowy; zaściankowy
 heymlichkeit zob. tajemnica
 heyptraf zob. starościna
 heyschen zob. żądać; wzywać
 heyslage zob. sianokosy
 heythmanni equestrum zob. do wódcy jazdy
 heythmanni pedestrum zob. do wódcy piechoty
 hezen peltczen zob. futra zajęcze
 hieummb zob. dlatego
 hillikeit zob. świątobliwość
 Himelfart zob. Wniebowstąpienie
 hindene bleyben zob. nie mieć miejsca
 hinder zob. przeszkoda; szkoda; zwłoka
 hinder gerett zob. oczernić
 hinder seyme rucke zob. za jego plecami; bez jego wiedzy
 hindergeweiset zob. odrzucić; nie przyjąć
 hinderhawze, hinderhus, hinderhuse zob. oficyna
 hinderlist, hindernis, hinderniss zob. przeszkoda
 hinderstellig zob. zaległy; pozostały
 hinderstellikeit zob. zwlekanie; zwłoka
 hindertuechte zob. tylna część szory
 hindirnisse zob. przeszkoda
 hinfur, hinfurbasz zob. dalej; w dalszym ciągu
 hir zob. pan; rajca
 hirschaft zob. władza; zwierzchność; zwierzchnictwo; panowanie; obszar państwa; panowie; pan feudalny
 hirschaftczins zob. czynsz należny władzy
 hirschaffte zob. władza; zwierzchność; zwierzchnictwo; panowanie; obszar państwa; panowie; pan feudalny
 hirsse zob. proso
 hirt, hirte, hirten zob. pasterz
 hirtelon zob. wynagrodzenie pasterza
 hiruff seyn vordocht zob. też wziąć pod rozwagę; uważać
 hirusbe zob. dlatego
 hisschen zob. żądać
 hobe zob. łan, łany
 hober zob. owies
 hobestede zob. parcela zabudowana; zagroda
 hobitman zob. starosta
 hobbpriff zob. list główny; list zastawny
 hobsch zob. uprzejmy
 hobszlich zob. wytwornie; po dworsku
 hobtgeld zob. suma główna; kapitał

- hobtman zob. dowódca; przedsta-
 wiciel; starosta; strona główna
 sprawy, strony główne sprawy
 hochzeit, hochzeyth, hochtit,
 hochzeit zob. wesele
 hocher zob. więcej; bardziej; po-
 ważny
 hochlichen zob. wysoce; wielce;
 usilnie
 hock zob. wysoce; bardzo
 hockenbouchze, hockenbuchssen
 zob. hakownica, hakownice
 hocker zob. kramarz; straganiarz
 hockerlendere zob. mieszkańcy
 Prus Górnych
 hocz zob. drewno
 hoczeit zob. wesele
 hoecker zob. kramarz; straganiarz
 hoelt zob. drewno
 hoemoedt zob. buta; zuchwalstwo
 hoenslahung zob. obelga; kpiny
 hoeve zob. dom; folwark; gospo-
 darstwo; kuria; podwórze
 hoew zob. siano
 hoey zob. siano
 hoeyslage zob. sianokosy
 hogen papeln zob. drzewo, drzewa,
 topola, topole
 hof zob. dom; folwark; gospodarst-
 wo; kuria; podwórze
 hofechen zob. domek
 hofeher zob. zarządca dworu, fol-
 warku
 hofeman, hofemanne zob. ekonom
 hofemeister zob. zarządca dworu,
 folwarku
 hofereit, hofereite, hofereyt zob.
 dziedziniec; zagroda
 hofestad, hofestat, hoffestat, hofe-
 steth zob. dziedziniec; parcela za-
 budowana; zagroda
 hoff zob. dom; folwark; gospodar-
 stwo; kuria; podwórze
 hoffchen zob. podwórze
 hoffemeister zob. zarządca dworu,
 folwarku
 hoffereid, hoffereit, hofferete, hof-
 ferethe, hoffereyte, hoffereyde
 zob. dziedziniec; zagroda
 hoffestad, hoffestat zob. dziedzi-
 niec; parcela zabudowana; zagro-
 da
 hoffisern zob. podkowa, podkowy
 hoffnagel zob. hufnal
 hoffrichter zob. sędzia
 hoffsnyder zob. krawiec, krawcy
 hofft zob. głowa; głowa państwa;
 władca; przywódca; korona tamy;
 przyczółek mostowy; ostroga
 rzeczna
 hofftborn zob. studnia główna
 hofftdamme zob. grobla główna
 hofftman zob. dowódca; starosta
 hofiser, hofisseren zob. podkowa,
 podkowy
 hofsnyder zob. krawiec, krawcy
 hofstad, hofstat, hofstete, hofstot
 zob. dziedziniec; parcela zabudo-
 wana; zagroda
 hofyser zob. podkowa, podkowy
 hogealtare zob. ołtarz główny
 hogenture zob. agencja
 hoger zob. wysoki, wyższy; duży;
 wyniosły
 hogeste zob. wysoki; duży; wynio-
 sły

- hogfleissig zob. usilny
 hoghe, hogk zob. wysoki; duży; wyniosły
 hoke zob. kram; pług; radło; stragan
 hoken zob. hak, haki; kram, kramy; pług; stragan
 hokenbude zob. buda kramarska
 hoker zob. kramarz; straganiarz
 hokin zob. kram; stragan
 hokinbude zob. buda kramarska
 holbruder zob. półbrat zakonny
 holcz zob. drewno
 holczbrakerye zob. brakarnia drewna
 holczzer zob. włócznie
 holczgarte, holczgartin, holczhoff, holczhufen zob. składnica drewna
 holczhaver zob. drwal
 holczkaren zob. taczka do drewna
 holczleger zob. układacz drewna
 holczrade zob. koło drewniane
 holczschune zob. stodoła drewniana
 holczsleten zob. sanie do drewna
 holczung, holczunge zob. wyrąb drzewa; las; zagajnik
 holczwayn zob. wóz do drewna
 holczwerg, holczwerk zob. robota ciesielska; budowla szachulcowa
 holczweyn zob. wóz do drewna
 holdigen zob. składać hołd
 holdinge, holdiunge, holdunge zob. hołd
 hilfes gelt zob. pomoc pieniężna; danina
 holkanen zob. łódź do holowania
 holm zob. belka poprzeczna; ostrów
 holt zob. drewno; usłużny; wierny
 holtcz zob. drewno
 holtczunge zob. wyrąb drzewa; las; zagajnik
 holtekannen zob. dzban drewniany
 holttenegle zob. kołek
 holtexse zob. siekiera, siekiery
 holthouwer zob. drwal
 holthupen zob. składnica drewna
 holtrade zob. koło drewniane
 holtsager zob. tracz
 holtsleden zob. sanie do drewna
 holtvarder zob. strażnik drewna
 holtwagen zob. wóz do drewna
 holtwarder zob. strażnik drewna
 holtwerk zob. robota ciesielska; budowla szachulcowa
 holtz zob. drewno
 holtzung zob. wyrąb drzewa; las; zagajnik
 holtzwrakere zob. brakarz drewna
 holunge und wandil, wandellunge, wandelung, wandelunge zob. nowacja; zmiana; zło; niedostatek
 holz zob. drewno
 homeister zob. wielki mistrz
 homeisters kamer zob. izba wielkiego mistrza krzyżackiego
 homeistir zob. wielki mistrz
 homen zob. stryj, wuj
 homester, homeyster zob. wielki mistrz
 homuth zob. zuchwałość
 honch zob. miód
 honer, honere zob. kura, kury
 honghe, hongis, honig, honige, honigk, zob. miód
 honigschneider zob. woskownik

- honnich, honnick, honnig zob. miód
- honor zob. cześć
- honre zob. kura, kury
- honych, honyg zob. miód
- hope zob. folwark; podwórze
- hoppe, hoppen zob. chmiel
- hoppegarten, hoppegarthe zob. chmielnik
- hoppenbraker zob. brakarz chmielu
- hoppengarden, hoppengarten, hoppengarthen zob. chmielnik
- hoppener zob. chmielarz
- hoppenwerck zob. chmielarstwo
- hopper zob. chmiel
- hoptfrawe zob. starościna
- hoptgelt zob. suma główna; kapitał
- hoptgutte zob. należność, suma główna
- hoptlewte zob. dowódca, dowódcy; przedstawiciel, przedstawiciele; strona główna sprawy, strony główne sprawy
- hoptman zob. starosta
- hoptstul zob. kapitał
- horde, horden zob. należec
- horen, horet zob. należec
- hormecher zob. rogownik
- horngolden, hornichen gulden zob. pieniądz, pieniądze, guldeny „różne”
- horrenson zob. syn nierządnic
- horunghe zob. audiencja
- hort zob. obszar; ogród
- hosen zob. spodnie
- hosenmeker zob. krawiec szyjący spodnie
- hosin zob. spodnie
- hospes zob. gość
- hospital, hospitale, hospithal zob. szpital
- hot zob. hełm
- hou zob. siano
- houauste zob. sianokosy
- houbriff zob. list główny; list zastawny
- houbkussen zob. podgłówek; poduszka, poduszki
- houbt zob. głowa; głowa państwa; władca; przywódca; korona tamy; przyczółek mostowy; ostroga rzeczna
- houbtbrieff zob. list główny; list zastawny
- houbtfrawe zob. starościna
- houbtgelde, houbtgelt zob. suma główna; kapitał
- houbtgute, houbtgutt zob. należność, suma główna
- houbtman, houbtmanne zob. starosta, dowódca, przedstawiciel, strona główna sprawy; strony główne sprawy
- houbtpfoel, houbtpfole, houbtphoel zob. węzłowie
- houbtsache zob. sprawa główna
- houbstule zob. kapitał
- houbtsumma zob. suma główna
- houede, houeden zob. gwoździe bez główek; plac składowy, place składowe
- houepte, houet zob. głowa; głowa państwa; władca; przywódca; korona tamy; przyczółek mostowy; ostroga rzeczna
- houetborn zob. studnia główna

- houetbruggesten zob. kamienie brukowe
- houetman zob. dowódca
- houetsumma zob. suma główna
- houf zob. dom; folwark; gospodarstwo; kuria; podwórze; zagroda
- houfe zob. łan, łany
- houfen zob. stóg, stogi
- houfereith zob. dziedziniec; zagroda
- houffe zob. zbrojni; oddział zbrojnych
- houpptmanschaft zob. urząd starosty
- houpt zob. głowa
- houptgeld, houptgelde zob. suma główna; kapitał
- houptgut, houptguth zob. należność, suma główna
- houptkassen zob. poduszka pod głowę
- houptleute, houptlute zob. dowódca, dowódcy; przedstawiciel; strona główna sprawy, strony główne sprawy
- houptlute der sache zob. strona główna sprawy, strony główne sprawy
- houptluthe zob. dowódca; przedstawiciel; strona główna sprawy, strony główne sprawy
- houptman, houptmanne zob. dowódca, dowódcy; przedstawiciel; starosta; strona główna sprawy, strony główne sprawy
- houptrentenbrief zob. weksel
- houptsache zob. sprawa główna, najważniejsza
- houptstul zob. kapitał
- houptsumma, houptsumme zob. suma główna
- houschune zob. stodoła na siano
- houser zob. dom, domy
- housfraw zob. żona
- houwer zob. drwal
- houwptfloel zob. węzłowie
- hov zob. folwark
- hove zob. gospodarstwo; łan, łany; plac składowy; podwórze
- hovegewant zob. odzież dworska
- hoveheren zob. prowizor, prowizorzy
- hoveman zob. ekonom
- hovemeister, hovemester, hovemeyster zob. zarządca dworu, folwarku
- hovergeld zob. pieniądz, pieniądze za owies
- hovesolderluden zob. starsi Dworu Artusa
- hovestad, hovestadt, hovestat, hovevetet zob. dziedziniec; parcela zabudowana; zagroda
- hovetsake zob. sprawa główna
- hovetstole zob. kapitał
- hovewarder, hoveworden zob. strażnik, strażnicy w Dworze Miejskim
- hovissern zob. podkowa, podkowy
- how zob. folwark; siano
- howbtburge zob. gwarant główny; rękojemca
- howbtman zob. starosta; dowódca; przedstawiciel; strona główna sprawy, strony główne sprawy
- howbtstul zob. kapitał

- howbtsumme zob. suma główna
 howdinst zob. roboty folwarczne
 howegewant zob. odzież dworska
 howemeyster zob. zarządca dworu, folwarku
 howestat zob. dziedziniec; parcela zabudowana; zagroda
 howfe zob. stóg, stogi
 howptman zob. starosta; dowódca; przedstawiciel; strona główna sprawy, strony główne sprawy
 howsfrawe zob. żona
 howskumptur zob. komtur zamkowy, domowy
 howsszen zob. dać schronienie; wziąć do domu
 howsze zob. dom
 hoy zob. siano
 hoydinst zob. roboty przy sianie
 hoyeschuene zob. stodoła na siano
 hoygabel zob. widły do siana
 hoyge, hoyges zob. siano
 hoyschune zob. stodoła na siano
 hoyslage, hoyslogk zob. sianokosy
 hoywagen zob. wóz na siano
 hoze, hozen, hozin zob. spodnie
 hozenestiln zob. więzadła
 hreyzn zob. czysto; czysty
 hube, huben zob. łąn, łąny
 hubenczins zob. czynsz z łąnów
 hubeyzen zob. podkowa
 hubin zob. łąn, łąny
 hubysen zob. podkowa
 hude zob. namiot
 huebe zob. łąn, łąny
 huede zob. kapelusz; hełm
 hueffsmede zob. kowal wyrabiający podkowy i podkuwający nimi
 huendechin zob. pieniądz, pieniądze, guldeny „psie”
 huener, huenre zob. kura, kury
 hues zob. dom
 hueseken zob. domek
 huette zob. namiot; kapelusz; hełm; pastwisko; opłata za pilnowanie, dozór
 huettestangen zob. słupy do namiotu, maszty do namiotu
 hueze zob. dom
 hufe zob. łąn, łąny
 huffnagel, huffnegel zob. hufnal
 huffsmede zob. kowal wyrabiający podkowy i podkuwający nimi
 hufftanghe zob. cęgi do wyciągania gwoździ z podków
 huffysen, huffysern zob. podkowa
 hulczleger, hulczsetczler zob. układacz drewna
 huldigetzn zob. składać hołd
 huldigung, huldunge zob. hołd
 huldunge zob. posiadłość; dzierżawa
 hulff, hulfe zob. pomoc
 hulfer zob. pomocnik
 hulferede zob. mowa obrończa; wykręt, wymówka
 hulffe zob. pomoc
 hulffen zob. pomagać; wyręczać
 hulfferede zob. mowa obrończa; wykręt, wymówka
 hulfflich zob. pomocny
 hulfrede zob. mowa obrończa; wykręt, wymówka
 hulperknecht zob. sługa pomocniczy
 hulste zob. koce

- humerale zob. część ubioru zakrywająca ramiona
 hundechen zob. pieniądz, pieniądze, guldeny „psie”
 hundeskogel, hundiskogil zob. uzbrojenie, przyłbica tzw. „psi pysk”
 huner zob. kura, kury
 hunergeld, hunnergelt zob. czynsz od kur
 hungerisch zob. węgierski
 hungarische gulden zob. pieniądz, pieniądze, guldeny węgierskie
 hunger zob. głód
 hungerische gulden zob. pieniądz, pieniądze, guldeny węgierskie
 hunne zob. kura; kurczę
 hunner zob. kura, kury
 hunre zob. kura, kury
 hupen zob. kupa; mieć nadzieję; spodziewać się
 hupsteden zob. place składowe
 hure zob. kochanka; nierządnicą
 hurknechte zob. sługa
 hus zob. dom; zamek krzyżacki
 hus rot zob. dom murowany
 huschin zob. domek
 husdore zob. drzwi do domu
 huse zob. dom; zamek krzyżacki
 huseken zob. domek
 husere zob. domy
 husfraw, husfrau, husfrow, husfrouwe, husfrouwen, husfruwen zob. żona
 husfrede zob. pokój domowy; mir domowy
 husgenosen, husgenosse zob. domownik, domownicy
 husgerate, husgerete, husgerethe zob. naczynia kuchenne; sprzęty domowe
 huskompthir, huskompthor, huskompthur, huskumpthur, huskumthuwer, huskumtor, huskymptur zob. komtur zamkowy
 husrat, husrath zob. naczynia kuchenne; sprzęty domowe
 huss, husse zob. dom
 husset zob. przetrzymywać w domu
 hussgerete, hussgerethe zob. naczynia kuchenne; sprzęty domowe
 husstormer, hussturmer, hussunchunge, hussunge zob. najście domu
 hussvrede zob. pokój domowy; mir domowy
 hustorm zob. wieża zamkowa
 hustormunge zob. najście domu
 hustynse zob. czynsz z domu
 husz, husze zob. dom
 huszczins zob. czynsz z domu
 huszgenosz, huszgenossen zob. domownik, domownicy
 huszknecht zob. sługa domowy
 hut zob. dozór; hełm; straż
 hutchin, hutghin zob. kapelusik
 hutmacher zob. kapelusznik
 hutte zob. kapelusz; hełm; pastwisko; opłata za pilnowanie, dozór; namiot
 hutten zob. namiot; pilnować, paść {bydło}
 huttenlon zob. opłata za pilnowanie, dozór
 hutter zob. kapelusznik; pasterz

- hutterknecht zob. pacholek kape-
 lusznika
 huve zob. łan, łany
 huw zob. folwark
 huwe zob. łan, łany
 huwse zob. dom
 huwsfrawe zob. żona
 huwssknecht zob. pacholek domo-
 wy
 huze zob. dom
 huze mit dem heilighum zob.
 relikwiarz
 hws zob. dom
 hwskomphthur zob. komtur zamko-
 wy, domowy
 hybe zob. odrąbać
 hylle zob. okrycie
 hyndennoch zob. potem
 hynder werffen zob. nie dopuścić
 {do}; odrzucić
 hyndernisse, hyndernysse zob.
 przeszkoda
 hynforbas zob. dalej; w dalszym
 ciągu
 hyngirnisse, hyngernische zob.
 przeszkoda
 hynlegen zob. załatwić spór; ugo-
 dzić
 hynterhaus, hynterhaws zob. oficyna
 hynterland zob. kraj, wewnątrz
 hyrlykeyt zob. wspaniałość
 hyrten zob. pasterz
 hyttesten zob. kamienie grzejne
- I
- iacht, iageth zob. polowanie
 iar zob. rok
 iarcyns zob. czynsz roczny
 iarlion zob. wynagrodzenie roczne
 iayt zob. polowanie
 ibenholcz zob. drewno cisowe;
 drzewo, cis
 icht zob. coś; niewiele; mało co
 ichtmee zob. coś; trochę więcej
 iczlich zob. każdy
 iczund zob. teraz {właśnie}; zaraz;
 kilkakrotnie; często
 ider zob. każdy
 idermennicklich zob. każdy
 iegen zob. wobec; do; ku
 iegenoten zob. okolica; rejon
 iegenwertikeit zob. obecność
 ieghen zob. wobec; do; ku
 ienigerley zob. jakiś; jakikolwiek
 ierlichen zob. rok rocznie
 iesitczen zob. ryba, ryby, jaź
 ihegenheyt zob. okolica; strony
 ihenneczeit zob. wówczas; wtedy
 ihenszmol zob. wtedy; niegdyś
 im strouche zob. na odludziu; na
 pustkowiu
 ime szotane zob. w tym {w tej spra-
 wie}
 in aller moesze also, ... alz zob. do-
 kładnie tak, ... jak
 in bedocht nemen zob. zastanowić
 się; namyślać się
 in beger, in begir zob. z życzeniem
 in bsunderen und samtlich zob.
 pojedynczo i razem
 in clachte zob. w formie zażalenia,
 skargi
 in dem nhamen zob. w przekonaniu

- in den beyseyten zob. obok; w sąsiedztwie; na rubieżach
- in der sthunde zob. teraz; zaraz
- in etczlicher moesze zob. w pewnej mierze; w pewnym stopniu
- in lachendem mutte zob. pogodnie; wesoło
- in macht haben zob. mieć pełnomocnictwo
- in mehnunge zob. w zamiarze
- in mehnunge haben zob. zamierzać
- in mehnunge seyen zob. zamierzać; uważać
- in mehrem zob. nieraz
- in menung zob. w zamiarze
- in menung haben zob. zamierzać
- in menung seyen zob. zamierzać; uważać
- in menunghe zob. w zamiarze
- in menunghe haben zob. zamierzać
- in menunghe seyen zob. zamierzać; uważać
- in meynunge zob. w zamiarze
- in meynunge haben zob. zamierzać
- in meynunge seyen zob. zamierzać; uważać
- in mildem gedechtnisz zob. w życiowej pamięci
- in mitteler czeith zob. w międzyczasie
- in nothafftigen sachen zob. w pilnych, koniecznych sprawach
- in saghe und nicht vor claghe zob. jako relacja, a nie skarga
- in schierste, in schirste, in schyerste, in schyrste zob. jak najrychlej
- in seyme letzsten zob. w ostatnich chwilach życia
- in seyme libende zob. za życia
- in sollicher weile zob. w międzyczasie
- in sulcher maesze, in sulcher moes, in sulcher moesze, in sulcher mose, in sulcher mosze zob. w ten sposób; tak; odnośnie tego
- in sunderkeyt zob. osobno
- in volkomlicherer macht zob. pełnoprawnie
- in vorczeithen zob. poprzednio; niegdyś
- in vormeynunghe seyn zob. mieć zamiar
- in weither moesze zob. obszernie
- inbrenghen zob. przekazać wiadomość
- inczogelingk, inczogelingen zob. indygena; tubylec
- indingunge zob. zajęcie sądowe
- indygena (eynczogelingk, eynczogelinge, inczogelingk, inczogelingen); zob. też tubylec
- infall zob. wkraczanie {w czyjeś prawa}
- infallen zob. protest; sprzeciw
- infelle zob. zajazd; najazd
- ingang, ingange zob. wejście; rozpoczęcie; podejście {do sprawy}
- ingeben zob. nadać
- ingeber, ingebir zob. imbir
- ingedermet zob. wcielić
- ingeheschen zob. prosić do wewnątrz; wezwać do środka
- ingelegen zob. złożyć
- ingeleybet zob. wcielić
- ingerewmt zob. pozwolić; przyzwolić

- ingesamme zob. solidarny; wspólny
 ingesegel, ingesegil, ingesigel, ingesigil, ingesigill zob. pieczęć
 ingeslossen zob. załączony; w załączeniu
 ingethan zob. dać, nadać w posiadanie
 ingethume, inetume zob. własność; niewola; poddaństwo
 ingever zob. imbir
 ingewedet zob. wcielić
 ingezegel zob. pieczęć
 ingrossiren zob. przepisać na czysto
 inhalden zob. obszernie
 inhaldt zob. zawartość
 inhelt zob. dotyczyć
 inholt zob. wręga
 inhot zob. zawierać
 inkrigen zob. zawładnąć czymś
 inlegen zob. złożyć
 inleibunge zob. wcielenie
 inleytungh zob. spowodowanie; nakłonienie
 inne seyn zob. być znanym, wiadomym
 innegunge zob. ochota; chęć; skłonność
 innehalde zob. treść; zawartość
 innehalden zob. zawierać
 innehaldunde zob. zawartość; zatrzymanie
 innehalt zob. treść; zawartość
 inneworden seyn zob. zostać poinformowanym; dowiedzieć się
 ins ambegyn zob. na początku
 ins schierste, ins schirste, ins schyrerste, ins schyrste zob. jak najszybciej
 ins vleiseste, ins vleiszte zob. jak najstaranniej, najpilniej
 inschrift zob. pismo, pisma
 inseynung zob. błogosławieństwo
 insprake, insproch, insproke zob. protest
 instendige zob. wkrótce mający się odbyć
 instendikeit zob. usilna prośba
 instruments, instrumentum publicum zob. instrument, akt notarialny
 inszbessten zob. najlepiej
 inszende zob. w końcu; wreszcie
 inszerste, inszirste zob. przede wszystkim; najpierw
 inszmeste zob. na ogół
 interes, interesy (bequemikeit, beqwemkeyt, beydriff, boquemikeith, ding, dinge, dingk, dink, gescheft, geschefte, gescheffte, geschichten, gewerbe, sache, sachen, schache, schachen, statgescheffte, sake, szache, szake, warbe); zob. też rzecz, rzeczy; sąd; sprawa, sprawy; wygoda; korzyść; uprzejmość; należyćie; odpowiednio; wywołać; spowodować; powstać {z}; przedstawić; pokazać; poczynanie, poczynania; zabiegi; kolor
 interpretere zob. tłumacz
 inwisunge zob. wezwanie; zaproszenie
 inwoner zob. mieszkaniec, mieszkańcy
 ioch, iocher zob. jarzmo; przęśło
 iochholcz zob. drewno na przęśło

- iochir zob. jarzmo; przęsło
 iochmuetig zob. pochopny; poryw-
 czy
 ioer zob. rok
 ioer ierlichen zob. rok rocznie
 ioger zob. jarzmo; przęsło
 iope, iopen zob. kaftan
 iorczinsz zob. czynsz roczny
 iore zob. rok; w ubiegłym roku
 ipprisches laken zob. sukno z Ypres
 irbarkeit zob. zacność
 irbietunge, irbitthungh zob. wyra-
 żenie gotowości; zobowiązanie się
 irczelung zob. zestawienie; spra-
 wozdanie
 irdochte zob. wymyśleć
 irelick zob. błędny; mętny; kłótlivy
 irfarnheyt zob. znajomość; wiado-
 mość
 irfolgen zob. uzyskać; osiągnąć;
 okazać się; wyniknąć; spełnić się;
 nastąpić
 irfurdirungh zob. żądanie; wyma-
 ganie
 irfynden zob. uznać {jako}
 irgangen zob. zostały doprowadzo-
 ne do końca
 irhaldunge zob. wiadomość {otrzy-
 mana}
 irholen zob. powetować sobie; od-
 bić {na}; podnieść się
 irkenntnis, irkentnis zob. orzecz-
 nie
 irkeyn zob. jakikolwiek; jakiś;
 gdzieś
 irkregen zob. uzyskać
 irmanendt zob. upomnienie
 irne ane zob. przy czymkolwiek; w
 czymkolwiek
 irnisz, irnusz zob. spór; zakłócenie;
 zamęt; szkoda
 irpte zob. podać do wiadomości;
 przedłożyć
 irre zob. wątplivy; nieustalony
 irreysen zob. powstać; podnieść się
 irreysunge zob. gniew
 irrharret zob. znosić; wytrwać
 irroffent zob. wyjawić
 irrung zob. nieporozumienie
 irschenen zob. okazać
 irslagen zob. zabić
 irslon zob. pobić się
 irstan, irsten zob. najpierw; natych-
 miast
 irstkomend, irstkonfftig zob. naj-
 bliższy
 irszam zob. skłócony; niezgodny
 irszenen zob. pojawiać się; zjawić
 się; ukazywać się; wydawać się
 irvolgen zob. uzyskać; osiągnąć;
 okazać się; wyniknąć; spełnić się;
 nastąpić
 irvolgetes pfand zob. zastaw uzy-
 skany
 irwerben zob. staranie się
 irwischet zob. przyłapać
 irwornen zob. zdobyć; uzyskać
 iser zob. żelastwo
 iserbanden zob. okucia pasowe,
 żelazne
 iseren zob. żelastwo
 issenwerk zob. mechanizm żelazny
 issern zob. żelastwo
 issenwerk zob. mechanizm żelazny

- itczgnant zob. teraz wzmiankowa-
ny; teraz wymieniony
- itczlich zob. każdy
- itczs zob. coś
- itczunte zob. teraz {właśnie}; zaraz;
kilkakrotnie; często
- itzlich zob. każdy
- itzstunde, itzstundt, itzundt zob.
teraz {właśnie}; zaraz; kilkakrot-
nie; często
- iuch zob. jarzmo; przeszło
- iuncfraw closter zob. klasztor bene-
dyktynek
- iuncfrawe, iuncfrawen zob. panna,
panny; zakonnica, zakonnice
- iuncfrawlein zob. panna
- iuncfrawschaft zob. panieństwo
- iuncher, iuncker, iunckher zob.
junkier; panicz
- iunge, iungen zob. chłopiec
- iungfrauen, iungfrowen zob. pan-
na; zakonnica, zakonnice; dziewi-
ca
- iunger zob. junkier; panicz
- iwerle zob. zawsze
- iymmer zob. zawsze; kiedyś; na
pewno; w każdym bądź razie
- J**
- jaget, jagen zob. polowanie
- jare zob. pełnoletniość; rok
- jarmarckt zob. jarmark
- jegenoten, jegenothe zob. okolica;
rejon
- jesitczen zob. ryba, ryby, jaź
- jogunth zob. młodzież; młodzi
- jope zob. kaftan
- jorczins zob. czynsz roczny
- jormarckt, jormargk, jormarkt zob.
jarmark
- jowort zob. zgoda
- juger, jugerum zob. mórg, morgi
- juncfraw, juncfrawe, juncfrouw,
juncfrowen zob. panna; zakonni-
ca, zakonnice; dziewica
- junchere, juncherr, juncker zob.
junkier; panicz
- junckfrawe zob. panna; zakonni-
ca, zakonnice; dziewica
- junckfrawencloster zob. klasztor
benedyktynek
- junckfraw, junckfren zob. panna;
zakonnica, zakonnice; dziewica
- junckfrencloster zob. klasztor bene-
dyktynek
- juncknechten zob. sługa, słudzy
- juncvrauwe zob. panna; zakonnica,
zakonnice; dziewica
- junge zob. chłopiec
- jungfer, jungfrau, jungfraw, jung-
fraw zob. panna; zakonnica, za-
konnice; dziewica
- jungfrawen probist zob. proboszcz
klasztora
- junghe zob. chłopiec
- junker zob. junkier; panicz
- junkier (iuncher, iuncker, iunckher,
iunger, junchere, juncherr, junk-
ker, junker); zob. też panicz
- jwenholcz zob. drewno cisowe
- K**
- kaack zob. pręgierz
- kaan zob. łódź

- kabbas zob. przegroda na małym statku
- kabelgarn, kabelgarnis zob. sieć, sieci
- kabelhuben zob. rola gminna {wspólna}
- kabuese zob. przegroda na małym statku
- kachfenwinster zob. okno dachowe
- kaen zob. dzban
- kaffinster zob. okno dachowe
- kak zob. pręgierz
- kake zob. pręgierz; kucharz
- kalbe zob. cielak, cielęta
- kalbreker zob. robotnik tłukący wapno
- kalc zob. wapno
- kalcbrecher zob. robotnik, robotnicy tłukący wapno
- kalen zob. węgiel drzewny
- kalg, kalk zob. wapno
- kalkborner zob. wapniarz
- kalkbrecher, kalkbrekeren zob. robotnik, robotnicy tłukący wapno
- kalke zob. wapno
- kalkhof, kalkhove zob. wapiennik
- kalkofen zob. piec do wypalania wapna; wapiennik
- kalkschune zob. wapiennik
- kalkstyne zob. wapień
- kallik zob. wapno
- kallikstine zob. wapień
- kalwagen zob. wóz do wapna
- kamchen zob. kamcha
- kamer zob. izba; kajuta
- kamerbouchchin zob. armata mała, dwukomorowa lub trzykomorowa
- kamerchin zob. komórka
- kameren zob. izba, izby; kajuta, kajuty
- kamerer, kamereren zob. kamlarz, kamlarze
- kamgen zob. kamcha
- kammer zob. izba
- kammerer zob. kamlarz
- kammirbouchzen zob. armata mała, dwukomorowa lub trzykomorowa
- kampchen zob. kamcha
- kan zob. łódź; do; ku; wobec
- kanafas zob. płótno z konopi
- kane zob. dzban; garniec; łódź
- kanel zob. cynamon
- kanen zob. dzban; garniec; łódź
- kanenfurter zob. przewoźnik
- kanephas zob. płótno z konopi
- kaneyl, kaneylconfeck zob. cynamon
- kanfas zob. płótno z konopi
- kaninghe zob. król
- kann, kanne zob. dzban; garniec
- kanne zenynne zob. dzban cynowy
- kannengeeter, kannegiser, kannegisser zob. konwisarz
- kannen zob. dzban, dzbany; garniec, garnce
- kannenbreth zob. deska pod dzban
- kannenfas zob. płótno z konopi
- kannengieser zob. konwisarz
- kannengiesserinne zob. wdowa po konwisarzu
- kannengiser, kannengisser zob. konwisarz
- kannengisserynne zob. wdowa po konwisarzu

- kannengiter, kannengyser zob. konwisarz
- kanylconfyt zob. cynamon
- kape zob. pokrywa
- kapen zob. pokrywa
- kapplan zob. kapłan
- kappunen zob. kapłony
- kapune zob. kapłon
- karelle paternoster zob. różaniec koralowy
- karellen zob. korale
- karke zob. kubek; ładunek statku
- karpe zob. ryba, ryby, karp
- karren zob. taczka
- karrenrath zob. koło do taczki
- karte {zcu} zob. zwrócić się {do}
- karthe {umme} zob. odwrócić się
- karthuser, kartuser zob. kartuz, kartuzi
- karuse, karusze zob. ryba, ryby, karaś
- karwenshoff zob. wozownia
- kaseler zob. kotlarz
- kassen zob. kozy
- kassingeld zob. czynsz od kóz
- kastelan zob. kasztelan
- kasten zob. koszt; skrzynia; wikt
- kasula zob. ornat
- kauf, kauff zob. zakup
- kauffman zob. kupiec
- kawfenschatz zob. towar, towary; handel
- kawff zob. zakup
- kawfslagen zob. handel; handlować
- kayuten zob. kajuta
- kazel zob. ornat
- kean zob. łódź
- keast zob. koszt; wikt
- kecher zob. uzbrojenie, kołczan
- kede zob. łańcuch
- kedeken zob. łańcuszek
- keden zob. łańcuch
- keen zob. do; w kierunku; ku; przeciw; około; wobec; dzban
- keesten zob. koszt; skrzynia; wikt
- keeze zob. ser
- kegenbrief zob. dokument dla wystawcy
- kegengorde, kegengorte zob. pas, pasy do siodła
- kegenleder zob. torba przy siodle
- kegenscholt zob. dług wzajemny, pasywny
- kegenwert zob. obecny
- kegenwertikeit zob. obecność
- keghen, kehen zob. do; w kierunku; ku; przeciw; około; wobec
- keitel zob. sieć z obręczami; sieć, matnia; sieć, kutel; uprawnienie do połowu matnią; łódź używana do połowu kutlami
- kelber zob. cielak, cielęta
- kelberhirten, kelberhuete zob. pasterz cieląt
- kelch, kelche zob. kielich
- kelchzeckechen zob. woreczek na kielich
- kelcz zob. kielich
- keler zob. piwnica
- kelin Futter zob. kilim futrzany
- kelle zob. kielnia; warząchew
- keller zob. piwnica
- kellerczins zob. czynsz z piwnicy
- kellerdoren zob. drzwi do piwnicy
- kellerknecht zob. pacholek piwnicznego

- kellerloge, kellerlowge zob. piwnica
 kellermagister, kellermeister, keller-
 meyster zob. piwniczny
 kellermuerre zob. mury piwnicy
 kellik zob. kielich
 kellir zob. piwnica
 kellirher, kellirmeister zob. piwni-
 czy
 kelre zob. piwnica
 kelremeistir zob. piwniczny
 kelterhus zob. wyłaczarnia wina
 kem zob. do; ku; około; przeciw; w
 kierunku; wobec
 kemchen zob. kamcha
 kemecher zob. grzebieniarz
 kemerer zob. kamlarz; komornik
 kemerer bok zob. księga kamlarska
 kemererschen zob. komornikowa
 {żona komornika}
 kemerie, kemerye zob. kamlaria
 kemmer, kemmerer zob. kamlarz;
 komornik
 kemmerchen zob. więzienie
 ken zob. wobec; w kierunku; prze-
 ciw; około; do; ku
 kenceler, kenzeler zob. kanclerz
 kenel zob. cynamon
 kenlich zob. wiadome
 kenne zob. do; ku; około; przeciw;
 w kierunku; wobec
 kentzler zob. kanclerz
 keppe zob. puchar
 keper zob. dźwigar
 kerche, kercke, kercken zob. kościół
 kerchoff zob. cmentarz
 kerckenstaeffadiren, kerckensteef-
 fvadere, kerckensteffader, kerc-
 kensteffeder zob. witraż kościoła
 keren {an} zob. zgodzić się; iść {na};
 dbać {o}
 kerfsage zob. piła do nacinania
 kerghaven, kerghoffe, kerhove zob.
 cmentarz
 kerke, kerken zob. kościół
 kerkensteffetere, kerkenstiffader,
 kerkenstiffeter, kerkenstyffater,
 kerkeveder, kerkinsteffader zob.
 witraż kościoła
 kerkwyunge zob. poświęcenie ko-
 ścioła
 kermes zob. jarmark
 kerse zob. wiśnie {owoce}
 kersee, kersey zob. materiał wełnia-
 ny, karazja
 kerskorff zob. cmentarz
 kersse zob. materiał wełniany, kara-
 zja
 kersseberen, kerstberen zob. wiśnie
 {owoce}
 kertcze zob. świeca
 kerthove zob. cmentarz
 kerzey zob. materiał wełniany, ka-
 razja
 kese zob. ser
 kesen zob. wybrać; wybierać
 kesse zob. ser
 kessel, kessele zob. kocioł
 kesselbusser zob. kocielnik
 kesseler zob. kotlarz
 kesselerbusser zob. kocielnik
 kesselhol zob. uchwyt do kotła
 kessil, kessir, kessel zob. kocioł
 kestelen zob. skrzynia
 keszere zob. cesarz
 kete zob. łańcuch
 ketel, ketell zob. kocioł

- kettelhenge zob. wieszak do kotła
ketelzele zob. lina do kotła
keten, kethe, kethen zob. łańcuch
keutel, keuthel, kewtel zob. sieć z obręczami; sieć, matnia; sieć, kutel; uprawnienie do połowu matnią; łódź używana do połowu kutłami
kewff zob. zakup
kewtelgeldis zob. opłata za używanie matni
kewtelen, kewtelgarn zob. sieć z obręczami; sieć, matnia; sieć, kutel; uprawnienie do połowu matnią; łódź używana do połowu kutłami
kewteoll, kewtiloel zob. tran gorszego gatunku
keylerknecht zob. pachołek piwnicznego
keynerleyeweis zob. w żaden sposób
keyns, keynsz zob. nic; nigdy
keypper zob. mistrz rybacki
keyser zob. cesarz
keze zob. ser
khouffsloen zob. handel; prawo uprawiania handlu
khwe zob. krowa
kiesen zob. wybierać
kile zob. klin
kind, kinder, kindere zob. dziecko, dzieci
kinderanteyl zob. część dziecka, dzieci
kindergeld zob. pieniądz, pieniądze małoletnich
kindergerethe zob. sprzęty dzieci, wyprawka
kinder kiste, kinder kyste zob. skrzynia do przechowywania majątku małoletnich
kinderrecht zob. prawo małoletnich
kindesteil zob. część dziecka
kindt, kint, kinth zob. dziecko, dzieci
kippen zob. kosz na plecy
kirche zob. kościół
kirchefeter zob. witryk kościoła
kirchen zob. kościół; wiśnie
kirchenbuch zob. księga kościelna
kirchenczins zob. czynsz kościelny
kirchendyner zob. sługa kościelny
kirchenfeter zob. witryk kościoła
kirchengeld zob. pieniądz, pieniądze kościokirchenhawsse, kirchenhouss zob. dom należący do kościoła
kirchengerethe zob. sprzęty kościelne
kirchenknecht zob. sługa kościelny pomniejszy, odpowiadający za czystość kościoła
kirchenstieffater, kirchenstiffater, kirchenstiffeter, kirchenstiffvater, kirchenvater, kircheveter, kirchevetere, kircheweter zob. witryk kościoła
kirchgarten zob. ogród kościelny
kirchhof, kirchhoff, kirchhove, kirchhou zob. cmentarz
kirchin zob. kościół
kirchofe, kirchoffe, kirchofv zob. cmentarz
kirchtor zob. brama kościelna
kirchvater zob. witryk kościoła

- kirschbome zob. drzewo wiśniowe;
 wiśnia
 kirschen zob. wiśnie {owoce}
 kirssche zob. kościół
 kirsschen zob. wiśnie {owoce}
 kirssig zob. materiał wełniany, ka-
 razja
 kissen zob. wybrać; wybierać
 kiste, kisten zob. skrzynia, skrzynie;
 szkatułka; kasa
 kistenmaker zob. wytwórca skrzyń
 klafter zob. sążęć
 klage zob. skarga
 klameren zob. klamram, klamry
 klappe, klapper zob. kłapa
 klapperholcz, klapperholt zob.
 drewno, klepka, klepki
 kleden, kleder, kledir zob. odzież
 klege zob. skarga
 kleger zob. oskarżyciel
 kleider, kleidir zob. odzież
 kleppe zob. sieć
 klerk zob. kleryk
 klester zob. żerdź do wzmacniania
 konstrukcji dachowej
 kleyder, kleydung, kleydunge zob.
 odzież
 kleyn zob. mały, np. domek
 kleynod, kleynoth zob. klejnot
 kleynsmed, kleynsmit zob. kowal
 zajmujący się precyzyjnymi pra-
 cami; ślusarz
 klinke zob. klamka
 klippe zob. sieć
 klister zob. żerdź do wzmacniania
 konstrukcji dachowej
 klobe zob. imadło
 kloekener, kloekner zob. dzwonnik
 kloektorm zob. dzwonnica
 klocze zob. kłoc; kłoda
 kloekenger zob. ludwisarz
 kloekspise zob. stop metalowy na
 dzwony i armaty
 kloster, klostir zob. klasztor
 kluder zob. odzież
 klyen zob. otrępy
 knabe, knape, knappe zob. pachol-
 łek
 knarholcz, knarholte, knarreholcz
 zob. drewno z przerostów
 kne zob. służąca do łączenia ele-
 mentów drewnianych
 knechlön zob. wynagrodzenie pa-
 chołków
 knecht, knechte zob. chłop; cze-
 ladź, pacholek; piechur; rycerz
 niepasowany; sługa; służba
 knechedwelen zob. ręczniki dla
 sług
 knechtelön, knechtes löne zob. wy-
 nagrodzenie pacholków
 kneffel, knepfyl, kneuffel, knewfel,
 knewffel zob. guziki
 knochenmesser zob. nóż rzeźnicki
 knoeffeln, knofel zob. guziki
 knoeffilchen zob. guziczki
 knofelok zob. czosnek
 knoffel, knoffer, knoffil zob. guziki
 knope zob. guzik, guziki
 knopeke, knoppeken zob. zawiniąt-
 ko
 knouffen, knouffil zob. guziki
 knowffe, knowffel, knowffil, knoyf-
 fel zob. guziki
 knuppel zob. młotek drewniany

- kny zob. część służąca do łączenia
 elementów drewnianych
 kobeben, kobeken zob. korzenie
 kobel zob. koń, klacz, klacze, koby-
 ła, kobyły
 kobelknecht zob. stajenny
 kober zob. kosz, koszyk
 koch zob. kocioł; kucharz; kuchnia
 koche zob. kocioł, kucharz; kuch-
 nia
 kochengerete zob. garnek, garnki
 kuchenne
 kocher zob. kucharz; uzbrojenie,
 kołczan
 kochir zob. kocioł; uzbrojenie, koł-
 czan
 kochleffel zob. warząchew
 kochemagister, kochemeister zob.
 kuchmistrz
 kochenmesser zob. nóż kuchenny
 kochingerethe zob. sprzęty kuchen-
 ne
 kochmeister, kochmeyster zob.
 kuchmistrz
 kochynne zob. kucharka; wdowa
 po kucharzu
 koecher zob. uzbrojenie, kołczan
 koechinwayn zob. wóz kucharza
 koege zob. krowa, krowy
 koeke, koeken zob. kucharz
 koeker zob. uzbrojenie, kołczan
 koel zob. kapusta
 koeler zob. węglarz
 koemel zob. kminek
 koepperne zob. miedziany
 koere zob. wybór
 koeren zob. wybrać; wybierać
 koersner zob. kuśnierz, kuśnierze
 koesse zob. poduszka
 koest zob. wikt
 koet zob. błoto
 koewffen zob. kupować; handlować
 kofe, koffe zob. zakup
 koffeschatcz, koffrschatcz zob. to-
 war, towary; handel
 kofftir, kofftyr zob. materiał je-
 dwabny
 koge zob. statek
 kogel, kogil zob. kapuza
 koherden zob. pastuch
 kok, koke zob. kucharz
 kokenbekker zob. piekarz ciast
 kokengerede zob. sprzęty kuchenne
 kokenknecht zob. pachołek kuch-
 arza
 kokenmolden zob. naczynia ku-
 chenne
 kokenwagen zob. wóz kucharza
 kokynne zob. kucharka; wdowa po
 kucharzu
 kol zob. kapusta
 kolczister, kolczistersche zob. sukno
 z Colchester
 kole zob. kapusta
 kolen zob. kapusta; węgiel drzewny
 kolintreger zob. tragarz węgla
 drzewnego
 koller zob. zob. uzbrojenie, kołnierz
 kolmesches recht zob. prawo cheł-
 mińskie
 kolner, kolnir zob. uzbrojenie, koł-
 nierz
 kolnische zob. sukno z Kolonii
 kolte zob. lemiesz
 kolten, kolthen zob. kołdra

- kolzestrische zob. sukno z Colchester
- komel zob. kminek
- komerer zob. kamlarz
- komerlich zob. z trudem
- komessch, komesschen zob. sukno z Comines
- komissch, komissche, komisschee zob. sukno z Comines
- kommel zob. kminek
- kommere zob. kłopot; troska; zmartwienie
- kompanhus, kompanhuse, kompanhusz zob. dom kompanijny
- kompanie, kompanye zob. spółka
- kompon zob. kompan; zastępca, np. burmistrza
- kompost, kompostis zob. kapusta biała; kapusta kwaszona
- komppenhaus zob. dom kompanijny
- kompst zob. kapusta biała; kapusta kwaszona
- kompthor, kompthur, kompthuer, komptur zob. komtur
- kompusst zob. kapusta biała; kapusta kwaszona
- komtursbuch zob. księga komturstwa
- konche zob. muszla
- kongen zob. konewka, konewki
- konicher zob. zuchwale; śmiało
- konicliche gewalt zob. władza królewska
- konig, konige, konigh zob. król
- konigliche feste zob. święto królewskie
- konigliche gewalt zob. władza królewska
- konigliche gutter zob. dobra królewskie
- konig, koninge zob. król
- konigynnen zob. królowa
- konng, konyck, konyng zob. król
- kop zob. puchar
- kopchen zob. pucharek
- kopenschopp zob. handel; kupiectwo; towar, towary
- kopman zob. kupiec
- kopp, koppe zob. puchar
- koppenhamer zob. kuźnia miedzi
- kopper zob. miedź
- kopper sib zob. przetak miedziany
- koppere zob. miedziany, np. garnek
- koppren zob. miedź
- kopperhamer, koppermale zob. kuźnia miedzi
- koppersmede zob. miedziennik; kotlarz
- kopperwasser zob. witriol
- koppir zob. miedź
- koppirsmied zob. miedziennik; kotlarz
- koppslaghen zob. handel; handlować
- koppunen zob. kapłony
- kopslagen zob. handel; handlować
- korber zob. koszykarz
- korcze zob. szuba
- korczlaken zob. sukno krótkie
- kordel zob. sznur
- kordemacher zob. wytwórca sznurów
- kordyl zob. sznur
- kore zob. prezbiterium; wybór

- korellen zob. korale
 koren zob. wybrać; zboże; ziarno
 korff zob. kosz
 korkappe zob. szata liturgiczna
 korn zob. zboże; ziarno
 korne zob. zawartość srebra, złota w monecie; zboże; ziarno
 kornehus zob. spichlerz
 korngeld zob. pieniądz, pieniądze za zboże; pieniądz, pieniądze za ziarno
 kornhusse zob. spichlerz
 kornknecht zob. pachołek mierniczego zboża
 kornmole zob. młyn zbożowy
 kornne zob. zawartość srebra, złota w monecie
 korntreger zob. tragarz ziarna
 korpp zob. kosz
 korrackel zob. ornat
 korre zob. prezbiterium
 korrog zob. komża
 korsche zob. futrzany, np. płaszcz; szuba
 korschener zob. kuśnierz, kuśnierze
 korschin zob. szuba
 korse zob. gorset
 korsener, korsner, korssener, korsner zob. kuśnierz, kuśnierze
 korsenergeselle zob. czeladnik kuśnierza
 korszenwerck zob. cech kuśnierzy
 korszner zob. kuśnierz, kuśnierze
 korsznerkamer zob. kamera kuśnierska
 kort zob. szybko; rychło
 kortcz zob. wkrótce
 kortcze zob. uszczuplenie praw; naruszenie praw; krzywda
 kortcze der zzeit zob. brak czasu
 korten, korts zob. wkrótce
 korve zob. kosz
 korzener zob. kuśnierz, kuśnierze
 koschen zob. poduszka, poduszki
 kosinne, kosse zob. poduszka
 kossel zob. kocioł
 kossen zob. kozy; poduszka
 kossen ziche zob. poszewka na poduszkę
 kossengelt zob. czynsz od kóz
 kossin zob. poduszka, poduszki
 kossingeld zob. czynsz od kóz
 kossin sydynne zob. poduszka jedwabna
 kossin leilach zob. poszewka na poduszkę
 kost, koste zob. koszt; skrzynia; wikt
 kosth zob. koszt; wikt
 kostgeld, kostgelt zob. pieniądz, pieniądze na wikt
 kostlichen zob. kosztownie
 koszen zob. poduszka, poduszki
 kot zob. błoto
 koteler zob. rzeźnik
 kotteler zob. rzeźnik
 kottelersknecht zob. pachołek rzeźnika
 kottelhofe, kottelhouffe, kottilhof, kottilhoff zob. rzeźnia
 kouent zob. konwent
 koufe, kouff zob. zakup; kupno
 kouffenschatz, kouffenschatz zob. towar, towary
 kouffer zob. handlarz

- kouffinschacz zob. towar, towary
 kouffleutte zob. kupiec, kupcy
 kouffman zob. kupiec
 kouffmanschafft zob. kupiectwo;
 towar, towary
 kouffmansgut zob. towar, towary
 kouffsman zob. kupiec
 kouffhus zob. dom kupiecki
 koufkamer zob. kamera kupiecka
 kouflute, koufman zob. kupiec,
 kupcy
 koufmannes gut, koufmansgut zob.
 towar, towary
 kovent zob. konwent
 kowf zob. zakup
 kowfere zob. kupiec
 kowff zob. zakup
 kowffer zob. kupujący
 kowffkammer zob. kamera kupiec-
 ka
 kowffman, kowffmanne zob. ku-
 piec, kupcy
 kowffmanschacz zob. towar, towary
 kowffmanschafft zob. kupiectwo;
 towar, towary
 kowffslagen zob. handel; handlo-
 wać
 kowfschacz zob. towar, towary;
 handel
 kowme zob. chyba; ledwie
 kowsslaghen zob. handel; handlo-
 wać
 koytel zob. sieć z obręczami; sieć,
 matnia; sieć, kutel; uprawnienie
 do połowu matnią; łódź używana
 do połowu kutlami
 koytelbryve zob. listy nadające pra-
 wo połowu matnią
 koytelfurer zob. rybak prowadzący
 łódź w trakcie połowów matnią
 kraengeld zob. pieniądz, pieniądze
 za korzystanie z żurawia
 kragenstyn zob. konsola
 krampel zob. kłamra
 krampen zob. kłamra, kłamry; sko-
 bel
 krampfund, kramphunt zob. funt
 rynkowy
 kramppen zob. kłamra, kłamry;
 skobel
 kran zob. żuraw
 krancheyt zob. choroba; słabość;
 niedostatek; bieda
 krancke, krancken zob. chory, cho-
 rzy
 kranckete, kranckheit, kranckheyt,
 kranheit zob. choroba; słabość;
 niedostatek; bieda
 kranken, kranken lute, kranken
 luyte zob. chory, chorzy
 krapen zob. napinacz
 krautgarten zob. ogród warzywny;
 zielnik
 krayer schepe zob. kreja
 krayn zob. żuraw
 krebis zob. rak
 kreceme, kreczem zob. karczmarz
 kreczemer zob. karczmarz; piwowar
 kreczme zob. karczma
 kreczmer zob. karczmarz; piwowar
 kreczemerynne zob. karczmarka;
 wdowa po karczmarzu
 krefftes zob. rak, raki
 kreger zob. statek, mały
 kregghen zob. otrzymać; osiągnąć
 kreken zob. śliwki tarniny

- kremer zob. kramarz
kremerynne, kremmerynne zob.
kramarka; wdowa po kramarzu
krencz perlin zob. wieniec perłowy
kretczem zob. karczma
kretczmer zob. karczmarz, piwowar
kretczmer bruderschafft zob. bractwo piwowarów
kretzschem zob. karczma
kretscheme, kretschemer, kretschmer zob. karczmarz, piwowar
kretzschmen zob. karczma
kretzmen, kretzmer zob. karczmarz, piwowar
krewde zob. korzenie; zioła
krewdenap zob. czara na korzenie
kribbe zob. żłób
chusta, chusty do obroku (kribbedoker)
krich zob. wojna; walka
krieg zob. dzban; wojna; walka
kriegen zob. prowadzić wojnę; być w stanie walki
krig, krige zob. dzban; kłótnia; wojna, wojny; walka, walki
krige ausloen zob. wywoływać targi {zbrojne}
krippetuecher, kriptucher zob. chusta, chusty do obroku
kroese zob. dzban
kroffel zob. podstawa {monstrancji}
kroger zob. karczmarz
krom zob. kram
kromer zob. kramarz
kromerynne zob. kramarka; wdowa po kramarzu
krompfund zob. funt rynkowy
kronart zob. korona
krone zob. korona; wieniec na pale
krose zob. dzban
krowm zob. kram
krubbeduke zob. chusta, chusty do obroku
krubben zob. żłób
kruchbir zob. piwo serwowane w karczmie
kruchenge, kruckebende, kruckenhenge zob. zawias, zawiasy
kruck zob. karczma
krude zob. korzenie; zioła; konfekty
krudebudel zob. torba z korzeniami; torba z ziołami
krudesecke, krudezecke zob. worek z korzeniami; worek z ziołami
krudetwedele zob. płótno do korzeni; płótno do ziół
kruecbalken zob. drewno, belka, belki krzyżowe
kruede zob. korzenie; zioła
krueczyger zob. Krzyżacy
kruese, kruezere zob. dzban
krug, kruge zob. karczma
kruger zob. karczmarz
krughen zob. karczma
krughere zob. karczmarz
kruppendukere zob. chusta, chusty do obroku
krus, kruser zob. dzban
krutcziger zob. krzyżak
krybbeduk zob. chusta, chusty do obroku
kryge zob. wojna, wojny; walka, walki
ku zob. krowa
kubeben, kubebenconfeck, kubebenrude zob. rodzyнки

- kucheler zob. kucharz
 kuchenbecker zob. ciastkarz
 kudel, kudelen zob. sieć z obrę-
 czami; sieć, matnia; sieć, kutel;
 uprawnienie do połowu matnią;
 łódź używana do połowu kutlami
 kue zob. krowa
 kuechengerethe zob. sprzęty ku-
 chenne
 kuehirten zob. pasterz krów
 kuelstroye zob. koryto do ochłā-
 dzania
 kuettelhove zob. rzeźnia
 kueyscher zob. furman
 kufgelt zob. czynsz od krów
 kuffe zob. kadź
 kufpennig, kufpenning, kugeld,
 kugelt zob. czynsz od krów
 kugs, kugkus, kukus zob. część po-
 siadłości na górze {wzniesieniu}
 kule, kulen zob. dziura; zagłębienie
 kulenslag zob. uderzenie maczugą
 kulepersken zob. ryba, ryby, jazgarz
 kumessche zob. sukno z Comines
 kumme zob. skrzynia
 kumpan zob. kompan; zastępca,
 np. burmistrza
 kumpanie, kumpanye zob. spółka
 kumpost zob. kapusta biała; kapu-
 sta kwaszona
 kumppen zob. kompan
 kumpter, kumpthur zob. komtur
 kumpthurampt zob. komturstwo
 kumptur zob. komtur
 kumpust zob. kapusta biała; kapu-
 sta kwaszona
 kumthuwer zob. komtur
 kumtur zob. komtur
 kundtwissende thun zob. donosić;
 dawać znać
 kuneke zob. pogrzebacz
 kuo zob. krowa
 kuowfe zob. kadź
 kuozcins zob. czynsz od krów
 kuper zob. kupiec
 kupersmed zob. miedziennik; ko-
 tlarz
 kupper zob. miedź
 kuppirmsmed zob. miedziennik; ko-
 tlarz
 kursener zob. kuśnierz, kuśnierze
 kursenwergk zob. cech kuśnierzy
 kurszener, kurszner zob. kuśnierz,
 kuśnierze
 kurtcz zob. wkrótce
 kurtcze zob. uszczuplenie praw; na-
 ruszenie praw; krzywda
 kurtcze der zzeit zob. brak czasu
 kuschichen zob. poszewka na po-
 duszkę
 kusse, kussen zob. poduszka
 kussen czichin zob. poszewka na
 poduszkę
 kussene, kussere zob. poduszka
 kust zob. koszt; wikt
 kutelhoff, kuttelhof, kuttelhove
 zob. rzeźnia
 kuwe, kw, kwe zob. krowa
 kyirche zob. kościół
 kyle zob. klin
 kynd, kynder, kynt zob. dziecko,
 dzieci
 kynder kiste zob. skrzynia do prze-
 chowywania majątku małoletnich
 kynder steeffvader zob. ojczym
 kyrche zob. kościół

- kyrchen covent zob. konwent kościelny
- kyrchengeld zob. pieniądz, pieniądze kościoła
- kyrchenhausse, kyrchenhaws zob. dom należący do kościoła
- kyrchin zob. kościół
- kyrchoffe zob. cmentarz
- kyrmissz zob. jarmark
- kyrsgarten zob. sad wiśniowy
- kyrssink zob. materiał wełniany, karzja
- kyste zob. skrzynia
- kystemaker zob. wytwórca skrzyń
- kysten zob. skrzynia, skrzynie
- kystener zob. kościelny
- kyszen zob. wybrać; wybierać
- L
- labor antiquus zob. roboty dawne
- lache zob. łacha
- lachen zob. woda stojąca; bagno
- lachs zob. ryba, ryby, łosoś
- lachsver zob. obrona granic
- lacke zob. sukno; miara długości sukna {44 łokcie}
- lade zob. lada; skrzynia
- ladebrief zob. wezwanie pisemne; pozew
- laden zob. lada, lady; skrzynia, skrzynie
- lader zob. ładowacz
- ladervolger zob. pomocnik ładowacza
- ladungen zob. pozew; wezwanie
- laffe zob. żyłka większa
- lager zob. obóz; legowisko
- lake, laken, lakene zob. sukno; miara długości sukna {44 łokcie}
- lamehant zob. ręka martwa
- lamme, lammen zob. jagnię
- lampen zob. lampa
- lampfleysch zob. mięso jagnięce
- lanckwelbier zob. piwo długo warzone
- land zob. kraj; wieś; ziemia; łąd
- land gehegtes ding zob. sąd ziemski
- landbade, landbote zob. woźny sądu ziemskiego
- landbuch zob. księga ziemska
- landding zob. sąd ziemski
- lande zob. kraj; wieś; ziemia
- lande mechtige zob. możni kraju
- Lande und Stete zob. stany pruskie
- landes beschirung zob. obrona krajowa
- landes muncze zob. moneta krajowa
- landeshern zob. dostojnicy krajowi
- landgut zob. dobra ziemskie; posiadłość wiejska
- landgutter, landguth zob. dobra ziemskie; posiadłość wiejska
- landing zob. sąd ziemski
- landiswilkor, landiswillekor, landiswylkore zob. wilkierz krajowy
- landkompthur zob. komtur krajowy
- landkorn zob. zboże
- landmeter zob. mierniczy
- landrecht zob. prawo krajowe
- landrichter zob. sędzia ziemski
- landschaft zob. kraj
- landscheppe, landtscheppe zob. ławnik, ławnicy ziemscy

- landscheppenbuch zob. księga ziem-
ziemska
- landsgewonheit zob. zwyczaj krajo-
wy
- landtseten zob. posiadłość ziem-
ziemska
- landstrassengericht zob. sąd drogo-
wy
- landtbuche zob. księga ziem-
ziemska
- landtdink zob. sąd ziem-
ziemski
- landtgerichte zob. sąd ziem-
ziemski
- landtrecht zob. prawo krajowe
- landtscheppe zob. ławnik, ławnicy
ziemscy
- landtscheppenbuch zob. księga
ziemska
- landtstrosse zob. gościniec
- landvolk zob. ludność wiejska
- landwere zob. obrona krajowa; wał,
wały podłużne
- landwyn zob. wino krajowe
- langszem zob. z trudem
- langun zob. długo; dawno
- langweiligk zob. długotrwały; od
dawna
- langwellbier zob. piwo długo wazo-
ne
- langwellbothe zob. kadź do piwa
długo warzonego
- langweylig zob. długotrwały; od
dawna
- lanifex zob. sukiennik
- lanius zob. rzeźnik
- lankene zob. sukno; miara długości
sukna {44 łokcie}
- lant zob. kraj
- lantbuch zob. księga ziem-
ziemska
- lantding, lantdyng zob. sąd ziem-
ski
- lant gehegtes ding, lantding zob.
sąd ziemski
- lantferunge zob. komiwojażerstwo;
handel wędrowny
- lanthgericht zob. sąd ziemski
- lanthrecht zob. prawo krajowe
- lantgut, lantgutter zob. dobra ziem-
skie; posiadłość wiejska
- lanthrichter zob. sędzia ziemski
- lantfertige zob. komiwojażer
- lantrecht zob. prawo krajowe
- lantreicher zob. sędzia ziemski
- lantrichter zob. sędzia ziemski
- lantscheppe zob. ławnik ziemski
- lantsworen zob. przysięgli krajowi;
przysiężni wałowi
- lantwage zob. drogi lądowe; waga
krajowa
- lantwera, lantwere zob. obrona kra-
ju; wał, wały podłużne
- lantwin zob. wino krajowe
- lapgedyng zob. dożywocie
- lapis zob. bursztyn, bursztyny
- lapper zob. goniec, gońcy
- lardo zob. słonina
- lassche zob. łosoś, łososie
- lassiczen zob. łasice
- last zob. łaszt; przykrość; kłopoty
procesowe
- lastadie zob. łasztownia; warsztaty
okrętowe
- lastadiengelde zob. pieniądz, pie-
niądze z łasztowni
- lastadigen zob. łasztownia; warszta-
ty okrętowe
- laten groschen zob. pieniądz, pie-
niądze, grosze szerokie
- later zob. cegła, cegły

- laternen zob. latarnia
 latesten zob. ostatni
 latten zob. listwa, listwy; łąta, łąty {w budownictwie}
 latteneglen, lattenaille, latteneglen, lattennayle, latteneyle zob. gwóźdź łątniak
 laudemium {danina, opłaca-
 cana panu lennemu przez
 wasala za nadanie lub
 odnowienie inwestytury} (lobe-
 gelde)
 laudt zob. według
 lauffer zob. goniec, gońcy
 laute zob. brzmienie
 lauthe, lawthe zob. według; brze-
 mienie
 lawtenmachir zob. wytwórca lutni;
 organista
 leben zob. życie
 lebenhoubt, lebenhoupt zob. gło-
 wa lwa
 lebentage, lebetage, lebtage zob. do
 końca życia; przez całe życie; do-
 żywocie
 lebin zob. życie
 lebinhopte, lebinhoupten zob. gło-
 wa lwa
 lechel, lechelyn zob. beczka mała
 lochereigk zob. nieprzestrzegany;
 bezwartościowy; nierealny
 lechgel zob. beczka mała
 lechsse, lechsze zob. podpora ze-
 wnętrza tylnej kłonicy u wozu
 leczste hinfart, leczten ader sust weg
 zob. droga ostatnia
 ledder zob. skóra, skóry
 ledderbome zob. bomy ładownicze
 leddere sacke zob. sakiewka skórza-
 na
 ledechin zob. lada; skrzynia, skrzy-
 nie
 leder zob. skóra, skóry
 ledermole zob. młyn garbarski
 ledesch zob. sukno z Lejdy
 ledesel zob. lina
 ledig, ledigk zob. pusty; wolny; bez
 rezultatu
 ledig geselle zob. czeladnik wolny
 ledir zob. skóra, skóry
 ledissche zob. sukno z Lejdy
 leem zob. glina
 leemhaken zob. motyka do gliny
 leene zob. lenno; beneficjum ko-
 ścielne
 leengut zob. dobra lenne
 leenlute zob. lennik, lennicy
 leenzcins zob. czynsz lenny
 leeydeslude zob. przewodnicy
 leffel zob. łyżki; znaki do oznacza-
 nia granicy {miedzy}
 leffelfuder zob. pudełko na łyżeczki
 leffil zob. łyżki
 legel zob. beczka mała
 legen zob. przebywać; starać się {o};
 domagać się czegoś; obozować;
 ustalić; wyznaczyć
 legende grunde, legender grun-
 de zob. dobra nieruchome,
 nieruchomość
 leger zob. obóz; legowisko
 legeren zob. zająć pozycję; rozbić
 obóz
 legerholte zob. składnica drewna
 legunde grunde zob. dobra nieru-
 chome

- lehen zob. lenno; przebywać; starać się {o}; domagać się czegoś; obozować; ustalić; wyznaczyć; beneficjum kościelne
- lehen wylle zob. prawo lenne
- lehne zob. lenno; beneficjum kościelne
- lehnheren zob. panowie lenni
- lehnlute, lehnman zob. lennik, lennicy
- legel zob. beczułka
- legen zob. pożyczyć
- legerholcz zob. drewno, powały
- leib zob. ciało
- leibgedinge zob. dożywocie
- leib gedyngeth, leipgedynge zob. dożywocie
- leibrente, leibrenthe zob. renta dożywotnia
- leichnam zob. trup
- Leichnamstage zob. Boże Ciało
- leichtachtunge zob. lekceważenie
- leicht zob. lekkomyślny; mało znaczący
- leichtikeit zob. lekkomyślność
- leiden zob. pozwolić
- leig, leihen zob. pożyczyć
- leilach, leilachen zob. prześcieradło, prześcieradła
- leim zob. glina
- leimcloker zob. lepiarz
- leinde zob. cierpienie
- leinen cleyder zob. odzież lniana
- leingrube zob. glinianka
- leipczyns zob. czynsz dożywotni
- leipkleider zob. odzież codziennego użytku
- leiplicher bruder zob. brat rodzony
- leiprente zob. renta dożywotnia
- leiprock zob. suknia domowa
- leiste, leisten zob. obszywka, obszywki
- leitezil zob. lina prowadząca
- lembde zob. okaleczenie
- lembern pelcz zob. futro z jagnięcia
- lemde, lemede zob. okaleczenie
- lemes zob. glina
- lemkosten zob. skrzynia, skrzynie do gliny
- lemkliker zob. lepiarzlemmede zob. okaleczenie
- lemre zob. jagnię
- lenczen zob. pole obsiane jarzyną
- lendenyer zob. paśnik wyrabiający pasy do spodni
- lene zob. lenno; beneficjum kościelne
- lener zob. najemnik
- lengern zob. szeroko; obszernie
- lenghe zob. dłuższy okres czasu; długo
- lepel, lepele, leple zob. łyżka, łyżki
- leprozorium (sichhus); zob. też szpital
- lerderbudel zob. sakiewka skórzana
- lere jar zob. lata nauki
- lerer zob. nauczyciele
- lesenycze zob. drewno zbierane
- lest, leste zob. łaszt
- leteren zob. latarnia
- lettinge zob. przeszkoda
- leuchten zob. otwory okienne
- leuchter zob. lichtarz; świecznik
- leuckenzen zob. zaprzeczać
- leugeth ... an zob. oczerniać

- leute, leuthe zob. ludzie; osoba, osoby
 leuther zob. szczery
 leuthlon zob. wynagrodzenie służby
 levte zob. ludzie
 lewchter zob. lichtarz; świecznik
 lewenhopt zob. głowa lwa
 lewffen zob. wydarzenia; sprawy
 lewffer zob. goniec
 lewkente zob. zaprzeczyć
 lewte zob. ludzie; osoba, osoby
 lewthe zob. ludzie; osoba, osoby; jednogłośny; jednobrzmiący
 lewtlon, lewtelon zob. wynagrodzenie służby
 lewynhoupte zob. głowa lwa
 lewytte zob. ludzie; osoba, osoby
 leyb, leybe zob. ciało
 leybgedynge, leypgedynge zob. dożywocie
 leybnarunge zob. wikt
 leybrenthe zob. renta dożywotnia
 leychenam zob. trup
 Leychenamstage zob. Boże Ciało
 leycht zob. lekkomyślny; mało znaczący
 leyden zob. cierpienie
 leydener, leydische zob. sukno z Lejdy
 leyderemen, leyderenen zob. lejce
 leyeden zob. mokra łączka między polami
 leyen zob. ludzie świeccy
 leyen brudir zob. brat świecki
 leylach, leylache, leylacke, leyloch zob. prześcieradło
 leym zob. glina
 leymberg zob. góra gliniana
 leymcleiber zob. lepiarz
 leymde zob. okaleczenie
 leymdreger zob. tragarz gliny
 leymgrube zob. glinianka
 leymhoke, leymhoken zob. motyka do gliny
 leymit zob. płótno
 leymklechker, leymklecker, leymkleckir zob. lepiarz
 leymtreter zob. lepiarz
 leyne zob. lina; ludzie świeccy; osoba, osoby świeckie
 leynen cleyder zob. odzież lniana
 leynenweber, leyneweber, leynewewebir zob. płóciennik, płóciennicy
 leynkoffsleuthe zob. litkupnicy
 leynkowffe zob. litkup
 leynkowffene lewthe zob. litkupnicy
 leynlach zob. prześcieradło
 leynwant zob. płótno
 leynwantgeld zob. pieniądz, pieniądze na płótno
 leynweber zob. płóciennik, płóciennicy
 leynzom zob. siemię lniane
 leyeczins zob. czynsz dożywotni
 leyprenthe zob. renta dożywotnia
 leyprenthebriff zob. list dotyczący renty dożywotniej
 leypreynte zob. renta dożywotnia
 leysste zob. obszywka
 leytezeyl zob. lina prowadząca
 libe zob. miłość
 libende zob. za życia
 libra czise zob. księga akcyzy
 libra papieru (bucher, bueke); zob. też księga, księgi

- licht zob. świeca, świece; światło
lichtziher zob. świeczarz
lichte, lichten zob. świeca, świece
lichte gulden zob. pieniądz, pieniąd-
dze, guldeny lekkie
Lichtmesse {Fest} zob. Oczyszcze-
nie Najświętszej Maryi Panny
{święto}
liefrenthe, lieprente, liffrenthe, lif-
freyntte zob. renta dożywotnia
liem zob. glina
ligende grunde zob. dobra nieru-
chome, nieruchomość
likstene zob. płyta nagrobna
lilach, lilachin zob. prześcieradło,
prześcieradła
lindisch, lindissch zob. sukno z
Londynu
linifex, linifices zob. płóciennik,
płóciennicy
linkouf zob. litkup
lipdinge zob. żywot
lipke zob. uzbrojenie, łebka
lipniss, liepniss zob. dar
lippke, lippken zob. uzbrojenie,
łebka
lirsche zob. sukno z Lierre
listicklichen zob. przebiegle
lit zob. ogniwo łańcucha
littera zob. list, litera
littische marder zob. kuny litewskie
littowen cleydungen zob. odzież na
wzór litewski
liwant zob. płótno
lobben zob. ryba, ryby, dorsz suszo-
ny
lobe zob. za zgodą; chwała
lobedylen zob. tarcica dębowa
lobegelde zob. laudemium
loch, loche, locher zob. dziura
locherig, locherlich zob. nieprze-
strzegany; bezwartościowy; niere-
alny
locherstyn zob. kamienie z otwo-
rem zamykającym przewód ciep-
ny
lochir zob. dziura
lobbussenstul zob. podstawa arma-
ty ołowianej
lode zob. lada; sztuka ołowiu
lodewiger zob. ludwisarz
loede zob. sztuka ołowiu
loek zob. czosnek
loen zob. wynagrodzenie
loenrecht zob. prawo lenne
loenrecht polnisch zob. prawo len-
ne polskie
loewpfanne zob. naczynie do topie-
nia ołowiu
loffel zob. łyżka, łyżki
loffer zob. goniec, gońcy
loge zob. beczka
logenmer zob. bujda; bajka
lohen, lohne zob. wynagrodzenie
lok zob. czosnek
loken zob. zaprzeczyć
lokent zob. zaprzeczając
lomole zob. młyn do mielenia kory
dębowej
lon, lone zob. wynagrodzenie
lon czinsz zob. zapłata czynszem
loomole zob. młyn do mielenia
kory dębowej
loon zob. wynagrodzenie
loper, loperen, lopir zob. goniec,
gońcy

- loschen zob. kryjówka, kryjówki
 loschmuhle zob. kran; dźwąg
 losebecker zob. piekarz pieczywa białego
 losen zob. wykupić
 lossen zob. pozostawić; opuścić {w biedzie}; wykupić
 lossten zob. wykupić
 losze zob. nieważny; nie wiążący
 loszenfischeren zob. pojedynczy rybacy, nie należący do cechu
 loszenlewthe zob. ludzie niezwiązani przynależnością do cechu; włóczęgi; ludzie „luźni”
 lot zob. sztuka ołowiu
 lotbouchze, lotbuchszen, lotbuchsse zob. armata ołowiana
 lotbussenladen zob. skrzynia do armaty ołowianej
 loterey, loterye zob. włóczęgi; nieroby; opryski; nicponie
 loteysernbouchze, lothbussen zob. armata ołowiana
 lotgiter, lothgeter zob. odlewnik
 lotiges silber zob. stop srebra
 lotter zob. nicpoń; opryszek; włóczęga; nierób
 lowffer zob. goniec
 loubé zob. pozwolenie
 louckent zob. zaprzeczając
 louefferen zob. goniec, gońcy
 luefft zob. zaraza
 louenissch zob. sukno z Louvain
 loufer zob. goniec, gońcy
 loufftig zob. powszechny; znany
 louthe zob. brzmienie
 loze zob. lina
 lozen zob. wykupić
- lubisches recht zob. prawo lubeckie
 lubisches recht und gerichte zob. sąd prawa lubeckiego
 luchte zob. otwór okienny
 luchter zob. lichtarz; świecznik
 lucktik zob. otwór
 lude, luden zob. ludzie
 luechte zob. otwór okienny; świece
 luessen zob. luśnia
 luete zob. ludzie; osoba, osoby
 luettel zob. mały; nieznaczny
 luke, luken zob. szpara
 lundesch, lundisch, lundissch, lundyssch zob. sukno z Londynu
 luperen zob. goniec, gońcy
 luse zob. pęknięcie
 luthe, lute zob. ludzie; osoba, osoby
 lybreye zob. biblioteka
 lyewand zob. płótno
 lyffrente zob. renta dożywotnia
 lylach, lylache, lylachin zob. prześcieradło, prześcieradła
 lymand, lymandt zob. płótno
 lymklikker, lymklyver zob. lepiarz
 lymplichen zob. odpowiednio; względnie; wyrozumiale
 lyne, lynea, lyneken, lynken zob. lina
 lynerwergk zob. wyroby lniane
 lyneweber zob. płóciennik
 lynwad, lynwand, lynwant, lynwanth, lynwat zob. płótno
 lypdinge, lypgedinge zob. żywot
 lyrisch zob. sukno z Lierre
 lyt zob. ogniwo łańcucha
 lywant zob. płótno

- mabauwesch, mabeuwesch, ma-
 boysche, mabussche zob. sukno z
 Maubeuge
 macht zob. pełnomocnictwo;
 upoważnienie; dowód pełnego
 uprawnienia; przemoc; siła; bar-
 dzo wiele; panowanie; władza
 machtbreve, machtbrief, macht-
 brieff, machtbrieff, machtige bri-
 fe zob. list pełnomocny, listy
 pełnomocne
 machtlewte zob. pełnomocnicy
 maelytdt zob. obiad; posiłek
 maenol zob. olej makowy
 maes, maesze zob. sposób; stopień;
 zakres
 magt zob. dziewczyna; służąca
 maideburgisches recht zob. prawo
 magdeburskie
 mait zob. służąca
 make zob. izba; pokój mieszkalny
 makede {od niem. machen} zob. ro-
 bić
 mekelerynne zob. wdowa po ma-
 klerze
 makelon zob. wynagrodzenie od
 sztuki
 mal zob. młyn
 malcz, malcze zob. sód
 malczit zob. obiad; posiłek
 malczsecke zob. worki na sód
 male zob. młyn, młyny
 malen zob. znak, znaki
 malenslot zob. kłódka
 malesesye zob. wino, małmazja
 maler zob. malarz
 malmasia, malmasie, malmesie,
 malmesye zob. wino, małmazja
 malschatcz zob. posąg
 maltidt, maltyt zob. obiad; posiłek
 man zob. mąż, mężczyzna, osoba
 mancherhande zob. różnoraki; róż-
 nego pokroju
 manchfalden, manchfeldiclichen
 zob. różnorako
 manchfeldiglich zob. różnoraki
 mandach, mandage zob. poniedzia-
 łek
 mandatum zob. mandat; polecenie
 mandel, mandil zob. mendel
 mandelen zob. mendel; migdały
 manen zob. wasal; lennik; rycerz
 mang czuseynde zob. być wśród;
 brać udział
 mangel zob. brak
 manne zob. mąż, mężczyzna, oso-
 ba, osoby
 mannebutil zob. sakiewka męska
 mannes gortil zob. pas, pasek męski
 mannichfalden zob. różnorako
 mannicheit zob. mnogość
 mannichere hande zob. różnoraki;
 różnego pokroju
 mannichmoel zob. czasami
 manns gurtel zob. pas, pasek męski
 manschaft, manschapp zob. ogół
 {zebranie} panów, szlachty; załoga
 mantel, mantil zob. płaszcz
 mantelheft zob. kłamra do płaszcza
 mantyl zob. płaszcz
 manuale zob. manual
 manung, manunge zob. przypo-
 mnienie; upomnienie

- marc zob. pieniądz, pieniądze, grzywna
marc bone monete Prutenicalis zob. pieniądz, pieniądze, grzywna pruska dobrej monety
marck zob. znak
marketes recht zob. prawo targowe
marckt zob. jarmark; rynek
marcktczall zob. proporcjonalnie, odpowiednio do wartości
marcktfure zob. jazda na targ
marcktgang zob. cena rynkowa
marcktkessil zob. kocioł używany na targu
marder zob. kuny
marg zob. pieniądz, pieniądze, grzywna
marg prusch gutes geldes zob. pieniądz, pieniądze, grzywna pruska dobrej monety
margpfund, margpfunt zob. funt rynkowy
mark zob. pieniądz, pieniądze, grzywna
markczal zob. określona płatność
mark prusch, mark pruscher munt-cze zob. pieniądz, pieniądze, grzywna pruska
marketknecht zob. pacholek targowy
marketnegel zob. gwóźdź, gwoździe
markt zob. rynek; targ
marktagn zob. targowe dni
marktcaall zob. proporcjonalnie, odpowiednio do wartości
markte zob. targ
marktkessel, marktkessil zob. kocioł używany na targu
marktknech zob. pacholek targowy
marscalcus, marschalk zob. marszałek
marstal, marstele zob. stajnia miejska
mast zob. maszt; wypas
masten zob. maszty
mastung, mastunge zob. karma; wyżywienie
maszer zob. mierniczy
mate zob. zboże zmielone
maten zob. maty plecione; pledy
mater zob. ksieni; matka
matoll zob. tran
matrone zob. matrona
matten, matthen zob. maty plecione; pledy
mattol, mattole zob. tran
mauthe zob. myto; cło
mauwer, mauwere, mauwir zob. mur
mawer zob. mur; murarz
mawrcigel zob. cegła, cegły do murowania
mawseyssen, mawsseysen zob. uzbrojenie, osłona rąk, płytowa
mayd, mayt zob. służąca
mayster, maystri zob. mistrz
me zob. więcej
mechchelische, mechelissch, mech-lische, mechlussche zob. sukno z Mechelen
mechtig zob. pełnomocnictwo; upoważnienie; upoważniony; dowód pełnego uprawnienia
mechtig teylen zob. uprawomocnić; uwierzytelnić

- mechtigen zob. wziąć na siebie; upoważnić się; zobowiązać; za-
władnać; możni kraju
- mechtiger, mechtigere zob. pełno-
mocnik, pełnomocnicy; upoważ-
niony, upoważnieni
- mechtigk zob. pełnomocnictwo;
upoważnienie; upoważniony; do-
wód pełnego uprawnienia
- mechtigung, mechtigunge, mech-
tunge zob. opieka, zastępstwo
prawne
- mechtyg zob. pełnomocnictwo
- meczen zob. odsyp za przemiał
- mede zob. miód pitny
- medeleyen zob. dziewczynka
- medeperde zob. koń, konie wyna-
jęte
- medes zob. miód pitny
- meel zob. mąka
- meer zob. mnożyć; powiększyć
- meh, mehee zob. więcej
- mehenunge zob. zdanie; zamiar;
opinia
- mehnunge zob. zdanie; zamiar; opi-
nia; w zamiarze; zamierzać; uwa-
żać
- mehre zob. morze
- mehrem zob. nieraz
- meister zob. mistrz; wielki mistrz
- meister coche zob. kuchmistrz
- meisterknechte zob. pachołek mi-
strza
- meistir zob. mistrz; wielki mistrz
- mekeler zob. makler
- mekelissche zob. sukno z Mechelen
- mel zob. mąka
- melcz zob. słuód
- melczler zob. słodownik
- melczerynne zob. wdowa po sło-
downiku
- melczhaews, melczhaus, mel-
czhaws, melczhawse, melczhaws-
se, melczhawsz, melczhawze, mel-
czhus, melczhuss, melczhuz zob.
słodownia
- meler zob. malarz
- melk zob. mleko
- melknecht zob. pachołek młynarza
- meltczler zob. słodownik
- meltczerknecht zob. pachołek sło-
downika
- meltczhuss, meltczhusz, meltczus,
melthus, melzhus, melthws zob.
słodownia
- men zob. lecz
- menick zob. niejeden; dużo; wiele
- menn zob. lecz; tylko
- menne zob. lecz
- menschafft zob. załoga
- menschen zob. osoba, osoby
- mensura zob. korzec
- mentelen zob. płaszcz
- menteler zob. krawiec
- mentil zob. płaszcz
- menung, menunghe zob. zdanie;
zamiar; opinia; w zamiarze; za-
mierzać; uważać
- mer zob. więcej
- merbusser zob. szewc naprawiający
stare obuwie
- mercantes zob. towar, towary
- mercken zob. osądzić; brać pod
uwagę; rozumieć; poznać; poka-
zać

- merckliken zob. znacznie; bardzo; należycie
- merczbier, merczbir, merczebir zob. piwo marcowe
- meren zob. pogłoska; plotka
- merglich zob. znacznie; bardzo; należycie; znaczny; duży; ważny; liczny
- merglichen zob. znacznie; bardzo; należycie
- merglicher zob. kupiecki, np. interesy kupieckie
- merisch zob. morawski, np. wino morawskie
- merken zob. osądzić; brać pod uwagę; rozumieć; poznać; pokazać
- merklichen zob. znacznie; bardzo; należycie
- merkysen zob. żelazo do wypalania gmerków
- merredik zob. chrzan
- merswyn zob. morświn
- mesforke zob. widły do mierzwy
- mesgarten zob. ogród warzywny
- messchlich zob. sukno z Mechelen
- messe zob. msza
- messebuch zob. księga kościelna, mszał
- messegarten zob. ogród warzywny
- messegerete, messegerethe zob. naczynia liturgiczne
- messegewand, messegewande zob. ornat
- messeketen zob. łańcuch mierniczy
- messekorn zob. meszne
- messer zob. nóż
- messersmede zob. nożownik
- messersmedynne zob. wdowa po nożowniku
- messersmid, messersmit, messersmyd zob. nożownik
- messigsloer zob. mosiężnik
- messing zob. mosiężny, np. lichtarz
- messingsleer, messingsloer zob. mosiężnik
- messir zob. nóż
- messirsmid, messirsmyd zob. nożownik
- mest zob. mierzwa; śmieci
- meste zob. w większej części; prawie
- mester zob. mistrz
- metczen zob. odsyp za przemiał
- metczmolen zob. młyn pobierający odsyp za przemiał
- metczner zob. młynarz
- mete zob. miód pitny
- meteborger zob. mieszczanin, mieszczenie
- meteborgerynne zob. mieszcza; wdowa po mieszczaninie
- meteburger zob. mieszczanin, mieszczenie
- meteburgerynne zob. mieszcza; wdowa po mieszczaninie
- metecompan, metecompanne zob. kompan; zastępca, np. burmistrza; współradny
- metegebitige zob. dostojnik, dostojnicy
- metekessel zob. kocioł do warzenia miodu
- metekete zob. łańcuch mierniczy
- meteleyden zob. współczucie
- metenburgermeister zob. współburmistrz

- metenomen zob. zabrać
- metercze, meterczentuch zob. sieć w kształcie lejkowego worka
- meteteil zob. część wspólna
- Metevaste zob. niedziela Laetare; okres od niedzieli Oculi do niedzieli Laetare
- methe zob. miód pitny
- methe czukomend zob. również przysługujący
- metheburge zob. współporęczenie
- metheburger zob. mieszczanin, mieszczenie
- metherichter zob. asesor
- methewochen zob. środa
- metze zob. zboże zmielone
- metzgetreide zob. zboże zmielone
- meuwerer, meuwrer zob. murarz
- mewer zob. mieszkaniec Gniewu
- mewere, mewrer zob. murarz
- mewseysen zob. uzbrojenie, osłona rąk, płytowa
- mejde zob. służąca
- meydenburgsches recht zob. prawo magdeburskie
- meydelein zob. dziewczynka
- meydichen zob. szata bez rękawów
- meyen zob. maj
- mege zob. staranie; wysiłek
- meyle zob. mila
- meylevate zob. konwia
- meynen eit zob. krzywoprzysięstwo
- meynige zob. przeważająca większość
- meynunge zob. zdanie; zamiar; opinia; w zamiarze; zamierzać; uważać
- meyschenbothe zob. kadź do moszczu lub srodu
- meysnsicher grossen zob. grosze miśnieńskie
- meyste meynige zob. przeważająca większość
- meyster zob. mistrz; wielki mistrz
- meysterkoche zob. kuchnia wielkiego mistrza
- meysterscappelan zob. kapelan wielkiego mistrza
- meystir zob. mistrz; wielki mistrz
- mhe andere zob. wielu innych
- mheczeithen zob. niejednokrotnie
- mhue, mhwe zob. staranie; wysiłek
- middelbir zob. piwo zwykłe
- middewecken zob. środa
- milch zob. mleko
- milder gedechtnisze zob. świętej pamięci; nieodżałowany
- mildickeyt zob. Wasza Królewska Łaskawość
- mildiglicher zob. obficie
- miles, militis devocio zob. rycerz, rycerze
- miltetikeit zob. dobroczynność; szczodrość
- mincze, minczee zob. mennica
- minncze zob. mennica
- minor bruder zob. franciszkanin, franciszkanie
- minute, minuthe zob. koncept; brulion
- mir zob. więcej
- misduncket zob. nie podobać się
- misgeloben zob. nieufność; podejrzenie

- mishagen zob. niezadowolenie; nie podobać się
 misquemiheit zob. zły stan rzeczy; niedola
 missal, missale zob. księga kościelna, mszał
 misse zob. msza
 missedunken zob. dezaprobata; brak zaufania; wątpliwość
 missenluchter zob. lichtarz mszalny
 missese zob. odczuwać brak; nie trafić; chybić
 missetat zob. czyn karygodny; przestępstwo; zbrodnia
 misseteter zob. złoczyńcy
 missetyt zob. czyn karygodny; przestępstwo; zbrodnia
 missingeketel zob. kocioł z mosiądzu
 mist zob. mierzwa; śmieci
 mistdragen zob. nosidła do mierzwy; nosidła do śmieci
 mistgabelle zob. widły do mierzwy
 mishagen, mishaken zob. graca do mierzwy
 mistwagen zob. wóz do mierzwy
 miszhagen zob. niezadowolenie; nie podobać się
 miszhaglichkeit zob. niezgoda; waśń; niezadowolenie
 miszvordinste zob. wykroczenie; przestępstwo
 mit bequemiheit, mit beqwemkeyt, mit boquemikeith zob. należyćie; odpowiednio
 mit der ehafftigen noth zob. przeszkoda prawna
 mit des zob. tymczasem
 mit hals und gutte zob. z życiem i mieniem
 mit lobe zob. za zgodą
 mit nichte zob. w żadnym wypadku; nie
 mit vortrostem andtwerte zob. z przychylną odpowiedzią
 mit weldiger handt zob. przemocą; siłą
 mitborger zob. zob. mieszczanin, mieszczanie
 mitecompan zob. kompan; zastępca, np. burmistrza; współradny
 Mitfaste zob. niedziela Laetare; okres od niedzieli Oculi do niedzieli Laetare
 mitheburger zob. mieszczanin, mieszczanie
 mithleidunghe zob. współczucie
 mitpurger zob. mieszczanin, mieszczanie
 mitpurgerynne zob. mieszczka
 mitte zob. czynsz, czynsze
 mitte raedtes gebrauchen, mitte raethes gebrauchen, mitte rathes gebrauchen, mitte roethes gebrauchen, mitte rohtes gebrauchen, mitte rothes gebrauchen zob. radzić z innymi {wspólnie}
 mitteburger zob. mieszczanin, mieszczanie
 mittehauschin zob. domek
 mittekumpe zob. kompan; zastępca, np. burmistrza; współradny
 mittel zob. bezpośrednio; bez przeszkód
 mittelen zob. pośredniczyć
 mitteler zob. w międzyczasie

- mittelere zob. pośrednik
 mittelung, mittelungh zob. pośred-
 nictwo; środek
 mittelzeit zob. międzyczas
 mitten zob. nająć
 mittheborger zob. mieszczanin,
 mieszczanie
 mitwache zob. środa
 mitwillung zob. zgoda
 mitwoche zob. środa
 mitwoeneren, mitwonern zob.
 współmieszkaniec
 modder zob. matka
 moderliken anfalls zob. spadek po
 matce
 moelcz zob. sól
 moele zob. młyn
 moelengelt zob. opłata za przemiał
 moelfure zob. jazda do młyna
 moelgraben zob. młynówka
 moelstad, moelstat zob. miejsce na
 młyn
 moelwerk zob. koło młyńskie
 moenchen zob. mnich, mnisi
 moenvarer weytirrock zob. suknia
 moersser zob. móżdziej
 moes zob. sposób; stopień; zakres;
 mech
 moesze zob. sposób; stopień; zakres
 moge zob. krewny, krewni
 mogelich, mogelick zob. odpowied-
 ni; stosowny
 mogen zob. krewny, krewni
 mogenschafft zob. pokrewieństwo
 moglich zob. odpowiedni; stosow-
 ny
 moige zob. trud
 mol zob. młyn
- molcz zob. sól
 molczyt zob. obiad; posiłek
 molczhaus zob. słodownia
 molden zob. półmiski
 mole zob. młyn, młyny
 molegrabenwasser zob. młynówka
 moleknecht zob. pachołek młyn-
 rza
 molen zob. młyn, młyny
 molenstaten zob. miejsce na młyn
 molensteine zob. kamienie młyń-
 skie
 moler zob. młynarz; malarz
 moletich zob. staw młyński
 molfure zob. jazda do młyna
 molgraben, molgrubin zob. mły-
 nówka
 molknecht zob. pachołek młynarza
 {młynarczyk}
 moll zob. tym razem
 molmeister, molmeistir zob. mistrz
 młynarski
 molner zob. młynarz
 molsteyne, molstin zob. kamień
 młyński
 molt zob. sól
 moleteiche zob. staw młyński
 molwasser zob. młynówka
 monch, monche, monchel, mon-
 chen zob. mnich
 monche kermes zob. jarmark mnisi
 monck zob. mnich
 moncze zob. mennica; pieniądz,
 pieniądze moneta
 monczelon zob. wynagrodzenie
 mincerza
 monczet, monczmeister zob. min-
 cerz

- mondekeyt zob. pełnoletniość
 monden zob. miesiąc, miesiące
 monete zob. pieniądz, pieniądze
 moneta
 monete usualis zob. pieniądz, pieniądze, moneta użytkowa
 monfar rocke zob. suknia męska, podróżna
 monich zob. mnich
 monkekloster zob. klasztor dominikanów {źródła elbląskie}
 monken, monneken, monnyck zob. mnich, mnisz
 monstrantie zob. monstrancja
 monsze zob. mnich
 montagk zob. poniedziałek
 montcze, montze zob. mennica
 monthen zob. miesiąc, miesiące
 montzemeister zob. mincerz
 morder zob. zabójca
 morde zob. zabójstwo
 moren zob. jutro; nazajutrz
 morgen zob. mórg, morgi
 morgin zob. mórg, morgi
 morre zob. morowe powietrze
 morser zob. moździerz
 mort zob. mordować
 mortbornen zob. podpalać i mordować
 mortborner zob. zbrodniarz; podpalcz
 mortlich zob. morderczy; zbrodniczy
 mortocht zob. proskrypcja za mord
 mortslag zob. mord
 mos zob. mech
 mose zob. mech; sposób; stopień; zakres; miara, miary
 mosen zob. miara, miary
 moss zob. mech
 most zob. moszcz
 moste, mostes zob. moszcz
 mosze zob. sposób; stopień; zakres
 moszen zob. miara, miarymoczne zob. nakrycie głowy
 mozer zob. moździerz
 muegen zob. moc
 muencze zob. pieniądz, pieniądze
 moneta
 muer, muere zob. mur, mury
 muerer zob. murarz
 muererhocker zob. pomocnik murarza
 muerlatten zob. murłata
 muermeister zob. mistrz murarski
 muerstein zob. cegła, cegły do murowania
 muetzen zob. kapuza
 mueter, muetir zob. matka
 muewerer zob. murarz
 muglich zob. odpowiedni; stosowny
 muhe zob. staranie; wysiłek
 muhet zob. trapić; być przykrym
 muhme zob. ciotka
 mulden zob. niecki do strawy dla koni; półmiski; żłób, żłoby
 mule zob. młyn
 mulgrab zob. młynówka
 mulle zob. młyn
 mullner, mulner zob. młynarz
 mume, mumme {adder mutterswester } zob. ciotka
 munczce, muncze, munczce zob. mennica; pieniądz, pieniądze, moneta

- munczemeister, munczer zob. min-
 cerz
 munde zob. ujście rzeki
 mundige jare, mundigen tagen zob.
 pełnoletniość
 mundt zob. usta
 mundtmeher zob. plotkarz; gaduła
 munloch zob. otwór do paleniska
 muntcz, muntcze zob. mennica;
 pieniądz, pieniądze, moneta
 muntczler zob. mincerz
 munte zob. pieniądz, pieniądze,
 moneta; mennica
 muntemeister, munter zob. min-
 cerz
 munterknecht zob. pachołek min-
 cerza
 mure zob. mur
 murer zob. murarz
 murergesellen zob. czeladnik mu-
 rarski
 murerknechte, murersknechte zob.
 pachołek murarza
 murersteyn zob. cegła, cegły do
 murowania
 murlatten zob. murłata
 murlon zob. wynagrodzenie za mu-
 rowanie
 murstein, mursten zob. cegła, cegły
 do murowania
 mursteyn zob. cegła, cegły do mu-
 rowania
 murus zob. mur
 muscatenblumen zob. kwiat musz-
 katołowy
 muse zob. potrawa gęsto zagotowa-
 na
 muskatenblomen zob. kwiat musz-
 katołowy
 musschossil, musschussel zob. mi-
 ska na powidłą
 mussikgengeren zob. nygus; obi-
 bok; próżniak
 mussyserne zob. uzbrojenie, karwa-
 sze na przedramię
 must zob. moszcz
 musz schusschen zob. miseczka
 mosiężna
 mut zob. namysł; przemyślenie;
 rozwaga
 mutcze zob. nakrycie głowy
 muter zob. matka
 muter anfal zob. spadek po matce
 muter swester zob. ciotka
 muter swester tochter zob. kuzynka
 muterteil zob. część matki; gerada
 muterteilunge, mutterlichteil zob.
 podział, podziały majątku po
 matce
 muterteyl zob. część matki; gerada
 muth zob. namysł; przemyślenie;
 rozwaga
 muthwilliglichen zob. dobrowolnie
 mutte zob. namysł; przemyślenie;
 rozwaga
 mutter zob. gospodyni z dworu
 krzyżackiego, matka
 mutter anteil zob. część matki; ge-
 rada
 mutter bruder zob. wuj
 mutterliche anteil zob. część matki;
 gerada
 muttirteil zob. część matki; gerada
 muwe zob. trud
 muwem zob. ciotka

- muwersteyn zob. cegła, cegły
 muwir zob. mur
 mwer zob. mur
 mynn, mynner zob. mniej; nie mniej
 mynner bruder, mynner brudir zob. franciszkanin, franciszkanie
 mynneren zob. zmniejszyć; ograniczyć
 mynnerung zob. pomniejszenie {np. długu}; zmniejszenie
 mynste zob. najmniej; co najmniej
 mynuth zob. koncept; brulion
 myst zob. mierzwa
 mystgabel zob. widły do mierzwy
 mysthaken zob. graca do mierzwy
 myttelsrecht zob. środki prawne
 mytten zob. wynająć
- N
- nach rechtsz owszweysungh, nach rechtsz owszweyszungh, nach rechtsz uszwisz zob. zgodnie z prawem
 nachgebuir zob. sąsiad
 nachgelassene gut, nachgelassene guter zob. spadek; spuścizna
 nachkomelingen zob. spadkobierca, spadkobiercy
 nachmaninge, nachmanunge, nochmanunge zob. przypomnienie; upomnienie
 nacht zob. noc
 nachten zob. minionej nocy
 nachtleger, nachtlegher zob. nocleg, noclegi
 nackbershoff zob. dom sąsiedni
- naessten zob. najbliżej; ostatnio
 nagel zob. gwóźdź, gwoździe
 nagelwerke zob. konstrukcja drewniana zbita gwoździami z listew lub łąt
 nager bey dy lande zob. bliżej kraju
 nagescreven zob. niżej spisane
 nahede zob. w pobliżu
 nail zob. gwóźdź, gwoździe
 nakebuwer zob. sąsiad
 nakegesecht zob. donieść
 namals zob. później
 namaninge, namanunge zob. przypomnienie; upomnienie
 name zob. zajęcie siłą; rabunek; imię
 namhafftigkeit zob. wielmożność
 nap silberynne zob. waza srebrna
 narung, narunge zob. pokarm; pożywienie; utrzymanie; źródło utrzymania
 nase zob. nos
 nassoten, nassute, nassuten zob. łódź płaska
 natelen, natlen zob. igła, igły
 nayl, nayle zob. gwóźdź
 nayler zob. gwoździarz
 nayll zob. gwóźdź
 nebeger zob. świder
 nebinhawsse zob. dom przyległy
 neccesitas zob. zobowiązanie
 nechten zob. minionej nocy
 neddervallen zob. przedwał
 nede zob. w pobliżu
 nederlage zob. skład towarów
 nedir zob. niższy
 neensten zob. najbliżej; ostatnio
 nefeger zob. świder

- negel, negele zob. gwoźdź, gwoździe
- negelken zob. goździki
- negle zob. gwoździe
- negocior zob. zajmujący się interesami
- negst ... wesende zob. będący ostatnio
- negsten zob. najbliżej
- negstkamend, negstkomend zob. nadchodzący
- negstvorgangen, negstvorgungen zob. ostatnio miniony
- nehede zob. w pobliżu
- nehesten zob. najbliżej; ostatnio
- nehir zob. bliżej
- nehstgehalden zob. niedawno, dopiero co odbyty
- nehstmaels zob. ostatnio; niedawno
- nehstvorschienen zob. ostatnio miniony
- neige zob. reszta napoju
- neile zob. gwoździe
- neken zob. skierować się; zwrócić; zbliżyć
- nelekin zob. goździki
- nemeligen, nemeliken, nemiglichin, nemlichen zob. mianowicie
- nepchen zob. miska
- nerkeyne zob. w ogóle żaden
- nerne zob. nigdzie
- nerung zob. pokarm; pożywienie; utrzymanie; źródło utrzymania
- nestczukomend zob. nadchodzący
- neste zob. ostatnich
- nesteler zob. wytwórca sznurowadeł rzemieennych
- nesten zob. najbliżej; ostatnio
- nestgehaldenen zob. niedawno, dopiero co odbyty
- nestgeleden zob. niedawny; dopiero co miniony
- nestgeslissenen zob. dopiero co zakończony
- nesthen zob. najbliżej; ostatnio
- nestmols zob. ostatnio; niedawno
- nestvorschenen zob. niedawny; dopiero co miniony
- nette zob. siatka z miedzianego drutu
- neunogechen zob. ryba, ryby, minóg
- neuwarbe, neuwerbe zob. kolor stały
- neuwickete, neuwkeyt zob. nowe poczynanie {niepożądane}; nowy krok {niepożądany}
- neve zob. siostrzeniec
- neveger zob. świder
- new zob. nowy
- newckeit zob. nowe poczynanie {niepożądane}; nowy krok {niepożądany}
- newzeitunge zob. wieści nowe
- newefunde zob. nowe poczynanie {niepożądane}; nowy krok {niepożądany}
- newforbe zob. kolor stały
- newghe zob. nowy
- newickeit, newikeit zob. nowe poczynanie {niepożądane}; nowy krok {niepożądany}
- newisz zob. nowość
- newnocken, newnokil, newnouchen zob. ryba, ryby, minóg

- newsteter zob. mieszczanin, mieszczanie nowego miasta, np. Nowego Miasta Torunia
- neyle zob. gwoździ, gwoździe
- neylken zob. goździki
- neyster zob. mistrz; wielki mistrz
- nhamen zob. w przekonaniu
- nhegesten zob. najbliżej; ostatnio
- nhere geben zob. zbliżyć się {do}
- nheste zob. ostatnich
- nhesten zob. najbliżej; ostatnio
- nhestkamend, nhestkomend zob. nadchodzący
- nicht egentlikes zob. nic dokładnego, konkretnego
- nicht inheimisch zob. nietutejszy
- nicht meh noch mynn, nicht meh noch mynner zob. ani więcej, ani mniej
- nicht mynn, nicht mynner zob. nie mniej
- nicht vor obel neme zob. brać, pocztywać komuś za złe
- nichtes denne zob. tym niemniej; mimo to
- nichteszdemyne zob. tym niemniej; mimo to
- nichtisz nicht zob. nic {a nic}
- nichts zcu schicken {mit} zob. nic do czynienia {z}
- nidder gelegt zob. zwyciężyć
- nidder geworfen zob. doręczyć
- nisch nicht zob. nic {a nic}
- nobele, nobeln, nobil, nobiln, noblen zob. pieniądz, pieniądze, nobel, noble
- noddurft zob. potrzeba; utrzymanie; środki do życia; przedmioty pierwszej potrzeby; żywność
- nocbor zob. sąsiad
- noch zob. skoro; ponieważ
- noch besagung zob. zgodnie z wywodem; zgodnie z treścią
- noch demmole zob. skoro; ponieważ
- noch gutter maesze, noch gutter moes, noch gutter moesze, noch gutter mose, noch gutter mosze zob. dokładnie; należyście
- noch laudt, noch lauthe, noch lawthe zob. według
- noch owszweysungh, noch owszweyszungh, noch uszwisz zob. według brzmienia; zgodnie {z}
- nochbleiben, nochbleyben zob. nie mieć miejsca
- nochbrennen, nochbrenghen zob. wykazać; dowieść
- nochforderung zob. żądanie dodatkowe
- nochgelossene gutter zob. spuścizna
- nochgelossyne fraw zob. wdowa, wdowy
- nochkomelinge, nochkomelinghe, nochkomelunge, nochkomelynge, nochkomlinge, nochkummenlynghe zob. spadkobierca, spadkobiercy; potomek, potomkowie
- nochmaninge, nochmanunge, nochmanunghe, nochmanynge, nochmonunche zob. przypomnienie; upomnienie

- nockbar, nockber, nockbuer, nok-
keber zob. sąsiad
- nockparlich zob. sąsiedzki
- noczbarheith zob. użyteczność
- nodt, noeddt zob. bieda; korzyść;
potrzeba; użytek
- noedtdorft zob. potrzeba; utrzyma-
nie; środki do życia; przedmioty
pierwszej potrzeby; żywność
- noete zob. orzechy
- noethalben zeynes leibes zob. z po-
wodu choroby
- nogbaere, nogbuer zob. sąsiad
- nohme zob. zajęcie siłą; rabunek
- nokberlich zob. sąsiedzki
- noldener, noldner zob. iglarz, igła-
rze
- nomen zob. wziąć na siebie; zobow-
 wiązać się
- nomine zob. nazwisko
- none, nonen, nonne, nonnen zob.
zakonnica, zakonnice
- nonnencloster, nonnenclostir zob.
klasztor żeński
- nonnenprobist zob. proboszcz
klasztoru
- nopensack, noppensak zob. nakry-
cie łóżka wykonane z pączków
włókienniczych
- normedische zob. sukno z Nor-
mandii
- nosse zob. orzechy
- nossebowme zob. drzewo orzecho-
we
- not zob. bieda; korzyść; potrzeba;
użytek
- notarius zob. notariusz
- notcz, notcze zob. bieda; korzyść;
potrzeba, użytek
- notczbarkeyt zob. użyteczność
- notczogen zob. gwałt; zniewolić
- notdorf, notdorff, notdorfft, not-
dorfftikeit, notdorft, notdurft
zob. potrzeba; utrzymanie; środ-
ki do życia; przedmioty pierwszej
potrzeby; żywność
- note zob. orzechy
- noth zob. bieda; korzyść; potrzeba,
użytek
- nothen zob. koniecznie
- nothrofft zob. potrzeba; utrzyma-
nie; środki do życia; przedmioty
pierwszej potrzeby; żywność
- notitia zob. notatka
- notlich zob. pilnie
- notrecht zob. prawo przymusu
- notroft zob. potrzeba; utrzyma-
nie; środki do życia; przedmioty
pierwszej potrzeby; żywność
- notroftig zob. potrzebny; koniecz-
ny; pilny
- nottorfft zob. potrzeba; utrzyma-
nie; środki do życia; przedmioty
pierwszej potrzeby; żywność
- nottorftick zob. potrzebny; ko-
nieczny; pilny
- notturfft, notturfftikeit zob. potrze-
ba; utrzymanie; środki do życia;
przedmioty pierwszej potrzeby;
żywność
- notturftig zob. potrzebny; koniecz-
ny; pilny
- nowkeit zob. nowe poczynanie
{niepożądane}; nowy krok {nie-
pożądany}

- noyeketh zob. nowe poczynanie {niepożądane}; nowy krok {niepożądany}
- noyeniorsztakg zob. nowy rok
- noykeit zob. nowe poczynanie {niepożądane}; nowy krok {niepożądany}
- nuctze, nucz zob. bieda; korzyść; potrzeba; pożytek
- nuczbarkeith zob. pożyteczność
- nucze, nuetcze zob. bieda; korzyść; potrzeba; pożytek
- nugest zob. dopiero co niedawno
- nummer zob. nigdy
- nuncius zob. wysłannik
- nunenclostir zob. klasztor żeński
- nunne, nunnen zob. zakonnica, zakonnice
- nunnenclostir zob. klasztor żeński
- nutcze zob. bieda; korzyść; korzystniejszy; potrzeba; pożytek
- nutcze sal machen zob. wykorzystać
- nutte zob. lewar przy kuszy
- nutz, nutzen zob. bieda; korzyść; potrzeba; pożytek
- nwemet, nummt zob. wymieniać; nazwać; mianować
- nydderloghe zob. prawo składu; skład towarów
- nyen, nyge zob. nowy
- nyeback zob. księga nowa
- nyle zob. gwóźdź, gwoździe
- nyndert, nynerdt zob. nigdzie; w żadnym wypadku
- nyrne zob. nigdzie
- nyrne ein gehen zob. na nic nie zgodzić się
- nyrnen zob. nigdzie
- O
- obbenumt zob. wspomniany; wymieniony
- obbestymt zob. wyżej wymieniony
- obczurewmen zob. sprzątać
- obel zob. brać, poczytywać komuś za złe
- obenne zob. na górze; u góry; wyżej
- obenberomt zob. wyżej ustalony; wyznaczony
- obenberurt zob. wyżej wymieniony
- obende zob. wigilia
- obenschreiben, obenscreben zob. wyżej podany; wspomniany
- obergericht zob. sąd zwierzchni
- oberhoubt zob. w pośpiechu
- obergort zob. taśma, którą przypina się siodło do konia
- oberig zob. pozostały; zbywający
- oberlangt zob. niekiedy; przekazać; oddać
- oberlangungh zob. przekazanie; doręczenie
- oberman, obermanne zob. starszy; przewodniczący sądu {ławniczego}; sędzia polubowny
- obersetzsten zob. wyzyskiwać; krzywdzić przez śrubowanie cen
- obersten companne zob. wyżsi towarzysze wielkiego mistrza
- obgebracht zob. oderwany
- obgedocht, obgemelt zob. wyżej wzmiankowany
- obgenannt zob. wspomniany; wymieniony

- obgeschreiben zob. wyżej podany; wspomniany
- obgestympten zob. wyżej wymieniony
- obinberurt zob. wyżej wymieniony
- obindt zob. wieczór; wigilia
- obingemelt zob. wyżej wzmiankowany
- obir eyne seyte geleet seyn zob. być do odłożenia na bok
- obirantwort zob. oddać; przekazać
- obireilung zob. skrzywdzenie; więcie nad kimś górę
- obirenthwert, obirentwerte zob. oddać; przekazać
- obireylet zob. napaść; zaskoczyć
- obireynengekomen, obireynenkommet zob. zgodzić się; ułożyć się z kimś
- obireyntragen zob. dość do porozumienia; zgadzać się
- obirfaren zob. wykroczyć {przeciwko}; naruszyć {prawo}; zaatakować słownie; znieważać; napaść; atakować
- obirfugen zob. zastosować się {do}
- obirgeben zob. opuścić; zawieść
- obirgemelt zob. wyżej wzmiankowany
- obirgeschreiben zob. przypisywać komuś coś; zarzucać
- obirgheen zob. spotkać {kogoś}; zdarzyć się {komuś}; nie ma być sądzone
- obirgulden zob. złocony
- obirhaben, obirheben zob. uwolnić {od}
- obirhelt zob. dzierżyć; posiadać
- obirhoubt zob. w pośpiechu
- obirkouftes geld zob. pieniądz zakupiony po wyższym niekorzystnym kursie
- obirkuntschafftet zob. donieść; zawiadomić
- obirlangen zob. przekazać; oddać
- obirlangk zob. długo; od dłuższego czasu
- obirlast zob. przykrość; gwałt; szkoda
- obirlastinge zob. przykrość; gwałt; szkoda
- obirlegt zob. obwiniać {o coś}
- obirlowff zob. ucieczka; zbiegostwo
- obirmacht zob. pokonać
- obirman zob. starszy; przewodniczący sądu {ławniczego}; sędzia polubowny
- obirmerken zob. przemyśleć; rozważyć
- obirmose zob. nadmiar
- obirsaghen zob. posądzić {o}; obwiniać
- obirsatcht zob. wyzyskiwać; krzywdzić przez śrubowanie cen
- obirsatczunge zob. wyzysk; śrubowanie cen
- obirsehen zob. pobłażać; oszczędzać
- obirste zob. dostojnik, dostojnicy
- obirtrachten zob. zastanowić się {nad}
- obirwan, obirwindet zob. zwyciężyć; pokonać
- obirwynunghe zob. pokonanie; zwyciężenie
- obirzcuget zob. przekonać; dowieść {przy pomocy świadków}

- obist zob. owoc
 oblang zob. niedawno
 oblate zob. opłatek
 obligacio zob. zobowiązanie
 obsant zob. przesłać
 occuleyn zob. ryba, ryby, ukleja
 occszen zob. wół, woły
 ocht, ochte zob. banicja; proskrypcja; wygnanie; skazany na banicję
 oculeyen zob. ryba, ryby, ukleja
 odern zob. cięciwa
 oel zob. olej; ryba, ryby, węgorz
 oeliemoele zob. olejarnia
 oellesleger, olsleger zob. wytwórca oleju
 oelmole zob. olejarnia
 oelmolner zob. olejarz
 oelsper zob. ość wielozębna do polowu węgorzy
 oeme zob. stryj; wuj
 oerte zob. szydło
 oessgen zob. uchwyt
 oezeken zob. uchwyt
 oezevaten zob. uchwyt stągwi
 offen zob. ujawnić; wyjawić
 offenen zob. okazać się
 offergeld zob. pieniądz, pieniądze za towary wyratowane z rozbitego statku
 offgabe, offgobe zob. przekazanie; dopłata
 offinberlich zob. publicznie; otwarcie
 offitall zob. oficjał; sędzia duchowny
 offlangen zob. osiągnąć
 offreychunge zob. przekazanie; zmiana własności
 offseczen zob. postawić
 offzcoge zob. jazda w górę rzeki
 ofreichunge zob. przekazanie; zmiana własności
 offragunge zob. przekazanie; zmiana własności dóbr ruchomych i nieruchomości
 oge zob. oko
 ogentuch zob. ręcznik do twarzy
 oheme zob. stryj; wuj
 ohm zob. stryj; wuj
 ohme zob. beczka; stryj; wuj
 ohre zob. ucho
 ol zob. olej; ryba, ryby, węgorz
 olderlude, olderlute zob. starsi
 oldern zob. rodzice
 ole zob. olej; ryba, ryby, węgorz
 olgarn zob. sieć na węgorze
 olhawsz zob. olejarnia
 oll zob. olej; ryba, ryby, węgorz
 olslager, olslagir, olsleger, olslegir, olslogir zob. olejarz
 oltonen zob. beczki na oliwę
 oly, olye zob. olej
 om zob. stryj; wuj
 om {miara objętości płynów, ok. 150 litrów} (ame)
 oma zob. babka
 omnia bonorum zob. dobra wszystkie
 oppirsten zob. najwyższy
 optoneilen zob. gwoździe do przybijania płyt ołowianych
 orbare zob. posesja dochodowa; posiadłość przynosząca czynsz; dochód; zysk
 orbere zob. dziedzictwo
 orde zob. szydło; ogród; róg

- ordel, ordell zob. wyrok; sąd boży
orden zob. zakon; zakon krzyżacki
orden der barfoten, orden der myn-
nerbruder zob. franciszkanie
orden der prediger zob. dominika-
nin, dominikanie
orden Francisci zob. franciszkanie
orden sinte Dominici zob. domini-
kanie
ordenunge zob. rozporządzenia
ordynirunghe zob. ordynacja; upo-
rządkowanie
ore zob. ucho
organiste, organisten zob. organista
orkuende, orkunde, orkundt, or-
kunge, orkunth, orkunt zob. do-
kument; czynsz rekognicyjny; do-
wód
orkuszen zob. poduszczyk; wałek
pod głowę
orlobe, orloff zob. pozwolenie; po-
żegnanie {pozwolenie odejścia}
orlogiem zob. zegar
orlopp, orloub, orloup zob. pozwo-
lenie; pożegnanie {pozwolenie
odejścia}
orlowge, orloye, orloyen, orluge
zob. walki
ormborst zob. kusza
orsche zob. powód; przyczyna
orsche finden, orsache suchen zob.
znaleźć okazję, pretekst do kryty-
ki
orsche halben zob. z powodu, że
orsachen nemen zob. znaleźć oka-
zję, pretekst do krytyki
orsprungen zob. zacząć
orsprungk zob. początek
ort zob. obszar; ogród; pieniądź,
pieniądze, czwarta część monety
{przede wszystkim guldena}
ortband, ortbende zob. oprawa
ortbude zob. buda narożna
orten zob. pieniądź, pieniądze,
czwarta część monety {przede
wszystkim guldena}
orthus zob. dom narożny
orteil, ortel, ortil zob. wyrok
ortellschalt zob. nagana wyroku
orteyl zob. wyrok
orteylsbrieffe zob. listy z wyrokiem
ort grenicze zob. punkt graniczny
orth zob. obszar; ogród
ortheyll zob. wyrok
ortilgeld zob. koszt wyroku
ortscheden, ortschid, ortschit zob.
orzeczenie
ortulani, ortulanus zob. zagrodnik,
zagrodnicy
oseden zob. oczyszczanie fosy
osevat zob. uchwyt stągwi
osschen zob. wół, woły
ossen zob. uchwyt; oś
ossmont zob. osmund
Ostern zob. Wielkanoc
osternkertcze zob. świeca wielka-
nocna
osterwin, osterwyn zob. wino au-
striackie
ouchwege zob. droga do Aachen
oufheschungh zob. wezwanie; po-
wołanie na wojnę
ouge, ougen zob. oczy, oko
ougentuch zob. ręcznik do twarzy
ouszgangk zob. opuszczenie; odjazd
ouszheische zob. obietnica

- ouwe zob. błonie
 ovem, oven zob. piec
 ovenstein, ovenstene zob. kafle piec-
 cowe
 overdichted zob. przypisywać coś
 komuś; posądzać
 overgorde zob. taśma, którą przypię-
 na się siodło do konia
 overspraken, overspreken zob.
 omówić
 ovum zob. jaja
 owend, owent zob. wieczór; wigilia
 owerweysen zob. przekazać
 owsczyen zob. uchylić się; wyłączyć
 {z}; odmawiać
 owsspunden zob. toczyć piwo; to-
 czenie piwa
 owsstehend zob. toczący się {z
 kimś}; trwający
 owsweysunge zob. wydalenie
 owszczhyn zob. uchylić się; wyłą-
 czyć {z}; odmawiać
 owszczoge zob. odjazd
 owszczurecken zob. wyciągnąć
 owszczusetzen, owszgesatzt zob.
 opodatkować
 owszgesatztzen zob. ustanowić;
 ustalić
 owszspuden zob. toczyć piwo; to-
 czenie piwa
 owszweysungh, owszweyszungh
 zob. według brzmienia; zgodnie
 {z}; zgodnie z prawem
 ozeken zob. uchwyt
 ozemund zob. osmund
- P
- packoff zob. pokówa
 pael zob. drewno, pał, pale
 paelgeld, paelgelde zob. cło palowe
 pagamentum zob. liczba
 pahr zob. para
 palbude zob. buda do poboru cła
 palowego
 palden, paldelen zob. pał
 pale, palen zob. drewno, pał, pale
 paleiocher zob. słupy do przęsła
 palensche zob. polskie
 palgeld, palgelt zob. cło palowe
 palheren zob. urzędnik palowy
 palholt zob. drewno na pale
 palhus zob. dom na palach; miejsce
 poboru palowego
 palle zob. palka {nakrycie kielicha}
 pallyne zob. lina do pali
 palmeyster zob. nadzorca poboru
 cła palowego
 pancer, panczcer, panczer zob.
 uzbrojenie, panczerz
 panczermacher zob. panczerownik
 panczir zob. uzbrojenie, panczerz
 pande zob. zastaw
 pande von grunttyns zob. zastaw z
 czynszu gruntowego
 pandwagen zob. wóz do transportu
 zastawionych rzeczy
 pane zob. kadź; panew, panwie; pa-
 telnia
 panen zob. pan, panowie; banicja
 panne, pannen zob. kadź; panew,
 panwie; patelnia
 panerfurer zob. chorąży; chorąży
 ziemski
 pantczir zob. uzbrojenie, panczerz
 papier, pappir zob. papier

- paradyscorner zob. kardamon
 parch zob. barchan
 parcham zob. barchan; międzymu-
 rze
 parchem, parchen, parchent, par-
 chin zob. barchan
 parcil, parczel, parczilin zob. parce-
 la
 pariskorner zob. kardamon
 parkerke zob. kościół parafialny
 parlen zob. perły
 part, parte, parth, parthe zob. część;
 udział
 partirer, partyrer zob. oszust
 partziln zob. parcela
 pastey zob. baszta; basteja
 pastonden zob. pasztet
 pate, paten zob. ojciec chrzestny
 patene zob. patena
 patenen messer zob. nożyk
 pater zob. ojciec
 paternoster, pater nostere zob. ró-
 żaniec
 pater nostere dreghere werke zob.
 cech wytwórców różańców
 patrymonium (freiheit, freyheit,
 freyheite, fryheit, vryheit, vry-
 heyt); zob. też wolnizna; wolno-
 ści; obszar wolny; miejska posia-
 dłość
 patrzenie przez palce (angesicht der
 finger); zob. też pobłażliwość
 pattene zob. patena
 pau zob. paw, pawie
 pauwe zob. chłop
 paule monche zob. dominikanin,
 dominikanie
 pauer zob. chłop
 paulun zob. namiot
 pauwe gutter zob. dobra chłopsk-
 pauwere zob. chłop
 pawen zob. paw, pawie
 pawer, pawere, pawr zob. chłop
 pawyzen zob. puklerz
 pech zob. smoła
 pechburreen zob. wypalanie smoły
 peckilfleisch zob. mięso peklowane
 pectorale zob. pektorat
 peczet zob. pieczęć
 pedellus zob. woźny sądowy
 peerszke zob. ryba, ryby, okoń
 pekelfleisch, pekelfleysch zob. mię-
 so peklowane
 pekes zob. smoła
 pelcz, pelcze, peltcz zob. futro
 peltczer zob. kuśnierz, kuśnierze
 peltze zob. futro
 pena, pene zob. kara
 pennig, pennige zob. pieniądz, pie-
 niądze, fenig
 pennignegel zob. ćwiek; gwóźdź,
 gwóździe drewniane; gwóźdź,
 gwóździe szewskie z szeroką głów-
 ką; gwóźdź, gwóździe z ostrym,
 spiczastym końcem; szpilka dREW-
 niana używana do przybijania po-
 deszew
 pennigrente zob. renta pieniężna
 pennigspiker zob. gwóźdź, gwoź-
 dzie z ostrym, spiczastym koń-
 cem, duży, gruby
 penninge zob. pieniądz, pieniądze,
 fenig, fenigi
 penningewerde zob. drobiazg
 penninkbuedel zob. sakiewka pie-
 niędzy

- pennynck, pennynge zob. pieniądz, pieniądze, fenig, fenigi
 peper, pepir zob. pieprz
 peperkoken zob. piernik, pierniki
 peperkomel zob. kminek rzymski
 pepperyssche zob. sukno z Poperingne
 percilen, percil zob. parcela
 perd, perde, perden zob. koń, konie
 perdartzte zob. weterynarz zajmujący się końmi
 perdeschappen, perdeschrapen, perdestrapen zob. zgrzebło
 periculum zob. niebezpieczeństwo
 perlen, perlyn zob. perły
 perment zob. pergamin
 permenterer, permentirer zob. pergaminista
 permynt zob. pergamin
 permynter zob. pergaminista
 permynth zob. pergamin
 perske, persken zob. ryba, ryby, okoń
 persona, persone, personen zob. osoba, osoby
 petercilien, peterczilge, peterzilienvurcze zob. pietruszka
 petschaft zob. pieczęć
 peynlich zob. karalny
 pfaelen zob. drewno, pał, pale
 pfaff, pfaffen zob. ksiądz, księża
 pfalen zob. drewno, pał, pale
 pfalgeld, pfalgeldt zob. cło palowe
 pfand zob. zastaw, zastawienie
 pfandesrecht zob. prawo wierzyciela do zastawu
 pfandt zob. zastaw, zastawienie
 pfandung zob. zajęcie
 pfangen zob. otrzymać
 pfanne, pfannen zob. kadź; panew, panwie; patelnia
 pfant zob. zastaw, zastawienie
 pfant werin zob. niedopuszczanie zastawu
 pfare zob. kościół parafialny; probostwo
 pfarende {habe} zob. ruchomy, np. dobra ruchome
 pfarer, pfarnere zob. proboszcz
 pfarre zob. kościół parafialny; probostwo
 pfarre kirche, pfarre kirchin zob. kościół parafialny
 pfarrer zob. proboszcz
 pfarr kirche zob. kościół parafialny
 pfeffer, pfeffir zob. pieprz
 pfeffirmole zob. młynek do pieprzu
 pfeiffer zob. flecista
 pfeilen zob. strzały
 pfeilscheffter zob. wytwórca strzał
 pfele zob. drewno, pał, pale
 pfenchen zob. panew, panwie
 pfendunge zob. zastaw; fantowanie
 pfenig zob. pieniądz, pieniądze, fenig
 pfenne zob. kadź; panew, panwie; patelnia
 pfennig zob. pieniądz, pieniądze, fenig
 pfennig scholt zob. dług pieniężny
 pfennigsak zob. sakiewka pieniędzy
 pfenning, pfennyng zob. pieniądz, pieniądze, fenig
 pferd, pferde zob. koń
 pferdemarschalk, pferdemarschall zob. koniuszy zakonny

- pferdt zob. koń
 pfere zob. prom; przewóz
 pferlichkeyt zob. niebezpieczeństwo; zagrożenie
 pfert zob. koń
 pfertigen zob. przygotować do drogi; odprawić
 pfeyffelere zob. sukiennik
 pfeyffer zob. flecista
 pfeyle zob. strzała, strzały
 pfeyscheffter zob. wytwórca strzał
 pffand zob. zastaw, zastawienie
 pffanne zob. kadź; panew, panwie; patelnia
 pffant zob. zastaw, zastawienie
 pfferd, pffert zob. koń
 pfferdearczt zob. weterynarz zajmujący się końmi
 pfharkirchen zob. kościół parafialny
 pfharrer zob. proboszcz
 pfhol zob. węzłowie
 pfie zob. bydło
 pfifenborn, pfifenborne zob. źródło uliczny; wodociąg
 pfifer zob. flecista
 pfile zob. strzała, strzały
 pfilevasse zob. stągiew na strzały
 pflęge zob. nieszczęście; plaga; dopust boży; zaraza; dłużny
 pflęgen zob. sądzić; czynić zadość sprawiedliwości
 pflęger, pflęgere zob. prokurator; nadzorca; zarządca
 pflęgir zob. prokurator; nadzorca; zarządca
 pflen zob. należeć się
 pflichte zob. powinności
 pflichtige zob. zobowiązani do służby wojskowej
 pflöge zob. nieszczęście; plaga; dopust boży; zaraza
 pflucklon zob. płużne
 pflug, pflüge zob. pług; radło
 pflugkorn zob. płużne
 pfluk zob. pług; radło
 pfoel zob. węzłowie
 pfofen zob. pawie
 pfol, pfole zob. drewno, pał, pale; węzłowie
 pforte, pforthe zob. furta
 pfule zob. węzłowie
 pfund zob. funt; pieniądz, pieniądze, funt, funty
 pfundmeister zob. poborca cła funtowego
 pfundtolle zob. cło funtowe
 pfunt zob. funt; pieniądz, pieniądze, funt, funty
 pfuntczoll zob. cło funtowe
 pfunt grote engelisch zob. pieniądz, pieniądze, funt, funty angielskie
 pfunttolle zob. cło funtowe
 pfyle zob. strzała; strzały
 pfynd, phand, phande, phandt zob. zastaw, zastawienie
 phanne zob. kadź; panew, panwie; patelnia
 phant zob. zastaw, zastawienie
 pharhoff zob. plebania
 pharre, pharrenkerche zob. kościół parafialny
 pharrer zob. proboszcz
 pharres zob. parafia
 phasz zob. beczka

- pheerlickeite zob. niebezpieczeństwo; zagrożenie
- pheffir zob. flecista
- pheinnik, phennig, phenning, phennynge zob. pieniądz, pieniądze, fenig
- pherd, phert zob. koń
- phlichtikeite zob. dług; zobowiązanie
- phlugen zob. pługi; radło
- phoel zob. węzłowie
- phoen zob. łapać
- phol, phole zob. węzłowie
- phruemde zob. dochód, dochody; prebenda
- phunt zob. funt; pieniądz, pieniądze, funt, funty
- phutzen zob. krzaki; zarośla
- pick zob. smoła
- pik zob. smoła
- pika = spisa
- pilbude zob. buda na wyspie Pfeil
- pile zob. strzała, strzały
- piler zob. filar
- piliatien zob. rabunek
- pilschechte, pilschefter zob. wytwórca strzał
- pilsmet, pilsmitt, pilsmitt zob. wytwórca grotów strzał
- pilvat zob. stągiew na strzały
- pincerna zob. podczaszy
- pinnegel, pinnaile zob. ćwiek; gwóźdź, gwoździe drewniane; gwóźdź, gwoździe szewskie z szeroką główką; gwóźdź, gwoździe z ostrym, spiczastym końcem; szpilka drewniana używana do przybijania podeszew
- pypel zob. flecista
- pipen zob. rura, rury wodociągowe
- pipenborn zob. zdroj uliczny; wodociąg
- pipenkanne zob. dzbanek z kurkiem
- piper zob. flecista; pieprz
- pischeln zob. piszczel
- pisseln zob. piszczel
- pistor, pistores zob. piekarz, piekarnice
- piszbecken zob. nocnik
- placz zob. plac
- planken zob. drewno, deski; palisada
- placze zob. plac
- plate zob. płyta metalowa; uzbrojenie, pancerz
- plateman zob. członek załogi statku
- platendinst zob. służba w zbroi lekkiej
- platener, platerer zob. płatnerz
- platindynst zob. służba w zbroi lekkiej
- platman zob. członek załogi statku
- platner zob. płatnerz
- plebanus zob. proboszcz
- plecht zob. powinności
- pletener zob. płatnerz
- pletzendook, pletzenzug zob. sieć do połowów jesiennych
- pflicht zob. powinności
- ploger zob. oracz
- ploster zob. plaster
- plotcz, plotchen zob. ryba, ryby, płoć
- plotzentuch zob. sieć do połowów jesiennych

- plotzen zob. ryba, ryby, płóć
 plueggen zob. trzpień drewniany
 pluger zob. oracz
 plutzlinge zob. nagle; szybko
 poddedodden zob. podwody
 polanisches laken zob. sukno z Pol-
 ski
 polcke zob. reszta {napoju}
 Polen zob. Polak, Polka
 polensche groschen zob. pieniądz,
 pieniądze, grosze polskie
 polensche hellern zob. pieniądz,
 pieniądze halerze polskie
 polensches laken zob. sukno z Pol-
 ski
 polenscher man zob. Polak
 polis, polish geld zob. pieniądz, pie-
 niądze, polskie
 pollenischir haller zob. pieniądz,
 pieniądze halerze polskie
 pollensches recht zob. prawo pol-
 skie
 polnisch groschen zob. pieniądz,
 pieniądze, grosze polskie
 polnisches gericht zob. sąd polski
 polnische hellern zob. pieniądz,
 pieniądze halerze polskie
 polnischer man zob. Polak
 polnisches recht zob. prawo polskie
 polster zob. poduszki
 polyden zob. kołowrót
 pomerellischer herre zob. rycerz po-
 morski
 pond, ponde zob. funt
 ponder zob. waga
 pons zob. most
 pont zob. funt
 pontgeld zob. cło funtowe
 popir zob. papier
 popperische zob. sukno z Poperigne
 poppir zob. papier
 poprische zob. sukno z Poperigne
 poramb zob. poręba
 porner zob. podpalacz
 porte zob. furta
 porth zob. port
 poschen zob. krzaki; zarośla
 possessor zob. posiadacz
 possession zob. posesja
 posstege zob. postój
 posstolaten zob. pieniądz, pieni-
 ądze, postulatory
 posteide zob. baszta; basteja
 posteiden zob. pasztet
 posteyen zob. baszta; basteja
 postien zob. baszta; basteja
 postolaten, postulaten gulden zob.
 pieniądz, pieniądze, postulatory
 postye zob. postój
 potzessche zob. podczaszy
 potternosterdreer zob. wytwórca
 różańców
 pothkamorsz, potkomer, potko-
 mornick, potkomorse, potko-
 morszy zob. podkomorzy
 potte, potten zob. poseł, posłowie;
 posłaniec, posłańcy
 potter zob. masło
 pottirsleger zob. wytwórca masła
 potvoda zob. podwoda
 potyn zob. łódź
 povoz zob. powóz
 powóz (povoz)
 powre zob. chłop
 prabst zob. proboszcz

- prager grosschin zob. pieniądz, pieniądze, grosze praskie
- pram, prame, pramme zob. łódź płaska; pram
- prange zob. drewno do budowy statku
- prappen zob. czop
- prawses geld, prayshes geld zob. pieniądz, pieniądze pruskie
- prebenda (phruemde, provene, proventgelt); zob. też dochód, dochody
- predeker zob. dominikanin
- predicatstul zob. ambona
- prediger zob. dominikanin; kaznodzieja
- prediger orden zob. dominikanin, dominikanie
- predigstulen zob. ambona
- prelaten, prelathe, preliten zob. prałat, prałaci
- prepositus zob. prepozyt
- prester, presteren zob. ksiądz, księża
- presbiter zob. prezbiter
- preusch zob. pruski
- preusche mark zob. pieniądz, pieniądze, grzywna pruska
- preusches geld zob. pieniądz, pieniądze pruskie
- Preusse zob. Prusak
- prevete zob. wychodek, latryna
- prevot zob. przewód
- prewingus zob. pasierb, pasierbowie
- prewsch zob. pruski
- prewszes geld zob. pieniądz, pieniądze pruskie
- priester zob. ksiądz
- priesterbruder zob. zakonnik, zakonnicy
- priesterbruderschaft zob. bractwo księży
- prior, priore zob. przeor
- priorynne zob. przeorysza
- pris, prise zob. obrąbek; lamówka
- prister zob. ksiądz
- pristerbruder zob. ksiądz krzyżacki
- pristerbruderschaft zob. bractwo księży
- pristerhaus zob. dom księży
- privete, priveten zob. wychodek, latryna
- privilegie, privilegien zob. przywilej
- privilegien bock zob. księga przywilejów
- probestie, probestye zob. probostwo
- probist zob. proboszcz
- probisthaws zob. dom proboszcza
- probistye zob. probostwo
- probsteie zob. probostwo
- procurator zob. zarządca; prokurator
- procurator plenipotens zob. pełnomocnik
- procuratores zob. prokuratorzy
- procurer zob. prokurent
- profeth zob. wieszcz
- profitest zob. korzyść
- profitlich zob. korzystny; przynoszący zysk
- promknechte, promeknechte zob. pacholek na promie
- proppe, proppen zob. czop
- proppergeld zob. pieniądz własny, pieniądze własne

- proprietas zob. własność
 proprium expensum zob. koszt własny
 prothonotarius zob. protonotariusz
 provene zob. prebenda
 provener zob. opat
 provent zob. prowiant
 proventgelt zob. prebenda
 provest zob. proboszcz
 provot zob. przewód
 prowod zob. przewód
 prusch zob. pruski
 pruschuse mark zob. pieniądz, pieniądze, grzywna pruska
 Pruse zob. Prus
 prussche mark zob. pieniądz, pieniądze, grzywna pruska
 prussches geld zob. pieniądz, pieniądze pruskie
 prusschse, prussische, prussze, prusuchse, prusze zob. pieniądz, pieniądze, grzywna pruska
 Prusse zob. Prus
 privaten zob. wychodek, latryna
 puchet zob. rabować
 puelffermaker zob. prochownik
 puender zob. waga
 puergermeister zob. burmistrz
 puette zob. jama
 pulle zob. kura, kury
 pulver zob. proch
 pulvermaker zob. prochownik
 pulversecke zob. worek na proch
 punder zob. waga
 pundt zob. funt; pieniądz, pieniądze, funt, funty
 pundt grothe flemischer muncze zob. pieniądz, pieniądze, funt, funty flamandzkie
 punt zob. funt; pieniądz, pieniądze, funt, funty
 puntgeld zob. cło funtowe
 punth zob. funt; pieniądz, pieniądze, funt, funty
 punth grote zob. pieniądz, pieniądze, funt, funty
 punkamer, punkamere zob. komora cła funtowego
 punttol zob. cło funtowe
 puschen zob. krzaki; zarośla
 puschina zob. spuścizna
 pusholt, pussolt zob. młot; tłuczek
 pussze zob. krzaki; zarośla
 pustina, pustinen zob. spuścizna
 putte zob. jama
 putter zob. masło
 pyelsticker zob. wytwórca strzał, który je także opierza
 pyle zob. strzały
 pyler zob. filar
 pylschechte, pylschefter zob. wytwórca strzał
 pypenborn zob. studnia
 pyper, pypren zob. flecista
- Q
- quappe zob. ryba, ryby, miętus
 quart, quartir zob. kwarta {jednostka miary}; kwartał {w mieście}
 quatermpergeld, quatempergeld zob. wynagrodzenie kwartalne
 que zob. krowa
 queczins zob. czynsz od krów

- queitbrief, queitbriffe zob. list kwitujący, listy kwitujące
 queitsagunge zob. uwolnienie
 quellegraben zob. rów
 queme zob. przyjsć; przybyć
 quitancia, quitancie zob. kwit; pokwitowanie; potwierdzenie; zlecenie
 quitsagunge zob. uwolnienie
 quittancie, quittantie, quittanz, quittung zob. kwit; pokwitowanie; potwierdzenie; zlecenie
 quom, quomen, qwam zob. przyjsć; przybyć
 qwappin zob. ryba, ryby, miętus
 qwartir zob. kwarta {jednostka miary}
 qweit zob. kwit
 qweit schelden zob. zwolnić od zapłaty
 qweith zob. wolny; uwolniony
 qweith und freigh gegeben zob. uwolniony
 qwetancienbriff zob. list kwitujący
 qweyt zob. wolny; uwolniony; kwit
 qweyt und freigh gegeben zob. uwolniony
 qwittancia zob. kwit; pokwitowanie; potwierdzenie; zlecenie
 qwittancienbriff zob. list kwitujący
 qwomen zob. przyjsć; przybyć
 qwyt zob. kwit; pokwitowanie; wolny
- R
- racke zob. suknia
 racker zob. rakarz
- rad zob. koło; rada
 rade zob. gerada; koło; rada
 rade tom wagen zob. koło, koła do wozu
 radegut zob. dobra pochodzące z gerady
 rademacher, rademaker, rademacher zob. kołodziej, kołodziej
 radenagel, radenagl zob. gwoździe do kół
 radeschene zob. obręcze do kół
 radesiser zob. elementy żelazne koła w wozie
 radessendeboten zob. wysłannicy rady
 radte zob. rada
 radtmanne zob. rajca, rajcy
 raede zob. zob. rada
 raedt zob. koło młyńskie
 raedt seyen, raedt were, raeth seyen, raeth were zob. być wskazanym
 raet, raeth zob. rada
 raetlich zob. wskazany
 raithus zob. ratusz
 rame zob. kafar
 ramen zob. ustalić; wyznaczyć
 ramewergke zob. kafar
 ramholte zob. drewno na kafary
 ramlyne zob. lina, liny do kafarów
 ramme zob. kafar
 rammenlinen, rammentouwe zob. lina, liny do kafarów
 rammerat zob. koło, koła do kafarów
 ramwerk zob. kafar
 ranen zob. drewno, wiatrołomy; drewno, pień, pnie
 rape zob. ryba, ryby, boleń

- rasch zob. sukno z Arras
 rat zob. koło; rada
 ratclogke zob. dzwonek radziecki
 rate zob. rada
 ratescompan zob. współrajca
 rattessendeboten zob. wysłannicy
 rady
 ratgebe zob. doradca
 rath zob. rada
 rath seyen, rath were zob. być wskazanym
 rathaus, rathawsze zob. ratusz
 rather, ratherr zob. rajca, rajcy
 ratheskista zob. skrzynia rady
 rathesordinantien zob. ordynacja
 rady
 rathgeben zob. doradca
 rathhaus zob. ratusz
 rathuss zob. ratusz
 rathisbuche zob. księga radziecka
 rathis bude zob. buda rady
 rathis hewsser zob. dom rady
 rathkamer zob. izba radziecka
 rathleuthe zob. rajca, rajcy
 rathlewtelon zob. zapłata dla pracowników ratusza
 rathman, rathmanne zob. rajca
 rathmanynne hausse zob. dom wdowy po rajcy
 rathsbuch zob. księga radziecka
 rathus, rathuse, rathusz, rathuze zob. ratusz
 ratisbuch zob. księga radziecka
 rattessendeboten zob. wysłannicy
 rady
 ratsizupflegen zob. radzić nad nimi
 ratlute zob. rajcy
 ratman, ratmanne zob. rajca, rajcy
 ratnegel zob. gwoździe do kół
 ratstul, ratstule zob. ławy radzieckie
 rothaus, rothhausz, rothaws, rothus, rothuss, rothusz)
 raum zob. grunt; obszar; pokój mieszkalny
 rauwme zob. obszar; pokój mieszkalny
 rawdecke schefinne zob. baranica
 rawebette zob. łóżko do wypoczynku
 rawm zob. grunt; obszar; plac; pokój mieszkalny; pole; przestrzeń
 rawme zob. obszar; pokój mieszkalny
 rawwar zob. skóry
 recesse, recessus zob. reces
 rechen zob. liczyć; dotrzeć; dotyczyć
 rechenschafft, rechenschaft zob. rozliczenie rachunkowe
 rechenung zob. rachunek; rozliczenie
 rechinschaft, rechnenschaft zob. rozliczenie rachunkowe
 rechnung, rechnunge zob. rachunek; rozliczenie
 recht zob. prawa, prawo; słuszny; należny
 rechtag, rechttag zob. dzień rozliczenia
 rechtbuch zob. księga prawa
 rechte zob. prawa, prawo
 rechteborgin, rechter czins, rechter erbczins zob. czynsz zgodny z prawem
 rechten zob. załatwić spór; procesować się

- rechtes gehilffen zob. dopomóc w uzyskaniu sprawiedliwości
- rechtfertig zob. słuszny; pełnoprawny
- rechtikeit zob. sprawiedliwość
- rechtsbuch zob. księga prawa
- rechtszam zob. zgodnie z prawem; należycie
- rechtvertigk zob. prawowicie; należycie; słuszny; pełnoprawny
- rechtwerden zob. dać komuś za-dośćuczynienie przed sądem
- reczesze zob. reces
- reddelich zob. ważny; uzasadniony
- reddelikeit, reddelikeyt zob. uczciwość; poczucie obowiązku
- reden zob. przesiewać
- redere zob. doradca
- redewerk zob. koło
- redik zob. rzodkiew
- redlich zob. należny; stosowny; dzielny; pomocny radą
- redt zob. rada; obrady
- redtlich zob. należny; stosowny; dzielny; pomocny radą
- ree zob. sarna
- regel zob. rygiel
- regelkrampen zob. hak ryglujący
- regenwater zob. deszczówka
- register, register, registerin zob. księga wpisów, rejestr
- regil zob. rygiel
- regiment zob. administracja; ordynacja
- regiren zob. kierować się czymś; postępować {według}
- regirer zob. administrator pełniący władzę w czymś imieniu
- regirunge zob. sterowanie
- regla zob. drewno, deska, deski
- rehyssung zob. oburzenie
- reichthum zob. bogactwo
- reiferschune zob. tory powroźnicze
- reiffsinig, reiffsuwig zob. rozważny
- reinisch wein zob. wino reńskie
- reinsche gulden zob. pieniądz, pieniądze, guldeny reńskie
- reise zob. podróż; wyprawa zbrojna
- reisegeld zob. pieniądz, pieniądze na podróż
- reisen zob. podróż; wyprawa zbrojna
- reithen zob. obliczyć; przygotować
- reize zob. podróż; wyprawa zbrojna
- rekenbuke zob. księga rachunkowa
- rekeninge zob. rachunki
- rekenschafft, rekenschap, rekenschapp, rekenschop, rekenschopp zob. rozliczenie rachunkowe
- rekenunge, rekenynge zob. rachunki
- rem zob. grunt; plac
- reme zob. ramy
- remen zob. granica, granice; ramy
- remer zob. rymarz
- remspiker zob. gwoździe rymarskie
- remtir zob. refektarz
- rene zob. granica, granice
- renisten zob. rynsztok
- renne zob. ciek; rynna, rynny
- rennebm zob. słup graniczny
- rennen zob. ciek; rynna, rynny
- rennesten zob. rynsztok
- rennewagen zob. wóz konny

- rente zob. dochód, dochody; renta
 rentenbrief zob. weksel
 renthe zob. dochód, dochody; renta
 renthener, renther zob. rentier, rentierzy
 rentner zob. rentier, rentierzy
 reperschune zob. tory powroźnicze
 reppeden, reppeteten zob. poruszyć
 repsleger, repslegeren zob. powroźnik, powroźnicy
 res zob. towary
 rese zob. podróż; wyprawa zbrojna
 resessus zob. reces
 reset zob. pobudzać; podnosić
 resige zob. zbrojny; wojownik konny
 restament zob. sekwestr
 reste zob. reszta
 resunghe zob. oburzenie
 resze zob. podróż; wyprawa zbrojna; reces
 reszelere zob. mieszkaniec Reszla
 rete zob. radca; do jednego z radców J. K. Mości
 rethe zob. rada; już
 rethen zob. szczelina
 retheskiste zob. skrzynia rady
 retich zob. rzodkiew
 retlich zob. należny; stosowny; dzielny; pomocny radą
 retlich unde thetlich zob. radą i czynem
 rettunge zob. ratunek
 reuszch zob. ruski
 rewchvas, rewchvasz zob. kadzielnica
 rewmen zob. obszar; pokój mieszkalny
 rewnchen zob. obszar
 Rewsse zob. Rusin
 reychunge zob. przekazanie; zapłata
 reyferschune zob. tory powroźnicze
 reyger zob. czapla
 reymer zob. rymarz
 reynboymen zob. słup graniczny
 reyne zob. granica, granice
 reynfal zob. wino z Istrii
 reynsiche gulden zob. pieniądz, pieniądze
 reynval, reynvale zob. wino z Istrii
 reys zob. ryż
 reysa, reyse zob. podróż; wyprawa zbrojna
 reysege zob. zbrojni; wojownik konny
 reysegelde zob. pieniądz, pieniądze na podróż
 reyseketele zob. kociołek podróży
 reysen zob. podróż; wyprawa zbrojna
 reyssege zob. zbrojni; wojownik konny
 reysewagen zob. wóz podróży
 reysze, reyze zob. podróż; wyprawa zbrojna
 reyzegeld zob. pieniądz, pieniądze na podróż
 richt zob. sąd
 richtag zob. dzień przeznaczony na rozprawę sądowe i polubowne
 richteholt zob. kątownica
 richten zob. sądzić
 richter zob. sędzia
 richterbekentnis, richterbekentnis zob. potwierdzenie sędziowskie

- richtersgezeugnis zob. świadectwo sędziego
- richtershausse, richtershawss zob. budynek sądu; dom sędziego
- richtesherren zob. członkowie składu sędziowskiego
- richteswert zob. miecz katowski
- richtherr zob. sędzia
- richtisheren, richtiszheren zob. członkowie składu sędziowskiego
- richtttage zob. roki sądowe
- ricken zob. listwy
- ridder, riddere zob. rycerz, rycerze
- ridderschapp, ridderscopp zob. rycerstwo
- ridewagen zob. wóz podróżny
- riemer zob. rymarz
- riemberbude zob. buda, budy rymarskie
- rigke zob. żywopłot
- rigken zob. ogrodzić żywopłotem
- rike zob. rzesza
- rimen zob. drewno na wiosła; wiosło, wiosła
- rimer zob. rymarz
- rincke zob. obręcz, pierścień
- rinckharnasch zob. kolczuga
- rinde zob. wół, woły
- rinderene zob. wołowinrindern
hewte zob. tusze wołowe
- rindesbuk zob. udziec wołowy
- rindfleisch zob. wołowina
- rindfy zob. rogacizna
- ring, ringe zob. obręcz; okucie pasowe; pierścień; rynek
- ringh, ringk zob. pierścień
- rinke, rinken zob. obręcz; okucie pasowe
- rinkensmede zob. wytwórca łańcuchów
- rinssche gulden zob. pieniądz, pieniądze, guldeny reńskie
- rinsschwyn, rinsten wyn zob. wino reńskie
- rint zob. wół, woły
- rintfleisch zob. wołowina
- rinth zob. renta
- risscher zob. szybko
- risze zob. podróż; wyprawa zbrojna
- ritter zob. rycerz, rycerze
- ritter gezcoy, ritter gezcw, ritter gezcoye zob. zbroja
- rittermesigen zob. szlachcic
- ritterrecht zob. prawo rycerskie
- ritther zob. rycerz, rycerze
- rivol zob. wino Rivola
- rober zob. bandyta; rabuś; zbój; rozbójnik
- rochvas (kadzielnica)
- rock zob. suknia
- rocke zob. suknia; plecy
- rocken zob. żyto
- rockenmeel zob. mąka żytnia
- rocklaken zob. sukno na suknie
- roddelsten zob. hematyt
- rode zob. pręt; czerwony
- roden zob. pręt
- rodenholt zob. drewno, drag, draği
- rodersmide zob. okucie steru
- rodluthe zob. rajca, rajcy
- rodren zob. karczownicy
- rodte zob. rada
- roecke, roecken zob. suknia
- roennen zob. drewno, pień, pnie
- roeper zob. powroźnik
- roer zob. trzcina

- roest zob. ruszt
 roesmole zob. młyn koński
 roeth seyen, roeth were zob. być wskazanym
 roethszlagen zob. naradzać się; radzić
 rog zob. suknia; surdut
 rogen zob. żyto
 rogge, roggen zob. żyto
 rogenbrot zob. chleb żytni
 roggengelt zob. pieniądz, pieniądze za żyto
 roggemels zob. mąka żytnia
 roghen zob. żyto
 rogke zob. suknia
 roht seyen, roht were zob. być wskazanym
 rok zob. suknia; surdut
 roke zob. żyto
 rokke zob. suknia
 roklaken zob. sukno na suknie
 roko zob. suknia
 rolen, rolle, rollen zob. wałek; lista; spis
 romanei, romania, romanie, romaneye, romenye zob. wino greckie z Napoli di Romania
 romereyse zob. podróż do Rzymu, pielgrzymka do Rzymu
 romischer wege zob. droga do Rzymu
 romvart zob. podróż do Rzymu, pielgrzymka do Rzymu
 romweg zob. droga do Rzymu
 romwerk zob. kafar
 rone, ronem zob. drewno, pień, pnie
 ronenholtz zob. drewno na pnie
 ronentrifte zob. tratwa z pni
 ronne zob. drewno, pień, pnie
 ronneboeme, ronnebome zob. szlaban
 ronsten, ronsteyn zob. rynsztok
 rope zob. drabinka stajenna do siana
 rophoner zob. kuropatwa, kuropatwy
 ror zob. trzcina
 rore, roren zob. rura, rury; trzcina
 rorenholtz zob. drewno na rury
 rorkemeister zob. studniarz
 rorstotter zob. wytwórca rur
 rorwese, rorwezen zob. łąka trzcinowa
 rosen zob. róża, róże
 rosgarten, rosgarthen zob. wygon dla koni; okólnik dla koni
 rosherden zob. pasterz koni
 rosin zob. rodzynki
 rosmoel, rosmoele, rosmoelen, rosmole zob. młyn koński
 ross zob. koń
 rossenmole zob. młyn koński
 rossinen zob. rodzynki
 rossmole, rosmolen zob. młyn koński
 rosmolner zob. młynarz z młyna końskiego
 rost, roste zob. ruszt
 rosten zob. uzbroić się; przygotować
 rostir, rostirunge zob. wyposażenie
 roswese zob. łąka do wypasu koni
 rosynen zob. rodzynki
 roszgarte, roszgarthe zob. wygon dla koni; okólnik dla koni
 roszmoele zob. młyn koński

- roszmulner zob. młynarz z młyna końskiego
 rot zob. rada
 rotelstyn zob. hematyt
 rote zob. pręt; rada; rota, oddział
 rotenholt zob. drewno, drag, dragi
 rotesbuch zob. księga radziecka
 rotessin zob. opinia, orzeczenie rady
 rotgerbirgeselle zob. czeladnik czerwonoskórnik
 rotgether, rotgisser zob. mosiężnik; kotlarz
 rotgisserinne zob. wdowa po mosiężniku
 rotgortringe zob. kółka do paska
 rotgwand zob. sukno czerwone
 roth zob. rada
 roth seyen, roth were zob. być wskazanym
 rothaus, rothaws zob. ratusz
 rothe zob. rota, oddział
 rothe hawse, rothausz zob. dom rady
 rotherr zob. rajca, rajcy
 rothhausz zob. ratusz
 rothmane zob. rajca, rajcy
 rothszins zob. czynsz rady
 rothucz, rothus, rothusse, rothusz zob. ratusz
 rothwein zob. wino czerwone
 rotisz zob. rada
 rotkompen zob. współrajca
 rotman zob. rajca, rajcy
 rotmeister zob. rotmistrz
 rotsagen zob. służyć radą
 rotte zob. rada, rota, oddział
 rotten zob. koło
 roub zob. rabunek
 roubet zob. rabować
 rownte zob. szeptać
 rubencke zob. ława, ławy na rufie statku
 rubyn zob. rubin
 rucerymen zob. rzemienie tylne
 rucke zob. plecy; barki
 ruckeczogk zob. odwołanie się; zwłoka; odroczenie; powrót
 ruckegang haben zob. zostać odroczonym; nie dojść do skutku
 ruden zob. pręt
 ruder zob. ster
 rudergesmyde, rudersmyde zob. okucie steru
 ruem zob. grunt; pole; przestrzeń
 ruenpe zob. tusza
 rueste zob. ruszt
 ruff zob. rufa
 rugczogh, rugczogk zob. odwołanie się; zwłoka; odroczenie; powrót
 rugge zob. plecy; barki
 ruggetoch zob. powrót
 rugk zob. suknia
 rugkeczog, rugzcoge zob. odwołanie się; zwłoka; odroczenie; powrót
 rum zob. grunt; pole; przestrzeń
 rumor zob. pogłoska
 rumore zob. powstanie
 rumppe zob. tusza
 rungen zob. kłonica
 rungestocke, runggestekke, runggestocke zob. kłonica
 ruom zob. pole; przestrzeń
 ruren zob. osiągnąć; dotknąć
 ruse zob. sieć, sieci, więcierze
 ruste zob. ruszt

- rustysscher zob. stolarz stawiający rusztowania
 rute, ruten, ruthe, ruthen, rutte zob. pręt
 rutenholtz zob. drewno, drag, dragi; drewno, tyczka, tyczki
 ruweshluthen zob. wioślarze
 ruze zob. sieć, sieci, więcierze
 rwm zob. pole; przestrzeń
 rychter zob. sędzia
 rychenschath zob. rozliczenie rachunkowe
 rydder zob. rycerz, rycerze
 rydenboden zob. posłaniec konny
 rydestule zob. siodło
 rydewagen zob. wóz podróżny
 rydewant zob. ubranie jeźdźca
 rygen zob. listwy
 rygische mark zob. pieniądz, pieniądze, grzywna rygijska
 ryme zob. drewno na wiosła; wiosło, wiosła; rzemień, rzemienie
 rymeholte zob. drewno na wiosła
 rymen zob. drewno na wiosła; wiosło, wiosła; rzemień, rzemienie
 rymer zob. rymarz
 rymerbawde, rymerbude zob. buda rymarska
 rymerynne zob. wdowa po rymarzu
 rymewerk zob. wyroby rymarskie
 ryngk zob. pierścień
 ryndesbuch, ryndesbuke zob. udziec wołowy
 rynesche gulden zob. pieniądz, pieniądze, guldeny reńskie
 ryng zob. obręcz; okucie pasowe; pierścień
 ryngge zob. rynek; pierścień
 ryngk zob. pierścień
 rynnische gulden zob. pieniądz, pieniądze, guldeny reńskie
 ryngk zob. obręcz; okucie pasowe
 ryngke zob. bransoletka; pierścień
 rynne, rynnen zob. ciek; rywna, rywny
 rynnennstien zob. rynsztok
 rynsch gulden, rynsche gulden, rynnische gulden zob. pieniądz, pieniądze, guldeny reńskie
 rynsteyne zob. rynsztok
 rynt zob. wół, woły
 ryntflech, ryntfleisch zob. wołowina
 ryperschune zob. tory powroźnicze
 rys, ryses zob. ryż
 rytende heer, rytende her zob. jazda; konnica
 rytende scholtissen zob. sołtys na koniu
 rytter zob. rycerz, rycerze
- S
- sabernac zob. szabernak
 sache, sachen zob. interes, interesy; rzecz, rzeczy; sprawa, sprawy; w wypadku żeżeli; wywołać; spowodować; powstać {z}; przedstawić; pokazać
 sachte zob. łatwo
 sachwald, sachweld zob. rzecznik; zarządzający
 sack, sacke, sacken zob. sakiewka; torba; worek, worki
 saclywant zob. sukno na torby; sukno na worki

- sacrister bruder zob. zakrystianin
sacristia, sacristien zob. zakrystia
saczung zob. przekazanie zastawu;
zastaw, zastawienie; prawa; prze-
pis
sadel zob. siodło
sadelbile, sadelbilen zob. toporek u
siodła
sadelbom zob. łąk siodła
sadele zob. siodło
sadelgorde zob. popręg
sadelkussen zob. siedzisko w siodle
saffir zob. szafir
saffran zob. szafran
sage zob. tkanina z delikatnej wełny
sager zob. tracz
sagerlon zob. wynagrodzenie traczy
sagespene zob. trociny
saghe zob. relacja; jako relacja, a nie
skarga
sagk, sak, sakke zob. sak; worek,
worki
sake zob. interes, interesy; rzecz,
rzeczy; sprawa, sprawy; sakiewka
sal, salcz zob. sól
salczvas zob. beczka na sól
sale zob. sala
saletra (salpeter, saneter)
salich zob. błogosławiony
salnyr zob. solniczka
salpeter zob. saletra
salsir, salsirche, salssirchen, salszir
zob. solniczka
salt zob. żołąd; sól
saltcz, saltz zob. sól
salve zob. maść
sament zob. aksamit
sammelinghe zob. zebranie {się}
- sammet zob. aksamit
sammp, sammplichen, sammplici-
ken zob. wspólnie; razem
sampnunghe zob. ogół; zgromadze-
nie
sampte hant zob. ręka wspólna
samptlich zob. pojedynczo i razem
sand zob. piasek
sandgeld zob. pieniądź, pieniądze
za piasek
saneter zob. saletra
sandkullen zob. piaskownia
sant, sante zob. piasek; święty, świę-
ta, święte
saphir zob. szafir
sarwechter zob. płatnerz
saczung, satczungen zob. przeka-
zanie zastawu; zastaw, zastawie-
nie; prawa; przepis
satebyle zob. toporek u siodła
satel zob. siodło
satelbul zob. toporek u siodła
sateler zob. siodlarz
sath zob. siew
satil zob. siodło
satkorn zob. ziarno siewne
satler zob. siodlarz
sattelbyel zob. toporek u siodła
sawl zob. kolumna; słup
sawmgarten zob. okólnik dla zwie-
rząt
scepe, sceppen zob. statek
sceppenbuch zob. księga ławnicza
schabelen zob. szabla
schabernack, schabernak zob. sza-
bernak
schabini zob. ławnik, ławnicy

- schache, schachen zob. interes, interesy; rzecz, rzeczy; sprawa, sprawy; w wypadku jeźeli; wywołać; spowodować; powstać {z}; przedstawić; pokazać
- schade zob. szkoda
- schadebrief zob. list, zobowiązanie zwrotu strat
- schaden zob. szkoda, szkody
- schaden nochkomen zob. powetować stratę
- schaden vorhalden zob. dać odszkodowanie
- schadenbrief, schadebryff zob. list, zobowiązanie zwrotu strat
- schadeburge zob. odszkodowanie za poręczenie
- schadefpherd zob. koń, który ucierpiał, zachorował; koń utracony
- schadekouf zob. odszkodowanie za wyrządzoną krzywdę
- schadenpferd zob. koń, który ucierpiał, zachorował; koń utracony
- schaerworgk zob. szarwark
- schaeyne zob. stodoła
- schaf zob. owca, owce; szafa
- schafer zob. szafarz
- schaff zob. owca, owce; szafa
- schaffer zob. szafarz
- schaffereye, schafferie zob. urząd szafarski
- scharfgerethe zob. ostre narzędzia gospodarcze {kosa, siekiera}
- schag zob. kopa
- schalbare zob. znane; głośne
- schaldt zob. dług, długi
- schale zob. czara
- schale silbiryne zob. czara srebrna
- schalen zob. powinno się; trzeba; szalki
- schalen in de wogen zob. szalki do wagi
- schalt zob. dług, długi; wina
- schanke zob. szynkarz
- schapflisch zob. baranina
- scharfrichter zob. kat
- scharmaker zob. kołodziej
- scharwarke zob. szarwark
- scharwergk, scharwergke, scharwerk, scharwerke zob. szarwark
- schatcz zob. skarb
- schatzen zob. opodatkować; nakładać okup
- schatczene zob. majątek
- schatczung, schatczunge zob. podatek; oszacowanie
- schatzen zob. określić {wysokość}; oszacować; poczytywać
- schatczunge zob. podatek; oszacowanie
- schaube, schauwe, schawbe zob. szuba
- schawene zob. stodoła
- schawernack zob. szabernak
- schawher zob. kielich
- schayne zob. stodoła
- schedeliche pferde zob. koń, niebezpieczny; koń, nieujeżdżony
- scheder zob. sprawca {zabójstwa}
- scheertisch zob. stół postrzygacza sukna
- scheenysen zob. żelazo na szyny
- schefere zob. szafarz
- scheffel zob. korzec
- scheffelwerk zob. opłata targowa za zboże

- scheffer, scheffere zob. szafarz
 scheffereye, schefferien, schefferyen
 zob. owczarnia
 scheffil zob. korzec
 scheffin zob. szafarz
 scheghe zob. lęk; wahanie
 scheibe zob. szyba
 scheide zob. pochwa
 scheidewege zob. rozwidlenie dróg
 schelden zob. zwolnić od zapłaty
 schelichen zob. dzwoneczek, dzwo-
 neczki
 schelinge, schelunge zob. nieporo-
 zumienie; zatarg
 schelle zob. czara, czarka
 schellen zob. dzwoneczki
 schellung zob. nieporozumienie;
 zatarg
 scheln zob. dzwoneczki; okucia
 przy siodle
 scheltwort, scheltworte zob. wy-
 zwisko
 schelung, schelunge, schelunghe
 zob. nieporozumienie; zatarg
 schemlich zob. haniebnie
 schen zob. dziać się; zdarzyć się
 schenber zob. piwo cienkusz
 schencke zob. szynkarz; podczaszy
 schenckebyr zob. piwo cienkusz
 schenckhews, schenkerye zob.
 szynk
 schene zob. obręcz do kół
 schenen zob. szyna
 schenke zob. szynkarz
 schenkebir zob. piwo cienkusz
 schepczen zob. baran
 schepe zob. statek, statki
 schepel zob. korzec
 schepenfleisch zob. baranina
 schepenkeze zob. ser owczy
 schepmeister zob. ławnik starszy
 scheppemeister zob. ławnik, straszy
 scheppen zob. ławnik, ławnicy
 scheppenbok, scheppenbuch,
 scheppenbuche, scheppenbueche
 zob. księga ławnicza
 scheppenbuch des lant gehegten
 dinges zob. księga ławnicza sądu
 ziemskiego
 scheppengezeugnis zob. świadec-
 two sądu ławniczego
 scheppenlade zob. skrzynia ławni-
 cza
 scheppenmeister zob. ławnik star-
 szy
 scheppenorteil, scheppenorteyl
 zob. wyrok sądu ławniczego
 scheppenschreiber, scheppen-
 schreyber zob. pisarz sądu
 ławniczego
 schepper zob. szyper
 scheppin zob. ławnik, ławnicy
 scheppinbekentnus, scheppin-
 bekentnus zob. potwierdzenie
 ławników
 scheppinbuch zob. księga ławnicza
 scheppinge zob. żegluga
 scheppinmeystir zob. ławnik starszy
 scheppinorteyl zob. wyrok sądu
 ławniczego
 scheppyn zob. ławnik, ławnicy
 schepse, schepszen, scheptczen zob.
 baran
 scherbecke, scherbecken zob. misa
 gliniana

- scherbungh zob. wydrapanie; poprawka w tekście; razura
 scherbude zob. buda postrzygacza
 scheren zob. widlak
 scherensliffer zob. szlifierz
 scherer zob. postrzygacz
 scherholt zob. widlak
 scherlon zob. wynagrodzenie za cięcie sukna; zapłata za strzyżenie
 scherlynnen zob. lina mała używana na statku, dzieląca się widlasto na większą liczbę końcówek
 schermaker, scherremaker zob. kołodziej, kołodzieje
 schermen zob. osłona
 schernegel zob. gwoździe do gontów
 scherrer zob. postrzygacz
 scherz zob. nożyce
 schessel zob. miska
 schetegarden zob. strzelnica
 scheter zob. gorszy; niepełnowartościowy
 schetzere zob. majątek
 scheune zob. stodoła
 schewnchen zob. stodołka
 schewne zob. stodoła
 schewnefleck, schewneflecke zob. grunt pod stodołę
 scheydemacher zob. wytwórca pochw
 scheynbarlich zob. wyraźnie; widocznie
 scheyne zob. stodoła
 scheytgarden zob. strzelnica
 schiben zob. przekazać do rozpatrzenia; przesunąć
 schicht und teilung, schicht und teilung zob. podział majątku
 schichteid, schichteyd, schichteydt zob. przysięga
 schichtunge zob. podział majątku
 schichtunge und teilung zob. podział majątku
 schichtenteilung zob. podział majątku
 schicken zob. wysłać; posłać; udać się; zwrócić się; nic do czynienia {z}; gotować się {do}; nastawić {na}
 schickunge zob. los
 schieff zob. statek
 schier zob. szybko; rychło; prawie; około
 schiessgarten zob. strzelnica
 schigten teilung zob. podział, podziały majątku
 schif zob. statek
 schifbier zob. piwo obce; piwo okrętowe
 schife, schiff zob. statek, statki
 schiffbarth zob. barka
 schiffbewer zob. budowniczy statków
 schiffbrucke zob. most pontonowy
 schiffbuwen zob. budowa statku
 schiffbyr zob. piwo obce; piwo okrętowe
 schiffe zob. statek
 schiffekiste, schiffkiste zob. skrzynia okrętowa
 schiffknechte zob. majtek; czeladź okrętowa
 schiffplastadie zob. łasztownia; warsztaty okrętowe

- schifflewte, schiffleute, schiffman
zob. żeglarz, żeglarze
- schiffpluchtic zob. zbiegły ze statku
- schiffsgeczey zob. takelunek; wyposażenie okrętu
- schiffskinder zob. majtek; czeladź okrętowa
- schifknecht, schifknechte zob. majtek; czeladź okrętowa
- schifkiste zob. skrzynia okrętowa
- schifman zob. żeglarz
- schikunghe und delunghe zob. podział, podziały majątku
- schild, schilde zob. pieniądz, pieniądze, moneta francuska; szyld; tarcza
- schilingkasten, schilingkisten zob. skrzynia na pieniądze
- schilling, schillinge, schillink zob. pieniądz, pieniądze, szeląg, szelągi
- schilt zob. szyld; tarcza
- schimlig fphert zob. siwek
- schimmerleuten zob. robotnicy budowlani
- schimp zob. zniewaga; kpiny
- schimpe zob. zabawa; turniej rycerski
- schinckel, schincken zob. szynka, szynki
- schindegraben, schindegrabin zob. rów rakarski
- schindel nagle zob. gwoździe do gontów
- schinen zob. szyna
- schingken, schinken, schinkin zob. szynka, szynki
- schip zob. statek, statki
- schipbyr zob. piwo okrętowe
- schiper zob. szyper; kapitan; żeglarz; przedsiębiorca okrętowy
- schiperbir zob. piwo obce; piwo okrętowe
- schipher, schiphir zob. szyper; kapitan; żeglarz; przedsiębiorca okrętowy
- schipman zob. żeglarz
- schippe zob. statek
- schipper zob. szyper; kapitan; żeglarz; przedsiębiorca okrętowy
- schipperbir zob. piwo obce; piwo okrętowe
- schippere, schippheer zob. szyper; kapitan; żeglarz; przedsiębiorca okrętowy
- schippman zob. żeglarz
- schipspart zob. barka
- schiptymmerman zob. cieśla okrętowy
- schir zob. szybko; rychło; prawie; około
- schirentstend zob. mający wkrótce się odbyć
- schirmaker zob. kołodziej
- schirme zob. daszek; osłona
- schirmer zob. parasolnik
- schirst zob. szybko; rychło; prawie; około
- schirst vorleden zob. dopiero co; niedawno {miniony}
- schirsten zob. rychły
- schirstkomend, schirstzucumftig, schirstzucumfftigk zob. najbliższy
- schischgarten, schisgarten zob. strzelnica

- schisgerethe zob. sprzęt do strzelania
schissen zob. rzucać; obrzucać
schisteyde zob. przysięga
schit und teilunghe zob. podział, podziały, majątku
schlechtis zob. koniecznie; bezwarunkowo; po prostu
schlos, schloss zob. zamek
schlüssel zob. klucz, klucze
schneidemulle zob. sieczkarnia
scho zob. buty
schock zob. kopa
schoelren zob. uczeń, uczniowie
schoepczen zob. baran
schoeskysste zob. skrzynia na szos
schof, schofe zob. owca, owce
schofes zob. snopek, snopki
schoff zob. owca, owce; snopek, snopki
schoffe zob. owca, owce
schog, schogk, schok zob. kopa
scholcz zob. sędzia; sołtys
scholczampt zob. sołectwo
scholcze, scholczen zob. sędzia, sołtys
scholczenstadt, scholczenstat zob. urząd sołtysa
scholczerey zob. sołectwo
scholczinne zob. sołtysowa
scholczomecht zob. sołectwo
schold zob. dług, długi; wina
scholdeis zob. sołectwo; sołtys
scholdt zob. dług, długi
schole zob. szkoła
scholen zob. powinno się; trzeba
scholer zob. uczeń, uczniowie
scholt zob. dług, długi; wina
scholtbrieffe zob. listy dłużne
scholtcz, scholtcze zob. sędzia, sołtys
scholtczereye zob. sołectwo
scholteis zob. sołectwo, sołtys
scholten zob. sędzia, sołtys
scholtes zob. sołtys
scholth zob. dług, długi
scholtheisse zob. sołectwo; sołtys
scholthes zob. sołtys
scholtheyse zob. sołectwo; sołtys
scholtis, scholtisch zob. sołtys
scholtluthie zob. dłużnik, dłużnicy
schomaker zob. szewc
schone zob. ostrożny; delikatny; grzeczny
schopczen, schopen zob. baran
schoppen zob. ławnik, ławnicy
schoptzen zob. baran
schorancze zob. postrzygacz
schorerwulle zob. wełna szorstka, zgrzebna
schorstein, schorsten, schorsteyn, schorstin zob. komin
schorttucher zob. fartuch; sukno grube
schoss, schosse zob. szos
schossel, schosselen zob. miska, miski
schossen zob. płacić podatki
schossil zob. miska, miski
schosskysste zob. skrzynia na szos
schot zob. pieniądz, pieniądze skojec, skojce; szos
schotcze zob. strzelec
schotele zob. miska, miski
schoten zob. pieniądz, pieniądze skojec, skojce

- schotporte zob. brama z kratą
 spuszczańą
 schottelen zob. miska, miski
 schottelkorve zob. stojak do miski
 schottische zob. sukno ze Szkocji
 schoues zob. snopek, snopki
 schouffen zob. owca, owce
 schoultis zob. sołtys
 schoup zob. snopek, snopki
 schow zob. buty
 schragen, schrahen zob. konstruk-
 cja oparta na koziółkach
 schrange zob. ława, ławy
 schrank zob. wybudówka; wykusz
 schrap, schrapen zob. zgrzebło
 schreiber zob. pisarz
 schreiberynne zob. wdowa po pis-
 arzu
 schreyber, schriber, schribir, schrie-
 ber zob. pisarz
 schriff, schrift, schrive zob. pismo,
 pisma
 schrivegerede zob. przybory pi-
 sarskie
 schrivemester zob. kaligraf
 schriven zob. pisać
 schriver zob. pisarz
 schroder zob. krawiec
 schrodtruder zob. pacholek młyn-
 arza {młynarczyk}
 schrope zob. zgrzebło
 schrot zob. odsadzka; uskok
 schrotbude zob. buda krawiecka;
 buda śrutownika
 schroter zob. krawiec; śrutownik
 schroterknechte zob. pacholek
 krawca
 schroterynne zob. wdowa po kraw-
 cu; wdowa po śrutowniku
 schrotlon zob. wynagrodzenie
 krawca; wynagrodzenie śrutow-
 nika
 schrouffung zob. ukaranie; nagana
 schrubegerete, schruben zob. śru-
 ba, śruby
 schryven zob. pisać
 schryver zob. pisarz
 schu zob. buty
 schube zob. szuba
 schubenke zob. ława, ławy szewskie
 schue zob. buty
 schuebude zob. buda, budy szew-
 skie
 schueergerethe zob. sprzęty szew-
 skie
 schueffelen zob. łopata, łopaty
 schuelmeister zob. bakałarz; na-
 uczyciel
 schuemaker zob. szewc
 schuen zob. buty
 schuene zob. stodoła
 schuenpfluger zob. szewc naprawia-
 jący stare obuwie
 schueren zob. przybudówka dREW-
 niana do szyi piwnicznej
 schuesslen zob. miska; miski
 schuester zob. siostra
 schufekarren zob. taczka
 schufenhouwer zob. wytwórca zaj-
 mujący się rozłupywaniem i rzeź-
 bieniem {ciosaniem} drewna {bu-
 kowego} na potrzeby broni
 schufestaken zob. żerdź do przesu-
 wania

- schuffiln, schuffelen, schuffen zob. łopaty
- schugeld, schugelt zob. pieniądz, pieniądze na buty
- schuh zob. buty
- schuknecht zob. pacholek szewca
- schulcz zob. sędzia, sołtys
- schulczamchte, schulczampt zob. sołectwo
- schulzen zob. sędzia, sołtys
- schuld zob. dług, długi; wina
- schuldbrieff zob. list dłużny
- schulden zob. dług, długi; wina
- schuldener zob. dłużnik, dłużnicschulder zob. łopatka
- schuldigen zob. dłużnik, dłużnicy; winowajca
- schuldiget zob. obwiniać; oskarżać
- schuldiger zob. dłużnik, dłużnicy; winowajca
- schuldleuwe, schuldnier zob. dłużnik, dłużnicy
- schuldunge zob. oskarżenie
- schuldt zob. dług, długi; wina
- schule zob. szkoła
- schulemeister zob. bakałarz; nauczyciel
- schuler zob. uczeń, uczniowie
- schulerhaws zob. dom ubogich uczniów (konwikt)
- schulerlon zob. wynagrodzenie nauczyciela
- schulieyse zob. sołectwo; sołtys
- schulleren zob. uczeń, uczniowie; kleryk
- schulmeister zob. bakałarz; nauczyciel
- schult zob. dług, długi; wina
- schultcz zob. sędzia, sołtys
- schulte zob. sołtys; sędzia
- schulteis zob. sołectwo; sołtys
- schulthen zob. sędzia, sołtys
- schultesien zob. sołectwo; sołtys
- schulth zob. dług, długi
- schulthe zob. sołtys; sędzia
- schultheis zob. sołectwo; sołtys
- schultisammecht zob. sołectwo
- schultis zob. sołtys
- schultissamt, schultiszampt, schultsampt zob. sołectwo
- schumacher, schumaker, schumecher zob. szewc
- schune zob. stodoła
- schunenczins zob. czynsz z cegielni; czynsz ze stodoły
- schuo zob. buty
- schuogeld zob. pieniądze na buty
- schuore zob. przybudówka drewniana do szyi piwnicznej
- schupen zob. łopata
- schuppen zob. wypędzić
- schur zob. przybudówka drewniana do szyi piwnicznej
- schurcz zob. uzbrojenie, fartuch folgowy
- schurcztucher zob. fartuch
- schure zob. przybudówka drewniana do szyi piwnicznej
- schussel, schussil zob. miska
- schuster zob. szewc
- schutcze zob. strzelec
- schute, schuten zob. szkuta
- schutenwrak zob. wrak szkuty
- schuthe, schutte zob. szkuta
- schuttebrede zob. przegroda wodna

- schuvekarn, schuvekarren zob. taczka
 schuvekarrenrade zob. koło do taczki
 schuveker zob. taczka
 schuw zob. stopa
 schuwert zob. szewc
 schuwertynne zob. wdowa po szewcu
 schuwne zob. stodoła
 schuwort zob. szewc
 schwanger zob. ciężarna
 schwarwerk zob. szarwark
 schweger zob. szwagier
 schweine zob. świnia
 schwene zob. stodoła
 schweren zob. przysięgać
 schwesterkynt zob. siostrzeniec
 schwesterson zob. siostrzeniec
 schwestertachter zob. siostrzenica
 schweyn zob. świnia
 schwoger zob. szwagier
 schychte zob. warstwa
 schyer zob. szybko; rychło; prawie; około
 schyff, schyfft zob. statek
 schymflich zob. obraźliwie; kpiąco
 schympe zob. kpiny
 schyndegraben zob. rów rakarski
 schyndel zob. gont
 schynen zob. szyny
 schyr zob. szybko; rychło; prawie; około
 scip zob. statek
 scoo zob. buty
 scoppen zob. ławnik, ławnicy
 scorsyntlen zob. gwóźdź, gwoździe
 scot zob. pieniądz, pieniądze skojec, skojce
 scottelen zob. gwóźdź, gwoździe
 scotus zob. pieniądz, pieniądze skojec, skojce
 screber zob. pisarz
 scribe touffel zob. tabliczka do pisanania
 scriba, scriberen zob. pisarz
 scriff zob. pismo, pisma
 scriffklik zob. pisemny
 scrivegelt zob. wynagrodzenie za pisanie
 scriver zob. pisarz
 scroder zob. krawiec
 scuffelen zob. łopaty
 sculte zob. sołtys
 scuten zob. szkuta
 seber zob. wytwórca sit
 sechsczig zob. kopa
 sechswochengerethe zob. naczynia używane do połogu
 secke, secken zob. sakiewka; sieć, sieci, sak; torba
 seckechen zob. woreczek
 secreeth zob. pieczęć sekretna
 secret zob. ustęp
 secretarius zob. sekretarz
 secretum zob. pieczęć sekretna
 seczen zob. ustalić; ustanowić; odwołać się; zwrócić się z czymś
 sedebote zob. posłaniec
 sedel zob. krzesło
 sedeler zob. siodlarz
 sedil zob. krzesło
 see zob. jezioro; morze
 seelsmer zob. olej św.
 seene zob. cięciwa do kuszy

- seevisch zob. ryba morską
 sefart zob. wyprawa morską
 segbe zob. sieć, włók
 segel zob. pieczęć; żagiel
 segelen zob. pieczęć
 segelwas zob. wosk do pieczętowania
 segenen zob. przeżegnać się
 seger zob. piła; trac; zegar
 segil zob. pieczęć
 segillerstobe zob. izba do znakowania towarów
 sehe zob. jezioro; morze
 sehenbotte zob. poseł, posłowie
 sehewerdt, schwerdt zob. drogą morską; od strony morza
 seiffensieder zob. mydlarz
 seil zob. powróż
 sein zob. być
 seimen zob. cięciwa
 seire zob. bardzo
 sekke, sekken zob. sakiewka; sieć, sieci, sak; torba; worek, worki
 sel bade zob. modlitwa za duszę
 selbigest zob. tamże
 selbrechtes zob. nie stosować samowoli {w wymierzaniu sprawiedliwości}
 selbschuldiger zob. dłużnik główny
 selbten zob. ta sama; ten sam; tenże
 selden zob. nieczęsty; rzadko; rzadki
 sele zob. dusza; powróż; sznur {miara długości}; uprząż; lina
 selegerete, selegerethe zob. sprzęty pogrzebowe
 selen zob. powróż; uprząż; lina
 selengerete zob. sprzęty pogrzebowe
 selestreng zob. powróż
 selgerethe zob. sprzęty pogrzebowe
 selichenmecher, selichmecher zob. wytwórca dewocjonaliów
 seligis gedencken zob. świętej pamięci
 seliglichen zob. szczęśliwie
 selschopp zob. spółka
 seltzen zob. dziwne; rzadko
 seltczam zob. dziwnie
 semelen, semeln zob. bułki
 semische zob. zamszowy, np. worek
 semische rymen zob. rzemienie zamszowe
 semlich, semelicke zob. tenże; taki
 semff zob. gorczyca
 semptlich zob. wszystek
 sendebaden, sendeboden, sendebote zob. posłaniec
 sendherren zob. poseł, posłowie
 senf zob. musztarda
 senger zob. śpiewak
 senkel zob. sznurowadło
 senn zob. cięciwa do kuszy
 sennep, senp zob. musztarda
 senpmole zob. młynek do gorczycy
 sente zob. święty
 senthern zob. poseł, posłowie
 senza zob. kosa
 schepenkeze zob. ser owczy
 segelgarn zob. nici do szycia żagli
 selemesse zob. msza za duszę
 semischgerber zob. zamszownik
 serat zob. plaster woskowy
 sere zob. bardzo
 serge zob. materiał, serża

- setczen zob. ustalić; ustanowić; odwołać się; zwrócić się z czymś; pozostawić do osądzenia
- setele zob. siodło
- seteler zob. siodlarz
- seumer zob. czeladź obozowa
- seumlich zob. opieszały
- sewche zob. choroba; słabość
- sewmet zob. zatrzymać się
- sexagena zob. kopa
- sey zob. być
- seydenhafterin zob. hafciarka wyszywająca jedwabnymi nićmi
- seydentuch zob. jedwab
- seyffensider, seyffenzyder, seyffinsyder, seyfinmecher zob. mydlarz
- seyger zob. zegar
- seyle, seylen zob. lina; powróż; uprzęż
- seyler zob. powroźnik
- seyn, seyne zob. być
- seyntmols zob. skoro; ponieważ; jako że
- seyten zob. okolica; strona, strony
- she zob. jezioro
- sib zob. przetak; sito
- sibbe zob. pokrewieństwo; krewni; rodzina; ród
- sibbeczal zob. pokrewieństwo
- sibpe zob. pokrewieństwo; krewni; rodzina; ród
- sibschaft zob. ród
- sichbette zob. łoże śmierci
- sichen, sichenluete, sichenlute, sichenluthe zob. chory, chorzy
- sicherheit, sicherheid, sicherkeyt zob. pewność
- sicherunge zob. bezpieczeństwo; zabezpieczenie
- sichhus zob. leprozorium; szpital
- sichtenteil zob. podziały majątku
- sicczender rathe zob. rada urzędująca
- sict zob. się
- sictczender rathe, sictzender rathe, siczender rathe zob. rada urzędująca
- siczkamer zob. izba posiedzeń
- sidder zob. od {czasu}
- sidel zob. zydel
- sien zob. być; sens; zmysł
- sigel zob. pieczęć
- signanter zob. wyrażnie
- signum zob. znak
- signum dominii zob. uznanie władzy
- sikken zob. posłać; wysłać
- silber zob. srebro
- silber kopp zob. puchar srebrny
- silberwerck, silberwerg, silberwergk zob. srebra
- silberyn knowffel zob. guziki srebrne
- silbir zob. srebro
- silkt zob. się
- sin zob. zdanie; opinia; zamiar; orzeczenie; decyzja; myśl; sens; treść; przypomnienie
- sindel zob. materiał jedwabny lekki
- sindt zob. skoro; ponieważ; jako że
- sint zob. od {czasu}
- sint deme, sint demmoele, sint demmolle, sint demoll, sint demmole zob. skoro; ponieważ; jako że

- sint der zzeit zob. od tego czasu; w międzyczasie
- sinte zob. święty
- sintelhammer zob. młot do gwoździ
- sintemal zob. ponieważ
- sip zob. przetak; sito
- sipollen zob. cebula, cebule
- sist zob. poza tym; inaczej
- sitzender rathe zob. rada urzędująca
- sitzender rathe zob. rada urzędująca
- slach zob. pokos
- slachtunge zob. mord; rzeź
- slag zob. pokos; ubój
- slage zob. cios; uderzenie
- slam zob. szlam
- slamkiste zob. odstożnik
- slan zob. bić; bić monetę
- slate zob. zamek
- slatuch zob. sukno ubijane w trakcie pakowania
- slayer zob. welon
- slacht zob. koniecznie; bezwarunkowo; po prostu; prosty
- sleden zob. sanie
- slegel, slegil zob. młot do wbijania pali
- sleisser zob. zamek
- slemmen zob. ściek
- slepekar, slepekarren zob. taczka
- slepekarrenrade zob. koło do taczki
- slesselrymen zob. rzemień do kluczy
- sleten zob. sanie
- sleuse zob. śluza
- slewirche zob. woal, woale, welon, welony
- slewsze zob. śluza
- sleygen zob. ryba, ryby, lin
- sleysser zob. dozorca więzienny
- slich mere zob. plotka
- slicht zob. po prostu
- slifmole zob. szlifiernia
- slikgesworen zob. przysiężni kanaków
- slisser zob. ślusarz
- slissunge zob. zamknięcie
- slitis zob. koniecznie; bezwarunkowo; po prostu
- sloen zob. bić; bić monetę
- sloer, sloerchen zob. welon, welony
- sloessir zob. ślusarz
- sloetel zob. klucz
- slofffen zob. spać
- slogel zob. młot do wbijania pali
- slon zob. świadczyć {odszkodowanie}
- slope zob. sanie do przewozu towarów
- slos, sloss zob. zamek
- slossel zob. klucz
- slosse zob. zamek
- slossen, slosser zob. ślusarz
- slossil zob. klucz
- slossir zob. ślusarz
- slossteyn, slossteyne zob. zwornik
- slosz zob. zamek
- slot, slote zob. komin; zamek; ślusarz
- slotel, slotele zob. klucz
- slotsten, slotstene zob. zwornik
- slotte zob. zamek
- slottel zob. klucz
- slotuch zob. sukno ubijane w trakcie pakowania

- sluch zob. pokos
sluese, sluse zob. śluza
slussel, slussil zob. klucz
sluze zob. śluza
sluzegelt zob. pieniądz, pieniądze
na utrzymanie śluzy
slyfstein zob. kamień do szlifowania
smalcz zob. smalec
smaragdus zob. szmaragd
smed, smede zob. kowal; kuźnia
smede anebos zob. kowadło
smedebude zob. buda kowalska
smedegeczew zob. narzędzie kowal-
skie, narzędzia kowalskie; wy-
posażenie kuźni
smedegerethe zob. sprzęty kowal-
skie
smedehaws zob. kuźnia
smedeknecht zob. pacholek kowala
smedelon zob. wynagrodzenie ko-
wala
smedynne zob. wdowa po kowalu
smeer zob. sadło; tłuszcz
smehet zob. kowal
smelichen zob. haniebnie
smer zob. sadło; tłuszcz
smet, smeth zob. kowal
smezczen zob. skóry jagnięce
smid, smidt, smit, smitte zob. ko-
wal
smocheyt, smochheit, smoheit zob.
zniewaga
smolt zob. smalec
smyd, smyt zob. kowal
snarmecher zob. wytwórca sznurów
snedensteyn zob. cegła cięta, cegły
cięte
sneidemole zob. tartak
sneider zob. krawiec, krawcy
sneter zob. kosiarz
sneyder zob. krawiec, krawcy
sneyderynne zob. wdowa po kraw-
cu
sneyderon zob. drewno, pień, pnie
cięte
sneydre zob. krawiec, krawcy
snidemole zob. tartak
snider zob. krawiec, krawcy
snideronen zob. drewno, pień, pnie
cięte
snuere zob. sznur
snydebloekke zob. drewno, bloki
snydemole zob. tartak
snyder zob. krawiec, krawcy
snyderknecht zob. pacholek krawca
snyderone zob. drewno, pień, pnie
cięte
snyderinne zob. wdowa po krawcu
so zob. żeźeli; gdy
socken zob. skarpety
sodanet, sodened zob. taki; tego ro-
daju; ten
sohn zob. syn
solberwerck zob. srebra
sold zob. żołd
soldener, soldenere zob. zaciężny,
zaciężni
soldenergeld zob. żołd
soldner zob. zaciężny, zaciężni
solidus zob. pieniądz, pieniądze,
szeląg, szelągi
solle, soller zob. spichlerz; strych
sollidus zob. pieniądz, pieniądze,
szeląg, szelągi
solt zob. żołd; sól
sollichs zob. to

- soltzen zob. dziwne
 som zob. niebawem; wnet
 somergewand zob. sukno letnie
 somerknap zob. pacholek sezonowy
 somerling zob. czeladź obozowa
 somerlon zob. wynagrodzenie za
 służbę w lato
 somerreyse zob. podróż letnia
 somersodt, somersoyt zob. pole let-
 nie; zboże jare
 somerwech, somerwege zob. droga
 letnia
 sommer zob. lato
 son zob. syn
 sones kinder, sones kindt, sones
 kinder zob. wnuczka, wnuk,
 wnuki
 sonn zob. niebawem; wnet
 sonne zob. syn
 sonnsatel zob. siodło juczne
 sonobinde, sonobinde, sonovende
 zob. sobota
 sontage zob. niedziela
 sonte zob. święty, święta, święte
 sorglich zob. niepewny; niebez-
 pieczny
 sorgveldig zob. troskliwy; dbający
 sorgveldig seyn zob. dbać; starać
 się; być troskliwym, dbającym
 soster, sostir zob. siostra
 sotan, sothan, sottan, sotten zob.
 taki; tego rodzaju; ten
 soveill zob. tyle, co
 sowmsatel, sowmsetel zob. siodło
 juczne
 sowr zob. cierpki; kwaśny; przykry
 soymer, soymerling zob. czeladź
 obozowa
 spaden zob. szpadel
 spadenholt zob. trzonek do łopaty
 span zob. zaprzęg
 spanbette zob. łóżko składane
 spange, spangen zob. klamra;
 sprzączka
 spangordel zob. naciągarka do ku-
 szy
 spangron zob. grynszpan
 spannagel, spannegel zob. gwóźdź
 blokujący dyszel
 sparer zob. ostrożnik
 sparholt, sparholter zob. drewno na
 krokwie
 sparkalk, sparkalc zob. wapno wy-
 mieszane z dużą ilością piasku,
 mniejszej wartości
 sparn zob. krokiew, krokwie
 sparrebalken zob. drewno, belki na
 krokwie
 sparren zob. krokiew, krokwie
 spat zob. późno; późny
 spaten zob. szpadel
 spatholter zob. trzonek do łopaty
 specflisch, speck, speckfleisch zob.
 słonina
 specheycher zob. spichlerz
 spedale zob. szpital
 speelbuse zob. kara za grę
 speelman, speeluten zob. muzy-
 kant, muzykanci
 spegk zob. słonina
 speicher zob. spichlerz
 speise, speize zob. potrawa; wikt
 spekfleisch zob. słonina
 spekswarde zob. skórka od słoniny
 spel zob. szpikulec; rożen
 spelbret zob. szachownica

- speleman zob. grajek
 spelluden zob. muzykanci
 spere zob. krokwie
 sperlaken, sperrlakenen zob. płach-
 ta, płachty
 spernayle zob. gwoździe do krokwi
 sperre zob. krokwie
 sperrunge zob. blokada
 spesse zob. spisa; rożen
 spete zob. rożen
 speth zob. późno
 spettale zob. przytułek; szpital
 spetth zob. późno; późny
 speycher zob. spichlerz
 speycherman zob. spichlerzowy
 speyse, speysunge, speyze zob. po-
 trawa; wikt
 spex zob. słonina
 spicher zob. spichlerz
 spiger zob. gwoźdź, gwoździe, duży,
 gruby
 spike zob. spichlerz
 spiker zob. gwoźdź, gwoździe, duży,
 gruby; spichlerz
 spikernegel zob. gwoźdź, gwoździe,
 duży, gruby
 spikersteden zob. plac spichlerzowy
 spille zob. trzpień
 spilman zob. aktor; grajek
 spilute zob. muzykanci
 spise zob. potrawa; wikt
 spisecrude zob. przyprawy kuchen-
 ne; delicje do konsumpcji
 spisefetiken zob. naczynia do jedze-
 nia
 spisecrude zob. przyprawy kuchen-
 ne; delicje do konsumpcji
 spisse zob. spisa, pika
 spital, spitale zob. przytułek; szpital
 spittal zob. przytułek; szpital
 spittaler, spitteler zob. szpitalnik za-
 konny
 spitelshewsser zob. dom, domy
 szpitala
 splitterunge zob. separacja; rozłam
 sponbette zob. łóżko składane
 sponssgron zob. grynszpan
 spontgelt zob. czopowe
 sporen zob. ostrogi
 sporer zob. ostrożnik
 sporerynne zob. wdowa po ostroż-
 niku
 sporn zob. ostrogi; ślad
 sprakkemerken zob. izba do prowa-
 dzenia rozmów
 sprengefeschin, sprengefeschin,
 sprengeweschin, sprengeweschin,
 sprengwas zob. konewka, konew-
 ki
 sprete zob. drzewce
 spritstangen zob. drewno, belka
 podporowa
 sprochkamerchen zob. izba do pro-
 wadzenia rozmów
 spund, spunden zob. czop; szpunt
 spundgeld zob. czopowe
 spycher, speyecher zob. spichlerz
 spysekrude zob. przyprawy kuchen-
 ne; delicje do konsumpcji
 spysevas zob. beczka z jedzeniem
 spysetyne zob. naczynie do potraw
 sroter zob. krawiec, krawcy
 stab zob. izba
 stabeisen zob. żelazo prętowe
 stabyager zob. dojeżdżacz; myśliwy
 z psami

- stacien zob. stacyjne
 staciengelde zob. stacyjne
 stackchen zob. świecznik procesyj-
 ny, żerdziowy
 stad zob. brzeg; miasto
 stad secretis zob. pieczęć miejska se-
 kretna
 stadarczt zob. lekarz miejski
 stadbok zob. księga miejska
 stadbreff zob. list miasta, miejski
 stadczymmerman zob. cieśla, cieśle
 stadbuch zob. księga miejska
 staddyner zob. sługa miejski
 staden zob. brzeg; wybrzeże
 stader hoff zob. folwark miejski
 stadesbuch zob. księga miejska
 stadeszimmerman zob. cieśla miejski
 stadesgarde zob. ogród miejski
 stadesmede zob. kowal miejski
 stades wolt zob. las miejski
 stadgerichte zob. sąd miejski
 stadhof zob. folwark miejski
 stadknecht zob. pachołek miejski
 stadmuerer zob. murarz miejski;
 mury miejskie
 stadschreyber zob. pisarz miejski
 stadsmede, stadsmid zob. kowal
 miejski
 stadt zob. miasto
 stadtbachause zob. piekarnia miej-
 ska
 stadtbuch zob. księga miejska
 stadtburger zob. mieszczanin,
 mieszczanie
 stadtczymmerman zob. cieśla miej-
 ski
 stadtdyner zob. sługa miejski
 stadtfreiheit zob. wolnizna miejska
 stadtggeschoss zob. podatek miejski
 stadtgraben zob. rów miejski
 stadtknecht zob. pachołek miejski
 stadtmuere zob. mury miejskie
 stadtschriver, stadtscreber zob. pis-
 arz miejski
 stadtweger zob. wagowy miejski
 stadtwillekor zob. wilkierz miejski
 stadvreyhet zob. wolnizna miejska
 stafelen, staffelen zob. buty wysokie
 staffysern zob. żelazo prętowe
 stafwate zob. mielizna
 staken zob. tyka, tyki
 stal zob. stajnia
 stalknecht, stalknechte zob. stajen-
 ny
 stall, stalle, stallung, stallunge, sta-
 lung zob. stajnia
 stallknechte zob. pachołek stajenny
 stamm zob. drewno, pień dębu
 stammernder zob. jąkała
 standarte zob. proporzec
 stange zob. żerdź
 stapel, stapes zob. prawo składu
 starast zob. starosta; starszy we
 wsiach na prawie polskim
 starkes recht zob. prawo mocne
 starost zob. starosta; starszy we
 wsiach na prawie polskim
 starusta zob. starosta; starszy we
 wsiach na prawie polskim
 starustenamnt zob. starostwo
 stat zob. miasto
 statanteyl zob. część miejska
 statarczt, stat artzste zob. lekarz
 miejski
 statbogener zob. wytwórca łuków i
 kusz na potrzeby miasta

- stat bok, statbok zob. księga miejska
statbote, statbothe zob. posłaniec miejski; woźny miejski {sądowy}
statbrif zob. list miasta, miejski
statbuch, statbuche zob. księga miejska
statbuchszschutzen zob. puszkarz miejski
statbukeren zob. księgi miejskie
statczinzsz zob. czynsz miejski
statczymmerman zob. cieśla miejski
statdeiner, statdener, statdiner, statdyner zob. sługa miejski
state zob. miasto
staten zob. zezwolić; dopuścić
statfreyheit zob. wolnizna miejska
statgarde zob. ogród miejski
statgeboth zob. rozkaz miejski
statgelde zob. pieniądz, pieniądze miejskie
statgraven zob. fosa miejska
statgrenitz zob. granica miejska
statguth zob. dobra miejskie
statheide zob. bór miejski
stathelder zob. zastępca, np. burmistrza
stathoffe zob. folwark miejski
stathove zob. dwór miejski
statie zob. miejsce pobytu; pobyt
statingesegel, statingesigel, statingisigel zob. pieczęć miejska
statkamerer, statkemmerer zob. kamlarz miejski
statkellir zob. piwnica miejska
statkiste zob. kasa miejska
statkoch, statkoche zob. kucharz miejski
statknecht zob. pachołek miejski
statkundig zob. znany w mieście
statmauwer, statmawer, statmewerer, statmewrer zob. murarz miejski; mury miejskie
statmuere zob. mury miejskie
statmuerer zob. murarz miejski
statperden zob. konie miejskie
statrecht zob. prawo miejskie
statrichter zob. sędzia miejski
statscheppen zob. ławnicy miejscy
statscheppenbuche zob. księga miejska ławnicza
statschreiber, statschreyber, statschriber, statschrifer, statschriwer, statschrywer, statscriver zob. pisarz miejski
statsigel, statsignet zob. pieczęć miejska
statsmed zob. kowal miejski
statteyl zob. część miejska
stattymmerman zob. cieśla miejski
statuten zob. statut, statuty
statvestunge zob. umocnienia miejskie
statvriheit zob. wolnizna miejska
statwagen zob. wóz miejski
statwalde zob. las miejski
statweger zob. wagowy miejski
statwechter zob. strażnik miejski
statwilkor zob. wilkierz miejski
statzegel zob. pieczęć miejska
stavelen, stavelin, stavelye zob. buty wysokie
stech zob. ścieżka
stede, steden zob. miasto, miasta
steeffsone zob. pasierb, pasierbowie
steeffvader zob. ojczym

- steende erbe zob. dobra nieruchomości
- steffader zob. ojczym
- steffader der kercken zob. wityk kościoła
- steffadir, steffeder, steffetere zob. ojczym; prowizor
- stefelen, steffelen zob. buty wysokie
- steffellengeld zob. pieniądz, pieniądze na buty wysokie
- steffsone zob. pasierb, pasierbowie
- stefkynd zob. pasierb, pasierbowie; pasierbica, pasierbice
- steg, stege zob. ścieżka
- stegelynen zob. lina
- stegereiff, stegerepe, stegereyff, stegherepe zob. dolna metalowa część strzemięcia przy siodle
- steigleder zob. skórzana część strzemięcia przy siodle
- stein zob. kamień, kamienie
- steinbicke zob. kilof kamienny; oskard kamienny
- steinbrugge zob. bruk
- steinbrugger, steinbrugker zob. brukarz
- steinbuxsen zob. armata kamienna
- steingelt zob. czynsz za szarwark
- steinhus zob. dom murowany
- steinkarre zob. taczka do kamieni
- steintam zob. droga wybrukowana
- steke zob. pręt
- stele zob. metalowy, np. dzban; podwozie
- stelle zob. podwozie; stajnia
- stellegarn zob. sieć, żaki
- stelling zob. podbudowa pod konstrukcją statku
- stelmechirynne zob. wdowa po stelmachu
- stelmaker zob. stelmach
- stemme zob. pień, pnie
- sten zob. kamień, kamienie; cegła
- stenbicker zob. kamieniarz
- stenbrecher, stenbreker zob. kamieniarz
- stenbrucger zob. brukarz
- stenbrugge zob. bruk
- stenbrugger zob. brukarz
- stenbrugger zob. brukarz
- stenbussen zob. armata kamienna
- stendam zob. droga wybrukowana
- stender zob. węgar
- stenderwerk zob. szachulec
- stene zob. kamień, kamienie
- sten mandelen zob. kamień migdałów
- stenen zob. kamienny
- stenger zob. tyka
- stenhower, stenhouwer zob. kamieniarz
- stephelen zob. buty wysokie
- stenhus zob. dom murowany
- stenkarre zob. taczka do kamieni
- stenknecht zob. pachołek kamieniarza
- stenkruser zob. dzbanek kamionkowy
- stenscutte zob. szkuta do transportu cegieł, kamieni; wyżwirowanie; wyszutrowanie
- sterbunge zob. śmiertelność
- stercklich zob. silnie; stanowczo
- stern zob. gwiazda

- steryn zob. przeszkodzić; przeszkadzać
- steryppe zob. dolna metalowa część strzemięcia przy siodle
- stete zob. miasto; zatwierdzić; uprawomocnić
- stetechen zob. miasteczko
- stetthe zob. miejsce
- steure zob. przyjść z pomocą
- stevelen, stevel, steveln zob. buty wysokie
- steven zob. stewa
- stewff zob. garnek; sztof, sztofy
- stewirgeld zob. podatek
- stewung zob. spiętrzenie wód
- steyn zob. cegła, cegły, kamień, kamienie; bursztyn; stać
- steynbrucker zob. brukarz
- steynbude zob. buda murowana
- steyn crewtcz zob. krzyż kamienny
- steynbouchze zob. armata kamienna
- steyne zob. kamień, kamienie
- steyner zob. kamieniarz
- steynhaws, steynhawsse, steynhus, steynhuz zob. dom murowany
- steynkallic, steynkallk zob. wapień
- steynkrome zob. kram murowany
- steynkroser zob. dzbanek kamionkowy
- steynwachs, steynwacks zob. kamień wosku
- sthebrecher zob. kamieniarz
- sthenbrugher zob. brukarz
- sthenscute zob. szkuta do transportu cegieł, kamieni; wyzwirowanie; wyszutrowanie
- stheyge zob. ścieżka
- sthunde zob. teraz; zaraz
- sthut zob. stadnina; koń, klacz, kobyła, kobyły
- sthyffkynde zob. pasierb, pasierbowie
- stichledder, stichleder, stichler zob. puślisko
- stichworte zob. słowo uszczypliwe; docinek
- stichte zob. diecezja
- stickebannir, stickebannyr zob. chorągiew haftowana
- sticken bleeb, sticken bleibt, stikende gebleben zob. utkwąć, stanąć w martwym punkcie
- stieffater zob. ojczym; prowizor
- stieffel zob. buty wysokie
- stieffkinder zob. pasierb, pasierbica, pasierbowie
- stifkind zob. pasierb, pasierbica
- stiffater, stiffeter zob. ojczym; prowizor
- stiffbruder zob. brat przyrodni
- stiffkinde zob. pasierb, pasierbica
- stiffmutter, stiffmutter zob. macocha
- stiffstone zob. pasierb
- stiftachter, stifttochter, stifttotter zob. pasierbica, pasierbice
- stiffvatter zob. ojczym
- stifmutter zob. macocha
- stiftachter zob. pasierbica
- stifson, stifstone, stifszon zob. pasierb
- stifvater zob. ojczym
- stikkbannyr, stikkebannyr zob. chorągiew haftowana
- stikleder zob. puślisko
- stillen zob. powstrzymać

- stin, stine zob. kamień
- stipendium zob. żołd
- stipkinder, stipstone zob. pasierb, pasierbowie
- stiptochter zob. pasierbica, pasierbice
- stirbet zob. umrzeć
- stivfater zob. ojczym; prowizor
- stobe zob. izba
- stoben zob. kurzyć
- stocbreit zob. rodzaj sukna z Anglii
- stock zob. pręt
- stockbreit zob. rodzaj sukna z Anglii
- stocke zob. dyby
- stocken zob. zakuć w dyby; uwięzić
- stoczchen zob. czara; sztuciec, sztucce
- stoedt zob. przeszkoda; okoliczność stojąca na przeszkodzie; kwestionowanie {opór}; szkoda
- stoeffe zob. garnek; sztof, sztofy
- stoer zob. ryba, ryby, jesiotr
- stoesh zob. przeszkoda; okoliczność stojąca na przeszkodzie; kwestionowanie {opór}; szkoda
- stoff zob. garnek; sztof
- stogfische zob. ryba, ryby, dorsz suszony
- stoher zob. ryba, ryby, jesiotr
- stok zob. piętro
- stokke zob. sztuka
- stolschrifer zob. pisarz sądowy
- stolgarn zob. sieć żaki
- stolkossen zob. poduszka na krzesło
- stoosz zob. przeszkoda; okoliczność stojąca na przeszkodzie; kwestionowanie {opór}; szkoda
- stop zob. garnek; sztof, sztofy
- stoppe zob. garnek; sztof, sztofy
- stor, store zob. ryba, ryby, jesiotr
- storen zob. przeszkodzić
- storm zob. woda wysoka
- stormglacke zob. dzwon sztormowy
- stormtarten zob. tarcze szturmowe
- storten zob. nadproże; pokrywka
- stos stosz zob. przeszkoda; okoliczność stojąca na przeszkodzie; kwestionowanie {opór}; szkoda
- stot zob. stanowisko
- stottelen zob. naczynia
- stot zob. miasto
- stotbret zob. rodzaj sukna z Anglii
- stotcz zob. świecznik
- stove, stoven zob. izba
- stovehyten zob. opalenie izby
- stovevenster zob. okno w izbie
- stouff, stouffkanne zob. garnek; sztof
- stowencoche zob. kucharz
- stowff zob. garnek; sztof
- stowpe sowle zob. pręgierz
- strabyath zob. polowanie z psami
- strafe zob. kara
- strand zob. brzeg; wybrzeże
- strandgarn zob. sieć do połowów przybrzeżnych
- strandgerechtigkeit, strandrecht zob. prawo nadbrzeżne
- strantgarn zob. sieć do połowów przybrzeżnych
- stras, strasse zob. ulica, droga
- strassengericht zob. sąd drogowy
- strate zob. ulica
- strecken zob. rozciągać się {na, do}; obrócić się {w}; przejść {w}

- stregener zob. straganiarz
streke, streng, strenge zob. powróż
strencze zob. koń, konie, klacz dzika
strengiclich zob. surowo; srogo
streuche, strewche zob. krzewy; zarośla
stricke, strickelynen zob. powróż
strinczen zob. koń, konie, klacz dzika
strit zob. spór; wojna
stro, stroe zob. słoma
strofe zob. kara, kary
strofen zob. ganić; krytykować; strofować
strofet zob. naganiać
strofftasche zob. uzbrojenie
stroffunge zob. ukaranie; nagana
strofunge zob. ukaranie; nagana
strom, strome zob. nurt rzeki; rzeka, rzeki
stromgarn zob. sieć stawiana na rzece
stromkanen zob. łódź rzeczna
stromatten zob. maty słomiane
strosa zob. stróża
strosse zob. ulica; droga
strossengericht zob. sąd drogowy
strossenrop zob. rozbój na drodze
strouche zob. na pustkowiu; na odludziu
struch, struche, struck, struk zob. krzewy; zarośla
stryde zob. spór
strytexse zob. topór bojowy
stucbreit, stucbreitt zob. rodzaj sukna z Anglii
stucholt zob. podpora
stucke zob. część; odcinek; sprawa; artykuł
stuczgen zob. czara; sztuciec, sztucce
stuerman zob. sternik
stuf zob. krzesło
stugke zob. część; odcinek; sprawa; artykuł
stukke zob. beczka
stule zob. krzesło, krzesła; tron
stuler zob. wytwórca krzesel
stulherr zob. zasiadający w radzie królewskiej
stulkoessen, stulkossen, stulkossin zob. poduszka na krzesło
stuve zob. izba
stupholt zob. podpora
sturman zob. sternik
stut zob. koń, klacz, klacze, kobyła, kobyły; stadnina
stutteholt zob. podpora
styffkynder zob. pasierb, paierbowie
styffmutter zob. macocha
styffson zob. pasierb, pasierbowie
styffvater zob. ojczym
styfson zob. pasierb, paierbowie
styfkinde zob. pasierb, pasierbica
styftochter zob. pasierbica
stymme zob. głos
styn zob. kamień, kamienie
stynkarren zob. taczka do kamieni
stynknechte zob. pachołek kamieniarza
subdapiferus zob. podstoli
suchen zob. dochodzić prawnie czegoś
suchtbethe zob. łóżko chorego

- suelver zob. srebro
 sufflet zob. piszczalka
 sule zob. drzewo, wierzba, wierzby
 suller zob. strych; kondygnacja w spichrzu; spichlerz; podcień
 sullerloge zob. przechowywanie w spichlerzu, na strychu
 sullernagel, sullernaile, sullernegel zob. gwoździe do czołen
 sulr zob. kondygnacja w spichrzu
 sulven zob. te same
 sulver zob. srebro
 sulverer ryngk zob. pierścień srebrny
 sulveres cruce zob. krzyż srebrny
 sulveres geldt, sulvergelde zob. pieniądz, pieniądze, srebrne
 sulverwerck zob. srebra
 summarie zob. podsumowanie
 summige zob. kilka
 sumować (gesummet)
 sunde zob. święty, święta, święte
 sunder zob. bez; prócz; lecz; ale
 sunder vorczogk zob. bezzwłocznie
 sundere, sunderer zob. bez; prócz; lecz; ale
 sunderfell zob. niechybnie
 sunderheit zob. odrębność
 sunderlich zob. prócz
 sunderliche hirschaft zob. samodzielny, autonomiczny obszar kraju
 sunderlichen, sunderlix zob. szczególnie
 sundir, sundire zob. bez; prócz; lecz; ale
 sune zob. zadośćuczynienie
 sunen zob. pojednać się
 sunegelt zob. pieniądze wypłacane tytułem pojednania, zadośćuczynienia
 sunte zob. święty, święta, święte
 sununge zob. pieniądze wypłacane tytułem pojednania, zadośćuczynienia
 surgfellikeit zob. zmartwienie
 suscepta, suscepicio zob. pobieranie, ściąganie podatków
 susst zob. poza tym; inaczej
 sust zob. oprócz tego; poza tym; inaczej
 suster zob. siostra
 susterson zob. siostrzeniec
 sustlang zob. dotąd
 susz zob. poza tym; inaczej
 suttan zob. taki; tego rodzaju; ten
 suwyne zob. świnia, świnie
 sverthfeger zob. miecznik {rzemieślnik}
 swacheit, swachheit zob. słabość; choroba
 swaden zob. połcie słoniny
 swager, swagir zob. szwagier
 swalwen zob. jaskółki
 swan zob. łabędź
 swanger zob. ciężarna
 swarcze manche, swarcze monche zob. dominikanie
 swarczgerber zob. czarnoskórnik
 swarden zob. drewno, deski okorowane
 swart zob. czarny
 swarcze monche zob. dominikanie
 swarte monneken zob. dominikanie, dominikanie

- swarten zob. drewno, deski okorowane
- swartmantel zob. płaszcz czarny
- swebel zob. siarka
- swebogen, swebogin zob. łuk, łuki; przypora łukowa
- sweczischen zob. świecki {ze Świecia}
- swedisschen zob. świecki {ze Świecia}; szwedzki
- sweer zob. niechętny; oporny; przykry; bez wahania; bez ceregieli; bez trudności
- sweerer zob. teść
- swefel zob. siarka
- sweger, swehr zob. teść
- swegeren zob. szwagier, szwagrowie
- swegerin zob. szwagierka
- swegerlichs anteil zob. część teścia
- swegerynne zob. szwagierka
- sweikenknecht zob. stajenny
- swek zob. ćwiek
- swekenknechte zob. stajenny
- swelen, swellen zob. drewno, belki podporowe
- swels zob. siarka
- swen zob. świnia
- swengel zob. żuraw
- swer zob. niechętny; oporny; przykry; bez wahania; bez ceregieli; bez trudności
- swercze zob. czarny np. płaszcz
- swerd zob. miecz
- swerdknechten zob. urzędnik miejski z uprawnieniami do kontroli porządku w mieście
- swere luefft zob. zaraza
- sweren zob. przysięgać
- sweres zob. zmartwienie; szkoda wielka
- swerheit zob. trudność; utrapienie
- swerheth zob. przysięga
- swerlichen zob. niechętnie; opornie; z trudem; z troską; ciężko; znacznie; bardzo
- swermuttigen zob. w przygnębieniu
- swerre zob. trudność; trud
- swert zob. miecz
- swertfeger zob. miecznik {rzemieślnik}
- swertfegerynne zob. wdowa po mieczniku
- swertfessel zob. pochwa na miecz
- swerth zob. miecz
- swertknechte zob. urzędnik miejski z uprawnieniami do kontroli porządku w mieście
- swertmoge zob. krewny po mieczu
- swertnail, swertnegel zob. gwoździe ciężkie
- swertpheger zob. miecznik {rzemieślnik}
- swerttreger zob. miecznik {funkcja}
- swertveeger zob. miecznik {rzemieślnik}
- swester zob. siostra
- swesterkinder, swesterkint zob. siostrzeniec, siostrzeńcy
- swestertachter, swestertochter zob. siostrzenica
- swesterzon zob. siostrzeniec
- swestir zob. siostra
- swestirteil zob. część siostry
- swevel zob. siarka
- swewheit zob. trudność; utrapienie

- sweyn, sweyne, sweynen zob. świnia, świnie
 sweynne oel, sweynoll zob. tran uzyskiwany z morświnów
 sweyntreyber zob. świniopas
 swiboge zob. przypora łukowa
 swige zob. stado wołów
 swin zob. świnia, świnie
 swineknechte zob. pacholek w chlewie
 swinesmer zob. tłuszcz wieprzowy
 swingeld zob. czynsz od świń
 swoger, swogere, swogier zob. szwagier
 swoghear zob. szwagier
 swor, sworen zob. przysięgli
 sworheit zob. trudność; utrapienie
 swuwert zob. szewc
 swyboge zob. przypora łukowa
 swydnitsches bier zob. piwo świdnickie
 swyn, swyne zob. świnia, świnie
 swynenfleisch zob. wieprzowina
 swynpfenning zob. czynsz od świń
 swynstal zob. chlew
 sy zob. być
 syczcender rathe zob. rada urzędująca
 sychen, sychenluyte zob. chory, chorzy
 sydczinder rathe zob. rada urzędująca
 syde zob. okolica; strona, strony
 syhn zob. sens; zmysł
 sylber zob. srebro
 sylber hefftgen zob. haftka, haftki srebrna
 symme zob. lina do ciągnięcia sieci
 synderonen zob. drewno, pień, pnie cięte
 syndt zob. od {czasu}
 syndt deme, syndt demmoele, syndt demmolle, syndt demoll, syndt denmole zob. skoro; ponieważ; jako że
 syndt der zceit zob. od tego czasu; w międzyczasie
 synlich seyn zob. zamierzać
 synt zob. potem; następnie; od {czasu}; skoro; ponieważ; jako że
 synt deme, synt demmoele, synt demmolle, synt demoll, synt denmole zob. skoro; ponieważ; jako że
 synt der zceit zob. od tego czasu; w międzyczasie
 syntelen zob. kolec, kolce; ostrze, ostrza; gwóźdź, gwoździe
 syntmols zob. skoro; ponieważ; jako że
 sytczender rathe zob. rada urzędująca
 szache zob. interes, interesy; rzecz, rzeczy; sprawa, sprawy; w wypadku jeżeli
 szake zob. interes, interesy; rzecz, rzeczy; sprawa, sprawy
 szale zob. czara
 szam zob. tak jak; tak jakby; jako
 szam halb zob. w połowie; prawie zupełnie
 szam vor zob. jak poprzednio
 szee zob. jezioro
 szegel, szegill zob. pieczęć
 szehe zob. jezioro

- szelczemkeyth zob. nienormalność; postępowanie dziwne, nienormalne
- szeldener zob. zaciężny, zaciężni
- szelen zob. lina; uprząż; dusza; powróż; sznur {miara długości}
- szeliclichen zob. szczęśliwie
- szetten zob. obyczaj
- szewerd zob. drogą morską; od strony morza
- szhee zob. jezioro
- szlecht zob. koniecznie; bezwarunkowo; po prostu
- sznure zob. sznur
- szo zob. jeżeli; gdy
- szoldener zob. zaciężny, zaciężni
- szoltisz zob. sołtys
- szoszen zob. osiedlić się
- T
- taberna zob. karczma
- tabernator zob. karczmarz
- tachter zob. córka
- tachter kind, tachter kinder, tachter kynth zob. wnuczka, wnuk, wnuki
- tachter man zob. zięć
- tachter zon zob. wnuczka, wnuk, wnuki
- tachtir zob. córka
- tad zob. czyn, czyny
- tadele zob. daktyl
- taeppe zob. garnek
- tafelaken zob. obrus, obrusy
- tafelber zob. piwo stołowe
- tafelen zob. tabliczki
- tafellaken zob. obrusy
- tafelmacher zob. wytwórca tabliczek
- tafer zob. drewno brzoźowe
- taffelbir zob. piwo stołowe
- taffelen zob. tabliczki
- taffelenmaker zob. wytwórca tabliczek
- taffellaken, tafflaken zob. obrusy
- taffle zob. stół; tabliczki; tratwa
- tafft zob. tafta
- tag zob. dzień; rokowania; zjazd
- tagefart, tageffert, tagfart zob. zjazd
- tagislicht zob. światło dzienne
- tagk zob. zjazd
- taglichen zob. codzienny
- tal Josaphat zob. dolina Jozafata; Sąd Ostateczny
- talch zob. łój
- talchlicht zob. łój do lampy
- talentum zob. funt
- talg zob. łój
- talloren zob. talerz, talerze
- tamme zob. droga wybrukowana; grobla; tama spiętrzająca wodę; umocnienia; wał przeciwpowodziowy
- tan, tann zob. drzewo, jodła
- tapheln zob. tabliczki
- tappen zob. szpunt
- tapper zob. garncarz
- tappersknecht zob. pacholek garncarza
- tapth zob. dywan
- tapveteken zob. garnek, garnki
- tarrasbouchze zob. armata, taraśnica
- tasche zob. torba
- taschenslot zob. kłódka

- taschner zob. kaletnik
 tasschener zob. kaletnik
 tasscherinne zob. wdowa po kaletniku
 tasschner zob. kaletnik
 tat zob. czyn, czyny
 tauffel zob. chrzcielnica
 tauszint, tawszint zob. tysiąc
 taxa zob. taksa
 techandt, techend, techhent zob. dziekan
 techir zob. dziesięć
 teczem, teczim zob. taca
 teczlach zob. obrus
 teegel zob. tygiel
 teer zob. dziegieć
 teerhoff, teerlastadien zob. dwór smolny
 tefele zob. tabliczki woskowe
 teftes zob. tafta
 tegel zob. cegła
 tegelammacht zob. urząd cegielniarny
 tegeler zob. ceglarz
 tegelich zob. codziennie
 tegelichen zob. codzienny
 tegelmeister zob. mistrz cegielniczy
 tegeloven zob. piec w cegielni
 tegelschuene zob. cegielnia
 tegelsnyder zob. ceglarz
 tegelsterker, tegelstreker zob. ceglarz, strycharz
 tegen zob. przeciw; przeciwko; wbrew
 teggel zob. cegła
 teghelsnider zob. ceglarz
 tegil zob. cegła; tygiel
 teich zob. staw
 teichgrebe, teichgrewe zob. dygrawa
 teidingen zob. rokowania; konferencja; obrady; ostra wymiana zdań
 teil zob. część; część kraju; strona; stronnictwo
 teilleuten zob. strony uczestniczące w podziale
 teilunge zob. podział; podział majątku
 teken zob. znak, znaki
 tel, tele zob. część, części; część, części kraju; strona; stronnictwo
 telete zob. w końcu; wreszcie
 tellen zob. tuleje
 teller, tellir, telloer zob. talerz
 telt zob. namiot
 telunge zob. podział, podziały majątku
 temen zob. budować tamę; sypać groblę
 temenisse, temenitcze zob. ciemnica
 temmung zob. tamowanie
 temnicze, temnitzen zob. ciemnica
 tengel, tengele zob. gwóźdź, gwóździe małe
 tenuta zob. starostwo
 teppe zob. garnek; kobierzec
 tepper zob. garncarz
 teppet, tept, tepte zob. dywan; kobierzec; koc
 ter zob. dziegieć
 teres zob. dziegieć
 tergeld zob. pieniądź, pieniądze za dziegieć

- tergrafen zob. rów przy dworze smolnym
- teringe zob. wikt; strawne
- terlastadie zob. dwór smolny
- terling zob. postaw sukna, wał sukna
- termeste, termenste zob. naczynie na dziegieć
- termienen zob. termin
- termintage zob. dzień płatności
- terminus zob. termin
- terunge zob. wikt; strawne
- teschener, teschner zob. kaletnik
- tesmen zob. taca
- testament zob. testament
- tetzem zob. taca
- tete zob. czyn, czyny
- tetzen zob. taca
- tewfilchin zob. ampułki
- tewrung zob. drożenie; drożyzna
- teyche zob. staw
- teychgrebe zob. dygrawa
- teyding, teydinge zob. rokowania; konferencja; obrady; ostra wymiana zdań
- teydingen zob. układać się; rokować; konferować
- teydingstag zob. dzień przeznaczony na rozprawę sądową; termin sądowy
- teyken zob. staw
- teyl zob. część; część kraju; strona; stronnictwo
- teyleslewten zob. strony uczestniczące w podziale
- teylhaben zob. rozstrzygać; decydować
- teylluten zob. strony uczestniczące w podziale
- teylunge zob. podział majątku
- teynnewerck zob. przedmioty cynowe
- thabernator zob. karczmarz
- thachter zob. córka
- tham, thamme zob. tama spiętrza-
jąca wodę; grobla
- thar zob. mieć odwagę; odważyć się; ośmielać się
- theczem zob. taca
- theczlach zob. obrus
- theerbude zob. buda na dziegieć
- theerstreng zob. powróż smolony
- thellen zob. ręczniki
- themet zob. godzić się; wypadać
- ther zob. dziegieć
- therhove zob. dwór smolny
- thetczme zob. taca
- thetlich zob. radą i czynem
- theyl zob. część; część kraju; strona; stronnictwo
- thezaurus zob. podskarbi
- thinsen zob. czynsz
- thirrezcawn zob. płot dla zwierząt
- thischlach zob. obrus
- thochter zob. córka
- thode zob. śmierć
- thodele zob. lejce
- thodthschlagk zob. zabójstwo
- thoeme zob. uzda
- thoer zob. brama
- thone, thonne zob. beczka, beczki
- thor zob. brama; mieć odwagę; ośmielać się
- thore zob. brama
- thorhaws zob. izba nad bramą

- thoringe zob. zob. wikt; strawne
 thorme zob. wieża
 thornische zob. sukno z Torunia
 thornoyssche zob. sukno z Touarnai
 thorren zob. mieć odwagę; ośmie-
 lać się
 thorwechter zob. strażnik strzegący
 bramy
 thot zob. śmierć
 thralligen zob. krata
 thueenstaken zob. słupki ogrodze-
 niowe
 thumereye zob. kanonia
 thumher, thumhere, thumhern,
 thumherr, thumherre zob. kano-
 nik
 thumkirche zob. katedra
 thumprobst zob. kanonik
 thuoen zob. płot
 tich zob. staw
 tichgeschworen, tichgesworen,
 tichgesworn zob. przysiężni wa-
 łowi
 tiden, tidt zob. czas
 tief zob. obszernie; szczegółowo
 tiff, tiffe zob. tor wodny w cieśni-
 nie, wyznaczany każdego roku
 tifflothe zob. sonda okrętowa
 timerholt zob. drewno budowlane
 timmerman zob. cieśla
 tinne zob. cyna
 tins zob. czynsz
 tisch zob. stół
 tischbyr zob. piwo stołowe
 tischer zob. stolarz
 tischlach, tischlacken, tischlaken
 zob. obrus, obrusy
 tischsworen zob. przysiężni wałowi
 tischtuch zob. obrus
 tisscher, tisschir zob. stolarz
 tisschlach zob. obrus
 to frede zob. w spokoju; zadowolo-
 ny
 tobblor zob. gracz w kości
 tobil zob. ryba, ryby, kleń
 tobleren zob. gracz w kości
 tobohoringen zob. przybory; przy-
 należności
 toconsenteren zob. zgodzić się
 toch zob. toń rybacka; poselstwo;
 podróż z poselstwem
 tochte zob. być stosownym; wypa-
 dać; być użytecznym; zdać się na
 coś
 tochter zob. córka
 tochter kinder zob. wnuczka, wnuk,
 wnuki
 tochterchen zob. córeczka
 tochter man zob. zięć
 tochtikeit zob. znaczenie
 tochtir zob. córka
 tock zob. być stosownym; wypadać;
 być użytecznym; zdać się na coś
 tod zob. śmierć
 todbett zob. łożo śmierci
 tode zob. śmierć
 tode hand, tode handt, tode hant
 zob. ręka martwa
 todengreber zob. grabarz
 todenmann zob. mężczyzna mart-
 wy
 todeslag, todisslag, todslag zob.
 zabójstwo
 todsleeger zob. zabójca
 todt zob. śmierć
 todtbethe zob. łożo śmierci

- todtschlage zob. zabójstwo
toe zob. lina
toedt zob. śmierć
toegelen zob. lejce
toeme zob. uzda
toenne zob. beczka, beczki
toepper zob. garncarz
toeren zob. brama
toermen zob. uwięzienie; uwięzić
toewtekannen zob. dzbanek
tofel zob. tablica
tofelen zob. taca
toffel zob. chrzcielnica; tabliczki
woskowe
toffelbir, toffelbyer zob. piwo stołowe
toffeln, toffil zob. tabliczki woskowe
toffpate zob. ojciec chrzestny
tofil zob. tablica; tabliczka
tofrede zob. w spokoju; zadowolony
togel zob. lejce
togelbrugge zob. most zwodzony
toger zob. oddawca; okaziciel
tog, togk zob. być stosownym; wypadać; być użytecznym; zdać się na coś
togunt zob. cnota
tolangen zob. zadowolić; być dogodnym, odpowiadać
tolcken zob. prokurator
tolk zob. tłumacz
tolkemiteren zob. mieszkaniec
Tolkmica
tolken zob. tłumaczyć
toll zob. cło
tome, tomegorde zob. uzda
ton zob. glina
tone zob. beczka, beczki
tonelaken zob. sukno w beczkach
tonffeler zob. kopacz gliny
tonne zob. beczka, beczki
tonstaken zob. słupki ogrodzeniowe
topchen zob. garnek
topdeckil zob. pokrywka
topkanne zob. dzban
topp, toppe zob. garnek
topp kopperynne zob. garnek miedziany
topper zob. garncarz
topt zob. dywan
tor zob. brama; wrota
torbant zob. zawias pasowy
tore zob. brama
toreken zob. zadowolić; być dogodnym, odpowiadać
torgang zob. wejście do bramy
torkappel bier zob. piwo cienkusz
torkappell brot zob. chleb pośledni
torkopil bir zob. piwo cienkusz
torkopil brot zob. chleb pośledni
torkoppel bier zob. piwo cienkusz
torkoppel brot zob. chleb pośledni
torkos, torkoys zob. turkus
torm zob. wieża
tormen zob. wieża; uwięzić
torren zob. mieć odwagę; ośmielać się
torst zob. odważenie się na coś; zuchwałość
toruggetag zob. powrót
torwarder zob. strażnik strzegący bramy

- tosin zob. tuzin
 tot zob. śmierć
 totbett, totbette zob. łożo śmierci
 totdslagk zob. zabójstwo
 totengreber zob. grabarz
 tothe zob. śmierć
 tothschlag, tothslak, totslag zob. za-
 bójstwo
 totsleeger zob. zabójca
 totszlag zob. zabójstwo
 tou zob. lina
 touarnay zob. sukno z Touarnai
 touen zob. zatrzymać; uwięzić
 touwe zob. lina
 touffelbir zob. piwo stołowe
 toufftuch zob. chustka do chrztu
 tovorsicht breff zob. list publicznie
 uwiarygodniony z prośbą o za-
 ufanie jakiejś osobie lub przed-
 stawiający związki pokrewieństwa
 pomiędzy spadkobiercą a spadko-
 dawcą
 towe zob. lina
 toytekannen, toytkannen zob.
 dzbanek
 trachten zob. rozważać; przemyśleć
 trade zob. glina zmieszana ze słomą
 lub sianem
 tragelich zob. znośny; możliwy
 tragelonn zob. wynagrodzenie traga-
 rzy
 trager zob. tragarze
 tragerynk zob. pierścień żelazny
 służący do mocowania luźni na
 osi wozu
 tragescherer zob. golarz
 traghe zcu zob. prowadzić do
 tralye, tralyen zob. krata
 trame zob. drewno, tram
 tran zob. tran
 trancke zob. napitek; picie; trunki
 trankgeld zob. napiwek
 transferiren zob. przenieść
 trappier zob. wielki szatny
 trawe zob. wierność; życzliwość;
 szczerłość
 trawheit zob. wierność; oddanie
 trayle zob. ciągnięcie łodzi za po-
 mocą lin
 treboumes gerichte zob. linia prosta
 trechtigk zob. intratny; szczodry
 trectetou zob. lina holownicza
 treflich, treflick zob. ważny; odpo-
 wiedni
 treger zob. tragarz
 tregerlon zob. wynagrodzenie tra-
 garzy
 tregerynne zob. wdowa po tragarzu
 treglich zob. znośny; możliwy
 tremen zob. schody
 trencktrok zob. koryto do pojenia
 zwierząt
 trenke zob. napitek; picie; trunki
 trenktroge zob. koryto do pojenia
 zwierząt
 treppe, treppen zob. schody
 tresel zob. skarbiec
 treseler, tresler, treszeler zob. pod-
 skarbi zakonu krzyżackiego
 treszill zob. skarbiec; skarb
 treten zob. traktować {o}; radzić
 {nad}
 treuge zob. wierny; wiernie
 trewge zob. suszony
 trewgefisch zob. ryba suszona

- trewleute, trewlute zob. ludzie wie-
rzący
- trewunge zob. ślub
- treyle zob. droga burłacka
- treyllelyn z zob. lina, liny do cią-
gnięcia statków
- trezol zob. skarbiec
- triber zob. poganiacz
- trifft, trifft, trift, trifte zob. pastwi-
sko; spław drewna; tratwa
- trincken zob. napitek; picie; trun-
ki; pić
- trinke, trinken zob. napitek; picie;
trunki
- trippenmacher, trippenmecher zob.
pantoflarz; wytwórca trepów
- trippenmecherynne zob. wdowa po
pantoflarzu; wdowa po wytwórcy
trepów
- trippenmechir zob. pantoflarz; wy-
twórca trepów
- troch zob. koryto
- troeffe, trofe zob. rynna do odpro-
wadzania ścieków i wody deszczo-
wej
- trog; troge, trogen zob. koryto {tak-
że rzeki}
- trosie zob. cukier, cukry
- trosrymen zob. pas, pasy przy siodle
do przewożenia bagażu
- trossadel zob. siodło bagażowe
- trost zob. zaufanie
- trostlos zob. opuszczony; bezbron-
ny
- troseye zob. cukry
- trouffe zob. rynna do odprowadza-
nia ścieków i wody deszczowej
- trouwe zob. wierność; życzliwość;
szczerłość; oddanie; lojalność
- trufflicht zob. usilnie; żarliwie
- truge zcu zob. przyczynić się do
- truge bresmen zob. ryba, ryby,
leszcz suszony
- trugescherer zob. golarz
- trughe zcu zob. przyczynić się do
- trumper zob. trębacz
- trumpit zob. trąba
- trunkenheit zob. pijaństwo
- truwe zob. lojalność; wierność
- truwe hand zob. ręka wierna; ręka
pewna; powiernictwo
- trychter zob. lejek
- tryncken, trynken zob. picie
- tryp zob. tryb
- tryppenmecher zob. pantoflarz; wy-
twórca trepów
- tryppenmecherynne zob. wdowa
po pantoflarzu; wdowa po wy-
twórcy trepów
- tryppenmechir, tryppinmecher
zob. pantoflarz; wytwórca trepów
- tuch, tuchgewand, tuchir zob. suk-
no
- tuchscherer zob. postrzygacz sukna
- tuchte zob. być stosownym; wypa-
dać; być użytecznym; zdać się na
coś
- tuchtigk zob. zdolny; użyteczny
- tuene zob. beczka, beczki
- tuenen zob. płot
- tuenpalen, tuenruden zob. słupki
ogrodzeniowe
- tuenstaken zob. słupek, słupki
ogrodzeniowe

- tuetkannen, tuetzekannen zob. dzbanek
- tugen zob. postarać się o coś; wykazać
- tuglich zob. odpowiedni; stosowny; ważny
- tumtechant zob. dziekan katedralny
- tumler zob. gołębie
- tun zob. glina; beczka
- tun to pylen zob. beczka do strzał
- tunna, tunne zob. beczka
- tunpale zob. słupki ogrodzeniowe
- ture zob. wartość
- turm zob. wieża
- turren zob. mieć odwagę; ośmielać się
- turris, turres zob. wieża
- tusschen zob. między; pomiędzy
- twebacken, twebak zob. suchary
- tweerhaws zob. dom stojący w poprzek
- twel zob. ręcznik; chustka
- twelen zob. ręczniki; chustki
- twerbome zob. drewno, belka, belki wpuszczone w mur
- twerhauss, twerhawss, twerhus, twerhuss zob. dom stojący w poprzek
- twerenacht zob. dwie noce i jeden dzień
- twingen zob. zmuszać; pokonać; zniewalać
- twisschen zob. między; pomiędzy
- twiste zob. spory; zatargi
- twungen zob. zmuszać; pokonać; zniewalać
- twusschen zob. między; pomiędzy
- twyfelen zob. powątpiewać; wątpić
- twyge zob. dwa razy
- tychenerknecht zob. pacholek stolarza
- tyczlach zob. obrus
- tyden, tydt zob. czas
- tydunghe zob. rokowania; konferencja; obrady; ostra wymiana zdań
- tyele zob. część, części; część, części kraju; strona; stronnictwo
- tyff zob. obszernie; szczegółowo
- tyffe zob. tor wodny w cieśninie, wyznaczany każdego roku
- tygel zob. cegła
- tygeler zob. ceglarz
- tygelschuene, tygelschune zob. cegielnia
- tygelsten zob. cegła
- tymerholcz zob. zob. drewno budowlane
- tymmer zob. drewno budowlane
- tymmenitze zob. ciemnica, więzienie
- tymmergesellen zob. czeladnik cieślarski
- tymmerhoff, tymmerhove zob. cieślarnia
- tymmerholt zob. drewno budowlane
- tymmerlude, tymmerman zob. cieśla, cieśle
- tymmerramen zob. drewno, belka czterokanciasta umieszczana ponad słupami budynku drewnianego, i czopowana z nimi
- tympekannen, tympekanne zob. dzbanek z lejkiem

- tyne, tynne zob. cyna
 tynnes, tyns zob. czynsz, czynsze
 tyns gekofften zob. renta
 tynsse, tynsz zob. czynsz
 tysch zob. stół
 tyschbyr zob. piwo stołowe
 tyscher zob. stolarz
 tyschlach zob. obrus
 tyschler zob. stolarz
 tysscher zob. stolarz
 tzedele, tzedelen zob. karta, karty,
 kartka, kartki
 tzentener zob. cetnar
 tzingyzer zob. konwisarz
 tzintelhamer zob. młot do gwoździ
 tzinteln, tzintlen zob. kolec, kolce;
 ostrze, ostrza; gwóźdź, gwoździe
 tzipollen zob. cebula
 tzogen zob. pokazać; okazać; do-
 wieść
 tzwene zob. dwa
 tzyntelhamer zob. młot do gwoździ
 tzynteln zob. kolec, kolce; ostrze,
 ostrza; gwóźdź, gwoździe
- U
- ubeltat zob. przestępstwo
 ubelteter zob. przestępca; złoczyńca
 ubeltetig zob. występny; zbrodni-
 czy
 ubende zob. wykonywać; prowa-
 dzić
 uber zob. brzeg; wybrzeże
 uberzeugen zob. dowieść {przy po-
 mocy świadków}
 uberziehen zob. napaść; zająć
 ubir zob. brzeg; wybrzeże
 ubirlast zob. przykrość; gwałt; szko-
 da
 ubirwinden zob. dowieść; przeko-
 nać
 ueber zob. brzeg; wybrzeże
 uf zob. na; o
 uff zob. na; o
 uff das moll zob. tym razem
 uff die nahede, uff die nehede, uff
 die nede zob. w pobliżu
 uff gleichen grath zob. z równą za-
 wartością stopu
 uff ihenneczeit zob. wówczas; wte-
 dy
 uff unde abegesatzt zob. podwyż-
 szanie i obniżanie {wartości}
 uff unde nidder gesatzt zob. podno-
 szenie i obniżanie {w wartości}
 uff versuchen zob. na próbie; tytu-
 łem próby
 uffbrennen mit der mauwere zob.
 ocembrować
 uffbrengh zob. utworzenie; po-
 wstanie
 uffbytung zob. zmiana własności
 uffczogk zob. poselstwo; podróż z
 poselstwem
 uffzulossen zob. przyjąć
 uffe zob. na; o
 uffentlich zob. wyraźnie; jawnie
 uffer zob. brzeg; wybrzeże
 uffer selbten stundt zob. zarazem;
 jednocześnie
 uffere nahede, uffere nehede, uffere
 nede zob. w pobliżu
 uffergelde, uffergelt zob. opłata
 brzegowa

- uffert zob. droga dojazdowa; podjazd; wjazd
- uffgabe zob. przekazanie; dopłata
- uffgeheischen, uffgeheschet zob. wzywać {do broni}
- uffgeleet zob. ustalić {termin}
- uffgerackt zob. podniesiony
- uffgerackten zob. podnieść
- uffgereichunge zob. przekazanie; zmiana własności
- uffgericht zob. ustanowić
- uffgerurdt zob. podburzać; poruszyć
- uffgesatzt zob. nałożyć
- uffgeschickt zob. wysłać {posłańca}; posłać
- uffgeschut zob. usypać
- uffgeslagen zob. zwlekać
- uffgestalt zob. nałożyć
- uffgetreben zob. odrzucić; nie uznać
- uffgobe zob. przekazanie; dopłata
- uffhalden zob. utrzymywać; ponosić koszt
- uffhaldunge zob. utrzymanie; zachowanie; ratunek
- uffheben zob. pobierać pieniądze; pobierać podatki
- uffheber zob. poborca podatkowy
- uffheschunge zob. wezwanie; powołanie na wojnę
- uffin zob. publiczny; jawny; powszechnie wiadomy
- uffinbaren zob. objawiać; objawić; ujawniać; uwidocznic; wyjawic
- uffinberlich zob. poinformowany
- ufflegen zob. przedłożyć; przybić do brzegu; zwołać
- uffloesung zob. odpuszczenie grzechów
- ufflossen zob. przyjąć
- ufflowff zob. zbiegowisko
- uffnemunge zob. przyjęcie; włączenie
- uffqweme zob. wydarzyć się; spotkać kogoś
- uffr nahede, uffr nehede, uffr nede zob. w pobliżu
- uffrackten zob. podnieść
- uffreichunge zob. przekazanie; zmiana własności
- uffrichten zob. dać odszkodowanie; wynagrodzić {szkodę}
- uffrichtigk zob. należyćie; uczciwie
- uffrur, uffrure zob. niepokoje; ruchy
- uffs mynste zob. najmniej; co najmniej
- uffsaghen zob. wypowiedzieć
- uffsatzunghe zob. danina; podatek; odpust
- uffschiffart, uffschiffunge, uffschiffunghe zob. żegluga {w górę rzeki}
- uffschuttinge zob. zsypanie
- uffsetzsten zob. nałożyć podatek
- ufft, uffte zob. często
- ufftegenant, ufftegenumt zob. często wspomniany
- ufftragunge zob. przekazanie; zmiana własności dóbr ruchomych i nieruchomych
- ufgeboten zob. powołać pod broń; ogłosić
- ufgebrocht zob. wynaleźć; stworzyć
- ufgedocht zob. wyżej wspomniany

- ufgehauwen zob. rozbijać; plądrować
- ufgobe zob. przekazanie; dopłata
- ufhebit zob. zagarnąć
- ufheschen zob. wezwać; wezwanie; powołanie na wojnę
- ufheschungh zob. wezwanie; powołanie na wojnę
- ufnomungen zob. przyjęcie; włączenie
- ufrichtung zob. rozliczenie
- ufrure zob. niepokoje; rozruchy
- ufs vorschreiben zob. na pismną wiadomość
- ufsacz zob. rozporządzenie
- uftragen zob. przekazać; złożyć; ofiarować
- uftragung zob. przekazanie; zmiana własności dóbr ruchomych i nieruchomych
- umbe zob. o; dla; za; z powodu
- umbe loen zob. za zapłatą
- umbefaren zob. jechać dokoła; omijać
- umbegehend zob. sąsiedni; sąsiadujący
- umbegekarrth sein zob. być innego zdania
- umbehudt zob. bezbronny
- umbelang zob. dokoła
- umbelegend zob. sąsiedni; sąsiadujący
- umbelongk zob. dokoła
- umbeslege zob. otoczenie; umocnienie
- umbesust zob. na próżno; daremnie
- umbeweglich {gut} zob. {dobra} nieruchome; nieruchomy, np. dobra nieruchome
- umbillickeit zob. niesprawiedliwie
- umfromelich zob. szkodliwy
- umgang zob. procesja
- ummb zob. o; dla; za; z powodu
- ummbs segers, ummbs segirs, ummbs zegirs, ummbs zeigers zob. o godzinie
- umme zob. o; dla; za; z powodu
- umme kummpt, umme queme zob. minąć
- ummeczeth zob. w swoim czasie; wówczas
- ummereythe zob. objazd granic
- ummermere zob. wciąż; wciąż od nowa
- ummers zob. za każdym razem; wciąż
- ummest zob. na próżno; daremnie
- umms segers, umms segirs, umms zegirs, umms zeigers zob. o godzinie
- unachtperkeyt, unachtperleyt zob. nieuwaga
- unangefertiget zob. niezaczepiając; w spokoju
- unannem zob. niemiły; niecieszący się przychylnością
- unannemikeit zob. niechęć
- unawsgesundert zob. łącznie {z}
- unbeczemer zob. niewłaściwy; nieprzyzwoity
- unbekommert zob. nietrapiony {nieszczęściem}; pozostawiony w spokoju

- unbequem zob. nieodpowiedni; niewygodny
 unbescheden zob. nieodłączony; nieopuszczony
 unbesucht zob. nieodświadczony; na własną rękę
 unbeweglich, unbewegelik {gut} zob. nieruchomy, np. dobra nieruchome
 unbilikeit zob. krzywdą; niesprawiedliwość; bezprawie
 unbillichs, unbilligis zob. niesprawiedliwość; krzywdą
 unboswerth zob. wolny od obciążeń
 unckelenge zob. niepowodzenie; nieszczęście
 uncristene zob. poganie; Turcy; Tatarzy
 uncus zob. pług; radło
 unczemlich zob. niestosownie; niewłaściwie
 unczymlich zob. niestosowny; niewłaściwy
 undduczcher zob. nie-Niemiec
 unde lengeren inhalden zob. obszernie
 unde rede zob. wypowiedź wtrącona
 undercancelarius zob. podkanclerzy
 undercompane zob. dostojnicy niżsi {Zakonu}
 undere kortz zob. krótko; zwięźle
 undere ougen kommen zob. stawić czoło; otwarcie wystąpić
 underfangen zob. przeszkodzić; skończyć z czymś
 underkemerere, underkemmerer zob. podkomorzy
 underkentzelere zob. podkanclerzy
 undernamen zob. przerwać; przeszkodzić
 underrichter zob. podsędek
 underrichtunge zob. sprawozdanie; wskazanie
 undersaten zob. poddany, poddani
 underscheen zob. odróżnić; rozznać
 underscholcze zob. podsędek
 unterschreiber zob. podpis
 unterschrift zob. podpis
 underslach zob. przegroda; przepięzienie; słup podpierający filar
 undersloen zob. przywłaszczyć sobie
 understeen zob. zwalczać; przeszkodzić
 underszaten, underszoszen zob. poddany, poddani
 undertreselere zob. podskarbi
 underwunden, underwynden zob. wziąć na siebie; podjąć się; załwładnąć
 undirlegen zob. podupadać
 undirphoen zob. przedsięwzięcie
 undirnemen zob. przestać
 undirnomen zob. przerwać; przeszkodzić
 undirrichter zob. podsędek
 undirrock zob. tunika
 undirscheit zob. zastrzeżenie; warunek
 undirsoessen, undirsosen, undirsoesse, undirsossen zob. poddany, poddani

- undirsteen zob. zwalczać; przeszkodzić
- undirweyst zob. instruować; radzić
- undirwinden zob. wziąć na siebie; podjąć się; zawładnąć
- undolt zob. przykrość; niezadowolenie
- undutsch zob. nieniemiecki
- unentlegelick zob. nie zwlekając
- uneynet zob. w niezgodzie; skłócony
- uneynikeit zob. niezgoda
- unfarende {habe}, unfarndes {gut} zob. nieruchomy, np. dobra nieruchome
- unflot zob. brud
- unfforschult zob. niezawiniony
- unfure zob. wybryk
- ungarisch gulden, ungarische floren, ungarische gulden, ungarische gulden, ungarsche gulden zob. pieniądz, pieniądze, guldeny węgierskie
- ungeborne {kind, kinder} zob. dziecko nienarodzone
- ungeczone {kind, kinder} zob. dziecko nienarodzone
- ungeczweifelt, ungeczwiveldt zob. bez wątpienia
- ungedey zob. niekorzyść; szkoda
- ungedocht zob. nieprzewidziany; nieoczekiwany
- ungedranckt zob. bez utrapień, kłopotów
- ungeduldigk zob. niechętny; niezadowolony
- ungeferlich zob. przy okazji; szczerze; bez złych zamiarów; mniej więcej; na przykład; chociażby
- ungeforlichenne zob. bez przeszkód
- ungefraewet seyn zob. nie cieszyć się
- ungefug zob. wybryk; bzdury
- ungegessen zob. nie jadłszy
- ungeheuwere zob. okropność; klęska
- ungeld, ungelde zob. pieniądz, pieniądze, mnóstwo pieniędzy; wydatki dodatkowe
- ungelegenheit zob. położenie złe
- ungelich zob. niesprawiedliwość
- ungelimpf zob. zachowanie niewłaściwe; hańba; zniewaga
- ungelimplich zob. niestosowny
- ungelinpf zob. zachowanie niewłaściwe; hańba; zniewaga
- ungelobigen zob. poganie
- ungelt zob. pieniądz, pieniądze, mnóstwo pieniędzy; wydatki dodatkowe
- ungelumpf, ungelympff zob. zachowanie niewłaściwe; hańba; zniewaga
- ungemanet zob. niezamężna
- ungemelt zob. niewspomniany; utajony
- ungemueet, ungemuhet zob. bez utrapień, kłopotów; nienagabywany
- ungenante, ungenanter zob. niezany
- ungerecht zob. nieprawość; naruszenie pokoju

- ungerisch gulden, ungerische gulden, ungerssche gulden zob. pieniądz, pieniądze, guldeny węgierskie
 ungespart zob. bezzwłocznie
 ungesplittert zob. solidarny; jednolity; nieskłócony
 ungethoneth zob. bez załatwienia sprawy
 ungewarnet zob. niespodziewany; nieoczekiwany
 ungewisz zob. niepewny; niebudzący zaufania
 unghelik, ungleich zob. niesprawiedliwość
 ungrysch gulden zob. pieniądz, pieniądze, guldeny węgierskie
 ungutlik zob. zły; krzywdzący
 unhobisch zob. niegrzeczny; nieprzyzwoity
 un hulde zob. nieprzychyłość; niełaska
 universitete zob. uniwersytet
 un kost zob. koszt
 un lange, unlanges zob. niedawno; niedługo
 unlanges vorweylet zob. niedawno
 unlangis zob. niedawno; niedługo
 unlangis vorweilt zob. niedawno
 unmenschlichen zob. nieludzko
 unmoegend zob. nie będący w stanie
 unmundeling, unmundelung, unmundige {kind, kinder} zob. dziecko, dzieci niepełnoletnie
 unmuttigk zob. w złym humorze; zagniewany
 unpflucht zob. powinności bezprawne
 unphlege zob. lekkomyślność
 unrath zob. kłopot; nieszczęście; szkoda
 unrecht zob. niesprawiedliwość
 unredelikeyt zob. nieuczciwość; brak poczucia obowiązku
 unrerungh zob. niepokoje
 unschedelich, unschedlich zob. bez ujmy; nienaruszając
 Unser Frouwen cappellen zob. kaplica Najświętszej Marii Panny
 unser haws zob. zamek krzyżacki
 unser heren, unser herrin zob. Krzyżak, Krzyżacy
 unser hov, unser hus zob. zamek krzyżacki
 unsewmiklich zob. bezzwłocznie
 unslit, unslitt, unsloeth zob. łój
 underweisung zob. pouczenie, porada
 unfarnd zob. nieruchomy, np. dobra nieruchome
 unmechtig geteilt zob. unieważnione
 un schold, un scholt, un schuld, un schult zob. wierzytelność
 unteit zob. czyn niegodziwy
 unterrichter zob. podsędek
 unterthonen zob. poddani
 untuchtig zob. niezręcznie; niepotrzebnie
 untuchtikeith zob. zło; bezużyteczność
 unverdroszen zob. bez wywoływania niechęci, niezadowolenia
 unverspart zob. bezzwłocznie

- unvonhalven zob. nieutajony; jaw-
ny
 unvorbotet zob. bez wezwania, obe-
słania
 unvorburget zob. bez rękojmi
 unvorczoghen zob. bezzwłocznie
 unvorfahren zob. niedoświadczony
 unvorhalden zob. niezwłoczny
 unvorkurtz zob. nie pokrzywdzony
 unvormercket, unvormerketh zob.
bez wzbudzania niechęci; bez za-
rzutu
 unvornemlich zob. niezrozumiały
 unvorrucklich, unvorruckt, unvor-
ruglich zob. niewzruszenie
 unvorsagt zob. bez odmowy
 unwarnd {gut, habe} zob. nierucho-
my, np. dobra nieruchome
 unwegliches {gut} zob. nierucho-
my, np. dobra nieruchome
 unwellyn zob. niechęć; gniew
 unwirt zob. bezwartościowy
 unwissentlich zob. niewiadomy;
nieznany
 updryven zob. wypędzić
 upgeschreben zob. wyżej wymie-
niony
 upholdinge, upholdunge zob. za-
trzymanie; powstrzymanie
 uppholdingh zob. zatrzymanie; po-
wstrzymanie
 uppisch, uppsch zob. arogancki;
butny
 uprawomocnić (bovestet, mechtig
teylen, stete); zob. też zatwierdzić;
miasto; uwierzytelnić
 upror zob. niepokoje; rozruchy
 upsatzungh zob. danina; podatek;
odpust
 upsperren zob. krokwie
 upstandetou zob. lina holownicza
 upstoker zob. odbijający {łódź}
 upstoten zob. sprzeczać się
 upwasschen zob. wasowanie {wy-
ciąganie spławionego drzewa na
ład}
 urbaren zob. posesja dochodowa;
posiadłość przynosząca czynsz;
dochód; zysk
 urber zob. dochody
 urfrundschaft zob. pokrewieństwo;
przyjaźń
 urkunde, urkunt zob. dokument;
czynsz rekognicyjny; dowód
 urlaub zob. pozwolenie
 ursache zob. powód; przyczyna
 urtel, urteil zob. wyrok
 urzacht zob. powodować; zmuszać
 uschrif, uschrift zob. odpis
 usczog, usfart zob. wyjazd
 usfur zob. wywóz
 usgangen zob. szukać rozstrzygnię-
cia sprawy
 usgebunge zob. wydatki
 usgenommen zob. pobierać {akcyzę}
 usgesacht zob. wypowiedzieć
 usnymt zob. wyłączyć
 uspysung zob. prowiant
 usreiter, usreyter zob. zaciężni, kon-
ni
 usgericht zob. wykonać
 usreytunge zob. wyposażenie
 usrichten zob. wykonać
 usrichtung, usrichtung zob. zapła-
ta; wyposażenie

- ussatzung, ussattung zob. ustalenie; postanowienie; rozporządzenie
- usschiffart zob. żegluga
- usschrift zob. odpis
- ussen zob. poza, na zewnątrz
- ussethik zob. zamieszkały gdzie indziej, poza miastem
- ussgang zob. ujście
- usslat zob. łój
- usspfundunge zob. zajęcie nieruchomości
- ussproch, ussproche zob. wymiana zdań
- ussweisung, ussweysunge zob. wydalenie
- uswyzinge zob. wydalenie
- uszczihen zob. uchylić się; wyłączyć {z}; odmawiać
- uszfur zob. wywóz
- uszgangen zob. szukać rozstrzygnięcia sprawy
- uszgenommen zob. pobierać {akcyzę}
- uszgesacht zob. wypowiedzieć
- uszgesatzten zob. ustanowić; ustalić
- uszsatzze zob. ustalenie; postanowienie
- uszsatzzunge zob. ustalenie; postanowienie; rozporządzenie; rozporządzenia
- uszwisz zob. według brzmienia; zgodnie {z}; zgodnie z prawem
- utredinghe zob. wyposażenie
- uthfreschen zob. wy badać
- uthgeropen zob. wykrzyknąć; obwołać
- uthstand zob. toczący się
- utredingen, utredunge, utrichtunge zob. wyposażenie
- utschrift zob. odpis
- utspisunge zob. prowiant
- utsproke zob. orzeczenie; wyrok
- utzetchezeyt zob. trąd
- V
- vach zob. murowana część ściany w konstrukcji ryglowej
- vache zob. często
- vackelen zob. pochodnie
- vademen, vadim zob. sznur
- vaes zob. beczka, beczki
- vagenfoelger zob. pomocnik woźnicy
- vageth, vaghet zob. wójt
- vake zob. murowana część ściany w konstrukcji ryglowej
- vakene zob. często
- val zob. przypadek {nieszczęśliwy}; nieszczęście
- valentinische, valentische zob. sukno z Walencji
- valsch telen zob. uznać jako sfałszowane
- valsch zob. fałszywy
- valva zob. brama
- vandsnyder zob. sukiennik
- vane zob. chorągiewvangen, vanger zob. jeniec, jeńcy; więzień, więźniowie
- varend zob. ruchomy, np. dobra ruchome
- varlicheit, varlickeithe zob. niebezpieczeństwo; zagrożenie

- varnd zob. ruchomy, np. dobra ru-
chome
- varre zob. byk
- varwe zob. farba
- vas zob. beczka, beczki
- vasal zob. wasal
- Vasnacht zob. zapusty
- vass, vasse zob. beczka
- Vasste zob. okres postu
- vast zob. ciężki; mocny; usilny;
trwały
- Vaste zob. okres postu
- vaste zob. czcigodny
- vasz, vat zob. beczka, beczki
- vateken zob. beczułka
- vater zob. ojciec
- vater anteil, vaterliche anteil zob.
część ojca; hergewet
- vater bruder zob. stryj
- vaterlichkeit zob. świątobliwość
- vaterteil zob. część ojca; hergewet
- vaterteilunge zob. podział, podziały
majątku po ojcu
- vaterteyl zob. część ojca; hergewet
- vatir zob. ojciec
- vatirgut zob. dobra ojca
- vatirteil, vatirteyl zob. część ojca;
hergewet
- vatter zob. ojciec
- vax zob. wosk
- vechil zob. płótno, sukno na wa-
chlarze; wachlarz; welon
- veddeler zob. grajek
- vede zob. pastwisko
- vedirtolleggen zob. opierać się
- veer zob. prom; przewóz
- veerlewte zob. przewoźnicy
- veedryfft zob. wygon dla bydła
- vehere, vehre zob. prom; przewóz
- velbrucge zob. most zwodzony
- veld zob. pole, pola
- velde zob. pole, pola; las, lasy
- vele zob. wiele; dużo
- veledder zob. skóra bydłęca
- velgenhower zob. kołodziej
- veligen zob. bezpiecznie
- vellebrugge zob. most zwodzony
- vellig zob. pokonany przed sądem
- velt zob. pola, pole
- velt closteren zob. włości klasztorne
- veltkalkes zob. wapno polne
- veltsten zob. kamienie polne
- veltwarder zob. strażnik pól
- vemeyster zob. nadzorca bydła; pa-
sterz bydła
- venditio zob. sprzedaż
- venedissche malmasie zob. wino,
małmazja wenecka
- venkennisse, venknisse zob. cele
więzienne
- venster zob. okno
- vensterthoren zob. drzwi okienne
- vensterwerg, vensterwerk zob. ot-
wór okienny
- verber zob. farbiarz
- verbeteringe zob. naprawa; odszko-
dowanie
- verborgen zob. zatrzymać
- verbung zob. prowadzenie przedsię-
biorstwa; wykonywanie zawodu
- verbussset zob. płacić grzywnę
- verbussinge zob. odszkodowanie
- vercleren zob. wyjaśnić; wyjawić
- verczeichnen zob. dać na piśmie; na-
pisać

- verczogen zob. odroczyć; zwlekać; przewlekać się; zatrzymać kogoś; utrudniać
- verdel zob. kwarta
- verdink zob. pieniądz, pieniądze, wiardunek
- verdische zob. sukno z Verdun
- verdulden zob. znosić; mieć cierpliwość
- vere zob. prom; przewóz
- veregeld zob. pieniądz, pieniądze za prom, przewóz
- verezcins zob. czynsz z promu
- vereynung zob. zgoda
- verferunge zob. zagrożenie
- vergeld zob. pieniądz, pieniądze za prom, przewóz
- vergift zob. rozdawać
- vergiftten zob. trucizna
- vergiftgebung zob. dawanie trucizny
- vergunnen zob. pozwolić; zezwolić
- verhalden zob. odbyć się
- verhre zob. daleko; o ile; jeśli tylko
- verkeuffer zob. sprzedawca
- verknecht zob. pachołek na promie
- verkurczunge zob. zmniejszenie; uszczuplenie; naruszenie {praw}; krzywda
- verlangen zob. niechęć; zmartwienie
- verleren zob. dowiedzieć się
- verleust zob. tracić
- verlicheit, verlichkeit, verlickeit zob. niebezpieczeństwo; zagrożenie
- verlieben zob. zgadzać się
- verlikeit zob. niebezpieczeństwo; zagrożenie
- verlust zob. strata
- vermeldung zob. doniesienie; wiadomość
- vermenye zob. infirmeria {szpital}
- vermerken zob. pojmować; widzieć
- vernemen zob. zrozumienie; porozumienie
- verpflichtung zob. zobowiązanie
- verre zob. daleki; o ile; jeśli tylko; w przypadku gdy
- verrichtunge zob. porozumienie
- verscholden zob. czuć się zobowiązanym {wobec kogoś}; chcieć się odwzajemnić {zwrot grzecznościowy}
- verschreibunge zob. zapis
- verschulden zob. czuć się zobowiązanym {wobec kogoś}; chcieć się odwzajemnić {zwrot grzecznościowy}
- verscrebung zob. zapis
- verse zob. kosa
- versegilt zob. opieczętowany, np. list
- versteen zob. wiedzieć; dowiedzieć się; dać znać
- versteen losszen zob. dać znać
- verstrecken zob. przedłużać; zwlekać
- verswigen zob. przemilczeć
- verwarunge zob. przechowanie
- verwurcht zob. dokonać; spowodować
- vesschen zob. beczułka
- vessge zob. baryłka; becзка

- veste zob. czcigodny; więzienie; warownia
 vestunge zob. umocnienia
 veszchen, veteken zob. beczułka
 vetelie zob. wiktuały
 vetter zob. kuzyn
 vetterynne zob. kuzynka
 vettewage zob. waga urzędu wetowego
 vetula zob. staruszka
 veyngarten zob. winnica
 vhye zob. bydło
 vicaria, vicarie zob. wikaria
 vicarien, vicarius zob. wikariusz
 vicecancellarius zob. podkanclerzy
 vichten zob. drzewo, świerk
 vichtenholt zob. drewno świerkowe
 vickerye zob. wikaria
 vidimus zob. widymat
 vie zob. bydło
 viehtrift zob. pastwisko
 vielmehe zob. raczej; przeciwnie
 viemutter zob. kobieta opiekująca się bydłem
 viend zob. wróg; wrogowie
 vientlich zob. nieprzyjacielski; wrog
 vierdung zob. pieniądz, pieniądze, wiardunek
 vierschefftige zob. tkany na 4 nicielnicach
 viertel zob. kwarta
 vigen zob. figa, figi
 vigende zob. wróg; wrogowie
 vigilia zob. wigilia
 vihe zob. bydło
 viher zob. cztery
 vikarie zob. wikaria
 vile galt zob. wiele kosztowało
 vilie zob. knot do świecy; siatka
 vilgemelt zob. często wymieniany
 villa zob. wieś
 villen zob. wola
 vilmannicherley zob. różnorodny; wieloraki
 vilnach, vilnagg, vilnahn, vilnoch zob. prawie
 viluffte zob. bardzo często
 vinde zob. wróg, wrogowie
 vinder zob. sędzia; ławnik; urzędnik nadzoru
 vindunge zob. znalezienie
 vingerlyn, vingirlin zob. pierścienek
 vino zob. wino
 vinstere zob. okno, okna
 vinsterdelen zob. drewno, dyle do okien
 vinsterdoren zob. drzwi okienne
 vinsterkoppe zob. uszaki okienne
 vinsterverk zob. otwór okienny
 vint zob. wróg; wrogowie
 vintersodt zob. pole zimowe; zboże ozime, ozimina
 vir zob. mąż; osoba
 virchin, vircken zob. pieniądz, pieniądze, moneta srebrna w państwie krzyżackim o wartości 4 fenigów
 virdendil zob. kwarta
 vire zob. mąż; osoba
 virendel zob. kwarta
 virdung zob. pieniądz, pieniądze, wiardunek
 virgen, virken zob. pieniądz, pieniądze, moneta srebrna w pań-

- stwie krzyżackim o wartości 4 fenigów
 virtel zob. kwarta
 visch, vische zob. ryba, ryby
 vischer, visscher zob. rybak
 vischerbode zob. łódź rybacka
 vischerbude zob. buda rybacka
 vischereye, vischerie zob. rybołówstwo; połów; ryby; miejsce prze-
 robu ryb
 vischerknecht pachołek rybacki
 vischgarne zob. sieć, sieci
 vischkouffer zob. handlarz rybami
 vischmarkt zob. targ rybny
 vischmeister, vischmeyster zob. ry-
 bicki
 vischtron zob. tran
 viscoffe zob. handlarz rybami
 vissce, vissche zob. ryba, ryby
 visschergesellen zob. czeladnik ry-
 backi
 visscherknecht zob. pachołek ry-
 backi
 vitalie, vitalien, vitallien zob. wik-
 tuały; zaopatrzyć w żywność, pro-
 wiant
 vitten zob. miejsce na nadbrzeżu
 przeznaczone na przerób i ekspe-
 dycję ryb {szczególnie śledzi}
 vlachs zob. len
 vlader zob. włodarz
 vladenstin zob. dachówka, dachów-
 ki, karpiówka
 vlasche zob. butelka, butelki
 vlass zob. len
 vlasse zob. butelka, butelki
 vleis zob. gorliwość; starania; sta-
 ranność; gorliwie; starannie
 vleischbanck, vleischbenke zob. jat-
 ka mięsna, jatki mięsne; ława,
 ławy rzeźnicze
 vleischer zob. rzeźnik
 vleischirhus zob. rzeźnia
 vleiseste, vleiszte zob. jak najstara-
 niej, najpilniej
 vlesch zob. mięso
 vlesten zob. podszewka
 vleysch zob. mięso
 vleyschbenke zob. jatka mięsna, jat-
 ki mięsne; ława, ławy rzeźnicze
 vleyschhouwer, vleysscher zob.
 rzeźnik
 vlis zob. rzeka, rzeki; spław
 vlish zob. mięso
 vlisgarn zob. sieć do połowów w
 rzekach
 vloeken zob. wyczeski; wełna sfilco-
 wana
 vloder, vlodir zob. włodarz
 vlogel zob. skrzydła
 vlster zob. podszewka
 vluet zob. uciec
 vlutrynne zob. rynna do odprowa-
 dzania ścieków i wody deszczo-
 wej; kanał
 vlys zob. rzeka, rzeki
 vlysschbenke zob. jatka mięsna, jat-
 ki mięsne; ława, ławy rzeźnicze
 vngerlein zob. pierścionek, pier-
 ścionki
 vocht zob. wójt
 vochszelae schube zob. szuba z li-
 sów
 voegel zob. ptak
 voen zob. łapać
 voer zob. przedtem; najpierw

- voeten zob. stopa
voetganger zob. piesi
vogede zob. wójt
vogel zob. ptak
voget, voete, voghet, vogt zob. wójt
vohen zob. łapać
vohre zob. prom; przewóz
voit, voith zob. wójt
vol zob. przypadek {nieszczęśliwy}; nieszczęście
volbort zob. zezwolenie; pełnomocnictwo; zatwierdzenie
volborten zob. wyrazić zgodę; zatwierdzić; przyłączyć się {do}; upoważnić
volborth zob. zezwolenie; pełnomocnictwo; zatwierdzenie
voldehenge zob. część okucia drzwi
volenknechte zob. stajenny, opiekun źrebiąt
volferet zob. dowodzić swego prawa
volforderen zob. przeprowadzić, załatwić sprawę
volfurt zob. wywodzić; wykazać
volge zob. zastosowanie się; posłuch; pomoc; zgoda
volgehaftig zob. posłuszny
volger zob. pomocnik; ścigający
volgig zob. następujący; następny
volginge zob. spełnić się
volk, volke zob. ludzie; mieszkańiec, mieszkańcy; załoga; wojsko
volkomlich zob. całkowicie; zupełnie; pełnoprawnie
volleist zob. współudział
volleister zob. poplecznik
volle macht zob. pełnomocnictwo; upoważnienie; dowód pełnego uprawnienia
vollen zob. całkowicie; zupełnie; w całości
vollenstin zob. cegła pełna
volleyst zob. współudział
volleyster zob. poplecznik
vollirst zob. współnictwo; pomoc
vollkumene macht zob. pełnomocnictwo
vollmechtiger gewalthaber zob. pełnomocnik
vollwort zob. zezwolenie; pełnomocnictwo; zatwierdzenie
volmacht zob. pełnomocnictwo
volmechtig zob. pełnomocnictwo; upoważnienie; dowód pełnego uprawnienia
volmechtiger zob. pełnomocnik
volmechtigung, volmechtunge zob. pełnomocnictwo; upoważnienie; dowód pełnego uprawnienia
volvolgen zob. ścigać
volwerck zob. folwark; allodium
volwort zob. zezwolenie; pełnomocnictwo; zatwierdzenie
von ambegyne zob. od początku
von stundt an zob. natychmiast
von wegen, von weggen zob. ze strony; w imieniu
vor zob. przedtem; najpierw
vor eyne ursache furgenomen zob. wzięte za pretekst {do sporu}, zaczepkę
vor ougen, vor oughen zob. na oczach; w obecności; jasne; widoczne; przed żniwami

- vor ougsten zob. przed żniwami
 voralderunge zob. przedawnienie
 vorandern zob. zbywać; wymieniać
 vorandtwert zob. odpowiedzieć {na}
 vorarighen zob. źle sobie tłumaczyć
 vorarmt zob. zubożeć
 vorbassere, vorbasz, vorbath zob. dalej; nadal; później
 vorbauweth zob. wydatkować na budowę
 vorbeczalunge zob. przedpłata
 vorbedacht zob. poprzednio wspomniany
 vorbegert zob. żądany uprzednio, wyżej
 vorbeithen zob. oczekiwać
 vorbenumt zob. poprzednio wymieniony; wyżej wspomniany
 vorberurt zob. wyżej wspomniany; napisany
 vorbesserungh, vorbessirung zob. naprawa; odszkodowanie
 vorbestymt zob. powyższy; wyżej ustalony
 vorbethe zob. wstawienie się za kimś; wstawiennictwo; orędownictwo
 vorbethen zob. oczekiwać
 vorbeten zob. wezwanie
 vorbettunge zob. wezwanie
 vorbeuthet zob. zbyć; wymienić
 vorbiete zob. wstawienie się za kimś; wstawiennictwo; orędownictwo
 vorbieterungh zob. rozgoryczenie
 vorbilden zob. wyjaśnić; uzmysłowić
 verbinden zob. zobowiązać się umową; ugodzić się
 vorbitter zob. orędownik
 vorbitthunge zob. zakaz
 vorblieben zob. nie dojść do skutku
 vorbodinge zob. umowa wstępna
 vorboge zob. podpiersień
 vorbolwerken, vorbollwerken zob. umacniać brzegi {fosy, grobli, wału ochronnego}; obwałować fosę
 vorborg zob. przedzamcze
 vorborgen zob. niejasny; ukryty
 vorborget genhomen zob. wzięty za rękojemcę
 vorborigen zob. ręczyć
 vorbornen zob. spalić
 vorbote zob. zakaz
 vorbot, vorboth zob. zadośćuczynić; wynagrodzić szkodę; oznajmić; przedstawić {usprawiedliwienie}
 vorbothen zob. zawezwać; obesłać; zawiadomić przez posłańca
 vorbotisbriefe, vorbotsbrieffe, vorbotsbriff, vorbottbriff, vorbottebrief zob. list wzywający, listy wzywające
 vorbotten zob. wezwanie
 vorbotthung, vorbottung, vorbottunge, vorbottunghe zob. wezwanie; obesłanie
 vorbuege zob. podpiersień
 vorburg zob. przedzamcze
 vorburnet zob. spalić się
 vorbyndunge zob. powiązania; spółki
 vorbytunge zob. zakaz

- vorlage zob. skarga tymczasowa
vorclaren zob. wyjaśnić; wyjawić
vorcleinung, vorclenung zob. poniżenie
vorcouffere zob. sprzedawca
vorzege zob. zrezygnować z czegoś
vorzeithen zob. poprzednio; niegdyś
vorzeiunge zob. zrzeczenie
vorzelen zob. zdać sprawę; odpowiedzieć; wyłożyć
vorzelungh zob. zdanie sprawy z czegoś; wyłuszczenie
vorzeren zob. zużyć zasoby, majątek; podupaść
vorzeichnen zob. dać na piśmie; napisać
vorzeynung, vorzeyunge zob. zrzeczenie
vorzigungh zob. zwlekać; przeciągać się
vorzogk, vorzorung zob. zwłoka
vorzorungh des geldes zob. wydatkowanie pieniędzy
vorzugkt zob. opóźnić się; przeciągać
vorzuglich zob. zaległy
vorzysset zob. obłożyć akcyzą; opodatkować
vordackt zob. ukryć; taić
vordan zob. w dalszym ciągu; nadal; dalej
vordechtniss, vordechtnisse zob. podejrzenie, podejrzenia; obawa, obawy
vordencken zob. mieć za złe
vorder zob. dalszy
vorderer zob. pomocnik; współnik
vorderunge zob. roszczenie, roszczenia; żądanie
vordienen zob. odwdzięczyć się; okazać wdzięczność wobec kogoś; zasłużyć
vordingede zob. powierzenie; wynajęcie
vordirste sache zob. sprawa najważniejsza
vordocht zob. wziąć pod rozwagę; uważać; podejrzany
vordracht zob. umowa
vordriesz zob. zmartwienie; złość
vordruken zob. powstrzymać; przeskadzać
vordryss zob. zmartwienie; złość
vordt zob. tylko
vordulden zob. być zmuszonym czekać; uzbroić się w cierpliwość
vordynen zob. odwdzięczyć się; okazać wdzięczność wobec kogoś
vore zob. fura; przedtem; najpierw
vore obel haben zob. brać, poczytywać komuś za złe
voregen zob. przekazany na własność, przypisany
voreylen zob. pośpieszyć się
voreignen zob. obrócić w poddaństwo
voreren zob. podarować
voregeld zob. pieniądz, pieniądze za prom, przewóz
voreylet zob. pośpieszyć się
voreynen zob. zgoda
voreynunge, voreynyngh zob. ugoda; zgoda
vorergert zob. pogorszyć

- vorfallen zeyn zob. podlegać zapła-
 ceniu grzywny
 vorfangen zob. osiągnąć; doprowa-
 dzić do czegoś; poprzeć
 vorfangk zob. szkoda; niekorzyść
 vorfar, vorfaren zob. przodek,
 przodkowie
 vorfarenheit zob. doświadczenie
 vorfarn zob. doświadczony; biegły
 vorfarunge, vorfarungh zob. wiado-
 mość
 vorfechten zob. bronić w walce
 vorfengklich zob. niekorzystny;
 szkodliwy; długotrwały
 vorfenglicheith zob. szkoda; nie-
 szczęście
 vorferungh zob. niepokojenie; za-
 straszenie
 vorfliessen, vorflissen zob. pilny
 vorfloes zob. przepływ {wody}
 vorflucht, vorfluchten, vorfluechte
 zob. kanał odpływowy
 vorfogen zob. dysponować
 vorfolch, vorfolgede zob. skarga;
 pozew
 vorfolgen zob. zadość uczynić pra-
 wu; ścigać winnego; przeprowa-
 dzić konfiskatę
 vorfolgetes pfand zob. zastaw uzy-
 skany
 vorfolgh zob. dalszy przebieg
 vorfolgites pfand zob. zastaw uzy-
 skany
 vorfordert zob. posuwać naprzód;
 popierać; zażądać; żądać
 vorforderung zob. pozew
 vorforschen zob. zbadać
 vorforschung zob. badanie
 vorfugen, vorfugin zob. udać się;
 być właściwym; godzić się
 vorfuglichen zob. właściwie
 vorfullen zob. wypełnić; spłacić cał-
 kowicie
 vorfurten zob. wywozić
 vorgaddert zob. zgromadzić
 vorgangen zob. niedawno
 vorgangk gewunne zob. dojść do
 skutku; pójść swoim trybem
 vorgeben zob. relacja; wypowiedź;
 referować; zdać sprawę
 vorgebildet zob. ze względu na to; z
 uwagi na to, że
 vorgeen zob. upadek; ruina
 vorgehen zob. upadać
 vorgelde zob. pieniądź, pieniądze za
 prom, przewóz
 vorgemelt zob. wyżej wymieniony;
 poprzednio wspomniany
 vorgen zob. zeszyły; poprzedni
 vorgenugen zob. zadowolenie
 vorgesagt zob. poprzednio powie-
 dzieć
 vorgescheen zob. wydarzyć się,
 mieć miejsce poprzednio
 vorgeschreiben zob. wyżej wspo-
 mniany; pisemny
 vorgesonnen zob. rozważać
 vorghetende zob. rozlew {krwi}
 vorgewest zob. poprzednio istnieją-
 cy
 vorgewissen zob. upewnić się
 vorgewissern zob. zagwarantować;
 dać listy zastawne
 vorghangnen zob. niedawno
 vorghanghen zob. zastąpić, za-
 mknąć drogę

- vorgheves zob. darmo; bez kosztów
 vorgiftigen zob. otruć; zatruc
 vorgiftnis der luft zob. zaraza
 vogleichen zob. dorównać, zrównać się {w czymś}; wyglądać
 vogleichunge der hulffe zob. zrównanie z pozostałymi w uchwaleniu pomocy
 vorgnugen zob. zadowolić; zapłacić; wynagrodzić
 vorgnugige, vorgnuginge zob. opłacenie; satysfakcja
 vorgulden zob. pozłocić
 vorguldet zob. połączany
 vorgwissungh zob. gwarancja
 vorgwissungh thuen zob. gwarantować; zapewnić pod przysięgą
 vorhaven zob. intencja; zamiar; powstrzymać się
 vorhalden zob. zatrzymać; nie dać; ukrywać; dać odszkodowanie
 vorhaldung zob. zamknięcie
 vorhalen zob. referować
 vorhangen zob. zarządzić; dopuszczać {do}; przyzwolić
 vorharen zob. przesłuchać
 vorharren zob. oczekiwać; wyczekiwać
 vorhasten zob. pośpieszyć się
 vorheisschen zob. przyrzec; obiecać; obiecywać
 vorheisschunge zob. obietnica
 vorheitt zob. niecny; podły
 vorhelen zob. ukrywać; taić
 vorhenden zob. być przy czymś obecnym
 vorhengnis zob. zgoda; zezwolenie
 vorhengnisse zob. los; nieszczyćście
 vorheten zob. obiecywać
 vorhoffen zob. nadzieja
 vorholen zob. powtórzyć
 vorholunge zob. powtórzenie; ponowne przedstawienie
 vorhoren zob. wysłuchać
 vorinnert zob. pomny; pamiętający
 vorirthe zob. nie mieć pana
 vorjarn zob. przedówek
 vorjoen zob. zgoda
 vorjore zob. przedówek
 vorjowort zob. zgoda
 vorkeller zob. szyja piwniczna
 vorkeren zob. mieć komuś za złe; mieć urazę
 vorkeuffer zob. sprzedawca
 vorkewffelynne zob. przekupka; wdowa po przekupniu
 vorkoffer zob. sprzedawca
 vorkomen zob. przeszkodzić; zapobiec; stawić się
 vorkopen zob. sprzedać; sprzedawać
 vorkorcunge zob. zmniejszenie; uszczuplenie; naruszenie {praw}; krzywda
 vorkorczet zob. naruszyć {prawa}; krzywdzić
 vorkorczung, vorkortczunge, vorkortczungh zob. zmniejszenie; uszczuplenie; naruszenie {praw}; krzywda
 vorkortet, vorkortzt zob. naruszyć {prawa}; krzywdzić
 vorkost zob. wikt
 vorkuntschafften, vorkuntschoppen zob. donieść; zawiadomić

- vorkurczunge zob. zmniejszenie; uszczuplenie; naruszenie {praw}; krzywda
 vorkurtzet zob. naruszyć {prawa}; krzywdzić
 vorlaesz zob. umowa; postanowienie
 vorlan zob. wynagrodzenie za przewóz
 vorlangen zob. zdenerwować się {na}
 vorlassung zob. zwolnienie
 vorlaszen zob. uzgodnić; zadecydować; zarządzić
 vorlaten zob. przekazać; oddać
 vorlaubart zob. rozgłosić; ogłosić; podać do wiadomości
 vorleden zob. dopiero co; niedawno {miniony}
 vorleenet zob. obdarzyć {przywilejami}; nadać
 vorlegen zob. pożyczyć; udzielić kredytu; zaopatrywać; dać zarobić; zagrozić; zamknąć
 vorlegungh zob. relacja
 vorlehnet zob. obdarzyć {przywilejami}; nadać
 vorlemeth zob. szkalować; obmawiać
 vorlengt zob. odwlekać
 vorlesschen zob. zatuszować; wymazać
 vorleth zob. przełożyć
 vorleuset zob. tracić
 vorleyunge zob. pożyczanie; kredyt
 vorliebe zob. zgoda
 vorlieben zob. zatwierdzić; zgodzić się
 vorliebunge zob. zatwierdzenie; zgoda
 vorliengen zob. rozstrzygnąć {spór}; pogodzić
 vorlibunge zob. zatwierdzenie; zgoda
 vorloben zob. obiecać
 vorlon, vorlone, vorloon zob. wynagrodzenie za przewóz
 vorlopen zob. zbiec
 vorlorn zob. zgubić
 vorlossen zob. uzgodnić; zadecydować; zarządzić
 vorlossungh, vorlosz zob. umowa; postanowienie
 vorloubung zob. zaręczyny
 vorlowffen zob. mijać; przeciągać się; mieć się; rozwijać się; mieć przebieg
 vorlubart zob. rozgłosić; ogłosić; podać do wiadomości
 vorluset zob. tracić; płacić {grzywnę}
 vorlust, vorlusth zob. strata
 vorlybunge zob. zatwierdzenie; zgoda
 vorlyung zob. nadanie; przywilej
 vormeltzen zob. słodować
 vormelde schrift z zob. doniesienie; wiadomość pisemna
 vormedelich zob. znane; dane do wiadomości
 vormelden zob. donosić; zawiadomić
 vormeldungh, vormeldinghe zob. meldunek; doniesienie
 vormercken, vormerkent zob. zarzut; wytknięcie czego

- vormerken zob. dowiedzieć się; zauważyć; brać, poczytywać komuś za złe; krytykować
 vormerkunge zob. niezadowolenie
 vormessen zob. twierdzić
 vormeynen zob. zamierzać
 vormeynunghe zob. zamiar
 vorminnerung zob. zmniejszenie
 vormith zob. odstąpić od; zaniechać
 vormitten zob. wynajęcie
 vormoden zob. mieć nadzieję; spodziewać się
 vormogen zob. majątek
 vormoghen zob. nakłonić
 vormogin, vormogung zob. możliwość
 vormort zob. zamordować
 vormund, vormunde, vormunder zob. opiekun, zastępca prawny
 vormundeschaft, vormundeschaft, vormundesschaft, vormundischaft zob. opieka, zastępstwo prawne
 vormundt zob. opiekun, zastępca prawny
 vormundschaft, vormunschaft zob. opieka, zastępstwo prawne
 vormunt zob. opiekun, zastępca prawny
 vormuntschoft, vormunttschot zob. opieka, zastępstwo prawne
 vormuthen zob. oczekiwać; liczyć na
 vormutten zob. mieć nadzieję; spodziewać się
 vormynnern zob. zmniejszać się
 vorn zob. poprzednio
 vornauwen zob. ponowić; ponownie wysunąć; podjąć
 vornawunge zob. odnowienie
 vornederungh zob. poniżenie
 vorneme zob. jak słycać; podobno
 vornemen zob. dowiedzieć się; rozmawiać; wnosić z czegoś; zamiar; plan; poczynanie {samowolne}
 vornemen {mit} zob. porozumieć się {z}
 vornemlichst zob. ważny; pierwszorzędnej wagi
 vorneuvern zob. odnowić
 vornewen, vornewgen zob. ponowić; ponownie przedłożyć
 vorniddert zob. obniżyć wartość
 vornugen zob. zadowolić; zapłacić; wynagrodzić
 vornugunge zob. opłacenie; satysfakcja
 vornumfft, vornumft zob. rozum; rozeznanie; rozsądek
 vorocht zob. skazać na wygnanie; obłożyć banicją
 vororkunden zob. udokumentować
 vorpasteyen zob. inkasztelować; fortyfikować
 vorpfandunge zob. zastaw, zastawienie
 vorpfelen zob. zapalować; zamknąć palami
 vorpfendunge zob. zastaw, zastawienie
 vorpfenglich zob. niekorzystny; szkodliwy; długotrwały
 vorpflichtung zob. zobowiązanie
 vorpfunden zob. płacić cło funtowe
 vorphange zob. szkoda; niekorzyść

- vorquam zob. wystąpić
 vorquemen, vorqweme zob. natknąć się na; spotkać; wystąpić
 vorramen zob. ustalić; wyznaczyć
 vorramunge, vorranunge zob. ustalenie; projekt; koncept
 vorrat zob. dochód, dochody
 vorrecessit zob. wyrazić w recesie; zaprotokółować
 vorreder zob. orędownik
 vorreichen zob. przekazać
 vorreichunge zob. porozumienie
 vorretenys zob. zdrada
 vorreter zob. zdrajca
 vorrethlich zob. zdradliwie
 vorrethenis, vorretnisse zob. zdrada
 vorrichte zob. załatwić; uregulować; rozstrzygnąć spór
 vorrichtete lewte, vorrichtslewthe zob. arbiter, arbitrzy
 vorrichtung, vorrichtung zob. porozumienie
 vorringet zob. obniżyć wartość {monet}; zmniejszyć wartość kruszcu {w monecie}
 vorromen zob. ustalić; wyznaczyć
 vorromunge zob. ustalenie; projekt; koncept
 vorruffen zob. ogłosić
 vorryder zob. jeździec
 vorsacczen zob. oddać w zastaw; zamiar; uczynek rozmyślny
 vorsacz zob. zamiar; uczynek rozmyślny
 vorsaczzen zob. oddać w zastaw; zamiar; uczynek rozmyślny
 vorsaczung, vorsatzung, vorsatzunge zob. zastaw, zastawienie
 vorsaeen zob. zaopatrywać; zaopatrzyć
 vorsatcz zob. oddać w zastaw; zamiar; uczynek rozmyślny
 vorsattzcungh zob. zastaw, zastawienie
 vorsatze zob. zamiar; uczynek rozmyślny
 vorschafft zob. zmienić
 vorschanckt zob. sprzedawać trunki; szynkować
 vorschenen zob. miniony; przeszły
 vorschere zob. szory
 vorschewbeth zob. przekazać; powierzyć komuś
 vorscheyneth zob. minąć
 vorschiennen zob. stawić się; zjawić się
 vorscholdt zob. zawinić wobec kogoś
 vorschossen zob. oddalać się szybko; uciekać
 vorschot zob. podatek przedpłatowy
 vorschote zob. gródź wodoszczelna; wał poprzeczny, który przyjmował pierwsze uderzenie fali powodziowej
 vorschreiben zob. wyżej wspomniany; pisemny
 vorschrecken zob. zląknąć się
 vorschrecklich zob. straszny
 vorschreiben zob. wezwać pisemnie; donieść; przyznać pisemnie; przypisać
 vorschreibung, vorschreibung, vorschreibung zob. zapis

- vorschrift, vorschrift z ob. zawiadomienie pisemne; list polecający
- vorschryven z ob. polecenie pisemne
- vorschulden z ob. czuć się zobowiązany {wobec kogoś}; chcieć się odwzajemnić {zwrot grzecznościowy}
- vorschuldigen z ob. odwzajemnić się
- vorschunden {uff} z ob. podżegać; podburzać
- vorscreben z ob. wyżej wspomniany; pisemny
- vorscribunge z ob. zapis
- vorsegeln z ob. zobowiązać się {gwarantować} pieczęcią; opieczętować
- vorsehelich z ob. przypuszczalny; przypuszczalnie
- vorsehen z ob. pobłażać; wybaczać; sądzić; liczyć {na}; oczekiwać; do czekać się; mieć nadzieję {na}
- vorselich z ob. przypuszczalny; przypuszczalnie
- vorsemlich z ob. opieszły
- vorsenden z ob. posłać; wysłać
- vorserlich z ob. przypuszczalny; przypuszczalnie
- vorserunge z ob. naruszenie {prawa}
- vorsessen z ob. opóźniony; zaległy
- vorsicherung z ob. zabezpieczenie
- vorsichtig z ob. rozważny; mądry; światły
- vorsichtiglicher z ob. rozważnie
- vorsichtikeit z ob. przeczność; zrozumienie
- vorsigilt z ob. opieczętowany, np. list
- vorsitzen z ob. zlekceważyć; nie przyjść
- vorslach z ob. bariera
- vorslemmet z ob. zostać zamulonym
- vorslossen z ob. zawrzeć; postanowić
- vorsmeen z ob. gardzić; wzgardzać
- vorsmelich z ob. lekceważyć
- vorsmelickeith z ob. zniewaga; hańba
- vorsofet z ob. utopić się
- vorsoken z ob. badać; potraktować; podawać w wątpliwość; wystawić na próbę; odwiedzić; prosić {o}
- vorsoymelikeit z ob. zaniedbanie; strata czasu
- vorspan z ob. przyprzązka
- vorspeer, vorspehere z ob. wywiadowca; szpieg
- vorsperunge z ob. blokada
- vorsphaen z ob. przyprzązka
- vorspirer z ob. wywiadowca; szpieg
- vorsprach z ob. adwokat
- vorsprage z ob. obietnica
- vorspreche, vorsprecher, vorspreker, vorsproche z ob. adwokat; orędownik
- vorssphaen z ob. przyprzązka
- vorstadt z ob. przedmieście
- vorstaen z ob. opowiadać się za czymś; bronić
- vorstale z ob. uzbrojenie, opachy
- vorstan z ob. wiedzieć; dowiedzieć się; dać znać
- vorstand z ob. przełożony; zarządca; porozumieć się {z}
- vorstantniesz z ob. zgoda

- vorsteen zob. wiedzieć; dowiedzieć się; dać znać
 vorsteen losszen zob. dać znać
 vorsteer zob. zwierzchnik; przełożony
 vorsteheen zob. rządzić; zarządzać
 vorstelle zob. uzbrojenie, opachy
 vorstellen {an} zob. przedłożyć; dostarczyć
 vorstellung zob. zarzut
 vorstender, vorstendere zob. przełożony; zarządca
 vorstentnisz zob. zrozumienie; pojmowanie
 vorster zob. zwierzchnik; przełożony
 vorstete zob. przedmieścia
 vorsteter zob. mieszkaniec, mieszkańcy przedmieścia
 vorsteterbangk, vorsteterbeyding zob. ława przedmiejska
 vorstetergerychte zob. sąd przedmiejski
 vorsteterscholcz zob. sołtys przedmiejski
 vorsthunne zob. wcześniej; przed czasem
 vorstoln zob. kraść
 vorstoren zob. zniszczyć
 vorstoret zob. przeszkodzić
 vorstreckung zob. odłożenie; zwłoka
 vorstulle zob. uzbrojenie, opacha, opachy
 vorstundt zob. wiedzieć; dowiedzieć się; dać znać
 vorstymmet zob. poprzednio wymieniony
 vorsuchen zob. badać; potraktować; podawać w wątpliwość; wystawiać na próbę; odwiedzić; prosić {o}; na próbę; tytułem próby
 vorsynnen zob. przypomnieć sobie {kogoś lub coś}
 vorsiegelnt zob. zobowiązać się {gwarantować} pieczęcią; opieczętować
 vort zob. bród; tylko
 vortczustellen zob. przedstawić; doręczyć
 vorterb zob. ruina; szkoda
 vorterbern zob. podupaść; zostać zrujnowanym; ponieść szkodę; zniszczyć; ruina; szkoda
 vorterbnisz, vorterbunge, vorterpennisse zob. ruina; szkoda
 vortgheen zob. iść dalej; pójść swoim trybem
 vorth zob. poza tym; dalej; nadal
 vorthan, vorthen zob. nadal
 vortilligen zob. zniweczyć; zniszczyć
 vorthme, vorthmehe zob. dalej; nadal; poza tym
 vortiden zob. czasy dawne
 vortracht, vortrack, vortrag, vortragk zob. umowa
 vortraghen zob. porozumieć się; ugodzić się
 vortragung, vortragunge zob. umowa; pojednanie
 vortrat zob. ręczyć
 vortrecken zob. przeciągać się; trwać
 vortrencketh zob. zalać; zatopić

- vortreten zob. ręczyć; występować w obronie; reprezentować prawnie
- vortroesten zob. obiecać pomóc; przyrzec; pocieszyć; zapewnić bezpieczeństwo; z przychylną odpowiedzią
- vortrost zob. obietnica {pomocy}; zgoda
- vortrosten zob. obiecać pomóc; przyrzec; pocieszyć; zapewnić bezpieczeństwo; z przychylną odpowiedzią
- vortrostinge, vortrostunge zob. obietnica {pomocy}; zgoda
- vortrouweth zob. powierzyć
- vortruge zob. zwolnić {od}
- vortruncken zob. utopić się; utonąć
- vortuechte, vortuchte zob. fartuch kowalski; okrycie na nogi; przednia część uprząży
- vorungelympfen zob. zepsuć opinię; zniesławić
- vorvlucht zob. kanał odpływowy
- vorvolgites pfand, vorvolgtes pfand zob. zastaw uzyskany
- vorvor zob. rzeczywiście; z pewnością
- vorunwilligunge zob. gniew; niechęć
- vorwaerloest zob. przez zaniedbanie; utracić; zmarnować
- vorwallunge zob. sypanie wałów wzdłuż kanałów i rowów; wały
- vorwanth {mit} zob. pozostający w stosunku przyjaźni, zależności
- vorwaret zob. zabezpieczyć; chronić; zastrzegać się wobec kogoś; obstawać przy swoim stanowisku
- vorwarung zob. depozyt
- vorwegen zob. odważyć się {na}
- vorweilit zob. przeciągnąć; odwlekać
- vorweilt zob. niedawno
- vorweldigen zob. gwałcić; zadawać gwałt
- vorweldinge, vorweldunge, vorweldyungh zob. gwałt
- vorwenigungh zob. naruszenie {praw}; uszczuplenie {praw}
- vorwerck, vorwerg, vorwergk, vorwerk, vorwerke zob. folwark; alodium
- vorwerren {mit} zob. zajmować się czym
- vorwesen, vorweser, vorwesir zob. zarządca, zarządcy
- vorwesseln zob. zamienić
- vorwesser zob. zarządca
- vorwessungh zob. gwarancja; kaucja; okazanie; przyrzeczenie
- vorwesten zob. dojść do porozumienia; ułożyć się z kimś; zagwarantować; zapewnić; przyrzec
- vorweszen zob. odmówić; zabraniać; zaopatrzyć; popierać
- vorweszer zob. zarządca
- vorweylet zob. niedawno
- vorweylunge zob. zwłoka
- vorweynigen zob. zmniejszyć
- vorweynigerung zob. naruszenie {praw}; uszczuplenie {praw}
- vorwezer zob. zarządca
- vorwillekor zob. zobowiązanie

- vorwillen zob. zgodzić się; zatwierdzić; wyrazić gotowość; zobowiązać się
 vorwillunge, vorwillunge, vorwillunghe zob. zgoda; zezwolenie; ugoda
 vorwissen zob. dojść do porozumienia; ułożyć się z kimś; zagwarantować; zapewnić; przyrzec
 vorwistung, vorwistunge zob. gwarancja; kaucja; okazanie; przyrzeczenie
 vorwitliken zob. oznajmić
 vorwoer, vorwor zob. rzeczywiście; z pewnością
 vorword zob. umowa
 vorworen zob. zachować; rzeczywiście; z pewnością
 vorwort zob. umowa
 vorworunge zob. depozyt
 vorwusten zob. zniszczony; podupadły
 vorwynegeren zob. pomniejszać
 vorwynnen zob. odżalować; przeboleć; przetrwać
 vorynnern zob. przypominać sobie; przypomnieć komuś
 voryoen zob. zgodzić się; przytaknąć
 vorzcien, vorzcihe, vorzceyen zob. zrezygnować z czegoś; odroczyć; zwlekać; przewlekać się; zatrzymać kogoś; utrudniać
 vote zob. stopa
 voyt, voytch zob. wójt
 voytey zob. wójtostwo
 voyth, voythe zob. wójt
 voytinne zob. wdowa po wójcie
 vracht zob. fracht
 vrauwe zob. kobieta; żona
 vremd zob. obcy
 vrevlich zob. przemocą; gwałtem
 vrevil zob. przemoc; gwałt
 vrey, vrier zob. wolny
 vriheit zob. wolność
 vrist zob. termin
 vrom zob. uczciwy
 vronebote zob. posłaniec
 vrouwe, vrouwen zob. kobieta; żona
 vrow zob. kobieta; żona
 vruet zob. owoc, owoce
 vrund, vrunde, vrundhe zob. krewny, krewni; przyjaciel, przyjaciele
 vruntschaft zob. pokrewieństwo; przyjaźń
 vruwen zob. kobieta; żona
 vrwe zob. ranek
 vry zob. wolny
 vryheit, vryheyt zob. wolnizna; ob-szar wolny; miejska posiadłość; patrymonium
 vryst zob. termin
 vueder zob. beczka duża; fura
 vuellesten, vuellestin zob. cegła pełna
 vuer zob. podwoda; ogień
 vuermuere zob. przedmurze
 vuerstede zob. palenisko
 vul zob. pijany
 vulborden zob. wyrazić zgodę; zatwierdzić; przyłączyć się {do}; upoważnić
 vulbort zob. zezwolenie; pełnomocnictwo; zatwierdzenie

- vulborten zob. wyrazić zgodę; za-
twierdzić; przyłączyć się {do};
upoważnić
- vuldruckt zob. przeciw naprzód; po-
konać; zakończyć
- vulgk zob. lud; pospólstwo
- vulkomlich zob. całkowicie; zupeł-
nie; pełnoprawnie
- vullbort zob. zezwolenie; pełno-
mocnictwo; zatwierdzenie
- vulle macht zob. pełnomocnictwo;
upoważnienie; dowód pełnego
uprawnienia
- vulleyst zob. współudział
- vulmechtheit, vulmechtik zob.
pełnomocnictwo
- vunden zob. postanowić; ustanowić
- vuore zob. fura
- vuorwerk zob. transport
- vur zob. fura
- vurcze zob. przyprawa, przyprawy
- vrude, vure zob. fura
- vurende zob. ruchomy, np. dobra
ruchome
- vuret zob. przywozić {świadców}
- zurman zob. furman, furmani
- vurssphan zob. przyprzążka
- vurt zob. tylko
- zurvorke zob. pogrzebac
- zurwerk zob. transport
- vutersleten zob. sanie do transpor-
tu paszy
- vy zob. bydło
- vy schaden zob. szkoda dokonana
przez bydło
- vye zob. bydło
- vyfe zob. żona
- vygen zob. figi
- vygende zob. wróg; wrogowie
- vyh, vyhe zob. bydło
- vyle zob. pilnik
- vylen zob. zdarzać się; występować
- vyn zob. wino
- vynd zob. wróg, wrogowie
- vyndegut zob. mienie wroga
- vynperlin zob. perły, drobne deli-
katne
- vynster zob. okno, okna
- vyntlich zob. też wrogi; nieprzyja-
zny
- vysch zob. ryba, ryby
- vyscherie, vysscheire zob. rybołów-
stwo; połów; ryby; miejsce prze-
robu ryb
- vytalien zob. wiktuały; zaopatrzyć
w żywność

W

- wache zob. straż
- wachenknecht zob. pachołek straż-
nika
- wachs, wachss, wachsz zob. воск
- wachsbank zob. stół do malowa-
nia płótna rozpuszczoną żywicą i
następnie jego wyświecania; wo-
skownica
- wachse, wachss, wachsz zob. воск
- wachter zob. strażnik
- wachzbang zob. stół do malowa-
nia płótna rozpuszczoną żywicą i
następnie jego wyświecania; wo-
skownica
- wachte zob. straż
- wacken zob. kamień polny

- waden zob. iść {szczególnie przez wodę}; kroczyć {szczególnie przez wodę}
- waen zob. wóz, wozy
- waes zob. co
- wage zob. waga
- wagen zob. wóz, wozy
- wagen ton bussen zob. wóz do armaty, działa
- wagendryver zob. woźnica
- wagenknecht zob. pachołek woźnicy
- wagenpferde zob. koń pociągowy
- wagenrade zob. koło wozu
- wagenschenen zob. obręcz żelazna koła do wozu
- wagenschos, wagenschot zob. drewno, wańczos
- wagenschynen zob. obręcz żelazna koła do wozu
- wagenscot zob. drewno, wańczos
- wagensmer zob. smar do wozów
- wagenstele, wagenstelle zob. podwozie
- wagenthome zob. uzda
- wagentriber zob. furman; woźnica
- waginschoss zob. drewno, wańczos
- waginscoppen zob. wozownia
- wain zob. wóz, wozy
- wak zob. kamień polny
- wał zob. wał
- wald, walde zob. las
- waldampt zob. urząd leśny
- waldczins zob. czynsz z lasu
- waldesknecht, waldeknecht zob. pachołek leśny
- wale zob. wał
- Walen zob. Włoch
- walisch zob. włoski
- walkmole zob. folusz
- wall, walle, wallinge zob. wał, wały
- wallisch wein zob. wino włoskie
- wallunge zob. wały
- walsch zob. włoski
- walschenoszboum zob. drzewo, orzech włoski
- walschwein, walschweyn, walswein, walswyn zob. wino włoskie
- walt zob. las
- waltamt, waltampte zob. urząd leśny
- walthabir zob. owies leśny
- walthoff zob. dwór leśny
- walthoppe zob. chmiel leśny
- walthudere, waltwarteren zob. leśnik
- waltknecht, woldknecht, woltknecht zob. pachołek leśny
- waltmeister zob. leśniczy
- waltorp, walttorp zob. torf
- wamboys zob. wams
- wamer zob. kiedy; jeśli; gdy; skoro
- wan zob. niepełny; próżny
- wancken zob. krążyć; wędrować; podróżować
- wand zob. sukno; ściana
- wandelbarlikeyt zob. zmiana; zło; niedostatek
- wandelkauf zob. kara umowna
- wandellunge, wandelung, wandellunge zob. nowacja; zmiana; zło; niedostatek
- wandelung der muncze zob. zmiana pieniądza
- wandil zob. nowacja; zmiana; zło; niedostatek

- wandilkauf, wandilkauff, wandilkawf, wandilkouff zob. kara umowna
- waner zob. obłąkany, szalony
- wanheytt zob. zwyczaj
- wangen zob. jeniec, jeńcy; więzień, więźniowie
- wann zob. przypuszczenie; pogląd niezupełnie uzasadniony; kiedy; jeśli; gdy; skoro
- wanne zob. kobiałka
- wannere zob. kiedy
- want zob. sukno; ściana
- wantgelde zob. pieniądz, pieniądze za sukno
- wanthus zob. sukiennice
- wanthurstreppe zob. schody do sukiennic
- wantkaste zob. skrzynia na ubiory
- wantscher, wantscherer, wantsnieder, wantsnydere zob. postrzygacz sukna; sukiennik, sukiennicy
- wanttreppe zob. schody do sukiennic
- wapen zob. herb; wyprawy z bronią; broń
- wapenrocke zob. tunika herbowa
- wappen zob. herb; broń
- war, ware, waren zob. towar, towary
- warbe zob. kolor; sprawa; interes
- warheit, warheytt zob. prawda
- warschawe zob. ostrzeżenie
- warten zob. pielęgnować
- warthen zob. nadzorować
- was zob. wosk; jaki
- wasch zob. wosk
- waschelon zob. wynagrodzenie za pranie
- waschlicht zob. świeca woskowa
- waschschelon zob. wynagrodzenie za pranie
- waslicht zob. świeca woskowa
- wass zob. wosk
- wassche, wasschen zob. bielizna
- wasscherynne zob. praczka
- wasse zob. wosk
- wasser zob. woda
- wasserdelen zob. drewno, dyl, dyle moczzone, formowane
- wasserflos, wasserflosse, wasserflut zob. spływ wody, ścieków
- wassergang, wassergangk zob. ciek wody
- wasserkanne zob. dzbanek na wodę
- wassermoele zob. młyn wodny
- wassertwele zob. ręcznik
- wassger, wassir zob. woda
- wassirgang, wassir laufe zob. wodociąg
- Wasstnacht zob. zapusty
- wast zob. w pobliżu
- wasz zob. jaki
- watefisch zob. ryba, ryby, piskorz
- water zob. ojciec; woda
- waterkanne zob. dzbanek na wodę
- waterringhe zob. wodociąg
- watter zob. woda
- watterdylen zob. drewno, dyl, dyle moczzone, formowane
- watteringe zob. wodociąg
- wattuch zob. sieć zabrodzień, niewód
- wax zob. wosk
- wayenpferd zob. koń pociagowy
- wayge zob. wóz, wozy
- wayn zob. wino; wóz, wozy

- wayne zob. wóz, wozy
 wayner zob. stelmach
 waynknecht zob. pacholek stelma-
 cha; pacholek w wozowni
 waynschos, waynschoss, waynscot
 zob. drewno, wańczos
 wayttuch zob. sieć zabrodzień, nie-
 wód
 waywode zob. wojewoda
 weber zob. tkacz
 wec, wech zob. droga
 wechel zob. płótno, sukno na wa-
 chlarze; wachlarz; welon, welony
 wechsel zob. wymiana; zamiana
 wechselunge, wechzelunge zob. za-
 miana
 wechselworthe zob. wymiana zdań;
 utarczka słowna
 wechssil, wechszel zob. wymiana;
 zamiana
 wechte, wechter zob. strażnik
 wechszelin zob. zamiana
 wechzel zob. wymiana; zamiana
 weckenlon zob. wynagrodzenie ty-
 godniowe
 wecksil zob. weksel
 wedammecht zob. urząd wetowy
 wedde, weddeampt, weddeamt zob.
 urząd wetowy
 weddekasten zob. skrzynia urzędu
 wetowego
 wedder zob. powtórnie {znowu}; z
 powrotem; przeciw; przeciwko
 weddergheve, wedderkert zob. od-
 dać; zwrócić
 weddergekart zob. zawracać {z dro-
 gi}
 wedderleggunge zob. rekompensata
 wedderumme zob. z powrotem; po-
 nownie; na odwrót; ze swej stro-
 ny; nawzajem
 weddirleggyng zob. rekompensata
 wede zob. pastwisko
 wedel, wedelechel zob. beczułka
 wedem, wedeme zob. dotacja na
 rzecz kościoła; grunt kościelny;
 uposażenie kościoła
 weder zob. przeciw; przeciwko
 wederhanen zob. kurek na wieży
 wederrede zob. sprzeciw
 wedersache zob. przeciwnik
 wederstosz zob. niechęć; oddźwięk
 {zły}
 wederummb zob. z powrotem; po-
 nownie; na odwrót; ze swej stro-
 ny; nawzajem
 wedewe zob. wdowa
 wedir zob. powtórnie {znowu}; z
 powrotem; przeciw; przeciwko
 wedirkouff zob. odkupienie; wy-
 drzyk
 wedirpart zob. strona przeciwna;
 oponent
 wedirrede zob. sprzeciw
 wedirsache zob. przeciwnik; wróg
 wedirschuld zob. kredyt
 wedirsproche zob. sprzeciw
 wedirumb zob. z powrotem; po-
 nownie; na odwrót; ze swej stro-
 ny; nawzajem
 weer zob. jaz
 weesze zob. łąka
 weeszechen zob. łączka
 weg, wege zob. droga
 wege und strassengericht zob. sąd
 drogowy

- wegebrieff zob. list drogowy; glejt
 wegefertigk zob. gotów do drogi
 wegegelt zob. pieniądz, pieniądze
 na drogę
 wegelich zob. ruchomy, np. dobra
 ruchome
 wegeloge zob. zająście drogi
 wegelogen zob. zastąpić komu dro-
 gę; czyhać na kogo
 wegelon zob. wynagrodzenie za
 drogę
 wegen zob. ze strony; w imieniu; na
 mocy; gwoli
 wegene zob. wóz
 wegener zob. stelmach
 wegenschene, wegenschine zob.
 obręcz żelazna koła do wozu
 weger zob. wagowy; lepiej
 wegerungh zob. odmowa; wzbra-
 nianie się
 wegeshalen zob. szalki do wagi
 wegesten zob. dostojny
 weggeld zob. pieniądz, pieniądze na
 drogę
 weghe zob. droga
 weghehen zob. ze strony; w imieniu;
 na mocy; gwoli
 wegisten zob. dostojny
 wegk zob. droga
 wegkzoge zob. odejście; droga po-
 wrotna
 weglich zob. ruchomy, np. dobra
 ruchome
 wegt zob. oceniać; uważać
 wehr zob. rękojmia
 wehre zob. obrona
 wehrende hand zob. ręka wierna;
 powiernictwo
 weib, weibe zob. kobieta; żona
 weibes swester zob. szwagierka
 weibes vater zob. teść
 weichbild zob. obszar miasta; zasięg
 jurysdykcji
 weide, weide mast zob. pastwisko
 weile zob. w międzyczasie
 weileichte zob. może
 wein zob. wino; wóz, wozy
 weinczis zob. czynsz za wino
 weingarten zob. winnica
 weingartenczins zob. czynsz z win-
 nic
 weingarthe zob. winnica
 weingertener zob. winogrodnik
 weinick zob. mały; nieznaczny; bła-
 hy
 weinschenke zob. szynk winny;
 szynkarz wina
 weise zob. pszenica; sposób; rodzaj;
 forma; postać; zwyczaj
 weise und sytten zob. obyczaje
 weise unde wege zob. środki i spo-
 soby
 weisgerber zob. białoskórnik
 weisse zob. pszenica
 weissenmeel zob. mąka pszenna
 weissenmelcz zob. sól pszenny
 weissilkannen zob. łódź, łodzie wi-
 ślane
 weisze zob. sposób; rodzaj; forma;
 postać; zwyczaj
 weisze unde wege zob. środki i spo-
 soby
 weitasche zob. ług; potaż
 weiterurend zob. wnikliwy
 weitloufftig zob. obszernie; szczegó-
 łowo

- weiwode zob. wojewoda
 wek, weke zob. droga
 wekelon zob. wynagrodzenie tygodniowe
 weken zob. tydzień; tygodnie
 welden zob. las, lasy
 weldiger zob. przemocą; siłą
 welften zob. sklepienie
 welle zob. walec
 wellen zob. chcieć
 wellischer zob. włoski
 wellyk zob. chętny; ochoczy
 wels zob. ryba, ryby, sum
 welsch zob. ryba, ryby, sum; włoski
 welss zob. ryba, ryby, sum
 welth zob. chcieć
 weltwarder zob. leśnik
 welve zob. sklepienie
 wemuth zob. przykrość
 wemuttiglichen zob. z żalem
 wencnisse zob. cele więzienne
 wende zob. ściana, ściany
 wendehaken zob. hak, haki do ścian
 wendelstyn zob. schody kręte
 wenden zob. ściana, ściany; odwrócić; przeszkodzić; cofnąć; obrócić {w}; zużyć {na}; zmienić
 wenen zob. przypuszczać; sądzić
 wenger, wengger zob. przybudówka
 wen, wenn zob. kiedy; jeśli; gdy; skoro; niż; anizeli; bo; ponieważ
 wenne zob. kiedy; jeśli; gdy; skoro
 wennere zob. gdy; jeżeli; kiedy
 went, wenth zob. bo; ponieważ
 wepener zob. zbrojny
 wer zob. jaz
 werben zob. zwrócić się z jakąś sprawą {do kogoś}; starać się o coś; donieść {z czyjegoś polecenia}; rokować; radzić
 wercke zob. cech, skóry futerkowe
 werckgolt zob. złota
 wercksilber zob. srebra
 werder zob. kępa; żuława
 werderchen zob. wysepki
 werderer zob. mieszkaniec Żuław
 werdtlich zob. świeckiwere zob. obecność; tama rzeczna; jaz; obrona
 weren zob. zabraniać; wzbraniać się; odmówić; bronić się; zwierzchność, opiekuństwo nad kimś
 werende hanth zob. ręka wierna; powiernictwo
 weret zob. trwać; pozostawać przy życiu
 werfe zob. wyciąg
 werg zob. pakuły; cech; sprawa; praca
 wergeld, wergelt zob. kara finansowa za zabicie lub zranienie człowieka; główszczyzna; nawiązka
 wergek zob. cech; sprawa; praca
 wergke zob. fortyfikacje
 wergmeister zob. werkmistrz
 werin zob. zabraniać; wzbraniać się; odmówić; bronić się; niedopuszczanie zastawu
 werit zob. udzielać gwarancji
 werk, werke zob. cech; dzieło; fortyfikacje; narzędzie, narzędzia; skóry futerkowe; sprawa; praca
 werken zob. cech; dzieło; fortyfikacje; narzędzie, narzędzia; skóry futerkowe
 werkeldage zob. dniówka

- werkgeczew, werkgeczohe zob. na-
 rzędzia
 werklon zob. wynagrodzenie za
 pracę
 werkmistrz {specjalista od urządzeń
 młyńskich} (wergmeister)
 werksilber zob. srebra
 werkstat zob. warsztat
 werld, werlde zob. świat
 werlit zob. świat
 werloen zob. wynagrodzenie za
 przewóz
 werpel zob. kości do gry
 werptou zob. lina, liny do wyciągu
 werren zob. wplątać się w coś; mieć
 z czymś kłopot
 wert zob. wartość
 werthlich zob. świecki
 wertliches recht zob. prawo świec-
 kie
 wertliches gericht zob. sąd świecki
 werunge zob. wprowadzenie w po-
 siadanie
 werven zob. polecenie; sprawa
 wese zob. łąka
 wesecinse zob. czynsz z łąk
 wesen zob. łąka; egzystencja; życie;
 stan; przedmioty gospodarcze;
 sprzęt; rzeczy
 wesenczins zob. czynsz z łąk
 wesend, wesendt zob. pobyt; miej-
 sce pobytu; będący; obecny
 wesengelde zob. pieniądz, pienią-
 dze z łąki
 wesentynsse, wesenczins zob. czynsz
 z łąk
 wesewachs, wesewachss, wesewaks,
 wesewasch, wesewuchs zob. łąka;
 pastwisko
 wesse zob. pszenica
 wessen zob. przedmioty gospodar-
 cze; sprzęt; rzeczy; łąka
 wessen adir wille, wessen unde wil-
 len zob. osąd i zamiar
 wessentlich zob. znany
 wesst zob. mocny
 westerleider zob. sukienki do
 chrztu
 westerhemde zob. koszulka do
 chrztu
 westerhubichen, westerhwbe zob.
 czepek do chrztu
 westirhemdeche zob. koszulka do
 chrztu
 westwart, westwert zob. na Zachodzie
 wesze zob. sposób; rodzaj; forma;
 postać; zwyczaj; pszenica
 wesze unde wege zob. środki i spo-
 soby
 weszen zob. być; łąka, łąki; egzy-
 stencja; życie; stan; przedmioty
 gospodarcze; sprzęt; rzeczy
 weszens zob. będący; obecny
 weszewachs zob. łąka; pastwisko
 weszyn adir wille, weszyn unde wil-
 len zob. osąd i zamiar
 wetelechel zob. beczułka
 wetenheyt zob. wiedza; wiadomość;
 znajomość rzeczy
 wetere zob. pogoda
 weteringe zob. wodociąg
 wetetonnen, wetetunnen zob. becz-
 ka duża

- weth zob. wiedzieć
wethelechgeln zob. beczułka
wetherynge zob. wodociąg
wette zob. zastaw
wetteampt zob. urząd wetowy
wettewage zob. waga urzędu weto-
wego
weyby, weybe zob. kobieta, żona
weybes mutter zob. teściowa
weybesname zob. imię kobiece
weyde zob. pastwisko
weyknecht zob. pacholek stelmacha
weyn zob. wino
weynczins zob. czynsz za wino
weynczorln zob. winogrodnik
weyne zob. wino
weyner zob. stelmach
weyngarte, weyngarten, weyngar-
the, weyngarthen zob. winnica
weyngertener zob. winogrodnik
weynher zob. stelmach
weynich, weynig zob. mały; nie-
znaczny; błahy
weynkoufslewt zob. kupcy zajmu-
jący się sprzedażą wina
weynman zob. furman, furmani
weynschencke, weynschenke zob.
szynk winny; szynkarz wina
weynschos zob. drewno, wańczos
weyrouchs zob. kadzidło
weyp zob. żona
weys zob. pszenica
weyse zob. sposób; rodzaj; forma;
postać; zwyczaj
weyse und sytten zob. obyczaje
weyse unde wege zob. środki i spo-
soby
weyselkanen zob. łódź, łodzie wi-
ślane
weysen zob. okazać; wyjawić; wpro-
wadzić
weysiglich zob. rozumnie
weysse zob. pszenica
weysen bier zob. piwo pszeniczne
weyssgerber zob. białoskórnik
weyte zob. pastwisko; pszenica
weyten zob. pszenica
weytenmel zob. mąka pszenna
weze zob. łąka
wezewachs, wezewuchz zob. łąka;
pastwisko
wib, wibe zob. kobieta; żona
wibisname zob. imię kobiece
wicbilden, wichbild zob. obszar
miasta; zasięg jurysdykcji
wicht zob. waga
wichtigung zob. ważność
wickenemer zob. wiadro z wyką
wicwuersten zob. kiełbasa
wiczigst zob. rozsądny; mądry
widder zob. powtórnie {znowu}; z
powrotem; przeciw; przeciwko;
ani
widderczemickeyt, widderczemike-
ith zob. niestosowność; niechęć
widderdangkszagunghe zob. po-
dziękowanie
widdere zob. powtórnie {znowu}; z
powrotem; przeciw; przeciwko
widdereynheyschen zob. wezwanie
z powrotem
widdereythen zob. jeździć konno
ponownie
widderfart zob. powrót

- widdergekart, widderkeren zob. oddać; zwrócić
- widderkomen zob. stawić czoło; wystąpić {przeciw}
- widderkoren zob. oddać; zwrócić
- widderpart zob. strona przeciwna; oponent
- widderrede zob. sprzeciw
- widdersachen zob. przeciwnik; wróg
- widderspenegk, widderspenigh zob. niesforny; uparty
- widderspreche zob. sprzeciw
- widderstalt zob. przykrość; przeszkoda; opór
- widdersteunge zob. opór; obrona
- widdersthreunge zob. opór; wzdraganie się
- widderstosze zob. niechęć; odzwięk {zły}
- widderteyl zob. strona przeciwna; oponent
- widderumbe, widderumme zob. z powrotem; ponownie; na odwrót; ze swej strony; nawzajem
- widderwandt zob. odwrócić; odeprzeć
- widderwertig zob. nieprzyjazny
- widderzache zob. przeciwnik; wróg
- widdirumbe zob. z powrotem; ponownie; na odwrót; ze swej strony; nawzajem
- wider zob. powtórnie {znowu}; z powrotem; przeciw; przeciwko
- widerkauf, widerkawf, widerkouf zob. odkupienie; wydrzyk
- widerpart zob. strona przeciwna; oponent
- widerrede zob. sprzeciw
- widwe zob. wdowa, wdowy
- wieden zob. łożyna
- wiesze zob. łąka
- wigen zob. miejscowość; miasto
- wildtnussze zob. puszcza
- wilkor, wilkore, wilkoren zob. wilkierz
- wilkum zob. wilkom
- wille zob. wola
- willekor, willekore zob. wilkierz
- willensmenunge zob. zdanie; zamiar
- willichligen, williclichen, williglichen zob. chętnie; przychylnie
- willin zob. wola
- wiltetikeit zob. dobroczynność; szczodrość
- wiltnisse, wiltnysz zob. puszcza
- wiltprith zob. dziczyzna
- win zob. wino
- windelstynne zob. schody kręte
- winden zob. lewar; wyciągarka
- windereyff zob. kołowrót do wyciągania sieci
- winfate zob. beczka na wino
- wingarte, wingarten, wingarthen, wingartin zob. winnica
- wingelde zob. pieniądz, pieniądze na wino
- winkeller zob. winiarnia
- winmose zob. moszcz winny
- winnigiste zob. mały; nieznaczny
- winpipen zob. pipy do wina
- winschroter zob. ładowacz beczek z winem; ogrodnik przycinający winorośle

- wintarmbroste, wintarmbrosten
zob. kusza z lewarem
- winter zob. zima
- wintergarn zob. sieć zimowa
- wintergewand zob. sukno na zimę
- wintergetreide, winterkorn zob.
zboże ozime, ozimina
- winterlachs zob. ryba, ryby, łosoś
zimowy
- winterlon zob. wynagrodzenie za
służbę w zimę
- wintersoit, wintersoth zob. pole zi-
mowe; zboże ozime, ozimina
- wintertuch zob. sieć zimowa
- wintmole zob. wiatrak
- wintmolner zob. młynarz z wiatra-
ka
- wintmolsteynen zob. kamień młyń-
ski do wiatraka
- wintop copperynne zob. gąsior
miedziany
- winvate zob. beczka na wino
- winwagen zob. wóz do wina
- wip zob. żona, kobieta
- wippen zob. katapulta
- wircklikeith zob. działanie
- wircztrok zob. koryto służące w
browarze do przyjmowania płyn-
nego rozczyну ekstraktu słodu
- wirde zob. wartość; godność; powa-
ga
- wirdig zob. wart
- wirdikeit zob. godność; urząd
- wirt zob. gospodarz
- wirtchus zob. oberża
- wirth zob. gospodarz
- wirtschaft zob. uroczystość; biesia-
da; gospodarstwo
- wirtynne zob. wdowa po gospoda-
rzu
- wischwayn zob. wóz na ryby
- wiselfarer zob. przewoźnik wiślany
- wiselkanen zob. łódź, łodzie wiśla-
ne
- wissen zob. dać znać; powiadomić;
być podanym do wiadomości
- wissende und in der schrift vor-
suchte zob. uczony w piśmie
- wissenheit zob. wiedza; znajomość
rzeczy; wiedza
- wissenschafft zob. wiadomość;
wiedza
- wissentlich, wissende zob. znany
- witbin zob. wdowa
- witczigst zob. rozsądny; mądry
- withwe zob. wdowa
- witlich zob. znany; wiadomy
- witlichst zob. biegły; rozsądny;
mądry
- wittevate zob. beczka duża
- wittewe, wittewen, witthwe, wittwe
zob. wdowa, wdowy
- wittwenhuse zob. dom wdów
- witwe, witwen zob. wdowa, wdowy
- witwen hause, witwen housse zob.
dom wdów
- wive zob. żona
- wizgerwer zob. białokórnik
- wo zob. jak
- woe zob. jak; jeżeli
- woellenweber zob. sukiennik
- wog zob. ważyć
- woge zob. waga
- wohnhawss, wohnhewss zob. dom
mieszkalny
- wold zob. las

- wolgefahl zob. na rękę {komuś}; dla {czyjegoś} upodobania
- wolger zob. pomocnik
- wolke zob. ludzie; mieszkaniec, mieszkańcy; załoga; wojsko
- wolle zob. wełna
- wollenweber, wollenwebir zob. sukiennik
- wollintreger zob. tragarz wełny
- wollmacht zob. pełnomocnictwo
- wolltoeth zob. dobrodziejstwo
- wolmechtiger zob. pełnomocnik
- wolt zob. las
- woltete zob. dobrodziejstwo
- wolthuderen zob. leśnik
- woltot zob. dobrodziejstwo
- woltuchtig zob. dzielny; szlachetny
- wolzcugutte maesze, wolzcugutte moes, wolzcugutte moesze, wolzcugutte mose, wolzcugutte mosze zob. dokładnie; należyście
- wonbude zob. buda mieszkalna
- wonehaws, wonenhaws zob. dom mieszkalny
- woninge, wonung, wonunge, wonunghe zob. mieszkanie
- wopen zob. broń
- wor zob. jak; dokąd; jeśli; istotny; prawdziwy; prawda
- worden zob. słowo, słowa; stać się; zostać
- wore zob. posiadanie, towar, towary
- worftollen zob. tuleje z grotem do sulic
- worgestrenge zob. powróż
- worheit zob. prawda
- worpel zob. kości
- worptoue zob. lina, liny do wyciągu
- worschreybunge zob. zapis
- worsspan zob. przyprzążka
- wort zob. parcela gospodarcza; słowo
- worte, worth, worthe zob. słowo, słowa; pogłoska
- wortstede zob. parcela gospodarcza
- woybothe, woydwode, woyewode zob. wojewoda
- woyte zob. wójt
- woywode zob. wojewoda
- wrak zob. brakarnia, brakowanie
- wrakdylen zob. drewno, dyle wybrakowane, uszkodzone
- wrake zob. brakarnia, brakowanie
- wraker zob. brakarz, brakarze
- wrakerie zob. brakarnia
- wrange zob. drewno do budowy statku
- wreker, wrekere zob. brakarz, brakarze
- wrekerye zob. brakarnia
- wuersten zob. kielbasa
- wug zob. ważyć
- wulle zob. wełna
- wullenweber zob. sukiennik
- wullenweberyne zob. wdowa po sukienniku
- wullenweeber zob. sukiennik
- wulramen zob. rama sukiennicza, ramy sukiennicze
- wundartzten zob. chirurg
- wunde, wunden zob. rana, rany
- wundet zob. zranic
- wunten zob. zraniony
- wuog zob. ważyć
- wurcze zob. korzenie; przyprawa, przyprawy

- wurden zob. stać się; zostać
 wurf zob. rzut
 wurfe zob. rzucić
 wurliche zob. prawdziwy
 wurte zob. słowo
 wurtegarten zob. zielnik
 wurtstat, wurtstede zob. parcela gospodarcza
 wurwagen zob. wóz
 wust zob. wiedza
 wuste zob. pusty, np. puste ogrody (wusten garten)
 wyb zob. żona, kobieta
 wybe zob. żona, kobieta
 wybes bruder zob. szwagier
 wybes geswyster zob. szwagier, szwagrowie, szwagierki
 wybes swester zob. szwagierka
 wybes vater zob. teść
 wybisschof zob. biskup pomocniczy
 wybist zob. żona
 wybys geswyster zob. szwagier, szwagrowie, szwagierki
 wydder zob. powtórnie {znowu}; z powrotem
 wydderummb zob. z powrotem; ponownie; na odwrót; ze swej strony; nawzajem
 wyden, wydenholt zob. łożyna
 wyesse zob. łąka, łąki
 wyfe, wyff zob. żona
 wyge zob. kołyska
 wyl zob. chcieć
 wyllen zob. wola
 wyn zob. wino
 wynczap, wynczapp zob. wyszynk wina
 wynczorll zob. winogrodnik
 wynde zob. wyciągarka
 wyndtmole zob. wiatrak
 wyne zob. wino
 wyngarte, wyngarten, wyngarthe zob. winnica
 wyngertener zob. winogrodnik
 wynkeller zob. winiarnia
 wynman zob. furman
 wynmesser zob. nóż winogrodniczy
 wynnegelt zob. pieniądz, pieniądze za wino
 wynniger zob. mniej
 wynunge zob. zysk
 wynschenke zob. szynk winny; szynkarz wina
 wyntbergen zob. ozdobne szczyty nad drzwiami i oknami
 wynter zob. zima
 wynterlon zob. wynagrodzenie za służbę w zimę
 wyntervesen zob. łąka zimowa, łąki zimowe
 wyntmole zob. wiatrak
 wyntwant zob. ubranie zimowe
 wynwagen zob. wóz z winem
 wyppe zob. dźwignia do kuszy
 wyrbet zob. pozyskać; nabywać
 wyrden zob. godnie; należycie; w poważaniu
 wyrtschafft zob. gospodarstwo
 wysgerwer zob. białoskórnik
 wyssche zob. ryba, ryby
 wythfrawe zob. wdowa, wdowy
 wyting zob. sługa zamkowy
 wytlik zob. znany; wiadomy
 wytthwe, wytwe zob. wdowa, wdowy

- wyve zob. żona
 wyzen zob. łąka, łąki
- Y
- yape zob. kaftan
 ybenholcz, ybenholtcz zob. drewno
 cisowe; drzewo, cis
 yegnoten zob. okolica; rejon
 yenigerley zob. jakiś; jakikolwiek
 yesen zob. żelazo
 yesicen zob. ryba, ryby, jaź
 yh zob. kiedykolwiek
 yhor zob. rok
 ymmer zob. zawsze; kiedyś; na pew-
 no; w każdym bądź razie
 yn clageterweysze zob. w formie za-
 żalenia, skargi
 yn eyn belachen kommen zob. wy-
 stawić się na pośmiewisko; ośmie-
 szyc się
 yn nochzeyten zob. w przyszłości;
 później
 ynbrengunge zob. doniesienie; za-
 wiadomienie
 yndechtig zob. pomny; pamiętają-
 cy {o}
 yndirth zob. gdzieś
 ynffalle zob. szkoda
 yngang zob. wejście
 yngerete zob. sprzęt domowy
 yngesegel, yngesegil zob. pieczęć
 yngethume, yngetueme zob. wła-
 sność; niewola; poddaństwo
 ynholdunge zob. zatrzymanie; za-
 wartość
 ynhoelt zob. dotyczyć
- ynnehaldunge zob. zatrzymanie;
 zawartość
 ynnemen zob. słyszeć; dowiedzieć
 się
 ynner zob. w czasie; podczas
 ynnerunge zob. przypomnienie
 ynneworden seyn zob. zostać poin-
 formowanym; dowiedzieć się
 ynspruche zob. protest
 yo zob. jednak; przecież
 yope zob. kaftan
 yormarkte zob. jarmark
 yperische, ypersche zob. sukno z
 Ypres
 ypotheca, ypotheka zob. hipoteka
 yprische zob. sukno z Ypres
 yrkeyn zob. jakikolwiek; jakiś
 yrnus zob. spór; zakłócenie; zamęt;
 szkoda
 yrren zob. przeszkadzać
 ysen zob. żelazo
 ysener zob. wytwórca przedmiotów
 żelaznych
 ysenhut, ysenhutte zob. uzbrojenie,
 kapalin
 ysennagil zob. gwóźdź, gwoździe z
 żelaza
 ysenschuffelen zob. łopata żelazna,
 łopaty żelazne
 ysenwerk, ysenwerke zob. huta że-
 laza; mechanizm żelazny
 ysnegle zob. gwóźdź, gwoździe z że-
 laza
 ysin zob. żelazo
 ywenholcz zob. drewno cisowe;
 drzewo, cis
 ywerlde, ywerlle, yworle zob. za-
 wsze

- zzenhute zob. uzbrojenie, kapalin
 Z
 zachwald zob. rzecznik; zarządzają-
 cy
 zadel zob. siodło
 zadelgorde zob. popręg
 zadelgorderinken zob. kółka przy
 popręgu
 zaffran zob. szafran
 zager zob. tracz; zegar
 zalcz zob. sól
 zale zob. sala
 zalgarn zob. lina do sieci
 zaliclichen zob. szczęśliwie
 zalsir zob. solniczka
 zalvia zob. szałwia
 zammit zob. aksamit
 zand zob. piasek
 zandasse zob. ryba, ryby, sandacz
 zape zob. ryba, ryby, rozpiór
 zaphern zob. szafir
 zateler zob. siodlarz
 zawn zob. płot
 zaylgarn zob. lina do sieci
 zcawn zob. płot
 zcechen zob. cecha; znak
 zcedele, zceddell zob. kartka, kart-
 ki; list, listy
 zceg zob. poselstwo; podróż z posel-
 stwem
 zceit zob. czas
 zcemet zob. godzić się; wypadać
 zcerungh zob. strawne; wikt
 zcewnis zob. świadectwo
 zcewnis zob. ciągnąć; pociągnąć;
 wlec
 zceymet zob. godzić się; wypadać
 zceysze zob. akcyza
 zcichtunge zob. ugoda
 zcigel zob. cegły
 zcigellscheune, zcigelschewne zob.
 cegielnia
 zcimer zob. kwatery
 zcimermanne, zcimmerman zob.
 cieśla, cieśle
 zcins zob. czynsz, czynsze
 zcinsbucher zob. księgi czynszowe
 zcinsherren zob. poborcy czynszów
 zcise zob. akcyza
 zcit zob. czas
 zcoghe zob. poselstwo; podróż z po-
 selstwem
 zcu derkentnisch setczen zob. pozo-
 stawić do osądzenia
 zcu empoten zob. dać znać przez
 posłańca
 zcu forderst zob. przede wszystkim;
 najpierw
 zcu frede zob. w spokoju; zadowo-
 lony
 zcu genugszamer moesze zob. w do-
 statecznym stopniu
 zcu guttere maesze, zcu gutte-
 re moes, zcu guttere moesze, zcu
 guttere mose, zcu guttere mosze
 zob. dokładnie; należyście
 zcu hofe zob. razem; w jedno miej-
 sce
 zcu hofe kommen zob. zebranie się;
 zjazd
 zcu iore zob. w ubiegłym roku
 zcu raedte werden, zcu raethe wer-
 den, zcu rathe werden, zcu roethe
 werden, zcu rohte werden, zcu ro-

- the werden zob. uradzić; postanowić
- zcu rucke gheen zob. nie dojść do skutku; stać się nieaktualnym; podupaść; ucierpieć
- zcu steure komen zob. przyjść z pomocą
- zcu steurre zob. z pomocą
- zcu wolgefall zob. na rękę {komuś}; dla upodobania {czyjegoś}
- zcu zcwenmolen zob. dwakroć
- zcubehorend zob. przynależący; należący
- zcubehorunge zob. przybory; przynależności
- zcubehuf zob. z korzyścią; z pożytkiem
- zcuborend zob. przynależący; należący
- zcucht zob. przyzwoitość
- zcuchtig zob. przyzwoity
- zcuegungh zob. przypisanie
- zcuendung zob. do ukończenia
- zcuenpitten zob. dać znać przez posłańca
- zcu Falle zob. na szkodę; na nieszczęście
- zcu frede zob. zadowolony
- zcu fullen zob. dostatecznie; całkowicie; w pełni
- zcu geegent, zcu geeygent zob. przypisać coś komuś; udzielić; przywłaszczyć sobie
- zcu geformat zob. użyzyć; udzielić
- zcu griffe zob. najazd; zajazd
- zcu hauwen zob. rozbić
- zcu hoffe, zcu houfe zob. razem; w jedno miejsce
- zcu komen zob. spotkać; wydarzyć się
- zcu kommend zob. przyszedł
- zcu konfft, zcu kumfft, zcu kunfft zob. przyjazd; przybycie
- zcu kunftickeit zob. przybycie
- zcu lungen zob. wystarczyć; zostać osiągniętym; dojść do skutku
- zcu las zob. zezwolenie
- zcu legen zob. przypisywać; obwiniać
- zcu messen zob. wyrządzać
- zcu n zob. płot
- zcu nemen zob. wzrost
- zcu nghe zob. język; obszar językowy; naród; kraj
- zcu nhenden zob. do rąk
- zcu umbillickeit zob. niesprawiedliwie
- zcu r zeewerd, zcu r zeewerdt, zcu r zewerdt zob. drogą morską; od strony morza
- zcu re erde bestetigen zob. pochować
- zcu rechte zob. stosownie; sprawiedliwie
- zcu r handen zob. do rąk
- zcu rucke gegangen zob. nie dojść do skutku; stać się nieaktualnym; podupaść; ucierpieć
- zcu sampne komung, zcu sampne komuge, zcu sampne komenungh, zcu sampne komunge zob. zjazd
- zcu sprechen zob. wnieść skargę {pretensję przeciwko komu}
- zcu sproch, zcu sproche, zcu spruche zob. sprzeciw; pretensja; skarga

- sądowa; perswazja; roszczenie; zachęta
 zcustehet zob. popierać
 zcusteurre zob. z pomocą
 zcuvorzeyten zob. poprzednio; nigdy
 zcuvoorderst zob. przede wszystkim; najpierw
 zcuvooren zob. przed; na przedpolu; poprzednio; przedtem
 zcuvoorne zob. poprzednio; przedtem
 zcuvoorsicht zob. ostrożność
 zcuwachs zob. przyrost
 zcuwischen, zcuwusschen zob. między; pomiędzy
 zczucoge zob. zarzut
 zcwe zob. dwa
 zcwebelyn zob. cebula, cebule
 zcweer zob. dwa razy; dwukrotnie
 zcweereley zob. dwojaki
 zcwefertig zob. sporny; w niezgodzie
 zcweibelfrey zob. bez wątplenia
 zcwen, zcwene zob. dwa
 zcweyvel zob. niepokój; nieufność
 zcwiefel zob. niepewność; wątpliwość
 zcwier zob. dwa razy; dwukrotnie
 zcwisschenander zob. między sobą; wzajemnie
 zcwusschen zob. między; pomiędzy
 zcwypeln zob. cebula, cebule
 zcymlicher zob. stosowniejszy
 zcymlickeit zob. stosowność; przyzwoitość
 zcynsser zob. czynsz
 zcynszhuben zob. łąn czynszowy
 zcynszmolen zob. młyn czynszowy
 zcynszweysze zob. pszenica pochodząca z czynszu
 zcyre zob. ozdoba; upiększenie; chluba
 zczende zob. dziesięcina
 zebe zob. sito
 zechn zob. rysować; znakować
 zedel zob. kartka; list; siodło; zydel
 zedelen zob. siodło; zydel
 zedeler zob. siodlarz
 zedil zob. zydel
 zee zob. jezioro; morze
 zeedecke zob. derka
 zeel bath zob. modlitwa za duszę
 zeelen zob. powróż
 zeelgerede zob. sprzęty pogrzebowe
 zeelsmer zob. olej św.
 zeerover zob. piraci
 zeewerd, zeewerdt zob. drogą morską; od strony morza
 zefart zob. wprawa morska
 zegel zob. żagiel, żagle
 zegelacio zob. żegluga
 zegelen zob. żeglować; przewozić okrętem
 zegelgarn zob. nici do szycia żagli
 zegelnatelen zob. igły do szycia żagli
 zegen zob. kozy
 zeger zob. tracz; zegar
 zegermeister zob. zegarmistrz
 zegil zob. pieczęć
 zeglacie zob. żegluga
 zeiger zob. zegar
 zeigermacher zob. zegarmistrz
 zeit, zeitten zob. czas, czasy
 zelberne zob. sam
 zeldechin zob. karteczka; kwit

- zele zob. dusza; lina; powróż; uprząż
zelegerethe zob. sprzęty pogrzebo-
we
zelemesse zob. msza za duszę
zelen zob. powróż, powrozy; dusza;
uprząż; lina; sznur {miara długo-
ści}
zelestrengen zob. powróż, powrozy
zelen messe zob. msza za duszę
zeelgerede zob. sprzęty pogrzebowe
zeliglichen zob. szczęśliwie
zeller zob. powroźnik
zelschopp zob. spółka
zelstreng zob. powróż
zemelen zob. bułki
zemeliche zob. tenże; taki
zemil zob. bułka, bułki
zemptlich zob. wszystkim
zendebaden zob. posłaniec
zenen, zenengarn zob. cięciwa do
kuszy
zenenschissel zob. miska cynowa
zenep, zenpt zob. musztarda
zense zob. kosa
zensenbeume zob. drzewiec kosy;
drzewce kosy
zenze zob. kosa
zere, zerre zob. bardzo
zerte, zertthe zob. ryba, ryby, certa
zerunge zob. wikt; strawne
zete zob. obyczaj
zetel, zetele zob. siodło
zeteler zob. siodlarz
zeve zob. sito
zeuge zob. świadek
zewerdz zob. drogą morską; od stro-
ny morza
zeyde zob. jedwab
zeyden, zeyden gewande zob. jed-
wab
zeyfensyder zob. mydlarz
zeyger zob. zegar
zeygertorme zob. wieża zegarowa
{np. na ratuszu}
zeyl zob. powróż
zeyn zob. być
zhymmerman zob. cieśla, cieśle
zibbeczal zob. pokrewieństwo
zchicht zob. obwinianie; oskarżenie
zid, zide zob. jedwab; poćć
ziegel zob. cegła
zigel zob. cegła, cegły
zigelampfe zob. urząd cegielniany
zigelschune zob. cegielnia
zigilstricher zob. ceglarz, strycharz
zincke zob. kolce
zine zob. cynowy, np. dzbazins zob.
czynsz
zinser zob. czynszownik, czynszow-
nicy
zinsmeyster zob. poborca czynszów
zinsphlichtige zob. czynszownik,
czynszownicy
zinss, zinsz zob. czynsz
zip zob. ród
zo zob. jeżeli; gdy
zo zall do keyn gericht obirgheen
zob. nie być sądzonym; nie pod-
legać sądowi
zober zob. ceber
zoelle zob. budka; komórka
zoelstreng zob. powróż
zoem zob. uzda
zoemete zob. godzić się; wypadać
zoemzadel, zoemzedele zob. siodło
juczne

- zoet zob. zasiewy
zoge zob. połów
zold zob. żołąd
zoldener zob. zaciężny, zaciężni
zoldenergeld, zoldie, zoldye zob. żołąd
zolle zob. cło
zome zob. uzda
zomer zob. lato
zomerlon zob. wynagrodzenie za służbę w lato
zon, zone zob. syn
zones kindt, zones zon zob. wnuczka, wnuk, wnuki
zonobinde zob. sobota
zons kind zob. wnuczka, wnuk, wnuki
zope zob. ryba, ryby, rozpiór
zosleyn zob. lina używana do połowów pod lodem
zosruten zob. żerdzie do połowów pod lodem
zottan zob. taki; tego rodzaju; ten
zu wissen thuen zob. powiadomić; dać znać
zuber zob. ceber
zucker zob. cukier
zuentbieten zob. dać znać przez posłańca
zuesz zob. poza tym; inaczej
zugeteilt zob. przyznać
zugk zob. odwlekanie
zuhauwen zob. rozbić
zuhulfe rede nemen zob. uciekać się do wymówki
zule zob. drzewo, wierzba
zuller zob. strych; kondygnacja w spichrzu; spichlerz; podcień
zullerdelen zob. drewno, dyle wierzbowe
zullernegel, zullirnayle zob. gwoździe do czółen
zulrdelen zob. drewno, dyle wierzbowe
zulverwer zob. srebro
zum allerforderssten zob. przede wszystkim
zunder zob. bez; prócz; lecz; ale
zune zob. stodoła
zusproche zob. sprzeciw; pretensja; skarga sądowa; perswazja; roszczenie; zachęta
zust zob. poza tym; inaczej
zuthat zob. pomoc
zwehespalt zob. rozdwojenie
zwehetracht zob. niezgoda
zwiere zob. dwa razy; dwukrotnie
zyde zob. strona, strony
zygel zob. cegła, cegły
zygeler zob. ceglarz
zygil zob. cegła, cegły
zymmer zob. drewno budowlane
zymmerman zob. cieśla, cieśle
zymne zob. lina do ciągnięcia sieci
zyns zob. czynsz, czynsze
zynt zob. od {czasu}
zynt deme, zynt demmoele, zynt demmolle, zynt demoll, zynt demmole zob. skoro; ponieważ; jako że
zynt der zzeit zob. od tego czasu; w międzyczasie
zypollen zob. cebula, cebule